

พระอภิธรรมปิฎก ปฎิฐาน เล่ม ๗ ภาค ๔ - หน้าที่ 1

พระอภิธรรมปิฎก

เล่มที่ ๗

ปฎิฐาน ภาคที่ ๔

ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

อนุโลมทุกปฎิฐาน

๑. เหตุโคจรณะ

๑. เหตุทูกะ

ปฎิจวาระ

อนุโลม নয়

๑. เหตุปัจจัย

[๑] ๑. เหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ อโทสะ อโมหะ อาศัยอโลภะ, อโลภะ อโมหะ อาศัยอโทสะ,
อโลภะ อโทสะ อาศัยอโมหะ โมหะ อาศัยโลภะ, โลภะ อาศัยโมหะ,
โมหะ อาศัยโทสะ, โทสะ อาศัยโมหะ.

ในปฎิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. นเหตุธรรม อาศัยเหตุ ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุ

ปัจจัย

๑. บาลีเล่ม ๔๒.

พระอภิธรรมปิฎก ปฏิกฐาน เล่ม ๗ ภาค ๔ - หน้าที่ 2

คือ สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยเหตุกรรม.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๓. เหตุกรรม และนเหตุกรรม อาศัยเหตุกรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัย

คือ อโทสะ อโมหะ, สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยอโลภะ.

พึงผูกจักรนัย.

โมหะ, สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยโลภะ ฯลฯ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๔. นเหตุกรรม อาศัยนเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุ

ปัจจัย

คือ ขั้น ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยขั้น ๑ ที่เป็นนเหตุกรรม ฯลฯ ขั้น ๒ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยขั้น ๒.

ในปฏิสนธิ หทัยวัตถุ อาศัยขั้นทั้งหลาย, ขั้นทั้งหลาย อาศัย หทัยวัตถุ.

ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

๕. เหตุกรรม อาศัยนเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุ

ปัจจัย

คือ เหตุกรรมทั้งหลาย อาศัยขั้นทั้งหลาย ที่เป็นนเหตุกรรม.

ในปฏิสนธิขณะ เหตุกรรมทั้งหลาย อาศัยหทัยวัตถุ.

๖. เหตุธรรม และนเหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๑, เหตุธรรม และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็น
นเหตุธรรม ฯลฯ ชั้นที่ ๒, เหตุธรรม และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นที่ ๒.

ในปฏิสนธิขณะ เหตุธรรม และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย อาศัยหทัยวัตถุ

๗. เหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม และนเหตุธรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัย

คือ อโทสะ อโมหะ อาศัยอโลภะ และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย.

พึงผูกจักรนัย.

โมหะ อาศัยโลภะ และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย, โมหะ อาศัยโทสะ
และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย.

ในปฏิสนธิขณะ อโทสะ อโมหะ อาศัยอโลภะ และหทัยวัตถุ ฯลฯ.

๘. นเหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม และนเหตุธรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๑ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นนเหตุธรรม
และเหตุธรรม ฯลฯ ชั้นที่ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นที่ ๒ และเหตุธรรม.

ในปฏิสนธิขณะ สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย อาศัยหทัยวัตถุและเหตุธรรม.

**๙. เหตุธรรม และนเหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม และ
นเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ชั้น ๓, อโทสะ, อโมหะ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นนเหตุธรรม และอโลภะ ฯลฯ ชั้น ๒, อโทสะ, อโมหะ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๒ และอโลภะ.

พึงผูกจักรนัย.

ชั้น ๓, โมหะ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นนเหตุธรรม และโลภะ ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ.

ในปฏิสนธิขณะ อโทสะ, อโมหะ และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย อาศัย หทยวัตถุ และอโลภะ ฯลฯ.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๒] ๑. เหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณ-
ปัจจัย

ทั้งรูปภูมิเสีย พึงกระทำเป็น ๕ วาระ ในรูปภูมิเท่านั้น.

๓. อธิปัตติปัจจัย

เพราะอุปติปัจจัย ปฏิสนธิไม่มี พึงกระทำให้บริบูรณ์.

ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปที่เป็นอุปาทารูป อาศัย
มหาภูตรูปทั้งหลาย.

นี่เป็นข้อที่ต่างกัน.

๔. อนันตรปัจจัย ๗๗ ๖.สหชาติปัจจัย

เพราะอนันตรปัจจัย เพราะสมันตรปัจจัย เพราะสหชาติ-
ปัจจัย

มีมหาภูตรูปทั้งหมดตลอดถึงอสังขยัตถ์.

๓. อัญญมัญญปัจจัย ๗๗ ๑๓. วิปากปัจจัย

เพราะอัญญมัญญปัจจัย เพราะนิสสยปัจจัย เพราะอุปนนิสสย-
ปัจจัย เพราะปุเรชาติปัจจัย เพราะอาเสวนปัจจัย ปฏิสนธิไม่มี แม้ในภูมิ
ทั้งสอง.

เพราะกัมมปัจจัย เพราะวิปากปัจจัย เกิดขึ้น. เพราะอวิคตปัจจัย
ปัจจัย.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๓] ในเหตุปัจจัย มี ๘ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๘ วาระ ปัจจัย
ทั้งปวง มี ๘ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๘ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจัยนัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๔] ๑. นเหตุธรรม อาศัยนเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุ-
ปัจจัย

คือ ขั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้น ๑ ที่เป็นเหตุธรรม
ซึ่งเป็นเหตุกะ ฯลฯ ขั้น ฯลฯ

ในเหตุกปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุ อาศัยขั้นทั้งหลาย, ขั้นทั้งหลาย
อาศัยหทัยวัตถุ.

ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

พาหิรรูป... อาหารสมุฏฐานรูป...อตุสมุฏฐานรูป ฯลฯ.

ส่วนอสังขยัตว์ทั้งหลาย ฯลฯ.

**๒. เหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุ-
ปัจจัย**

คือ โมหะ ที่สหระตด้วยวิจิกิจฉา .ที่สหระตด้วยอุทธัจจะ อาศัยขั้น
ทั้งหลายที่สหระตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระตด้วยอุทธัจจะ.

๒. นอรัมมณปัจจัย

[๕] ๑. นเหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะ

นอรัมมณปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยเหตุธรรม.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. นเหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะ

นอรัมมณปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้นทั้งหลายที่เป็นเหตุธรรม.

ในปฏิสนธิขณะ มหาภูตรูปทั้งหมด. ฯลฯ

๓. นเหตุกรรม อาศัยเหตุกรรม และนเหตุกรรม เกิดขึ้น

เพราะนอาร์มมณปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยเหตุกรรม และขั้นที่ทั้งหลายที่เป็นนเหตุ-
กรรม.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๓. นอธิปปัจจัย ฯลฯ ๗. นอุปนิสยปัจจัย

เพราะนอธิปปัจจัย ฟังกระทำไห้บริบูรณ์.

เพราะนอนันตรปัจจัย เพราะนสมนันตรปัจจัย เพราะนอัญญ-
มัญญปัจจัย เพราะนอุปนิสยปัจจัย

๘. นปุเรชาติปัจจัย

[๖] ๑. เหตุกรรม อาศัยเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะนปุเรชาติ
ปัจจัย

คือ ในอรุปภูมิ อโทสะ อโมหะ อาศัยอโลภะ.

ฟังผูกจักรนัย

โมหะ อาศัยโลภะ, โลภะ อาศัยโมหะ ฯลฯ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. นเหตุกรรม อาศัยเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะนปุเรชาติ-
ปัจจัย

พระอภิธรรมปิฎก ปฏิจจกันต เล่ม ๗ ภาค ๔ - หน้า ๘

คือ ในอรุปรภูมิ สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย อาศัยเหตุธรรม, จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยเหตุธรรม.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๓. เหตุธรรม และนเหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม เกิดขึ้น

เพราะนปุเรชาติปัจจัย

คือ ในอรุปรภูมิ อโหสะ, อโมหะ และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย อาศัยอโลกะ.

พึงผูกจักรนัย.

โมหะ และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย อาศัยอโลกะ.

พึงผูกจักรนัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๔. นเหตุธรรม อาศัยนเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะ

นปุเรชาติปัจจัย

คือ ในอรุปรภูมิ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นเหตุธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุธรรม.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

๕. เหตุธรรม อาศัยนเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะ

นปุเรชาติปัจจัย

พระอภิธรรมปิฎก ปุฏฐาน เล่ม ๗ ภาค ๔ - หน้า ๙

คือ ในรูปภูมิ เหตุธรรมทั้งหลาย อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุ.
ธรรม.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๖. เหตุธรรม และนเหตุธรรม อาศัยนเหตุธรรม เกิดขึ้น

เพราะนปุรชาตปัจจัย

คือ ในรูปภูมิ ชั้น ๓ และเหตุธรรมทั้งหลาย อาศัยชั้น ๑ ที่
ที่เป็นนเหตุธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๗. เหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม และนเหตุธรรม เกิดขึ้น

เพราะนปุรชาตปัจจัย

คือ ในรูปภูมิ อโทสะ อโมหะ อาศัยอโลกะ และสมัပ္ยุตตชั้น
ทั้งหลาย.

พึงผูกจักรนัย.

ในรูปภูมิ โมหะ อาศัยอโลกะ และสมัပ္ยุตตชั้นทั้งหลาย

พึงผูกจักรนัย

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๘. นเหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม และนเหตุธรรม เกิดขึ้น

เพราะนปุรชาตปัจจัย

คือ ในรูปภูมิ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นนเหตุธรรมและเหตุ-
ธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุธรรม และเหตุ-
ธรรม

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยเหตุธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๕. เหตุธรรม และนเหตุธรรม อาศัยเหตุธรรมและนเหตุ-
ธรรม เกิดขึ้น เพราะนปุระชาตปัจจัย

คือ ในอรุปภูมิ ชั้น ๓, อโทสะและ อโมหะ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็น
นเหตุธรรม และอโลภะ ฯลฯ ชั้น ๒. ฯลฯ.

พึงผูกจักรนัย.

ชั้น ๓ และโมหะ อาศัยชั้น ที่เป็นนเหตุธรรม และโลภะ.

พึงผูกจักรนัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๕. ปัจจชาติปัจจัย ๑๐. นอาเสวนปัจจัย

[๗] ๑. เหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะนปัจจชาติ-
ชาติปัจจัย ฯลฯ เพราะนอาเสวนปัจจัย (มี ๕ วาระ).

๑๑. นกัมมปัจจัย

[๘] ๑. นเหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะนกัมม
ปัจจัย

คือ สัมปยุตตเจตนา อาศัยเหตุธรรม.

**๒. นเหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะน-
กัมมปัจจัย**

คือ สัมปยุตตเจตนา อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุธรรม.
พาหิรรูป... อาหารสมภูฐานรูป... อุดสมภูฐานรูป ฯลฯ.

**๓. นเหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม และนเหตุธรรม เกิดขึ้น
เพราะนกัมมปัจจัย**

คือ สัมปยุตตเจตนา อาศัยเหตุธรรม และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย.

๑๒. นวิปากปัจจัย

[๕] ๑. เหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะนวิปาก-
ปัจจัย มี ๕ วาระ.

๑๓. นอาหารปัจจัย

[๑๐] ๑. นเหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะน-
อาหารปัจจัย

คือ พาหิรรูป... อุดสมภูฐานรูป ฯลฯ
ส่วนอสังขยัตว์ทั้งหลาย มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ
กัญต์คารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๑๔. นอินทริยปัจจัย

[๑๑] ๑. ฯลฯ เพราะนอินทริยปัจจัย

คือ พาหิรรูป... อุดสมภูฐานรูป

ฯลฯ อาศัสมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ อุปาทารูป อาศัสมหาภูตรูปทั้งหลาย.
ส่วนอสังขยัตว์ทั้งหลาย รูปชีวิตินทรีย์ อาศัสมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๑๕. นณานปัจจัย

[๑๒] ๑. ฯลฯ เพราะนณานปัจจัย

คือ ชั้น ๑ ที่เป็นสหระคด้วยปัญญาวิญญาณ ฯลฯ พาหิรรูป ฯลฯ
อาหารสมภูฐานรูป... อุดสมภูฐานรูป ฯลฯ.
ส่วนอสังขยัตว์ทั้งหลาย ฯลฯ

๑๖. นมคคปัจจัย

[๑๓] ๑. ฯลฯ เพราะนมคคปัจจัย

คือ ฯลฯ อาศัชั้น ๑ ที่เป็นนเหตุกรรม ซึ่งเป็นเหตุกรรม ฯลฯ.
ในอเหตุปฏิสนธิขณะ ฯลฯ
พาหิรรูป... อาหารสมภูฐานรูป... อุดสมภูฐานรูป ฯลฯ
ส่วนอสังขยัตว์ทั้งหลาย ฯลฯ

๑๗. นสัมปยุตตปัจจัย ฯลฯ ๒๐. โนวิคตปัจจัย

เพราะนสัมปยุตตปัจจัย ฯลฯ เพราะนวิปยุตตปัจจัยเหมือน
นปุเรชาตปัจจัย ฟังกระทำห้วงปัจจัย ในอรุณภูมิเท่านั้น ฯลฯ เพราะ-
โนนัตถิปัจจัย ฯลฯ เพราะโนวิคตปัจจัย.

การนับจำนวนวาระปัจจนีเย

[๑๔] ในนเหตุปัจจย มี ๒ วาระ ในนอารัมมณปัจจย มี ๓ วาระ
ในนอธิปัตติปัจจย มี ๕ วาระ ในนอนันตรปัจจย มี ๓ วาระ ในนสมนันตร-
ปัจจย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย
มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจย มี ๕ วาระ ในนปัจจลาชาตปัจจย มี ๕ วาระ
ในนอาเสวนปัจจย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจย
มี ๕ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๑ วาระ
ในนฉานปัจจย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย
มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ ในนโนวิคตปัจจย ๓ วาระ
ในนโนวิคตปัจจย มี ๓ วาระ.

พึงนับอย่างนี้

ปัจจนีเยนัย จบ

อนุโลมปัจจนีเยนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนีเย

[๑๕] เพราะเหตุปัจจย ในนอารัมมณปัจจย มี ๓ วาระ... ในน-
อธิปัตติปัจจย มี ๕ วาระ ในนอนันตรปัจจย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในนอุปนิสสย-
ปัจจย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจย มี ๕ วาระ ในนปัจจลาชาตปัจจย มี ๕
วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปาก
ปัจจย มี ๕ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย
มี ๕ วาระ ในนโนตติปัจจย มี ๓ วาระ ในนโนวิคตปัจจย มี ๓ วาระ.

อนุโลมปัจจนีเยนัย จบ

ปัจจนียานุโลมณัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๑๖] เพราะเหตุปัจจย ในอาร์มมณปัจจย มี ๒ วาระ ... ใน อนันตรปัจจย มี ๒ วาระ ฯลฯ ในกัมมปัจจย มี ๒ วาระ ในวิปากปัจจย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจย มี ๒ วาระ ในอินทริยปัจจย มี ๒ วาระ ใน ฌานปัจจย มี ๒ วาระ ในมคคปัจจย มี ๑ วาระ ในสัมปยุตตปัจจย มี ๒ วาระ ฯลฯ ในอวิกตปัจจย มี ๒ วาระ.

ปัจจนียานุโลมณัย จบ

แม้สหชาตวาระ ก็เหมือนกับ ปฏิจจวาระ.

ปัจจยวาระก็ดี นิสสยวาระก็ดี มี ๕ วาระ เหมือนกับ ปฏิจจวาระ.

หัวข้อปัจจย เมื่อมหาภูตรูปทั้งหลายจบแล้ว ฟังกระทำว่า "อาศัย หทยวัตถุ" आयตนะ ๕ ย่อมได้ในอนุโลมกัถิ ในปัจจนียะกัถิ ฉันใด ฟัง กระทำฉันนั้น.

สังสัฏฐวาระกัถิ สัมปยุตตวาระกัถิ ฟังทำให้บริบูรณ์ รูปภูมิไม่ มี มีแต่รูปภูมิเท่านั้น.

ปัญหาวาระ

อนุโลมณัย

๑. เหตุปัจจัย

[๑๗] เหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรม ด้วยอำนาจของ
เหตุปัจจัย

คือ โลกะ เป็นปัจจัยแก่โทสะ แก่โมหะ ด้วยอำนาจของเหตุ-
ปัจจัย.

พึงผูกจักรนัย.

โลกะ เป็นปัจจัยแก่โมหะ ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย โทสะ เป็น
ปัจจัยแก่โมหะ ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. เหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุกรรม ด้วยอำนาจของ
เหตุปัจจัย

คือ เหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้นที่ แลจิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๓. เหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรม และนเหตุกรรม
ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ อโลกะ เป็นปัจจัยแก่อโทสะ อโมหะ, สัมปยุตตขันธ์และจิตต-
สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

พึงผูกจักรนัย.

โลกะ เป็นปัจจัยแก่มโหะ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. อารัมมณปัจจัย

[๑๘] ๑. เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของ
อารัมมณปัจจัย

คือ เหตุธรรมทั้งหลาย เกิดขึ้น เพราะปรารภเหตุธรรม.

๒. เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุธรรม ด้วยอำนาจของ
อารัมมณปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะปรารภเหตุธรรม.

๓. เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุธรรมและนเหตุธรรม
ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ เหตุธรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เกิดขึ้น เพราะ
ปรารภเหตุธรรม.

๔. นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุธรรม ด้วยอำนาจ
ของอารัมมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล ทำอุโบสถกรรมแล้ว พิจารณาซึ่ง
กุศลกรรมนั้น.

บุคคลพิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน.

บุคคลออกจากฌานแล้ว พิจารณาฌาน.

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรคแล้ว พิจารณา ฯลฯ ผล ฯลฯ
นิพพาน ฯลฯ.

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก่วาทาน, แก่มรรค, แก่ผล, แก่
อวัชชนะ ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย.

“พระอริยะทั้งหลาย พิจารณากิเลสทั้งหลายที่ละแล้ว ที่เป็นเหตุธรรม,
กิเลสที่ข่มแล้ว ฯลฯ รู้ซึ่งกิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วในกาลก่อน.

บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ชั้นทั้งหลายที่เป็นเหตุ-
ธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ฯลฯ โทมนัส
ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพโสตราตุ.

บุคคลรู้จักชอบบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นเหตุธรรม ด้วย
เจโตปริยญาณ.

อากาสนัญญาตนกริยา เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญญาตนกริยา,
อากัญญาตนกริยา เป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญาตนกริยา.

รูปลายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โสภณัญญาตนนะ เป็น
ปัจจัยแก่กายวิญญาณ ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย.

๑. หมายความว่า บาลีตอนที่ ๑, ๒. หมายความว่า บาลีตอนที่ ๒.

ขั้นทั้งหลายที่เป็นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิญญาณ, แก่เจโต-
ปริยญาณ, แก่บุพเพนิวาสานุสสติญาณ, แก่ยถากัมมุปกญาณ, แก่อนาคตั้งส-
ญาณ, แก่อาวชชนะ ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย.

**๕. นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของ
อาร์มมณปัจจัย**

พึงยกเอาเฉพาะข้อความในบาลี ตอนที่ ๑ ว่า "บุคคลให้ทาน" เท่า
นั้นมาใส่ในที่นี้ แต่อวิชชนะ และข้อความที่ว่า "รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่
จักขุวิญญาณ ฯลฯ โสภณูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ นี้ก็ไม่มี.

**๖. นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม และนเหตุธรรม
ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย**

คือ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ แล้วพิจารณา
ซึ่งกุศลกรรมนั้น เพราะปรารภกุศลกรรมนั้น เหตุธรรมทั้งหลายและสัมปยุตต-
ขั้นทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

พึงยกเอาข้อความทั้งอยู่ในบาลีนั้นมาใส่ในที่นี้ ให้เหมือนกับข้อความ
ในบาลีตอนที่ ๒.

**๗. เหตุธรรม และนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม
ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย**

คือ เหตุธรรมทั้งหลาย เกิดขึ้นเพราะปรารภเหตุธรรมและสัมปยุตต
ขั้นทั้งหลาย.

**๘. เหตุธรรมและนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม
ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย**

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นเหตุธรรม ย่อมเกิดขึ้น เพราะปรารภเหตุ-
ธรรม และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย.

๕. เหตุธรรมและนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม
และนเหตุธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย

คือ เหตุธรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น
เพราะปรารภเหตุธรรม และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย.

๓. อธิปัตติปัจจัย

[๑๕] ๑. เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของ
อธิปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อาร์มมณธิปัตติ และ สหชาตธิปัตติ

ที่เป็น อาร์มมณธิปัตติ ได้แก่

เพราะกระทำเหตุธรรมให้หนักแน่น เหตุธรรมทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น สหชาตธิปัตติ ได้แก่

อธิปัตติธรรมที่เป็นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตเหตุทั้งหลาย ด้วย
อำนาจของอธิปัตติปัจจัย.

๒. เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของ
อธิปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อาร์มมณธิปัตติ และ สหชาตธิปัตติ

ที่เป็น อาร์มมณธิปัตติ ได้แก่

เพราะการกระทำเหตุธรรมให้อารมณ์อย่างหนักแน่น ชั้นทั้งหลายที่เป็นเหตุธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น สหชาติรูปติ ได้แก่

อธิปัติธรรมที่เป็นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปัติปัจจัย.

๓. เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม และนเหตุธรรม ด้วยอำนาจของอธิปัติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณาปัจจัย และ สหชาติรูปติ

ที่เป็น อารัมมณาธิปติ ได้แก่

เพราะการกระทำเหตุธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เหตุธรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น สหชาติรูปติ ได้แก่

อธิปัติธรรมที่เป็นเหตุธรรม เป็นปัจจัยสัมปยุตตชั้น, เหตุธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปัติปัจจัย.

๔. นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของอธิปัติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณาธิปติ และ สหชาติรูปติ

ที่เป็น อารัมมณาธิปติ พึงยกเอาข้อความตามบาลีที่ว่า "บุคคลให้ทานแล้ว " ใ้ให้พิสดาร จนถึงคำว่า "ชั้นทั้งหลายที่เป็นเหตุธรรม".

ที่เป็น สหชาติรูปติ ได้แก่

อธิปัตติธรรมที่เป็นนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และจิตต-
สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย.

**๕. นเหตุธรรม เป็นปัจจัยเหตุธรรม ด้วยอำนาจ
ของอธิปัตติปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณชิปติ และ สหชาตชิปติ

ที่เป็น อารัมมณชิปติ ได้แก่

บุคคลให้ทาน ฯลฯ พึงยกเอาข้อความตามบาลีข้างต้นมาใส่จนถึง
หทัยวัตถุ และขั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุธรรม.

ที่เป็น สหชาตชิปติ ได้แก่

อธิปัตติธรรมที่เป็นนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตเหตุทั้งหลาย
ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย.

**๖. นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม และนเหตุธรรม
ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณชิปติ และ สหชาตชิปติ

ที่เป็น อารัมมณชิปติ ได้แก่

บุคคลให้ทาน สมาทานศีล กระทำอุโบสถกรรมแล้ว กระทำกุศล-
กรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้วพิจารณา เพราะกระทำกุศลกรรม
นั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุธรรม และเหตุ-
ธรรมทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

เพียงเอาข้อความตามบาลีที่ว่า " บุคคลพิจารณาอุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน จนถึงททยวัตถุ และชั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุกรรม " มาใส่.

ที่เป็น สหชาติรูปติ ได้แก่

อธิปัตติกรรมที่เป็นนเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย เหตุกรรมทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย.

๗. เหตุกรรม และนเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรม

ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น อารัมมณาอธิปัตติ ได้แก่

เพราะกระทำเหตุกรรม และสัมปยุตตชั้นทั้งหลายให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เหตุกรรมทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

๘. เหตุกรรม และนเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรม

ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น อารัมมณาอธิปัตติ ได้แก่

เพราะกระทำเหตุกรรม และสัมปยุตตชั้นทั้งหลายให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ชั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุกรรม ย่อมเกิดขึ้น.

๙. เหตุกรรม และนเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรม

และนเหตุกรรม ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น อารัมมณาอธิปัตติ ได้แก่

เพราะกระทำเหตุกรรม และสัมปยุตตชั้นทั้งหลายให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เหตุกรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

๔. อนันตรปัจจัย

[๒๐] ๑. เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของ
อนันตรปัจจัย

คือ เหตุธรรมทั้งหลายที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรมทั้งหลาย
ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๒. เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม ด้วยอำนาจ
ของอนันตรปัจจัย

คือ เหตุธรรมทั้งหลายเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่เป็น
เหตุธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๓. เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม และเหตุธรรม
ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ เหตุธรรมทั้งหลายที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรมทั้งหลาย
ที่เกิดหลัง ๆ และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๔. นเหตุธรรม เป็นเหตุเหตุธรรม ด้วยอำนาจ
ของอนันตรปัจจัย

คือ ขั้นทั้งหลายที่เป็นเหตุเหตุธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขั้น
ทั้งหลายที่เป็นเหตุเหตุธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อนุโลม เป็นปัจจัยแก่โคตรภู ฯลฯ เนวสัญญานาสัญญายตนะ เป็น
ปัจจัยแก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๕. นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของ
อนันตรปัจจัย

๖. นเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรม และนเหตุกรรม

ด้วยอำนาจอนันตรปัจจัย

นเหตุมูลกนัย เป็นอย่างเดียวกันทั้ง ๓ วาระ.

๗. เหตุกรรม และนเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรม

ด้วยอำนาจอนันตรปัจจัย

คือ เหตุกรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อน ๆ และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรมทั้งหลายที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๘. เหตุกรรม และนเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรม

ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ เหตุกรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อน ๆ และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่เป็นเหตุกรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๙. เหตุกรรม และนเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรม

และนเหตุกรรม ด้วยอำนาจอนันตรปัจจัย

คือ เหตุกรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อน ๆ และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรมทั้งหลาย ที่เป็นหลัง ๆ และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๕. สมันตรปัจจัย ฯลฯ ๘. นิสสยปัจจัย

[๒๑] ๑. เหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรม ด้วยอำนาจของสมันตรปัจจัย เหมือนกับอนันตรปัจจัย.

เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย.

เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย ทั้ง ๒ ปัจจัยนี้
เหมือนปัจจัยวาระ.

เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย เหมือนกับนิสสยปัจจัย
ในปัจจัยวาระ.

๘.อุปนิสสยปัจจัย

[๒๒] ๑. เหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรม ด้วยอำนาจของ
อุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ
ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

เหตุกรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของ
อุปนิสสยปัจจัย.

๒. เหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรม ด้วยอำนาจ
ของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ
ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

เหตุกรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นเหตุกรรม ด้วย
อำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๓. เหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรม และนเหตุกรรม

ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ
ปกตุนิสสยะ

ที่เป็น ปกตุนิสสยะ ได้แก่

เหตุกรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรมทั้งหลาย และสัมปยุตต
ชั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๔. นเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรม ด้วยอำนาจ
ของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ
ปกตุนิสสยะ

ที่เป็น ปกตุนิสสยะ ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ยังสมบัติให้เกิดขึ้น
ก่อนมานะ ถือทิฎฐิ.

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ความปรารถนา
แก่มรรค แก่ผลสมบัติ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๕. นเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรม ด้วยอำนาจของ
อุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ
ปกตุนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ทำลาย
สงฆ์.

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ความปรารถนา
แก้มรรค แก้ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

๖. นเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรม และนเหตุกรรม
ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ
ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ เหมือนกับอุปนิสสยปัจจัย ตอนที่ ๒.

๗. เหตุกรรม และนเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรม
ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ
ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

เหตุกรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรม
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๘. เหตุกรรม และนเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุกรรม
ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ
ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

เหตุกรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตจันท์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จันท์
ทั้งหลายที่เป็นนเหตุกรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยะปัจจัย.

๕. เหตุกรรม และนเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรม
และนเหตุกรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยะปัจจัย.

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ
ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

เหตุกรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตจันท์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรม
ทั้งหลาย และสัมปยุตตจันท์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยะปัจจัย.

๑๐. ปุเรชาติปัจจัย

[๒๓] ๑. นเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุกรรม ด้วยอำนาจ
ของปุเรชาติปัจจัย.

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณปุเรชาติ และ วัตถุปุเรชาติ

ที่เป็น อารัมมณปุเรชาติ ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง
เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพโสตราตุ.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็น
ปัจจัยแก่กายวิญญาณ ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

ที่เป็น วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่

จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย
ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลาย ที่เป็นนเหตุธรรม ด้วยอำนาจ
ของปุเรชาตปัจจัย.

๒. นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม ด้วยอำนาจ
ของปุเรชาตปัจจัย.

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ และ วัตถุปุเรชาตะ

ที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง
ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพโสตราตุ.

ที่เป็น วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่

หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของปุเรชาต-
ปัจจัย.

๓. นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม และนเหตุธรรม
ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ และ วัตถุปุเรชาตะ

ที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง

ฯลฯ โทมนัสฯลฯ ทิพยจักขุฯลฯ

ที่เป็น วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่

หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย
ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๑๑. ปัจฉาชาตปัจจัย

[๒๔] ๑. เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของ
ปัจฉาชาตปัจจัย.

คือ เหตุธรรมทั้งหลาย ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน
ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.

๒. นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม ด้วยอำนาจ
ของปัจฉาชาตปัจจัย.

คือ ขั้นทั้งหลายที่เป็นเหตุธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กาย
นี้ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.

๓. เหตุธรรม และนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุ-
ธรรม ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.

คือ เหตุธรรมทั้งหลาย ที่เกิดภายหลัง และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย
เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.

๑๒. อาสวณปัจจัย

[๒๕] ๑. เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของ
อาสวณปัจจัย เหมือนกับอนันตรปัจจัย.

๑๓. กัมมปัจจัย

[๒๖] ๑. นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุธรรม ด้วยอำนาจ
ของกัมมปัจจัย.

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ นานาขณิกะ
ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่
เจตนาที่เป็นนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตต-
สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น นานาขณิกะ ได้แก่
เจตนาที่เป็นนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่วิบากขันธ์ และกฏัตตารูป
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๒. นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของ
กัมมปัจจัย.

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ นานาขณิกะ
ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่
เจตนาที่เป็นนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตเหตุทั้งหลาย ด้วย
อำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น นานาชนิดได้แก่

เจตนาที่เป็นนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่วิบากเหตุทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๓. นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม และนเหตุธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชตะ และ นานาชนิด

ที่เป็น สหชตะ ได้แก่

เจตนาที่เป็นนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย, เหตุธรรมทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น นานาชนิดได้แก่

เจตนาที่เป็นนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่วิบากขั้นทั้งหลาย ที่เป็นเหตุธรรมทั้งหลาย แก่กฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๑๔. วิปากปัจจัย

[๒๗] ๑. เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย.

คือ อโลกะ ที่เป็นวิปาก เป็นปัจจัยแก่อโทสะ, แก่อโมหะ ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย.

พึงกระทำเป็น ๕ วาระ ในการจำแนกวิปากปัจจัย เหมือนในปฏิจ-
วาระ.

๑๕. อาหารปัจจัย

[๒๘] ๑. นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม ด้วยอำนาจ
ของอาหารปัจจัย.

คือ อาหารทั้งหลายที่เป็นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ กวฬิการาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ด้วยอำนาจของ
อาหารปัจจัย.

๒. นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม ด้วยอำนาจ
ของอาหารปัจจัย.

คือ อาหารทั้งหลายที่เป็นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตเหตุ
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๓. นเหตุธรรมเป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม และนเหตุธรรม
ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

คือ อาหารทั้งหลายที่เป็นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ
ทั้งหลาย แก่เหตุธรรมทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของ
อาหารปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๑๖. อินทริยปัจจัย

[๒๕] ๑. เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

ในเหตุมูลกนัย มี ๓ วาระ (วาระที่ ๑ - ๓)

๒. นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุธรรม ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

คือ อินทริยทั้งหลายที่เป็นนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้นและจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

จักขุนทริย เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายินทริย เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

รูปจีวิตินทริย เป็นปัจจัยแก่กัฏฐตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

อินทริยปัจจัย พึงให้พิสดารอย่างนี้ และมี ๕ วาระ.

๑๗. ฌานปัจจัย

[๓๐] นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุธรรม ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย มี ๓ วาระ.

๑๘. มัคคปัจจัย

[๓๑] เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย.

๑๕. สัมปยุตตปัจจัย

๑๗๗ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสัมปยุตตปัจจัย.

ใน ๒ ปัจจัยนี้ มี ๕ วาระ.

๒๐. วิปยุตตปัจจัย

[๑๒] ๑. เหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรม ด้วยอำนาจของ
วิปยุตตปัจจัย.

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปัจฉาชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

เหตุกรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจ
ของวิปยุตตปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ เหตุกรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ภูตตารูปทั้งหลาย
ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย, เหตุกรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่หทัยวัตถุ ด้วย
อำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น ปัจฉาชาตะ ได้แก่

เหตุกรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของ
วิปยุตตปัจจัย.

๒. นเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรม ด้วยอำนาจ
ของวิปยุตตปัจจัย.

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ ปุเรชาตะ และ ปัจฉาชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ชั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ชั้นทั้งหลายที่เป็นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่กัฏฐตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

ชั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่หทัยวัตถุ, หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น ปุรชาตะ ได้แก่

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุธรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น ปัจฉาชาตะ ได้แก่

ชั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

๓. นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปุรชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น ปุรชาตะ ได้แก่

หทยัตถุ เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปยุตต-
ปัจจัย.

๔. นเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรม และนเหตุ-
กรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปุเรชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ในปฏิสนธิขณะ หทยัตถุ เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรมทั้งหลาย และ
สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น ปุเรชาตะ ได้แก่

หทยัตถุ เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย
ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

๕. เหตุกรรมและนเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรม
ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปัจฉาชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

เหตุกรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตต-
สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ เหตุกรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย เป็น
ปัจจัยแก่กัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น ปังฆาตะ ได้แก่

เหตุกรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย ที่เกิดภายหลัง เป็น
ปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

๒๑. อตฺติปัจจัย

[๓๓] ๑. เหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรม ด้วยอำนาจของ
อตฺติปัจจัย.

คือ อโลกะ เป็นปัจจัยแก่โทสะ, แก่อโมหะ ด้วยอำนาจของอตฺติปัจจัย.
พึงผูกจักรนัย.

โลกะ เป็นปัจจัยแก่โมหะ ด้วยอำนาจของอตฺติปัจจัย.

พึงผูกจักรนัย

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. เหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรม ด้วยอำนาจ
ของอตฺติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหฆาตะ และ ปังฆาตะ

ที่เป็น สหฆาตะ ได้แก่

เหตุกรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และจิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตฺติปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ที่เป็น ปังชาตะ ได้แก่

เหตุกรรมทั้งหลาย ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของอดีตปัจจัย.

๓. เหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรม และนเหตุกรรม ด้วยอำนาจของอดีตปัจจัย

คือ อโลกะ เป็นปัจจัยแก่โทสะ แก่โมหะ แก่สัมปยุตตขันธ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอดีตปัจจัย.

พึงผูกจักรนัย

โลกะ เป็นปัจจัยแก่โมหะ แก่สัมปยุตตขันธ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอดีตปัจจัย.

พึงผูกจักรนัย

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๔. นเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุกรรม ด้วยอำนาจของอดีตปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ ปุเรชาตะ ปังชาตะ อาหาระ และอินทริยะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ขันธ ๑ ที่เป็นนเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอดีตปัจจัย ฯลฯ ขันธ ๒ ฯลฯ.

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ ๑ ที่เป็นนเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ ๓ และกัญต์คารูปทั้งหลาย ฯลฯ.

พึงผูกจักรนัย.

ชั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่หทัยวัตถุ ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

พาหิรรูป...อาหารสมภูฐานรูป...อตุสมภูฐานรูป ฯลฯ.

อสังขยสัตว์ทั้งหลาย ฯลฯ.

ที่เป็น ปุรชาตตะ ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพโสตธาตุ ฯลฯ.

รูปายตนะ ฯลฯ โสภณูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุธรรม ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

ที่เป็น ปังชาตตะ ได้แก่

ชั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

กาวฬิการาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

๕. นเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรม ด้วยอำนาจ

ของอัติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปุเรชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ขั้นที่ทั้งหลายที่เป็นนเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตเหตุทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัติปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัติปัจจัย.

ที่เป็น ปุเรชาตะ ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพโสตราตุ หทยวัตถุเป็นปัจจัยแก่เหตุกรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัติปัจจัย.

๖. นเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรมและนเหตุ-

กรรม ด้วยอำนาจของอัติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปุเรชาตะ

ขั้นที่ ๑ ที่เป็นนเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ขั้นที่ ๓, แก่เหตุกรรมทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัติปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัติปัจจัย.

ที่เป็น ปุรชาตะ ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง
 ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักขุ, ฟังเสียงด้วยทิพโสตราหู.

หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตขั้นทั้ง
หลาย ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย.

**๗. เหตุกรรม และนเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุ
กรรม ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปุรชาตะ

อโลกะและสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัย แก่อโทสะ แก่อโมหะ
ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย.

ฟังผูกจักรนัย.

โลกะ และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่อโมหะ ด้วยอำนาจ
ของอตติปัจจัย.

ฟังผูกจักรนัย.

ในปฏิสนธิขณะ อโลกะ และหทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่อโทสะ อโมหะ
ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย.

ฟังผูกจักรนัย.

**๘. เหตุกรรมและนเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุ
กรรม ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย**

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ, ปังชาตะ รวมกับ อาหาระ และรวมกับ อินทริยะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ขั้นที่ ๑ ที่เป็นนเหตุกรรม และเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ขั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจย ๗๗ ขั้นที่ ๒ ๗๗.

ในปฏิสนธิขณะ เหตุกรรมและหทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลาย ที่เป็นนเหตุกรรม ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจย.

เหตุกรรมทั้งหลาย และมหาภูตรูปทั้งหลายที่เกิดพร้อมกัน เป็นปัจจัย แก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจย.

ที่เป็น ปังชาตะ รวมกับ อาหาระ ได้แก่

เหตุกรรมทั้งหลายที่เกิดภายหลัง และกวฬิการอาหาร เป็นปัจจัยแก่กาย นี้ ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจย.

ที่เป็น ปังชาตะ รวมกับ อาหาระ ได้แก่

เหตุกรรมทั้งหลายที่เกิดภายหลัง และรูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่ กภูตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจย.

๘. เหตุกรรม และนเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุ-
กรรมและนเหตุกรรม ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปุเรชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ขั้นที่ ๑ ที่เป็นนเหตุกรรม และอโลกะ เป็นปัจจัยแก่ขั้นที่ ๓, แก่ อโทสะ, แก่อโมหะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจย.

พึงผูกจักรนัย.

ชั้น ๑ ที่เป็นนเหตุธรรม และโลกะ เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๓, แก่โมหะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย.

พึงผูกจักรนัย.

ในปฏิสนธิขณะ ชั้น ๑ ที่เป็นนเหตุธรรม และอโลกะ ฯลฯ

พึงผูกจักรนัย.

ในปฏิสนธิขณะ อโลกะ และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่อโทสะ, แก่ อโมหะและสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย.

โลกะ และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่โมหะ และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย.

๒๒. นัตติปัจจัย ฯลฯ ๒๔. อวิคตปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของวิคตปัจจัย.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอวิคตปัจจัย.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

สุททมูลกนัย

[๓๔] ในเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๕ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในสมนันตรปัจจัย

มี ๕ วาระ ในสหชาติปัจฉัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจฉัย มี ๕ วาระ
ในนิสสยปัจฉัย มี ๕ วาระ ในอุปนิสสยปัจฉัย มี ๕ วาระ ในปุเรชาติปัจฉัย
มี ๓ วาระ ในปัจฉาชาติปัจฉัย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจฉัย มี ๕ วาระ
ในกัมมปัจฉัย มี ๓ วาระ ในวิปากปัจฉัย มี ๕ วาระ ในอาหารปัจฉัย มี ๓
วาระ ในอินทริยปัจฉัย มี ๕ วาระ ในฌานปัจฉัย มี ๓ วาระ ในมคคปัจฉัย
มี ๕ วาระ ในสัมปยุตตปัจฉัย มี ๕ วาระ ในวิปยุตตปัจฉัย มี ๕ วาระ
ในอตติปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนัตติปัจฉัย มี ๕ วาระ ในวิกตปัจฉัย มี ๕
วาระ ในอวิกตปัจฉัย มี ๕ วาระ.

ผู้มีปัญญาพึงนับอย่างนี้.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจนีयนัย

การยกปัจฉัยในปัจจนียะ

[๓๕] ๑. เหตุกรรม เป็นปัจฉัยแก่เหตุกรรม ด้วยอำนาจของ
อาร์มมณปัจฉัย, เป็นปัจฉัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจฉัย, เป็นปัจฉัย
ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจฉัย.

๒. เหตุกรรม เป็นปัจฉัยแก่นเหตุกรรม ด้วยอำนาจ
ของอาร์มมณปัจฉัย, เป็นปัจฉัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจฉัย, เป็น
ปัจฉัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจฉัย, เป็นปัจฉัย ด้วยอำนาจของ
ปัจฉาชาติปัจฉัย.

๓. เหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรม และนเหตุกรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๔. นเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจปัจฉชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

๕. นเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๖. นเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรม และนเหตุกรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๗. เหตุกรรม และนเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๘. เหตุกรรม และนเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาติปัจจัย.

๙. เหตุกรรม และนเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรม และนเหตุกรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

การนับจำนวนวาระในปัจจุบันะ

[๓๖] ในนเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาร์มมณปัจจัย มี ๕ วาระ ฯลฯ ในโนอวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

ปัจจนียนัย จบ

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียนัย

[๓๗] เพราะเหตุปัจจัย ในนอาร์มมณปัจจัย มี ๓ วาระ ... ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในนมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ใน

นวิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในโนนัตถิปัจจย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจย มี ๓ วาระ.

พียงนับอย่างนี้.

อนุโลมปัจจนียนัย จบ

ปัจจนียานุโลม

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๓๘] เพราะนเหตุปัจจย ในอารัมมณปัจจย มี ๕ วาระ ... ใน อธิปัตติปัจจย มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจย มี ๕ วาระ ในสมนันตรปัจจย มี ๕ วาระ ในสหชาติปัจจย มี ๓ วาระ ในอัญญมัญญุปัจจย มี ๓ วาระ ในนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ ในอุปนิสสยปัจจย มี ๕ วาระ ในปุเรชาติปัจจย มี ๓ วาระ ในปัจจฉาชาติปัจจย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจย มี ๓ วาระ ในวิปากปัจจย มี ๓ วาระ ในอาหารปัจจย มี ๓ วาระ ในอินทริยปัจจย มี ๓ วาระ ในฉานปัจจย มี ๓ วาระ ในมคคปัจจย มี ๓ วาระ ในสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในวิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในอตถิปัจจย มี ๓ วาระ ในนัตถิปัจจย มี ๕ วาระ ในวิคตปัจจย มี ๕ วาระ ในอวิคตปัจจย มี ๓ วาระ.

พียงนับอย่างนี้.

ปัจจนียานุโลมณัย จบ

เหตุทุกะ จบ

อรรถกถापิฎฐาน

เหตุทูกะ เป็นต้น

แม้ในทุกปิฎฐาน ผู้ศึกษา ฟังทราบปัญหาวิสัยและการนับในทูกะทั้งหมด ตามนัยที่กล่าวมาแล้วในบาลีนั่นเอง. อีกอย่างหนึ่ง ในทุกปิฎฐานนี้ การวิสัย สเหตุทูกะ และเหตุสัมปยุตตทูกะ เหมือนกับการวิสัย เหตุทูกะ. เหตุและสเหตุกเหตุ แห่งเหตุสัมปยุตตทูกะ และสัจจทูกะ สังขตทูกะ ก็เหมือนกัน ๆ คำนี้ว่า อิม ทุก ยถา สัจจทูก อวิ กตพพิ พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ เพราะแม้สังขตธรรมย่อมประกอบด้วยอสังขตธรรมไม่ได้. เหมือนสัจจธรรมประกอบด้วยอสังขตธรรมไม่ได้ฉะนั้น สारम्मณทูกะ จิตตสัมปยุตตทูกะ และสังสัททูกะ มีวิสัยเหมือนกับ อาสวโคจกคะ โอมโคจกคะ และโยคโคจกคะ ซึ่งเหมือนกัน เพราะว่าธรรม ๓ เหล่านี้ มีวิสัยเหมือนกัน.

อรรถกถาเหตุทูกะ เป็นต้น จบ

๒. สเหตุกหุคะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลมไนย

๑. เหตุปัจจัย

[๑๕] ๑. สเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะ

เหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นสเหตุกธรรม ฯลฯ ชั้นที่ ๒ อาศัย
ชั้นที่ ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. อเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะ

เหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๓. สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม

เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๑ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นสเหตุกธรรม
ฯลฯ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๔. อเหตุกกรรม อาศัยเหตุกกรรม เกิดขึ้น เพราะ

เหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยโมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจณา ที่สหระคด้วยอุทัจจะ.

มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๕. สเหตุกกรรม อาศัยอเหตุกกรรม เกิดขึ้น เพราะ

เหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย อาศัยโมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจณา ที่สหระคด้วยอุทัจจะ.

ในปฏิสนธิขณะ ขั้นทั้งหลาย ที่เป็นสเหตุกกรรม อาศัยหทัยัตถุ.

๖. สเหตุกกรรม และอเหตุกกรรม อาศัยอเหตุกกรรม

เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยโมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจณา ที่สหระคด้วยอุทัจจะ.

ในปฏิสนธิขณะ ขั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกกรรม อาศัยหทัยัตถุ.

กฏัตตารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๗. สเหตุกกรรม อาศัยสเหตุกกรรม และอเหตุกกรรม

เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วย
อุทธัจจะ และโมหะ ฯลฯ ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นสเหตุกกรรม และ
หทยวัตถุ ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

**๘. อเหตุกกรรม อาศัยสเหตุกกรรม และอเหตุกกรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกกรรม และ
มหาภูตรูปทั้งหลาย.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลาย ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่
สหคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ.

**๙. สเหตุกกรรม และอเหตุกกรรม อาศัยสเหตุกกรรม
และอเหตุกกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่สหคตด้วย
วิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ฯลฯ ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นสเหตุกกรรม และ
หทยวัตถุ ฯลฯ ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒.

กภูตตารูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกกรรม และมหาภูตรูป
ทั้งหลาย.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๔๐] ๑. สเหตุกกรรม อาศัยสเหตุกกรรม เกิดขึ้น เพราะ
อารัมมณปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นสเหตุกรรม ฯลฯ ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. อเหตุกรรม อาศัยสเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะ
อาร์มณปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคด้วยอุทธัจจะ อาศัย
ชั้นทั้งหลายที่สหคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคด้วยอุทธัจจะ.

๓. สเหตุกรรม และอเหตุกรรม อาศัยสเหตุกรรม
เกิดขึ้น เพราะอาร์มณปัจจัย

คือชั้น ๓ และ โมหะ อาศัยชั้น ๑ ที่สหคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหค
ด้วยอุทธัจจะ ฯลฯ ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒.

๔. อเหตุกรรม อาศัยอเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะ
อาร์มณปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอเหตุกรรม ฯลฯ ชั้น ๒ อาศัย
ชั้น ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอเหตุกรรม อาศัยหทัยวัตถุ.

๕. สเหตุกรรม อาศัยอเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะ
อาร์มณปัจจัย

คือ สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย อาศัย โมหะ ที่สหคด้วยวิจิกิจฉา ที่
สหคด้วยอุทธัจจะ.

ในปฏิสนธิขณะ ชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม อาศัยหทัยวัตถุ.

๖. สเหตุกรรม อาศัยสเหตุกรรม และอเหตุกรรม

เกิดขึ้น เพราะอาร์มณปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่สหคด้วยวิจิจจนา ที่สหคด้วย
อุทัจจะ และโมหะ ฯลฯ ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นสเหตุกรรม และททย-
วัตถุ ฯลฯ ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒.

๓. อธิปัตปัจจัย

[๔๑] ๑. สเหตุกรรมอาศัยสเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะ
อธิปัตปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นสเหตุกรรม ฯลฯ ชั้น ๒ อาศัย
ชั้น ๒.

๒. อเหตุกรรม อาศัยสเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะ
อธิปัตปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม.

๓. สเหตุกรรม และอเหตุกรรม อาศัยสเหตุกรรม
เกิดขึ้น เพราะอธิปัตปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นสเหตุกรรม
ฯลฯ ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒.

๔. อเหตุกธรรม อาศัยอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะ

อธิปตปัจจัย

คือ ๗๗ มหาภูตรูป ๗๗

จิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๕. อเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม
เกิดขึ้น เพราะอธิปตปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม และ
มหาภูตรูปทั้งหลาย.

๔. อนันตรปัจจัย ๗๗ ๕. สมันตรปัจจัย

[๔๒] ๑. สเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะ
อนันตรปัจจัย

๗๗ เพราะสมันตรปัจจัย

๖. สหชาติปัจจัย

[๔๓] ๑. สเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรมเกิดขึ้น เพราะ
สหชาติปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัย ชั้น ๑ ที่เป็นสเหตุกธรรม. ๗๗

ในปฏิสนธิขณะ ๗๗

๒. อเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะ
สหชาติปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม.

โมหะที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ และจิตตสมุฏฐาน-
รูป อาศัยขั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๓. สเหตุกรรม และอเหตุกรรม อาศัยสเหตุกรรม

เกิดขึ้น เพราะสหชาติปัจจัย

คือ ขั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้น ๑ ที่เป็นสเหตุกรรม
ฯลฯ ขั้น ๒ ฯลฯ.

ขั้น ๓, โมหะ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้น ๑ ที่สหคตด้วย
วิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ ฯลฯ ขั้น ๒ อาศัยขั้น ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ.

๔. อเหตุกรรม อาศัยอเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะ

สหชาติปัจจัย

คือ ขั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้น ๑ ที่เป็นอเหตุกรรม
ฯลฯ ขั้น ๒ อาศัยขั้น ๒.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยโมหะ ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วย
อุทธัจจะ.

ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุ อาศัยขั้นทั้งหลาย, ขั้นทั้งหลาย อาศัย
หทัยวัตถุ.

ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

พาหิรรูป...อาหารสมุฏฐานรูป...อตุสมุฏฐานรูป ฯลฯ.

อตัณณุตว์ทั้งหลาย มหาภูตรูป ๓ อาศัย มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ.

๕. สเหตุกกรรม อาศัยอเหตุกกรรม เกิดขึ้น เพราะ

สหชาติปัจจัย

ปัจจัยเหล่านี้ ฟังกระทำเป็น ๕ วาระ เหมือนกับเหตุปัจจัย ไม่มีแตกต่างกัน.

๖. อัญญมัญญปัจจัย

[๔๔] ๑. สเหตุกกรรม อาศัยสเหตุกกรรม เกิดขึ้น เพราะ

อัญญมัญญปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นสเหตุกกรรม ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. อเหตุกกรรม อาศัยสเหตุกกรรม เกิดขึ้น เพราะ

อัญญมัญญปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหรถด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรถด้วยอุทธัจจะ อาศัยชั้นทั้งหลายที่สหรถด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรถด้วยอุทธัจจะ.

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกกรรม.

๓. สเหตุกกรรม และอเหตุกกรรม อาศัยสเหตุกกรรม

เกิดขึ้น เพราะอัญญมัญญปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และ โมหะ อาศัยชั้น ๑ ที่สหรถด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรถด้วยอุทธัจจะ ฯลฯ ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ชั้น ๓ และหทยวัตถุ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นสเหตุ-
กรรม ฯลฯ ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒.

๔. อเหตุกรรม อาศัยอเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะ

อัญญมัญญปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอเหตุกรรม ฯลฯ ชั้น ๒ อาศัย
ชั้น ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ชั้น ๓ และหทยวัตถุ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอเหตุ-
กรรม ฯลฯ ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๑ ฯลฯ.

ตลอดถึงอัญญัตตว์.

๕. สเหตุกรรม อาศัยอเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะ

อัญญมัญญปัจจัย

คือ สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย อาศัยโมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่
สหระคด้วยอุทธัจจะ.

ในปฏิสนธิขณะ ชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม อาศัยหทยวัตถุ.

๖. สเหตุกรรม อาศัยสเหตุกรรม และอเหตุกรรม

เกิดขึ้น เพราะอัญญมัญญปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วย
อุทธัจจะ และโมหะ ฯลฯ ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นสเหตุกรรม และหทย-
วัตถุ ฯลฯ ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒.

๘. นิสสยปัจจัย ๗๗ ๒๓. อวิคตปัจจัย

[๔๕] สเหตุชกรรม อาศัยสเหตุชกรรม เกิดขึ้น เพราะ

นิสสยปัจจัย

๗๗ เพราะอุปนิสสยปัจจัย

๗๗ เพราะปุเรชาติปัจจัย

๗๗ เพราะอาเสวนปัจจัย

๗๗ เพราะกัมมปัจจัย

๗๗ เพราะวิปากปัจจัย

๗๗ เพราะอาหารปัจจัย

๗๗ เพราะอินทริยปัจจัย

๗๗ เพราะฌานปัจจัย

๗๗ เพราะมัคคปัจจัย

ฌานปัจจัยก็ดี มัคคปัจจัยก็ดี เหมือนกับสหชาติปัจจัย พาหิรูป มหา-
ภูตรูป ไม่มี.

๗๗ เพราะสัมปยุตตปัจจัย

๗๗ เพราะวิปยุตตปัจจัย

๗๗ เพราะอัติปัจจัย

๗๗ เพราะนัตติปัจจัย

๗๗ เพราะวิคตปัจจัย

๗๗ เพราะอวิคตปัจจัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๔๖] ในเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๖ วาระ ในอธิปัตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๖ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๖ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๖ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย มี ๖ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๖ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๕ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๕ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๕ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๕ วาระ ในมัลลปัจจัย มี ๕ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนัตติปัจจัย มี ๖ วาระ ในวิกตปัจจัย มี ๖ วาระ ในอวิกตปัจจัย มี ๕ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจนีนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๔๗] ๑. อเหตุกกรรม อาศัยสเหตุกกรรม เกิดขึ้น เพราะ
นเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิจจณา ที่สหระคด้วยอุทัจจะ อาศัย
ขันธทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิจจณา ที่สหระคด้วยอุทัจจะ.

๒. อเหตุกธรรม อาศัยอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะน-

เหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอเหตุกธรรม
ฯลฯ ชั้น ๒ อาศัย ชั้น ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ฟังกระทำทั้งหมด ตลอดถึงอสังขยัตว์ทั้งหลาย.

๒. นอาร์มมณปัจจัย

[๔๘] ๑. อเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะน-

อาร์มมณปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ.

๒. อเหตุกธรรม อาศัยอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะน-

อาร์มมณปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นอเหตุกธรรม.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยโมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจณา ที่สหระคด้วย
อุทธีจะ.

ในปฏิสนธิขณะ หทยัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลาย.

ฯลฯ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ ส่วนอสังขยัตว์ทั้งหลาย ฯลฯ มหาภูตรูป
๑ ฯลฯ.

๓. อเหตุกกรรม อาศัยสเหตุกกรรมและอเหตุกกรรม

เกิดขึ้น เพราะนอรัมมณปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกกรรม และ
มหาภูตรูปทั้งหลาย.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้นทั้งหลาย ที่สหระคด้วยวิจิกิจจา ที่สหระค
ด้วยอุทัจจะ และโมหะ.

๓. นอริปติปัจจัย ๗๑๗ ๓. นอุปนิสสยปัจจัย

[๔๕] ๑. สเหตุกกรรม อาศัยสเหตุกกรรม เกิดขึ้น เพราะ
นอริปติปัจจัย เหมือนกับสหชาติปัจจัย ในอนุโลม.

๗๑๗ เพราะนอนันตรปัจจัย

๗๑๗ เพราะนสมนันตรปัจจัย

๗๑๗ เพราะนอัญญมัญญปัจจัย

๗๑๗ เพราะนอุปนิสสยปัจจัย

๘. นปุเรชาติปัจจัย

[๕๐] ๑. สเหตุกกรรม อาศัยสเหตุกกรรม เกิดขึ้น เพราะ
นปุเรชาติปัจจัย

คือ ในอรุปภูมิ ขั้น ๓ อาศัยขั้น ๑ ที่เป็นสเหตุกกรรม ๗๑๗

ในปฏิสนธิขณะ ขั้น ๓ อาศัยขั้น ๑ ที่เป็นสเหตุกกรรม ๗๑๗

๒. อเหตุกกรรม อาศัยสเหตุกกรรม เกิดขึ้น เพราะ

นปุเรชาติปัจจัย

คือ นอรูปภูมิ โมหะ ที่สหรถด้วยวิจิกิจณา ที่สหรถด้วยอุทัจจะ
อาศัยขั้นที่ทั้งหลายที่สหรถด้วยวิจิกิจณา ที่สหรถด้วยอุทัจจะ.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกกรรม.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๓. สเหตุกกรรม และอเหตุกกรรม อาศัยสเหตุกกรรม

เกิดขึ้น เพราะนปุเรชาติปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ ขั้น ๓ และ โมหะ อาศัยขั้น ๑ ที่สหรถด้วย
วิจิกิจณา ที่สหรถด้วยอุทัจจะ ฯลฯ ขั้น ๒ อาศัยขั้น ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๔. อเหตุกกรรม อาศัยอเหตุกกรรม เกิดขึ้น เพราะ

นปุเรชาติปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ ฯลฯ อาศัยขั้น ๑ ที่เป็นอเหตุกกรรม ฯลฯ อาศัย
ขั้น ๒.

จิตตสมุฏฐาน อาศัยขั้นทั้งหลายที่เป็นอเหตุกกรรม.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยโหมะที่สหรถด้วยวิจิกิจณา ที่สหรถด้วย
อุทัจจะ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ พึงให้พิสดาร ตลอดถึงอสังญญัตถ์.

๕. สเหตุกกรรม อาศัยอเหตุกกรรม เกิดขึ้น เพราะ

นปุเรชาติปัจจัย

คือ ในอรุณภูมิ สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย อาศัยโมหะ ที่สหระคด้วย
วิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ.

ในปฏิสนธิขณะ ชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม อาศัยหทัยวัตถุ.

๖. สเหตุกรรม และอเหตุกรรม อาศัยอเหตุกรรม

เกิดขึ้น เพราะนปุเรชาติปัจฉัย

คือ ในปฏิสนธิขณะ ชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม อาศัยหทัยวัตถุ.
กถัตตารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๗. สเหตุกรรม อาศัยสเหตุกรรม และอเหตุกรรม

เกิดขึ้น เพราะนปุเรชาติปัจฉัย

คือ ในอรุณภูมิ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่
สหระคด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ฯลฯ ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นสเหตุกรรม และ
หทัยวัตถุ ฯลฯ ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒.

๘. อเหตุกรรม อาศัยสเหตุกรรม และอเหตุกรรม

เกิดขึ้น เพราะนปุเรชาติปัจฉัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม และ
มหาภูตรูปทั้งหลาย.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลาย ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่
สหระคด้วยอุทธัจจะ และโมหะ.

๙. สเหตุกรรม และอเหตุกรรม อาศัยสเหตุกรรม

และอเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะนปุเรชาติปัจฉัย.

คือ ในปฏิสนธิขณะ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นสเหตุกรรม และ
หทยวัตถุ ฯลฯ ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒.

กฏัตตารูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม และมหาภูตรูป
ทั้งหลาย.

๕. นปัจจัยชาติปัจจัย ๑๐. นอเสวนปัจจัย

[๕๑] ๑. สเหตุกรรม อาศัยสเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะ
นปัจจัยชาติปัจจัย

ฯลฯ เพราะนอเสวนปัจจัย.

๑๑. นกัมมปัจจัย

[๕๒] ๑. สเหตุกรรม อาศัยสเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะ
นกัมมปัจจัย

คือ เจตนาที่เป็นสเหตุกรรม อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม.

๒. อเหตุกรรม อาศัยอเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะ
นกัมมปัจจัย

คือ เจตนาที่เป็นอเหตุกรรม อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นอเหตุกรรม.
พาหิรรูป...อาหารสมุฏฐานรูป...อตุสมุฏฐานรูป ฯลฯ

๓. สเหตุกรรม อาศัยอเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะ
นกัมมปัจจัย

คือ สัมปยุตตเจตนา อาศัยโมหะที่สหระคด้วยวิจิติจณา ที่สหระคด้วยอุทัจจะ.

๔. สเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม
เกิดขึ้น เพราะนกัมมปัจจัย

คือ สัมปยุตตเจตนา อาศัยขันธทั้งหลาย ที่สหระคด้วยวิจิติจณา ที่สหระคด้วยอุทัจจะ และโมหะ.

๑๒. นวิปากปัจจัย

[๕๓] ฯลฯ เพราะนวิปากปัจจัย ปฏิสนธิ ไม่มี.

๑๓. นอาหารปัจจัย ฯลฯ ๑๓. นสัมปยุตตปัจจัย

[๕๔] ๑. อเหตุกธรรม อาศัยอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะ
นอาหารปัจจัย

ฯลฯ เพราะนอินทริยปัจจัย

ฯลฯ เพราะนฌานปัจจัย

ฯลฯ เพราะนมัคคปัจจัย

ฯลฯ เพราะนสัมปยุตตปัจจัย

๑๘. นวิปยุตตปัจจัย

[๕๕] ๑. สเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะ
นวิปยุตตปัจจัย

คือ ในอรุปภูมิ ฯลฯ อาศัยชั้น^๑ ที่เป็นสเหตุกรรม ฯลฯ

๒. อเหตุกรรม อาศัยสเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะ

นวิปยุตตปัจจย

คือ ในอรุปภูมิ โมหะที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยชั้น^๑ทั้งหลายที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ.

๓. สเหตุกรรม และอเหตุกรรม อาศัยสเหตุกรรม

เกิดขึ้น เพราะนวิปยุตตปัจจย

คือ ในอรุปภูมิ ชั้น^๑ ๓ และโมหะ อาศัยชั้น^๑ ๑ ที่สหคตด้วย วิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ ฯลฯ ชั้น^๑ ๒ อาศัยชั้น^๑ ๒.

๔. อเหตุกรรม อาศัยอเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะ

นวิปยุตตปัจจย

คือ ในอรุปภูมิ ชั้น^๑ ๓ อาศัยชั้น^๑ ๑ ที่เป็นอเหตุกรรม ฯลฯ ชั้น^๑ ๒ อาศัยชั้น^๑ ๒.

๕. สเหตุกรรม อาศัยอเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะ

นวิปยุตตปัจจย

คือ ในอรุปภูมิ สัมปยุตตชั้น^๑ทั้งหลาย อาศัยโมหะ ที่สหคตด้วย วิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ.

๖. สเหตุกรรม อาศัยสเหตุกรรม และอเหตุกรรม

เกิดขึ้น เพราะนวิปยุตตปัจจย

คือ ในอรุปภูมิ ชั้น^๑ ๓ อาศัยชั้น^๑ ๑ ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่ สหคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ฯลฯ ชั้น^๑ ๒ อาศัยชั้น^๑ ๒.

๑๕. โนนัตถิปัจจย ๒๐. โนวิกตปัจจย

๑๗๗ เพราะโนนนัตถิปัจจย.

๑๗๗ เพราะโนวิกตปัจจย.

การนับจำนวนวาระในปัจจนีเย

[๕๖] ในนเหตุปัจจย มี ๒ วาระ ในนอารัมมณปัจจย มี ๓ วาระ
ในนอธิปติปัจจย มี ๕ วาระ ในนอนันตรปัจจย มี ๓ วาระ ในนสมนันตร-
ปัจจย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย
มี ๓ วาระ ในนปุเรชาติปัจจย มี ๕ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจย มี ๕ วาระ
ในนอาเสวนปัจจย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๔ วาระ ในนวิปากปัจจย
มี ๕ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๑ วาระ
ในนฌานปัจจย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย
มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๖ วาระ ในโนนนัตถิปัจจย มี ๓ วาระ
ในโนวิกตปัจจย มี ๓ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

ปัจจนีเยนัย จบ

อนุโลมปัจจนีเยนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนีเย

[๕๗] เพราะเหตุปัจจย ในนอารัมมณปัจจย มี ๓ วาระ... ใน
นอธิปติปัจจย มี ๕ วาระ ในนอนันตรปัจจย มี ๓ วาระ ในนสมนันตรปัจจย

มี ๓ วาระ ในนอญญมัญญปัจจย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ
ในนปุเรชาตปัจจย มี ๕ วาระ ในนปัจจลาชาตปัจจย มี ๕ วาระ ในนอาเสวน-
ปัจจย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๕ วาระ
ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในนโนนัตถิ
ปัจจย มี ๓ วาระ ในนโนวิกตปัจจย มี ๓ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

อนุโลมปัจจนียนัย จบ

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๕๘] เพราะนเหตุปัจจย ในนอารัมมณปัจจย มี ๒ วาระ... ใน
อนันตรปัจจย มี ๒ วาระ ในนสมนันตรปัจจย มี ๒ วาระ ในปัจจยทั้งปวง
มี ๒ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๒ วาระ ใน
อินทริยปัจจย มี ๒ วาระ ในนฉานปัจจย มี ๒ วาระ ในนัคคปัจจย มี ๑ วาระ
ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๒ วาระ ในนอวิกตปัจจย มี ๒ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

ปัจจนียานุโลมนัย จบ

สหชาตวาระ เหมือนกับ ปฏิจจวาระ.

ปัจจัยวาระ

อนุโลมณัย

๑. เหตุปัจจัย

[๕๕] ๑. สเหตุกกรรม อาศัยสเหตุกกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย. สเหตุกมูลกณัยเหมือนกับปัจจัยวาระ.

๒. อเหตุกกรรม อาศัยอเหตุกกรรม ฯลฯ เหมือนกับปัจจัยวาระนั่นเอง

๓. สเหตุกกรรม อาศัยอเหตุกกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกกรรม อาศัยหทัยวัตถุ, สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย อาศัยโมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจณา ที่สหระคด้วยอุทัจจะ.

ในปฏิสนธิขณะ ชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกกรรม อาศัยหทัยวัตถุ.

๔. สเหตุกกรรม และอเหตุกกรรม อาศัยอเหตุกกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกกรรม อาศัยหทัยวัตถุ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย, สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยโมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจณา ที่สหระคด้วยอุทัจจะ.

ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุ ฯลฯ

๕. สเหตุกกรรม อาศัยสเหตุกกรรม และอเหตุกกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นสเหตุกรรม และหทัยวัตถุ ฯลฯ
ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒.

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๓ ที่สหคตด้วยวิจิกจนา ที่สหคตด้วย
อุทัจจะ และโมหะ ฯลฯ ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

**๖. อเหตุกรรม อาศัยสเหตุกรรม และอเหตุกรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม และ
มหาภูตรูปทั้งหลาย.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยวิจิกจนา ที่สหคต
ด้วยอุทัจจะ และโมหะ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

**๗. สเหตุกรรม และอเหตุกรรม อาศัยสเหตุกรรม
และอเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นสเหตุกรรม และหทัยวัตถุ ฯลฯ
ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม และ
มหาภูตรูปทั้งหลาย.

ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่สหคตด้วยวิจิกจนา
ที่สหคตด้วยอุทัจจะ และโมหะ ฯลฯ ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นสเหตุกรรม และ
หทยวัตถุ ฯลฯ ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒.

กฏัตตารูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม และมหาภูตรูป
ทั้งหลาย.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๖๐] ๑. สเหตุกรรม อาศัยสเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะ
อารัมมณปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นสเหตุกรรม ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. อเหตุกรรม อาศัยสเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะ
อารัมมณปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ อาศัย
ชั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ.

๓. สเหตุกรรม และอเหตุกรรม อาศัยสเหตุกรรม
เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และ โมหะ อาศัยชั้น ๑ ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่
สหระคด้วยอุทธัจจะ ฯลฯ ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒.

๔. อเหตุกรรม อาศัย อเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะ
อารัมมณปัจจัย

คือ ชั้น ๑ ที่เป็นเหตุกรรม ฯลฯ ชั้น ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ชั้นทั้งหลาย อาศัย หทัยวัตถุ.

จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ ฯลฯ กายวิญญาณ อาศัยกายตนะ.

ชั้นทั้งหลายที่เป็นเหตุกรรม อาศัยหทัยวัตถุ.

๕. สเหตุกรรม อาศัย อเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะ

อาร์มมณปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม อาศัย หทัยวัตถุ. สัมปยุตต-
ชั้นทั้งหลาย อาศัยโมหะ ที่สหคตด้วยวิจิกิจญา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๖. สเหตุกรรม และอเหตุกรรม อาศัยอเหตุกรรม

เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยวิจิกิจญา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ และ
โมหะ อาศัยหทัยวัตถุ.

๗. สเหตุกรรม อาศัย สเหตุกรรมและอเหตุกรรม

เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นสเหตุกรรม และหทัยวัตถุ ฯลฯ.

ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่สหคตด้วยวิจิกิจญา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ
และ โมหะ ฯลฯ ชั้น ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๘. อเหตุกรรม อาศัย สเหตุกรรม และอเหตุกรรม

เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิจณา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ อาศัย
ขันธทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิจณา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ และ ททยวัตถุ.

๕. สเหตุกขรรรม และอเหตุกขรรรม อาศัยสเหตุกขรรรม
และ อเหตุกขรรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์म्मณป้งจัย

คือ ขันธ ๓ และ โมหะ อาศัย ขันธ ๑ ที่สหระคด้วยวิจิจณา ที่
สหระคด้วยอุทธัจจะ และ โมหะ ๗๗ ขันธ ๒ อาศัย ขันธ ๒.

๓. อธิปติป้งจัย

[๖๑] ๑. สเหตุกขรรรม อาศัย สเหตุกขรรรม เกิดขึ้น เพราะ
อธิปติป้งจัย

ในอธิปติป้งจัย ฟังกระทำ เป็น ๕ วาระ เฉพาะในปวัตติกาลเท่านั้น.

๔. อนันตรป้งจัย ๕. สมนันตรป้งจัย

[๖๒] ๑. สเหตุกขรรรม อาศัย สเหตุกขรรรม เกิดขึ้น เพราะ
อนันตรป้งจัย

๗๗ เพราะสมนันตรป้งจัย

๖. สหชาติป้งจัย

[๖๓] ๑. สเหตุกขรรรม อาศัย สเหตุกขรรรม เกิดขึ้น เพราะ
สหชาติป้งจัย

มี ๓ วาระ เหมือนกับ ปฏิจวาระ (วาระที่ ๑ - ๓)

๔. อเหตุกกรรม อาศัย อเหตุกกรรม เกิดขึ้น เพราะ

สหชาติปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัย ชั้นที่ ๑ ที่เป็นอเหตุก-
กรรม ฯลฯ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ.

ปฏิสนธิ ฯลฯ ตลอดถึงอสังขยัตถ์.

จักขุวิญญาณ อาศัย จักขายตนะ ฯลฯ กายวิญญาณ อาศัย กายายตนะ.

ชั้นทั้งหลาย ที่เป็นอเหตุกกรรม อาศัย หทยัตถ์.

๕. สเหตุกกรรม อาศัย อเหตุกกรรม เกิดขึ้น เพราะ

สหชาติปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกกรรม อาศัย หทยัตถ์. สัมปยุตต-
ชั้นทั้งหลาย อาศัย โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๖. สเหตุกกรรม และ อเหตุกกรรม อาศัย อเหตุกกรรม

เกิดขึ้น เพราะสหชาติปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกกรรม อาศัยหทยัตถ์.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

สัมปยุตตชั้น และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัย โมหะ ที่สหระคด้วย
วิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ.

ในปฏิสนธิขณะ หทยัตถ์ ฯลฯ.

๗. สเหตุกธรรม อาศัย สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม

เกิดขึ้น เพราะสหชาติปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัย ชั้น ๑ ที่เป็นสเหตุกธรรม และทथยัตถุ ฯลฯ
ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒.

ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ
และ โมหะ ฯลฯ ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๘. อเหตุกธรรม อาศัย สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม

เกิดขึ้น เพราะสหชาติปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัย ชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม และ
มหาภูตรูปทั้งหลาย.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัย ชั้นทั้งหลาย ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่
สหคตด้วยอุทธัจจะ และ โมหะ.

โมหะที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ อาศัย ชั้นทั้ง
หลายที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ และทथยัตถุ.

๙. สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม

และอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะสหชาติปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นสเหตุกธรรม และทथยัตถุ ฯลฯ
ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกกรรม และมหาภูต-
รูปทั้งหลาย.

ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่สหระคด้วยวิจิจจนา ที่สหระคด้วยอุทัจจะ
และหทยวัตถุ ฯลฯ อาศัย ชั้น ๒.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลาย ที่เป็นสเหตุกกรรม และมหา-
ภูตรูปทั้งหลาย

ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่สหระคด้วยวิจิจจนา ที่
สหระคด้วยอุทัจจะ และโมหะ ฯลฯ อาศัยชั้น ๒.

ชั้น ๓ และโมหะ อาศัย ชั้น ๑ ที่สหระคด้วยวิจิจจนา ที่สหระค
ด้วยอุทัจจะ และหทยวัตถุ ฯลฯ อาศัยชั้น ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นสเหตุกกรรม และหทย-
วัตถุ ฯลฯ อาศัย ชั้น ๒.

กฏัตตารูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกกรรม และมหาภูตรูป
ทั้งหลาย.

๓. อัญญมัญญปัจจัย ฯลฯ ๒๓. อวิคตปัจจัย

[๖๔] ๑. สเหตุกกรรม อาศัยสเหตุกกรรม เกิดขึ้น เพราะ
อัญญมัญญปัจจัย ฯลฯ เพราะอวิคตปัจจัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๖๕] ในเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๕ วาระ
ในอธิปัตปัจจัย มี ๕ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๕ วาระ ในอวิคตปัจจัย
มี ๕ วาระ.

พียงนับอย่างนี้.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจัยนัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๖๖] ๑. อเหตุกกรรม อาศัยสเหตุกกรรม เกิดขึ้น เพราะ
นเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ อาศัยขั้น
ทั้งหลาย ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ.

๒. อเหตุกกรรม อาศัยอเหตุกกรรม เกิดขึ้น เพราะ
นเหตุปัจจัย

คือ ฯลฯ อาศัยขั้น ๑ ที่เป็นอเหตุกกรรม ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ตลอดถึงอสังขยัตถ์.

จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ ฯลฯ กายวิญญาณ อาศัยกายายตนะ.

ขั้นทั้งหลายที่เป็นอเหตุกกรรม และ โมหะ อาศัยททยัตถ์.

๓. อเหตุกกรรม อาศัยสเหตุกกรรมและอเหตุกกรรม
เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ อาศัย
ขั้นทั้งหลาย ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ และหทยวัตถุ.

การนับจำนวนวาระในปัจจุบันะ

[๖๗] ในนเหตุปัจจย มี ๓ วาระ ในนอารัมมณปัจจย มี ๓ วาระ
ในนอธิปัตติปัจจย มี ๕ วาระ ในนอนันตรปัจจย มี ๓ วาระ. ในนสมนันตร-
ปัจจย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจย มี ๓ วาระ ในนนิสสยปัจจย มี ๓
วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาติปัจจย มี ๕ วาระ ใน
นปัจฉาชาติปัจจย มี ๕ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจย
มี ๔ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๕ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๑ วาระ ใน
นอินทริยปัจจย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจย
มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๖ วาระ
ในนโนตติปัจจย มี ๓ วาระ ในนโนวิคตปัจจย มี ๓ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

ปัจจนียนัย จบ

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๖๘] เพราะเหตุปัจจย ในนอารัมมณปัจจย มี ๓ วาระ... ใน
นอธิปัตติปัจจย มี ๕ วาระ ในนอนันตรปัจจย มี ๓ วาระ ในนสมนันตร-

ปัจจย มี ๓ วาระ ในนอญญมัญญปัจจย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจย มี ๕ วาระ ในนปัจจชาตปัจจย มี ๕ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๕ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในนโนนัตติปัจจย มี ๓ วาระ ในนโนวิคตปัจจย มี ๓ วาระ.

พียงนัอย่างนี้.

อนุโลมปัจจนียนัย จบ

ปัจจนียานุโลมณัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๖๕] ๑. เพราะนเหตุปัจจย ในอารัมมณปัจจย มี ๓ วาระ ในอนันตรปัจจย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในมัคคปัจจย มี ๓ วาระ ในสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจย มี ๓ วาระ.

พียงนัอย่างนี้.

ปัจจนียานุโลมณัย จบ

นิสสยวาระ เหมือนกับ ปัจจยวาระ.

สังสัจจวาระ

อนุโลมณัย

๑. เหตุปัจจัย

[๗๐] ๑. สเหตุกธรรม เจือกับสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะ

เหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ เจือกับชั้น ๑ ที่เป็นสเหตุกธรรม ฯลฯ อาศัย ชั้น ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. สเหตุกธรรม เจือกับอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะ

เหตุปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ เจือกับโมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ.

๓. สเหตุกธรรม เจือกับสเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม

เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ เจือกับชั้น ๑ ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ฯลฯ ชั้น ๒ เจือกับชั้น ๒.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๗๑] ๑. สเหตุกธรรม เจือกับสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะ

อารัมมณปัจจัย

คือ ชั้น ๓ เจือกับชั้น ๑ ที่เป็นสเหตุกรรม ฯลฯ ชั้น ๒
เจือกับชั้น ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. อเหตุกรรม เจือกับสเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะ
อาร์มณปัจจัย

คือ โมหะที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ เจือกับ
ชั้นทั้งหลาย ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ.

๓. สเหตุกรรม และอเหตุกรรม เจือกับสเหตุกรรม
เกิดขึ้น เพราะอาร์มณปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และ โมหะ เจือกับชั้น ๑ ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่
สหคตด้วยอุทธัจจะ ฯลฯ ชั้น ๒ เจือกับชั้น ๒.

๔. อเหตุกรรม เจือกับอเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะ
อาร์มณปัจจัย

คือ ชั้น ๓ เจือกับชั้น ๑ ที่เป็นอเหตุกรรม ฯลฯ ชั้น ๒
เจือกับชั้น ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๕. สเหตุกรรม เจือกับอเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะ
อาร์มณปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ
เจือกับ โมหะ ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ.

๖. สเหตุกธรรมเจือกับสเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม

เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ชั้น ๓ เจือกับชั้น ๑ ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วย
อุทัจจจะ และโมหะ ฯลฯ ชั้น ๒ เจือกับชั้น ๒.

๓. อธิปติปัจจัย

[๗๒] ๑. สเหตุกธรรม เจือกับสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะ
อธิปติปัจจัย

คือ ชั้น ๓ เจือกับชั้น ๑ ที่เป็นสเหตุกธรรม ฯลฯ ชั้น ๒
เจือกับชั้น ๒.

๔. อนันตรปัจจัย ฯลฯ ๖. สหชาตปัจจัย ฯลฯ

[๗๓] ๑. สเหตุกธรรม เจือกับสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะ
อนันตรปัจจัย

ฯลฯ เพราะสมนันตรปัจจัย

ฯลฯ เพราะสหชาตปัจจัย ฯลฯ

๓. วิปากปัจจัย

[๗๔] ๑. สเหตุกธรรม เจือกับสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะ
วิปากปัจจัย

พระอภิธรรมปิฎก ปุฏฐาน เล่ม ๗ ภาค ๔ - หน้า 84

คือ ฯลฯ เจือกับชั้น ๑ ที่เป็นสเหตุกรรม ซึ่งเป็นวิปาก ฯลฯ
เจือกับชั้น ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. อเหตุกรรม เจือกบอเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะ

วิปากปัจจัย

คือ ชั้น ๓ เจือกับชั้น ๑ ที่เป็นอเหตุกรรม ซึ่งเป็นวิปาก ฯลฯ
เจือกับชั้น ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๑๔. อาหารปัจจัย ฯลฯ ๒๓. อวิคตปัจจัย

ฯลฯ เพราะอาหารปัจจัย ฯลฯ

ฯลฯ เพราะอินทริยปัจจัย ฯลฯ

ฯลฯ เพราะฌานปัจจัย ฯลฯ

ฯลฯ เพราะอวิคตปัจจัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๗๕] ในเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาร์มณปัจจัย มี ๖ วาระ
ในอธิปัตติปัจจัย มี ๑ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๖ วาระ ในสมนันตรปัจจัย
มี ๖ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี ๖ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ

ในนิสสยปัจจย มี ๖ วาระ ในอุปนิสสยปัจจย มี ๖ วาระ ในปุเรชาติปัจจย มี ๖ วาระ ฯลฯ ในวิปากปัจจย มี ๒ วาระ ในอาหารปัจจย มี ๖ วาระ ในอินทริยปัจจย มี ๖ วาระ ในฌานปัจจย มี ๖ วาระ ในมัคคปัจจย มี ๕ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจย มี ๖ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

อนุโลมณั ย จบ

ปัจจนียณั

๑. นเหตุปัจจย

[๗๖] ๑. อเหตุกขรรรม เจือกับสเหตุกขรรรม เกิดขึ้น เพราะ

นเหตุปัจจย

คือ โมหะ ที่สหรรคด้วยวิจิกจณา ที่สหรรคด้วยอุทรรจจะ เจือกับ
ขันธัทั้งหลาย ที่สหรรคด้วยวิจิกจณา ที่สหรรคด้วยอุทรรจจะ.

๒. อเหตุกขรรรม เจือกับอเหตุกขรรรม เกิดขึ้น เพราะ

นเหตุปัจจย

คือ ขันธั ๓ เจือกับขันธั ๑ ที่เป็นอเหตุกขรรรม ฯลฯ ขันธั ๒
เจือกับขันธั ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๗๓] ในนเหตุปัจจย มี ๒ วาระ ในนอธิปัตติปัจจย มี ๖ วาระ
ในนปุเรชาติปัจจย มี ๖ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจย มี ๖ วาระ ในนอา-
เสวนปัจจย มี ๖ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๔ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๖
วาระ ในนฉานปัจจย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตต-
ปัจจย มี ๖ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

ปัจจนียนัย จบ

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๗๔] เพราะเหตุปัจจย ในนอธิปัตติปัจจย มี ๓ วาระ... ใน
นปุเรชาติปัจจย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจย มี ๓ วาระ ในนอาเสวน-
ปัจจย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๓ วาระ
ในนวิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

อนุโลมปัจจนียนัย จบ

ปัจจนียานุโลม

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๗๕] เพราะเหตุปัจจจัย ในอาร์มมณปัจจจัย มี ๒ วาระ... ใน
อนันตรปัจจจัย มี ๒ วาระ ฯลฯ ในกัมมปัจจจัย มี ๒ วาระ ในวิปากปัจจจัย
มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจจัย มี ๒ วาระ ฯลฯ ในมคคปัจจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ
ในอวิคตปัจจจัย มี ๒ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

ปัจจนียานุโลมนี้ จบ

สัมปยุตตวาระ เหมือนกับ สังสัฏฐวาระ.

ปัญหาวาระ

อนุโลมัย

๑. เหตุปัจจัย

[๘๐] ๑. สเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกกรรม ด้วย

อำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. สเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกกรรม ด้วย

อำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๓. สเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกกรรม และ

อเหตุกกรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๔. อเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกกรรม ด้วย

อำนาจของเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิจณา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ เป็น
ปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

**๕. อเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม ด้วย
อำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิจณา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ เป็น
ปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

**๖. อเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม และ
อเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิจณา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ เป็น
ปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๘๑] **๑. สเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม ด้วย
อำนาจของอารัมมณปัจจัย**

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ สีล ฯลฯ อุโบสถกรรมแล้ว พิจารณา
กุศลกรรมนั้น.

บุคคลพิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน.

บุคคลออกจากฌานแล้ว พิจารณาฌาน.

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค พิจารณามรรค, พิจารณาผล
พิจารณากิเลสที่ละแล้ว พิจารณากิเลสที่ข่มแล้ว พิจารณากิเลสทั้งหลายที่เคย
เกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน.

บุคคลพิจารณาเห็นชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

เมื่อกุศลและอกุศลดับไปแล้ว ตทารัมมจิตที่เป็นวิบาก ที่เป็นสเหตุกรรม ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลรู้จักของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิตที่เป็นสเหตุกรรม ด้วยเจโตปริยญาณ.

อากาสนัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาตนะ, อากิญจัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญาตนะ.

ชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่อธิวิชญาณ แก่เจโตปริยญาณ แก่บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ยถากัมมุปลญาณ ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย.

เพราะปรารภชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม ชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม ย่อมเกิดขึ้น.

๒. สเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย

คือ บุคคลพิจารณาเห็นชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

เมื่อกุศลและอกุศลดับไปแล้ว ตทารัมมจิตที่เป็นวิบาก ที่เป็นอเหตุกรรม ย่อมเกิดขึ้น, เพราะปรารภชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม ชั้นทั้งหลายที่เป็นอเหตุกรรม และโมหะ ย่อมเกิดขึ้น.

๓. สเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกกรรม และ

อเหตุกกรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภขั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกกรรม ขั้นทั้งหลายที่ สหระคด้วยวิจิกิจจา ที่สหระคด้วยอุทัจจา และโมหะ ย่อมเกิดขึ้น.

๔. อเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกกรรม ด้วย

อำนาจของอาร์มมณปัจจัย

คือ นิพพาน เป็นปัจจัยแก่อาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย.

บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขั้นทั้งหลาย ที่เป็นอเหตุก- ธรรม และ โมหะ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

เมื่อกุศลและอกุศลดับไปแล้ว ตทาร์มมณจิตที่เป็นวิบาก ซึ่งเป็น อเหตุกกรรม ย่อมเกิดขึ้น.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โสภณัฐพายตนะ เป็น ปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

เพราะปรารภขั้นทั้งหลายที่เป็นอเหตุกกรรม และ โมหะ ขั้นทั้ง หลายที่เป็นอเหตุกกรรม และ โมหะ ย่อมเกิดขึ้น.

๕. อเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกกรรม ด้วย

อำนาจของอาร์มมณปัจจัย

คือ พระอริยะทั้งหลาย พิจารณานิพพาน.

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่วาทาน, แก่มรรค, แก่ผล ด้วย อำนาจของอาร์มมณปัจจัย.

พระอริยะทั้งหลาย พิจารณาภิเลสที่ละแล้ว ที่เป็นอเหตุกธรรม, พิจารณาภิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน ฯลฯ.

พิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอเหตุกธรรม และ โมหะ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

เมื่อกุศลและอกุศลดับไปแล้ว ตทาร์म्मณจิตที่เป็นวิบาก ที่เป็น สเหตุกธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูป ด้วยทิพยจักขุ, ฟังเสียง ด้วยทิพโสตธาตุ.

บุคคลรู้จิตของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิตที่เป็นอเหตุกธรรม ด้วย เจโตปริยญาณ.

ชั้นทั้งหลายที่เป็นอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิญาณ แก่เจโต- ปริยญาณ แก่บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ยถากัมมุปคญาณ แก่อนาคตังสญาณ ด้วยอำนาจของอาร์म्मณปัจจัย.

เพราะปรารภชั้นทั้งหลายที่เป็นอเหตุกธรรม และ โมหะ ชั้นทั้งหลาย ที่เป็นสเหตุกธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

**๖. อเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม และ
อเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอาร์म्मณปัจจัย**

คือ เพราะปรารภจักขุ ชั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิจจนา ที่สหระค ด้วยอุทัจจะ และ โมหะ ย่อมเกิดขึ้น.

เพราะปรารภโสตะ ฯลฯ หทยวัตถุ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอเหตุกธรรม และ โมหะ ชั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิจจนา ที่สหระคด้วยอุทัจจะและ โมหะ ย่อมเกิดขึ้น.

๗. สเหตุกกรรม และอเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่

สเหตุกกรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภขั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วย อุทธัจจะ และโมหะ ขั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกกรรม ย่อมเกิดขึ้น.

๘. สเหตุกกรรม และอเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่

อเหตุกกรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภขั้นทั้งหลาย ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วย อุทธัจจะ และโมหะ ขั้นทั้งหลายที่เป็นอเหตุกกรรม และโมหะ ย่อมเกิดขึ้น.

๙. สเหตุกกรรม และอเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่-

สเหตุกกรรม และอเหตุกกรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภขั้นทั้งหลาย ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วย อุทธัจจะ และโมหะ ขั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วย อุทธัจจะ และโมหะ ย่อมเกิดขึ้น.

๓. อธิปัตติปัจจัย

[๘๒] ๑. สเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกกรรม ด้วย
อำนาจอธิปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อาร์มมณอธิปัตติ และ สหชาตอธิปัตติ
ที่เป็น อาร์มมณอธิปัตติ ได้แก่

บุคคลให้ทาน ฯลฯ สีล ฯลฯ อุโบสถกรรมแล้ว ฯลฯ กระทำกุศลกรรม
นั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว พิจารณา.

ออกจากฌานแล้ว ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค กระทำมรรคให้เป็นอารมณ์อย่าง
หนักแน่น ฯลฯ ออกจากผล ฯลฯ

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพติดเพตินยิ่ง เพราะกระทำขั้นทั้งหลาย ที่
เป็นสเหตุกรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำขั้นนั้นให้เป็น
อารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว รากะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น สหชาตธิปติ ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย
ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

**๒. สเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรม ด้วย
อำนาจของอธิปติปัจจัย**

มีอย่างเดียว คือที่เป็น สหชาตธิปติ ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย
ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

**๓. สเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกรรม และ
อเหตุกรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย**

มีอย่างเดียว คือที่เป็น สหชาตธิปติ ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และจิตต-
สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๔. อเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกกรรม ด้วย

อำนาจของอธิปติจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น อารัมมณชิปติ ได้แก่

พระอริยะทั้งหลายกระทำนิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว

พิจารณา

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่วาทาน, แก่มรรค, แก่ผล ด้วย
อำนาจของอธิปติจัย.

ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยิ่ง เพราะกระทำจักขุ ฯลฯ ททยวัตถุ ชั้น
ทั้งหลายที่เป็นอเหตุกกรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำจักขุเป็น
ต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว รากะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ย่อม
เกิดขึ้น.

๕. อนันตรปัจจัย

[๘๓] ๑. สเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกกรรม ด้วย-

อำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกกรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ชั้น
ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกกรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อนุโลม เป็นปัจจัยแก่โคตรภู.

อนุโลม เป็นปัจจัยแก่โวทาน.

โคตรภู เป็นปัจจัยแก่มรรค.

มรรค เป็นปัจจัยแก่ผล.

ผล เป็นปัจจัยแก่ผล.

อนุโลม เป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติ.

เนวสัญญานาสัญญายตนะ ของบุคคลผู้ออกจากนิโรธ เป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๒. สเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกกรรม ด้วย

อำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่สหรถด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรถด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่โมหะ ที่สหรถด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรถด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

จุดิจิต ที่เป็นสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่อุปปัตติจิต ที่เป็นอเหตุกกรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ภวังค์ที่เป็นสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่อาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ภวังค์ที่เป็นสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่ภวังค์ที่เป็นอเหตุกกรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่ภูฐานะที่เป็นอเหตุกกรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

๓. สเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกกรรม และ

อเหตุกกรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลาย ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดหลัง ๆ และโมหะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๔. อเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกกรรม ด้วย

อำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่โมหะ ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ชั้นทั้งหลายที่เป็นอเหตุกกรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นอเหตุกกรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อวิชชนะ เป็นปัจจัยแก่ปัญจวิญญาณ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๕. อเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกกรรม ด้วย

อำนาจของอนันตรปัจจัย.

คือ โมหะ ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

จุดิจิตที่เป็นอเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่อุปัตติจิตที่เป็นสเหตุกกรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ภวังค์ที่เป็นอเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่ภวังค์ที่เป็นสเหตุกกรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ชั้นทั้งหลายที่เป็นเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ภูฐานะที่เป็นเหตุกรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อาวัชชนะ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลาย ที่เป็นเหตุกรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

**๖. อเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรม และ
อเหตุกรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย**

คือ โมหะ ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลาย ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดหลัง ๆ และโมหะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อาวัชชนะ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลาย ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

**๗. สเหตุกรรม และอเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่
สเหตุกรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย**

คือ ชั้นทั้งหลาย ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดก่อน ๆ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

**๘. สเหตุกรรม และอเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่
อเหตุกรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย**

คือ ชั้นทั้งหลาย ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดก่อน ๆ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่โมหะ ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ขั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ภูฏานะที่เป็นเหตุกกรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๕. สเหตุกกรรม และอเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่

สเหตุกกรรม และอเหตุกกรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ขั้นทั้งหลาย ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดก่อน ๆ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลาย ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดหลัง ๆ และโมหะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๕. สมันตรปัจจัย

เหมือนอนันตรปัจจัย.

๖. สหชาติปัจจัย ๗๑ ๘. นิสสยปัจจัย

[๘๔] ๑. สเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกกรรม ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย เหมือนกับสหชาติปัจจัย ในปฏิจจวาระ.

ภฏานาในที่นี้ ไม่มี.

๗๑ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย เหมือนในปฏิจจวาระ.

๗๑ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย เหมือนกับนิสสยปัจจัย ในปฏิจจวาระ.

ภฏานาในที่นี้ ไม่มี.

๕. อุปนิสสยปัจจัย

[๘๕] ๑. สเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกกรรม ด้วย

อำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

ชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็น สเหตุกกรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๒. สเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกกรรม ด้วย

อำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อนันตรูปนิสสยะ และ ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

ชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็น อเหตุกกรรม และโมหะ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๓. สเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกกรรม และ

อเหตุกกรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อนันตรูปนิสสยะ และ ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

ชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่สหระคต ด้วยวิจิกิจณา ที่สหระคตด้วยอุทัจจะ และโมหะ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๔. อเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกกรรม ด้วย

อำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อนันตรูปนิสสยะ และ ปกตูปนิสสยะ
ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

สุขทางกาย เป็นปัจจัยแก่สุขทางกาย แก่ทุกข์ทางกาย และแก่โมหะ
ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

ทุกข์ทางกาย ฯลฯ อุตฺต ฯลฯ โภชนะ ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัย
แก่สุขทางกาย แก่ทุกข์ทางกาย และแก่โมหะ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

โมหะ เป็นปัจจัยแก่สุขทางกาย แก่ทุกข์ทางกาย และแก่โมหะ ด้วย
อำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย อุตฺต โภชนะ เสนาสนะ และโมหะ เป็น
ปัจจัยแก่สุขทางกาย แก่ทุกข์ทางกาย และแก่โมหะ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยะ
ปัจจัย.

๕. อเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกกรรม ด้วย

อำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ
ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยสุขทางกายแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

บุคคลเข้าไปอาศัยทุกข์ทางกาย ฯลฯ อุตฺต โภชนะ เสนาสนะ ฯลฯ
โมหะแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

สุขทางกาย ฯลฯ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ปัญญา
แก่ราคะ ฯลฯ แก่ความปรารถนา แก่มรรค แก่ผลสมบัติ ด้วยอำนาจของ
อุปนิสสยปัจจัย.

๖. อเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกกรรม และ
อเหตุกกรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อนันตรูปนิสสยะ และ ปกตูปนิสสยะ
ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

สุขทางกาย และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลาย ที่สหคตด้วย
วิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทัจจะ และโมหะ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๗. สเหตุกกรรม และอเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่
สเหตุกกรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อนันตรูปนิสสยะ และ ปกตูปนิสสยะ
ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

ขันธทั้งหลายที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทัจจะ และโมหะ
เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นสเหตุกกรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๘. สเหตุกกรรม และอเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่
อเหตุกกรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อนันตรูปนิสสยะ และ ปกตูปนิสสยะ
ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิกจนา ที่สหระคด้วยอุทัจจะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่เป็นเหตุกรรม และโมหะ ด้วยอำนาจของ อุปนิสสยปัจจัย.

๕. สเหตุกรรม และเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่

สเหตุกรรม และเหตุกรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อนันตรูปนิสสยะ และ ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิกจนา ที่สหระคด้วยอุทัจจะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิกจนา ที่สหระคด้วยอุทัจจะ และโมหะ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๑๐. ปุเรชาติปัจจัย

[๘๖] ๑. อเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกรรม ด้วย

อำนาจของปุเรชาติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณปุเรชาติตะ และ วัตถุปุเรชาติตะ

ที่เป็น อารัมมณปุเรชาติตะ ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมณัส ย่อมเกิดขึ้น เมื่อกุศลและอกุศลดับไปแล้ว ตทารัมมณจิตที่เป็นวิบาก ที่เป็นเหตุกรรม ย่อมเกิดขึ้น.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็น
ปัจจัยแก่กายวิญญาณ ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย.

ที่เป็น วัตถุปุเรชาติะ ได้แก่

จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัย
แก่กายวิญญาณ ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นอเหตุกธรรม และโมหะ
ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย.

๒. อเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม ด้วย
อำนาจของปุเรชาติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณปุเรชาติะ และ วัตถุปุเรชาติะ

ที่เป็น อารัมมณปุเรชาติะ ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง
 ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น , เมื่อกุศลและอกุศลดับไปแล้ว ตทารัมมณจิตที่เป็น
วิบาก ซึ่งเป็นสเหตุกธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักขุ, ฟังเสียงด้วยทิพโสตราตุ.

ที่เป็น วัตถุปุเรชาติะ ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจ
ของปุเรชาติปัจจัย.

๓. อเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม และ
อเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ และ วัตถุปุเรชาตะ

ที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่

เพราะปรารภจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ชั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิกิจณา
ที่สหระคด้วยอุทฺธัจจะ และโมหะ ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่

หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิกิจณา ที่สหระค
ด้วยอุทฺธัจจะ และโมหะ ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๑๑. ปัจฉาชาตปัจจัย

[๘๗] ๑. สเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกกรรม ด้วย

อำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกกรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่
กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.

๒. อเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกกรรม ด้วย

อำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอเหตุกกรรม ที่เกิดภายหลัง และโมหะ เป็น
ปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.

๓. สเหตุกกรรม และอเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่

อเหตุกกรรม ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดภายหลัง และโมหะ เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจฉาชาติปัจจัย.

๑๒. อาเสวนปัจจัย

[๘๘] ๑. สเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกกรรม ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย เหมือนกับ อนันตรปัจจัย.

อาวัชชนะกัฏฐิ ภวังกัฏฐิ ไม่มี ในอาเสวนปัจจัย พิงวันทั้ง ๘ วาระ.

๑๓. กัมมปัจจัย

[๘๙] ๑. สเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกกรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ นานาชนิดะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

เจตนาที่เป็นสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ที่เป็น นานาชนิดะ ได้แก่

เจตนาที่เป็นสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกกรรม ซึ่งเป็นวิบาก ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๒. สเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกกรรม ด้วย

อำนาจของกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ นานาขณิกะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

เจตนาที่เป็นสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วย
อำนาจของกัมมปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ที่เป็น นานาขณิกะ ได้แก่

เจตนาที่เป็นสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอเหตุก-
กรรม ซึ่งเป็นวิบาก และกฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๓. สเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกกรรม และ

อเหตุกกรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ นานาขณิกะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

เจตนาที่เป็นสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตต-
สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น นานาขณิกะ ได้แก่

เจตนาที่เป็นสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุก-
กรรม ซึ่งเป็นวิบาก และกฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๔. อเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกกรรม ด้วย-

อำนาจของกัมมปัจจัย

คือ เจตนาที่เป็นอเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และจิตต-
สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๑๔. วิปากปัจจัย

[๕๐] ๑. สเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกกรรม ด้วย

อำนาจของวิปากปัจจัย

คือ ขั้น ๑ ที่เป็นสเหตุกกรรม ซึ่งเป็นวิปาก เป็นปัจจัยแก่ขั้น ๓
ฯลฯ ขั้น ๒ ฯลฯ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. สเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกกรรม ด้วย

อำนาจของวิปากปัจจัย

คือ ขั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกกรรม ซึ่งเป็นวิปาก เป็นปัจจัยแก่
จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๓. สเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกกรรม และ
อเหตุกกรรม ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย

คือ ขั้น ๑ ที่เป็นสเหตุกกรรม ซึ่งเป็นวิปาก เป็นปัจจัยแก่ขั้น ๓
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ฯลฯ ขั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๔. อเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกกรรม ด้วย
อำนาจของวิปากปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๑ ที่เป็นเหตุกรรม ซึ่งเป็นวิบาก เป็นปัจจัยแก่ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ฯลฯ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ชั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ทพวัตถุ ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย.

๑๕. อาหารปัจจัย

[๕๑] ๑. สเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกรรม ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ (วาระที่ ๑-๓)

๔. อเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกรรม ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย

คือ อาหารทั้งหลาย ที่เป็นเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

กพการอาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้ ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

๑๖. อินทรีย์ปัจจัย

[๕๒] ๑. สเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกรรม ด้วยอำนาจของอินทรีย์ปัจจัย มี ๓ วาระ (วาระที่ ๑-๓)

๔. อเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกรรม ด้วยอำนาจของอินทรีย์ปัจจัย

คือ อินทรีย์ทั้งหลายที่เป็นอเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอินทรีย์ปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

จักขุนทรีย์เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่
กายวิญญาณ ด้วยอำนาจของอินทรีย์ปัจจัย.

รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กัฏฐตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของ
อินทรีย์ปัจจัย

๑๓. ฌานปัจจัย

[๕๓] ๑. สเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกกรรม ด้วย
อำนาจของฌานปัจจัย มี ๓ วาระ (วาระที่ ๑-๓)

๔. อเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกกรรม ด้วย
อำนาจของฌานปัจจัย

คือ องค์ฌานทั้งหลายที่เป็นอเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๑๔. มัคคปัจจัย

[๕๔] ๑. สเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกกรรม ด้วย
อำนาจของมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ (วาระที่ ๑-๓)

๑๕. สัมปยุตตปัจจัย

[๕๕] ๑. สเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกกรรม ด้วย-
อำนาจของสัมปยุตตปัจจัย เหมือนกับสัมปยุตตปัจจัย ในปฏิจวาระ.
พึงกระทำเป็น ๖ วาระ.

๒๐. วิปยุตตปัจจัย

[๕๖] ๑. สเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกกรรม ด้วย
อำนาจของวิปยุตตปัจจัย
มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปังณาชาตะ
ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่
ชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้ง
หลาย ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.
ในปฏิสนธิขณะ ชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่กฐิตตา
รูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.
ที่เป็น ปังณาชาตะ ได้แก่
ชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกกรรมที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้
ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

๒. อเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกกรรม ด้วย
อำนาจของวิปยุตตปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ ปุเรชาตะ และ ปังฉาชาตะ
ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ชั้นทั้งหลายที่เป็นเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ชั้นทั้งหลายที่เป็นเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่กัฏฐตา
รูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

ชั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ทหวัตถุ ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย,
ทหวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น ปุเรชาตะ ได้แก่

จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่
กายวิญญาณ ทหวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นเหตุกกรรม และโมหะ
ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น ปังฉาชาตะ ได้แก่

ชั้นทั้งหลายที่เป็นเหตุกกรรมที่เกิดภายหลัง และโมหะ เป็นปัจจัย
แก่กายนี้ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

๓. อเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกกรรม ด้วย
อำนาจของวิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปุเรชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ในปฏิสนธิขณะ ทหวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลาย ที่เป็นสเหตุก-
กรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น ปุเรชาตะ ได้แก่

หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

๔. อเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกรรม และ
อเหตุกรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น ปุเรชาตะ ได้แก่

หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยวิจิกิจญา ที่สหคตด้วยอุทัจจะ และโมหะ ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

๕. สเหตุกรรม และอเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่
อเหตุกรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปัจฉาชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยวิจิกิจญา ที่สหคตด้วยอุทัจจะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น ปัจฉาชาตะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยวิจิกิจญา ที่สหคตด้วยอุทัจจะที่เกิดภายหลัง และโมหะ เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

๒๑. อตติปัจจัย

[๕๗] ๑. สเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกรรม ด้วย
อำนาจของอตติปัจจัย

คือ ชั้น ๑ ที่เป็นสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๓ ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. สเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรม ด้วยอำนาจของอัติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปังณาชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัติปัจจัย, ชั้นทั้งหลาย ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ เป็นปัจจัยแก่โมหะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัติปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ที่เป็น ปังณาชาตะ ได้แก่

ชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรมที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของอัติปัจจัย.

๓. สเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกรรม และอเหตุกรรม ด้วยอำนาจของอัติปัจจัย

คือ ชั้น ๑ ที่เป็นสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัติปัจจัย ฯลฯ.

ขั้น ๑ ที่สหระคด้วยวิจิกจจา ที่สหระคด้วยอุทระจจะ เป็นปัจจยแเก่
ขั้น ๓, โมะหะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัติปัจจย ฯลฯ
ขั้น ๒ ฯลฯ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๔. อเหตุกกรรม เป็นปัจจยแเก่อเหตุกกรรม ด้วย

อำนาจของอัติปัจจย

มี ๕ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ
และ อินทริยะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ขั้น ๑ ที่เป็นอเหตุกกรรม เป็นปัจจยแเก่ขั้น ๓ และจิตตสมุฏฐาน-
รูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัติปัจจย ฯลฯ ขั้น ๒ ฯลฯ.

โมะหะ ที่สหระคด้วยวิจิกจจา ที่สหระคด้วยอุทระจจะ เป็นปัจจยแเก่
จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัติปัจจย.

ในปฏิสนธิขณะ ฟิงกระทำตลอดถึงอัสัญญัสตว์.

ที่เป็น ปุเรชาตะ ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็น จักขุ ฯลฯ หทัยัตถุโดยความเป็นของไม่เที่ยง
ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น เมื่อกุศลและอกุศลดับไปแล้ว ตทารัมมณจิต
ที่เป็นวิบาก ซึ่งเป็นอเหตุกกรรม ย่อมเกิดขึ้น.

รูปายตนะ เป็นปัจจยแเก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โสภณัฐพายตนะ เป็น
ปัจจยแเก่กายวิญญาณ.

จักขายตนะ เป็นปัจจยแเก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจย
แเก่กายวิญญาณ ด้วยอำนาจของอัติปัจจย.

หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่เป็นเหตุกรรม และโมหะ ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

ที่เป็น ปัจจาทตะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่เป็นเหตุกรรม และโมหะ ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

กวีการหาราหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย

๕. อเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกรรม ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหหาทตะ และ ปุเรหาทตะ

ที่เป็น สหหาทตะ ได้แก่

โมหะที่สหรรคด้วยวิจิกิจจา ที่สหรรคด้วยอุทฺธจจะที่เกิดพร้อมกัน เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

ที่เป็น ปุเรหาทตะ ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น เมื่อกุศลและอกุศลดับไปแล้ว ตทารัมมฉจิต ที่เป็นวิบาก ซึ่งเป็นสเหตุกรรม ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพโสตรชาตฺ.

หทยัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม ด้วยอำนาจของอติปัจจัย.

๖. อเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกรรม และ
อเหตุกรรม ด้วยอำนาจของอติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชชชช และ ปุรชชชช

ที่เป็น สหชชชช ได้แก่

โมหะ ที่สหคคด้วยวิจิจจฉฉา ที่สหคคด้วยอุททจจจะที่เกิดพร้อมกัน เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตคคขั้น และจิตคคสมุฏฐฉฉานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอติปัจจัย.

ที่เป็น ปุรชชชช ได้แก่

เพราะปรารภจจษุ ฯลฯ หทยัตถุ ขั้นทั้งหลายที่สหคคด้วยวิจิจจฉฉา ที่สหคคด้วยอุททจจจะ และโมหะ ย่อมเกิดขึ้น.

หทยัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลาย ที่สหคคด้วยวิจิจจฉฉา ที่สหคคด้วยอุททจจจะ และโมหะ ด้วยอำนาจของอติปัจจัย.

๗. สเหตุกรรม และอเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่
สเหตุกรรม ด้วยอำนาจของอติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชชชช และ สหชชชช รวมกับ ปุรชชชช

ที่เป็น สหชชชช ได้แก่

ขั้น ๑ ที่สหคคด้วยวิจิจจฉฉา ที่สหคคด้วยอุททจจจะ ที่เกิดพร้อมกัน และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ขั้น ๓ ด้วยอำนาจของอติปัจจัย ฯลฯ ขั้น ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ชั้นที่ ๑ ที่เป็นสเหตุกรรม และหทยวัตถุ เป็น
ปัจจัยแก่ชั้นที่ ๓ ด้วยอำนาจของอติปัจจัย ฯลฯ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

ที่เป็น สหชณะ ร่วมกับ ปุเรชณะ ได้แก่

ชั้นที่ ๑ ที่เป็นสเหตุกรรม ที่เกิดพร้อมกัน และหทยวัตถุ เป็นปัจจัย
แก่ชั้นที่ ๓ ด้วยอำนาจของอติปัจจัย ฯลฯ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

๘. สเหตุกรรม และอเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่

อเหตุกรรม ด้วยอำนาจของอติปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือที่เป็น สหชณะ ปุเรชณะ ปังณาชณะ, ปังณาชณะ
ร่วมกับ อาหาระ และร่วมกับ อินทริยะ

ที่เป็น สหชณะ ได้แก่

ชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม ที่เกิดพร้อมกัน และมหาภูตรูป
ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอติปัจจัย.

ชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยวิจิกิจณา ที่สหคตด้วยอุทัจจะ และโมหะ
เป็นปัจจัยแก่จิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอติปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรม และมหาภูตรูป
ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ภูตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอติปัจจัย.

ที่เป็น สหชณะ ได้แก่

ชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยวิจิกิจณา ที่สหคตด้วยอุทัจจะ ที่เกิด
พร้อมกัน และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่โมหะ ด้วยอำนาจของอติปัจจัย.

ที่เป็น ปังณาชณะ ได้แก่

ชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิด
ภายหลัง และโมหะ เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของอติปัจจัย.

ที่เป็น ปัจจชาติะ รวมกับ อาหาระ ได้แก่

ชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกกรรม ที่เกิดภายหลัง และกวีฬการาหาร
เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ด้วยอำนาจของอติปัจจัย.

ที่เป็น ปัจจชาติะ รวมกับ อินทริยะ ได้แก่

ชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกกรรม ที่เกิดภายหลัง และรูปชีวิตินทรีย์
เป็นปัจจัยแก่กัฏตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอติปัจจัย.

๕. สเหตุกกรรม และอเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่

สเหตุกกรรม และอเหตุกกรรม ด้วยอำนาจของอติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาติะ และ สหชาติะ รวมกับ ปุเรชาติะ

ที่เป็น สหชาติะ ได้แก่

ชั้น ๑ ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดพร้อม
กัน และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วย
อำนาจของอติปัจจัย ฯลฯ

ที่เป็น สหชาติะ รวมกับ ปุเรชาติะ ได้แก่

ชั้น ๑ ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดพร้อม
กัน และทพวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๓ และโมหะ ด้วยอำนาจของอติปัจจัย
ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๕๘] ในเหตุปัจจัย มี ๖ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๕ วาระ
ในอธิปัตติปัจจัย มี ๔ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในสมนันตรปัจจัย
มี ๕ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ
ในนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย
มี ๓ วาระ ในปัจฉาชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ ใน
กัมมปัจจัย มี ๔ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๔ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๔
วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๔ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๔ วาระ ในมัคคปัจจัย
มี ๓ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ ในวิปปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ
ในอัตถิปัจจัย มี ๕ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๕ วาระ ในวิกตปัจจัย มี ๕
วาระ ในอวิกตปัจจัย มี ๕ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

อนุโลมนี้ จบ

ปัจจนียนัย

การยกปัจจัยในปัจจนีเย

[๕๙] ๑. สเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกกรรม ด้วย
อำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย,
เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของ
กัมมปัจจัย.

๒. สเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกกรรม ด้วย
อำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย,
เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของ
ปัจฉาชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๓. สเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกกรรม และ
อเหตุกกรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจ
ของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็น
ปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๔. อเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกกรรม ด้วย
อำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย,
เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของ
ปุเรชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย
ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

๕. อเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกกรรม ด้วย
อำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย,
เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของ
ปุเรชาติปัจจัย.

๖. อเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกกรรม และ
อเหตุกกรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจ
ของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็น
ปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย.

๗. สเหตุกกรรม และอเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่ สเหตุกกรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๘. สเหตุกกรรม และอเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่ อเหตุกกรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาติปัจจัย.

๙. สเหตุกกรรม และอเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่ สเหตุกกรรม และอเหตุกกรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

การนับจำนวนวาระในปัจจุบันะ

[๑๐] ในนเหตุปัจจัย มี ๘ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๘ วาระ ในโนอวิคตปัจจัย มี ๘ วาระ.

พียงนับอย่างนี้.

ปัจจัยนัย จบ

อนุโลมปัจจัยนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจัยนัย

[๑๐๑] เพราะเหตุปัจจัย ในนอาร์มมณปัจจัย มี ๖ วาระ... ใน นอริปติปัจจัย มี ๖ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๖ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย

มี ๖ วาระ ในนอญญมัญญปัจจย มี ๒ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๖ วาระ
ฯลฯ ในนมัคคปัจจย มี ๖ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๒ วาระ ในนวิปยุตต-
ปัจจย มี ๒ วาระ ในโนนัตติปัจจย มี ๖ วาระ ในโนวิกตปัจจย มี ๖ วาระ.
พียงนับอย่างนี้.

อนุโลมปัจจนียนัย จบ

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๑๐๒] เพราะนเหตุปัจจย ในอาร์มมณปัจจย มี ๕ วาระ... ใน
อริปัตติปัจจย มี ๔ วาระ ในอนันตรปัจจย มี ๕ วาระ ในสมนันตรปัจจย
มี ๕ วาระ ในสหชาติปัจจย มี ๕ วาระ ในอญญมัญญปัจจย มี ๖ วาระ ใน
นิสสยปัจจย มี ๕ วาระ ในอุปนิสสยปัจจย มี ๕ วาระ ในปุเรชาติปัจจย
มี ๓ วาระ ในปัจจชาติปัจจย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจย มี ๕ วาระ ใน
กัมมปัจจย มี ๔ วาระ ในวิปากปัจจย มี ๔ วาระ ในอาหารปัจจย มี ๔ วาระ
ในอินทริยปัจจย มี ๔ วาระ ในฉานปัจจย มี ๔ วาระ ในมัคคปัจจย มี ๓ วาระ
ในสัมปยุตตปัจจย มี ๖ วาระ ในวิปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ ในอัติปัจจย
มี ๕ วาระ ในนัตติปัจจย มี ๕ วาระ ในวิกตปัจจย มี ๕ วาระ ในอวิกต-
ปัจจย มี ๕ วาระ.

พียงนับอย่างนี้.

ปัจจนียานุโลมนัย จบ

สเหตุกทุกะ จบ

๓. เหตุสัมปยุตตทุกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลมหนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๑๐๓] ๑. เหตุสัมปยุตตธรรม อาศัยเหตุสัมปยุตตธรรม เกิด
ขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นเหตุสัมปยุตตธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ
ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. เหตุวิปยุตตธรรม อาศัยเหตุสัมปยุตตธรรม เกิด
ขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นเหตุสัมปยุตตธรรม.
ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ
พึงให้พิสดาร ด้วยเหตุนี้ เหมือนกับสเหตุทุกะ ไม่มีแตกต่างกัน.
เหตุสัมปยุตตทุกะ จบ

๔. เหตุสเหตุกทุกะ

ปฏิจวาระ

อนุโลมณัย

๑. เหตุปัจจัย

[๑๐๔] ๑. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรม และสเหตุกรรม อาศัย
กรรม ที่เป็นทั้งเหตุกรรม และสเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุ
ปัจจัย

คือ อโทสะ อโมหะ อาศัย อโลภะ.

พึงผูกจักรนัย

โมหะ อาศัย โภคะ.

พึงผูกจักรนัย

ในปฏิสนธิขณะ อโทสะ อโมหะ อาศัย อโลภะ.

พึงผูกจักรนัย

๒. ธรรมที่เป็นสเหตุกรรม แต่ไม่ใช่เหตุกรรม อาศัย
กรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย อาศัยเหตุกรรม.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๓. ธรรมที่เป็นเหตุกรรม และสเหตุกรรม และ
กรรมที่เป็นสเหตุกรรม แต่ไม่ใช่เหตุกรรม อาศัยกรรมที่เป็นทั้ง
เหตุกรรม และสเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ อโทสะ อโมหะ และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย อาคัย อโลภะ.

พึงผูกจักรนัย

โมหะ และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย อาคัยโลภะ.

พึงผูกจักรนัย

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๔. ธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุกธรรม อาคัย
ธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุ
ปัจจัย

คือ ขันธ ๓ อาคัยขันธ ๑ ที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุกธรรม ขันธ
๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ.

๕. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกธรรม และสเหตุกธรรม อาคัย
ธรรมที่เป็นสเหตุกธรรม แต่ไม่ใช่เหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุ
ปัจจัย

คือ เหตุกธรรม อาคัยขันธทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุ-
กธรรม. ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๖. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกธรรม และสเหตุกธรรม และ
ธรรมที่เป็นสเหตุกธรรม แต่ไม่ใช่เหตุกธรรม อาคัยธรรมที่เป็น
สเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ ๓ และเหตุกธรรม อาคัยขันธ ๑ ที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่
ใช่เหตุกธรรม ขันธ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๓. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรม และสเหตุธรรม อาศัย
ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรม และสเหตุธรรม และธรรมที่เป็นสเหตุ-
ธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ อโทสะ อโมหะ อาศัยอโลภะ และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย.
พึงผูกจักรนัย.

โมหะ อาศัยอโลภะ และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย.
พึงผูกจักรนัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๔. ธรรมที่เป็นสเหตุธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม อาศัย
ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรม และสเหตุธรรม และธรรมที่เป็นสเหตุ-
ธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขั้น ๓ อาศัยขั้น ๑ ที่เป็นสเหตุธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม และ
เหตุธรรม ฯลฯ ขั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๕. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรม และสเหตุธรรม และ
ธรรมที่เป็นสเหตุธรรม แต่ไม่ใช่เหตุธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้ง
เหตุธรรมและสเหตุธรรม และธรรมที่เป็นสเหตุธรรมแต่ไม่ใช่
เหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขั้น ๓ และอโทสะ อโมหะ อาศัยขั้น ๑ ที่เป็นสเหตุธรรม
แต่ไม่ใช่เหตุธรรม และอโลภะ ฯลฯ ขั้น ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

พึงให้พิสดารอย่างที่กล่าวมาแล้ว.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๑๐๕] ในเหตุปัจจย มี ๕ วาระ ในอาร์มมณปัจจย มี ๕ วาระ
ในอธิปัตติปัจจย มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจย มี ๕ วาระ ฯลฯ ในปัจจยทั้งปวง
มี ๕ วาระ ในอวิคตปัจจย มี ๕ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

อนุโลมนี้ จบ

ปัจจนีหานัย

๑. นออธิปัตติปัจจย

[๑๐๖] ๑. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรม และสเหตุกรรม อาศัย
ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรม และสเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะนออธิปัตติ
ปัจจย

คือ อโทสะ อโมหะ อาศัยอโลภะ.

พึงผูกจักรนัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

พึงกระทำเป็น ๕ วาระ ให้บริบูรณ์.

๒. นปุเรชาติปัจจย ฯลฯ ๔. นอเสวนปัจจย

ฯลฯ เพราะนปุเรชาติปัจจย มี ๕ วาระ

ฯลฯ เพราะนปัจฉาชาติปัจจย มี ๕ วาระ

ฯลฯ เพราะนอเสวนปัจจย มี ๕ วาระ

๕. นกัมมปัจจัย

[๑๐๗] ๑. ธรรมที่เป็นสเหตุกกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม อาศัย
ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรม และสเหตุกกรรมเกิดขึ้น เพราะนกัมมปัจจัย
คือ สัมปยุตตเจตนา อาศัยเหตุกรรม.

๒. ธรรมที่เป็นสเหตุกกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม อาศัย
ธรรมที่เป็นสเหตุกกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะนกัมม-
ปัจจัย

คือ สัมปยุตตเจตนา อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกกรรม แต่ไม่ใช่
เหตุกรรม.

๓. ธรรมที่เป็นสเหตุกกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม อาศัย
กรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะนกัมมปัจจัย

คือ สัมปยุตตเจตนา อาศัยเหตุกรรม และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย.

๖. นวิปากปัจจัย ๗. นวิปยุตตปัจจัย

๗๑๗ เพราะนวิปากปัจจัย

๗๑๗ เพราะนวิปยุตตปัจจัย

การนับจำนวนวาระในปัจจุบันะ

[๑๐๘] ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๕
วาระ ในนปัจฉิมชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๘ วาระ ใน
นกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย
มี ๕ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

ปัจจนีนิยน์ จบ

อนุโลมปัจจนีนิยน์

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนีนิยน์

[๑๐๕] เพราะเหตุปัจจัญ ในนอธิปติปัจจัญ มี ๕ วาระ ในน-
ปุเรชาติปัจจัญ มี ๕ วาระ ในนปัจจชาติปัจจัญ มี ๕ วาระ ในนอาเสวน-
ปัจจัญ มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจัญ มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัญ มี ๕ วาระ
ในนวิปยุตตปัจจัญ มี ๕ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

อนุโลมปัจจนีนิยน์ จบ

ปัจจนียานุโลมน์

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๑๑๐] เพราะนอธิปติปัจจัญ ในเหตุปัจจัญ มี ๕ วาระ ในน-
อารัมมณปัจจัญ มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจัญ มี ๕ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัญ
มี ๕ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

ปัจจนียานุโลม จบ

สหชาติวาระกัถิ นิสสยวาระกัถิ สังกัฏฐวาระกัถิ สัมปยุตตวาระกัถิ
เหมือนกับปฏิจวาระ.

ปัญหาวาระ

อนุโลมณัย

๑. เหตุปัจจัย

[๑๑๑] ๑. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่กรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรม และสเหตุกรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ อโลกะ เป็นปัจจัยแก่อโทสะ อโมหะ ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย. เหมือนกับปฏิจจวาระ.

๒. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่กรรมที่เป็นทั้งสเหตุกรรมและเหตุกรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๓. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่กรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม และกรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ อโลกะ เป็นปัจจัยแก่อโทสะ อโมหะ และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

พึงให้พิสดาร.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๑๑๒] ๑. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม เป็น ปัจจัยแก่กรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรม และสเหตุกรรม ด้วยอำนาจของ อารัมมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภเหตุกรรม เหตุกรรมทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

๒. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม เป็น ปัจจัยแก่กรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม ด้วยอำนาจของ อารัมมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภเหตุกรรม ชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม ย่อมเกิดขึ้น

๓. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม เป็น ปัจจัยแก่กรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม และกรรมที่เป็น สเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภเหตุกรรม เหตุกรรม และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

๔. ธรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม เป็น ปัจจัยแก่กรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม ด้วยอำนาจของ อารัมมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ พิจารณา กุศลกรรมนั้น.

พระอภิธรรมปิฎก ปุฏฐาน เล่ม ๗ ภาค ๔ - หน้าที่ 133

บุคคลพิจารณาภูศกรรมทั้งหลายที่เคยสังสมไว้แล้วในกาลก่อน.

บุคคลออกจากฌานแล้ว พิจารณาฌาน.

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรค, พิจารณาผล, พิจารณาภิเลสที่ละแล้ว, พิจารณาภิเลสที่ข่มแล้ว, รู้ซึ่งกิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน.

พิจารณาขั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลรู้จักของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม ด้วยเจโตปริยญาณ.

อากาสาัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณ์ญาตนะ, อากิญจัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญาตนะ ด้วยอำนาจของอาร์มณปัจจัย.

ขั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิญญาณ แก่เจโตปริยญาณ แก่บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ยถากัมมุปกญญาณ แก่อนาคตังสญาณ ด้วยอำนาจของอาร์มณปัจจัย.

๕. ธรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม ด้วยอำนาจของอาร์มณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ มีอธิบายเหมือนข้อความตามบาลีตอนต้น ไม่มีแตกต่างกัน.

๖. ธรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม เป็น
ปัจจัยและธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม และธรรมที่เป็น
สเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ มีอธิบายเหมือนกับข้อความตามบาลีตอนต้น
ไม่มีแตกต่างกัน.

๗. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม และ
ธรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็น
ทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภเหตุกรรม และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย เหตุกรรม
ทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

๘. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม, ธรรม
ที่เป็นสเหตุกรรม และธรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม
เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม ด้วยอำนาจ
ของอาร์มมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภเหตุกรรม และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย ขั้นทั้งหลาย
ที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม ย่อมเกิดขึ้น.

๙. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม และ
ธรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็น
ทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม และธรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่
เหตุกรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภเหตุกรรม และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย เหตุกรรม และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

๓. อธิปัตติปัจจัย

[๑๑๓] ๑. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม เป็น ปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรม และสเหตุกรรม ด้วยอำนาจของ อธิปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณชิปติ และ สหชาตชิปติ
ที่เป็น อารัมมณชิปติ ได้แก่
เพราะกระทำเหตุกรรมทั้งหลายให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เหตุ-
กรรมทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น สหชาตชิปติ ได้แก่
อธิปัตติกรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สัม-
ปยุตตเหตุทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย.

๒. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม เป็น ปัจจัยและธรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม ด้วยอำนาจของ อธิปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณชิปติ และ สหชาตชิปติ
ที่เป็น อารัมมณชิปติ ได้แก่

เพราะกระทำเหตุกรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ชั้นทั้งหลาย
ที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น สหชาติปฏิบัติ ได้แก่

อภิปัตติกรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรม และสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอภิปัตติปัจจัย.

๓. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม เป็น
ปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม และธรรมที่เป็น
สเหตุกรรม แต่ไม่ใช่เหตุกรรม ด้วยอำนาจของอภิปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณปฏิบัติ และ สหชาติปฏิบัติ

ที่เป็น อารัมมณปฏิบัติ ได้แก่

เพราะกระทำเหตุกรรมทั้งหลายให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เหตุ-
กรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น สหชาติปฏิบัติ ได้แก่

อภิปัตติกรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย และเหตุกรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอภิปัตติปัจจัย.

๔. ธรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม เป็น
ปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม ด้วยอำนาจของ
อภิปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณปฏิบัติ และ สหชาติปฏิบัติ

ที่เป็น อารัมมณปฏิบัติ ได้แก่

บุคคลให้ทาน สมาทานศีล ฯลฯ กระทำอุโบสถกรรมแล้ว กระทำ
กุศลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา.

บุคคลพิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้ในกาลก่อน ฯลฯ ออก
จากฌานแล้ว กระทำฌานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา.

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค กระทำมรรคให้เป็นอารมณ์อย่าง
หนักแน่น แล้วพิจารณา ฯลฯ กระทำผลให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้ว
พิจารณา.

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพติดเพตินิ่ง เพราะกระทำขั้นทั้งหลายที่เป็น
สเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำ
ขั้นเหล่านั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว รากะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ
ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น สหชาตานิบัติ ได้แก่

อธิปัตติกรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย.

๕. ธรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม เป็น
ปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม ด้วยอำนาจของ
อธิปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณานิบัติ และ สหชาตานิบัติ

ที่เป็น อารัมมณานิบัติ ได้แก่

บุคคลให้ทาน ฯลฯ มีอธิบายเหมือนข้อความตามบาลีตอนต้นนั่นเอง.

ที่เป็น สหชาตานิบัติ ได้แก่

อธิปัตติกรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตเหตุทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย.

ที่เป็น สหชาติอธิปัตติ ได้แก่

อธิปัตติกรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตเหตุทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย.

๖. ธรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม เป็น
ปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม และธรรมที่เป็น
สเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณอธิปัตติ และ สหชาติอธิปัตติ

ที่เป็น อารัมมณอธิปัตติ ได้แก่

บุคคลให้ทาน ฯลฯ มีอธิบายเหมือนข้อความตามบาลีตอนต้นนั่นเอง.

ที่เป็น สหชาติอธิปัตติ ได้แก่

อธิปัตติกรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย และเหตุกรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย.

๗. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม และ
ธรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็น
ทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น อารัมมณอธิปัตติ ได้แก่

เพราะกระทำเหตุกรรมและสัมปยุตตชั้นทั้งหลายให้เป็นอารมณ์อย่าง
หนักแน่น เหตุกรรมทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

๘. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม และ
ธรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็น
สเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น อารัมมณชิปติ ได้แก่

เพราะกระทำเหตุกรรมและสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลายให้เป็นอารมณ์อย่าง
หนักแน่น ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม ย่อมเกิดขึ้น.

๙. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม และ
ธรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็น
ทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม และธรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่
เหตุกรรม ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น อารัมมณชิปติ ได้แก่

เพราะกระทำเหตุกรรมและสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลายให้เป็นอารมณ์อย่าง
หนักแน่น เหตุกรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

๔. อนันตรปัจจัย ๕. สมันตรปัจจัย

[๑๑๔] ๑. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม เป็น
ปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม ด้วยอำนาจของ
อนันตรปัจจัย

คือ เหตุกรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรมทั้งหลาย
ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

**๒. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม เป็น
ปัจจัยแก่กรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม ด้วยอำนาจของ
อนันตรปัจจัย**

คือ เหตุกรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลาย
ที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตร-
ปัจจัย.

**๓. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม เป็น
ปัจจัยแก่กรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม และกรรมที่เป็น
สเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย**

คือ เหตุกรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรมทั้งหลาย
ที่เกิดหลัง ๆ และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

**๔. ธรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม เป็น
ปัจจัยแก่กรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม ด้วยอำนาจของ
อนันตรปัจจัย**

คือ ขั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม ที่เกิดก่อน ๆ
เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม ที่เกิดหลัง ๆ
ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อนุโลม เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, อนุโลม เป็นปัจจัยแก่โวทาน ฯลฯ
เนวสัญญานาสัญญายตนะ ของบุคคลผู้ออกจากนิโรธเป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติ
ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

**๕. ธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุกธรรม เป็น
ปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกธรรมและสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของ
อนันตรปัจจัย**

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุกธรรม ที่เกิดก่อน ๆ
เป็นปัจจัยแก่เหตุกธรรมทั้งหลาย ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โคตรภู ฯลฯ

**๖. ธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุกธรรม เป็น
ปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกธรรมและสเหตุกธรรม และธรรมที่เป็น
สเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย**

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุกธรรม ที่เกิดก่อน ๆ
เป็นปัจจัยแก่เหตุกธรรมทั้งหลาย ที่เกิดหลัง ๆ และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย
ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อนุโลม เป็นปัจจัยแก่โคตรภู.

สเหตุกนเหตุมูลกนัย แม้ทั้ง ๓ ก็เป็นเช่นเดียวกัน.

**๗. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกธรรมและสเหตุกธรรม และ
ธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่
เป็นทั้งเหตุกธรรมและสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย**

คือ เหตุกธรรมทั้งหลายที่เกิดก่อน ๆ และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย เป็น
ปัจจัยแก่เหตุกธรรมทั้งหลาย ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๘. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม และ
ธรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่กรรมที่เป็น
สเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ เหตุกรรมทั้งหลายที่เกิดก่อน ๆ และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย เป็น
ปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วย
อำนาจของอนันตรปัจจัย.

๙. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม และ
ธรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่กรรมที่เป็น
ทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม และธรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่
เหตุกรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ เหตุกรรมทั้งหลายที่เกิดก่อน ๆ และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย เป็น
ปัจจัยแก่เหตุกรรมทั้งหลายที่เกิดหลัง ๆ และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจ
ของอนันตรปัจจัย.

สมันตรปัจจัย เหมือน อนันตรปัจจัย.

๖. สหชาติปัจจัย ฯลฯ ๗. นิสสยปัจจัย

[๑๑๕] ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม เป็นปัจจัย
แก่กรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม ด้วยอำนาจของสหชาติ-
ปัจจัย

๗๗ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย

๗๗ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย

ทั้ง ๓ ปัจจัย เหมือนกับเหตุปัจจัย ในปฏิจวาระ.

๕. อุปนิสสยปัจจัย

[๑๑๖] ๑. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม เป็น
ปัจจัยแก่กรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม ด้วยอำนาจของ
อุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ
ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

เหตุกรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของ
อุปนิสสยปัจจัย.

เหตุกรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรมแต่
ไม่ใช่เหตุกรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

เหตุกรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรมทั้งหลายและสัมปยุตตขั้น
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

พึงถามถึงมูลทั้งหลาย แห่งหัวข้อปัจจัยทั้งหลาย แม้ทั้ง ๒ เหล่านี้.

๒. ธรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม เป็น
ปัจจัยแก่กรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม ด้วยอำนาจของ
อุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ
ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน ฯลฯ ยังสมบัติให้เกิดขึ้น ก่อ
มานะ ถือทิฏฐิ.

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ ความปรารถนา แล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลาย
สงฆ์.

ศรัทธา ฯลฯ ความปรารถนา เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ความ
ปรารถนา แก่มรรค แก่ผลสมบัติ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

ในสเหตุมูลกนัย พึงให้พิสดารโดยเหตุนี้ ที่เหลือนอกนั้น มี ๒ วาระ.

๓. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม และ
ธรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่
เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ
ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

เหตุกรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่เหตุ
กรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

พึงถามถึงมูล ๒.

เหตุกรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสยปัจจัย.
พึงถามถึงมูล.

เหตุกรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่เหตุกรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอุปนิสยปัจจัย.

๑๐. อาสวณปัจจัย

[๑๑๓] ๑. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม ด้วยอำนาจของอาสวณปัจจัย (เหมือนอนันตรปัจจัย)

๑๑. กัมมปัจจัย

[๑๑๔] ๑. ธรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ นานาขณิกะ
ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

เจตนาที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น นานาชนิดได้แก่

เจตนาที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ขั้น
ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม ซึ่งเป็นวิบาก ด้วยอำนาจของ
กัมมปัจจัย.

๒. ธรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม เป็น
ปัจจัยและธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม ด้วยอำนาจของ
กัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาติ และ นานาชนิด

ที่เป็น สหชาติ ได้แก่

เจตนาที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต-
เหตุทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น นานาชนิดได้แก่

เจตนาที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุ
ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม ซึ่งเป็นวิบาก ด้วยอำนาจของ
กัมมปัจจัย.

๓. ธรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม เป็น
ปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นเหตุกรรมและสเหตุกรรม และธรรมที่เป็น
สเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาติ และ นานาชนิด

ที่เป็น สหชาติ ได้แก่

เจตนาที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต-
ชั้นทั้งหลาย และเหตุกรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น นานาชนิดได้แก่

เจตนาที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่วิปากชั้น
ทั้งหลาย และเหตุกรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๑๒. วิปากปัจจัย

[๑๑๕] ๑. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม เป็น
ปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม ด้วยอำนาจของ
วิปากปัจจัย

คือ อโลกะที่เป็นวิปาก เป็นปัจจัยแก่โอโทะสะ อโมหะ ด้วยอำนาจ
ของ วิปากปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ อโลกะ ฯลฯ

พึงให้พิสดาร เหมือนกับเหตุปัจจัย พึงกำหนดว่า วิปากทั้ง ๕ วาระ.

๑๓. อาหารปัจจัย

[๑๒๐] ๑. ธรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม เป็น
ปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม ด้วยอำนาจของ
อาหารปัจจัย

๔. อินทริยปัจจัย

[๑๒๑] ๑. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่กรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย

พึงกำหนดว่า อินทริย์. พึงกระทำ ๕ วาระให้บริบูรณ์.

๑๕. ฌานปัจจัย

[๑๒๒] ๑. ธรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่กรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย มี ๓ วาระ.

๑๖. มัคคปัจจัย ๗๗ ๒๑. อวิคตปัจจัย

[๑๒๓] ๑. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่กรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสัมปยุตตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอตฺธิปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของนตฺธิปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของวิคตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอวิคตปัจจัย.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๑๒๔] ในเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๕ วาระ ในอริปติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในสมนันตรปัจจัย

มี ๕ วาระ ในสหชาติปัจฉัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจฉัย มี ๕ วาระ
ในนิสสยปัจฉัย มี ๕ วาระ ในอุปนิสสยปัจฉัย มี ๕ วาระ ในอาเสวนปัจฉัย
มี ๕ วาระ ในกัมมปัจฉัย มี ๓ วาระ ในวิปากปัจฉัย มี ๕ วาระ ในอาหาร-
ปัจฉัย มี ๓ วาระ ในอินทริยปัจฉัย มี ๕ วาระ ในฌานปัจฉัย มี ๓ วาระ
ในมัคคปัจฉัย มี ๕ วาระ ในสัมปยุตตปัจฉัย มี ๕ วาระ ในอตฺถิปัจฉัย มี
๕ วาระ ในนตฺถิปัจฉัย มี ๕ วาระ ในวิคตปัจฉัย มี ๕ วาระ ในอวิคตปัจฉัย
มี ๕ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจนีนิย

การยกปัจฉัยในปัจจนีนิย

[๑๒๕] ๑. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม เป็น
ปัจฉัยแก่กรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม ด้วยอำนาจของ
อารัมมณปัจฉัย, เป็นปัจฉัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจฉัย, เป็นปัจฉัย
ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจฉัย.

๒. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม เป็น
ปัจฉัยแก่กรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม ด้วยอำนาจของ
อารัมมณปัจฉัย, เป็นปัจฉัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจฉัย, เป็นปัจฉัย
ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจฉัย.

๓. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม เป็น
ปัจจัยแก่กรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม และธรรมที่เป็น
สเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็น
ปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของ
อุปนิสสยปัจจัย.

๔. ธรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม เป็น
ปัจจัยแก่กรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม ด้วยอำนาจของ
อาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นต้น
ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๕. ธรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม เป็น
ปัจจัยแก่กรรมที่ทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม ด้วยอำนาจของ
อาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย
ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๖. ธรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม เป็น
ปัจจัยแก่กรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม และธรรมที่เป็น
สเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็น
ปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของ
อุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๗. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม และ
ธรรมที่เป็นสเหตุกรรม แต่ไม่ใช่เหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่กรรมที่เป็น

ทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจฉัย, เป็นปัจฉัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจฉัย, เป็นปัจฉัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจฉัย.

๘. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม และธรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจฉัย, เป็นปัจฉัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจฉัย, เป็นปัจฉัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจฉัย.

๙. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม และธรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งเหตุกรรมและสเหตุกรรม และธรรมที่เป็นสเหตุกรรมแต่ไม่ใช่เหตุกรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจฉัย, เป็นปัจฉัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจฉัย, เป็นปัจฉัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจฉัย.

การนับจำนวนวาระในปัจฉินิยะ

[๑๒๖] ในนเหตุปัจฉัย มี ๕ วาระ ในปัจฉัยทั้งปวง มี ๕ วาระ. พึงนับอย่างนี้.

ปัจฉินิยน์ย จบ

อนุโลมปัจจนีนิย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนีนิย

[๑๒๗] เพราะเหตุปัจจจัย ในอารัมมณปัจจจัย มี ๓ วาระ ใน
นอธิปติปัจจจัย มี ๓ วาระ ในอนันตรปัจจจัย มี ๓ วาระ ในสมนันตรปัจจจัย
มี ๓ วาระ ในอุปนิสสยปัจจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในปัจจจัยทั้งปวง มี ๓ วาระ
ในนัคคปัจจจัย มี ๓ วาระ ในโนนัตติปัจจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิกตปัจจจัย
มี ๓ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

อนุโลมปัจจนีนิย จบ

ปัจจนียานุโลมณัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๑๒๘] เพราะเหตุปัจจจัย ในอารัมมณปัจจจัย มี ๘ วาระ... ใน
อธิปติปัจจจัย มี ๘ วาระ ในอนันตรปัจจจัย มี ๘ วาระ ในสมนันตรปัจจจัย
มี ๓ วาระ ในสหชาติปัจจจัย มี ๓ วาระ ในอัญญมัญญปัจจจัย มี ๓ วาระ ใน
นิสสยปัจจจัย มี ๓ วาระ ในอุปนิสสยปัจจจัย มี ๘ วาระ ในอาเสวนปัจจจัย
มี ๘ วาระ ในกัมมปัจจจัย มี ๓ วาระ ในวิปากปัจจจัย มี ๓ วาระ ในอาหาร
ปัจจจัย มี ๓ วาระ ในอินทริยปัจจจัย มี ๓ วาระ ในฌานปัจจจัย มี ๓ วาระ

พระอภิธรรมปิฎก ปุฏฐาน เล่ม ๗ ภาค ๔ - หน้าที่ 153

ในมคคปัจจย มี ๓ วาระ ในสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในอตติปัจจย
มี ๓ วาระ ในนัตติปัจจย มี ๕ วาระ ในวิคตปัจจย มี ๕ วาระ ในอวิคต-
ปัจจย มี ๕ วาระ.

พียงนับอย่างนี้.

ปัจจนียานุโลมณั ย จบ

เหตุสเหตุกทุกะ จบ

๕. เหตุเหตุสัมปยุตตทุกะ

ปฏิจวาระ

อนุโลมหาย

๑. เหตุปัจจัย

[๑๒๕] ๑. ธรรมที่เป็นเหตุและเหตุสัมปยุตตธรรม อาศัย
ธรรมที่เป็นทั้งเหตุและเหตุสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ อโทสะ อโมหะ อาศัยอโลภะ

พึงผูกจักรนัย

โมหะ อาศัยโลภะ

พึงผูกจักรนัย

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

พึงให้พิสดารเหมือนกับ เหตุสเหตุกทุกะ ไม่มีแตกต่างกัน.

เหตุเหตุสัมปยุตตทุกะ จบ

๖. นเหตุสเหตุกทุกะ

ปฏิจวาระ

อนุโลมณัย

[๑๓๐] ๑. นเหตุสเหตุกธรรม อาศัยนเหตุสเหตุกธรรม เกิด

ขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. นเหตุอเหตุกธรรม อาศัยนเหตุอเหตุกธรรม เกิด

ขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๓. นเหตุสเหตุกธรรม และนเหตุอเหตุกธรรม อาศัย

นเหตุสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นนเหตุ-
สเหตุกธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๔. นเหตุอเหตุกธรรม อาศัยนเหตุอเหตุกธรรม เกิด

ขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ฯลฯ มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

จิตตสมภูฐานรูป กุฎีตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูป
ทั้งหลาย.

๕. นเหตุสเหตุกกรรม อาศัยนเหตุอเหตุกกรรม เกิด
ขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ในปฏิสนธิขณะ ชั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกกรรม อาศัย
หทยวัตถุ.

๖. นเหตุสเหตุกกรรม และนเหตุอเหตุกกรรม อาศัย
นเหตุอเหตุกกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ในปฏิสนธิขณะ ชั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกกรรม อาศัย
หทยวัตถุ.

กุฎีตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๗. นเหตุสเหตุกกรรม อาศัยนเหตุสเหตุกกรรม และ
นเหตุอเหตุกกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ในปฏิสนธิขณะ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นนเหตุสเหตุกกรรม
และหทยวัตถุ ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

๘. นเหตุอเหตุกกรรม อาศัยนเหตุสเหตุกกรรม และ
นเหตุอเหตุกกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย.

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกกรรม
และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๕. นเหตุสเหตุกกรรม และนเหตุอเหตุกกรรม อาศัย

นเหตุสเหตุกกรรม และนเหตุอเหตุกกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ในปฏิสนธิขณะ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ที่เป็นนเหตุสเหตุกกรรม และหทยวัตถุ ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

กฏัตตารูปที่เป็นอุปาทารูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกกรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๑๓๑] ๑. นเหตุสเหตุกกรรม อาศัยนเหตุสเหตุกกรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นนเหตุสเหตุกกรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. นเหตุอเหตุกกรรม อาศัยนเหตุอเหตุกกรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ ฯลฯ อาศัย ชั้น ๑ ที่เป็นนเหตุอเหตุกกรรม ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๓. นเหตุสเหตุกกรรม อาศัยนเหตุอเหตุกกรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ ในปฏิสนธิขณะ ชั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกกรรม อาศัย หทยวัตถุ.

๔. นเหตุสเหตุกกรรม อาศัยนเหตุสเหตุกกรรม และ
นเหตุอเหตุกกรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ในปฏิสนธิขณะ ชั้นที่ ๓ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นนเหตุสเหตุกกรรม
และหทยวัตถุ ฯลฯ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ
ฯลฯ พึงจำแนกอย่างนี้.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๑๓๒] ในเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๔ วาระ
ในอธิปัตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ในสมนันตรปัจจัย
มี ๔ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี ๙ วาระ ในอัญญมัญญุปัจจัย มี ๖ วาระ ใน
นิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๔ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย
มี ๒ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๙ วาระ ในวิปาก-
ปัจจัย มี ๙ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๙
วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๔ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอัติ-
ปัจจัย มี ๙ วาระ ในนัตติปัจจัย มี ๔ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๔ วาระ
ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

อนุโลมนี้ จบ

ปัจจัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๑๓๓] ๑. นเหตุอเหตุกกรรม อาศัยนเหตุอเหตุกกรรม เกิด
ขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นนเหตุอเหตุก-
กรรม ฯลฯ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

ปฏิสนธิ ฯลฯ ตลอดถึงอสังขยัตถ์ โมหะไม่มี.

๒. นอาร์มมณปัจจัย

[๑๓๔] ๑. นเหตุอเหตุกกรรม อาศัยนเหตุสเหตุกกรรม เกิด
ขึ้น เพราะนอาร์มมณปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกกรรม.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. นเหตุอเหตุกกรรม อาศัยนเหตุอเหตุกกรรม เกิด
ขึ้น เพราะนอาร์มมณปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุอเหตุกกรรม.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ตลอดถึงอสังขยัตถ์.

๓. นเหตุอเหตุกกรรม อาศัยนเหตุสเหตุกกรรม และ
นเหตุอเหตุกกรรม เกิดขึ้น เพราะนอาร์มมณปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกกรรม
และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๑๓๕] ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาร์มมณปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนอธิปัตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตร-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนปุรชาตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๕ วาระ
ในนอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ ในนวิปากปัจจัย
มี ๕ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในนโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

ปัจจนียนัย จบ

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๑๓๖] เพราะเหตุปัจจัย ในนอาร์มมณปัจจัย มี ๓ วาระ ... ในน
อธิปัตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย

พระอภิธรรมปิฎก ปุฏฐาน เล่ม ๗ ภาค ๔ - หน้าที่ 161

มี ๕ วาระ ในนอญญมัญญปัจจย มี ๕ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ
ในนปุเรชาติปัจจย มี ๕ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจย มี ๕ วาระ ในนอาเสวน-
ปัจจย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๑ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๕ วาระ
ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ในนโนนัตถิ
ปัจจย มี ๓ วาระ ในนโนวิกตปัจจย มี ๓ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

อนุโลมปัจจนียนัย จบ

ปัจจนียานุโลมณัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๑๓๗] เพราะนเหตุปัจจย ในอาร์มมณปัจจย มี ๑ วาระ... ใน
อาหารปัจจย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในฉานปัจจย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย
มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในวิกตปัจจย มี ๑ วาระ
ในนวิกตปัจจย มี ๑ วาระ.

ปัจจนียานุโลมณัย จบ

แม้ในสหชาตวาระ ก็พึงนับอย่างนี้.

ปัจจัยวาระ

อนุโลมัย

๑. เหตุปัจจัย

[๑๓๘] ๑. นเหตุสเหตุกกรรม อาศัยนเหตุอเหตุกกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ (วาระที่ ๑-๓)

๔. นเหตุอเหตุกกรรม อาศัยนเหตุอเหตุกกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูปที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๕. นเหตุสเหตุกกรรม อาศัยนเหตุอเหตุกกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกกรรม อาศัยหทยวัตถุ. ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ.

๖. นเหตุสเหตุกกรรม และนเหตุอเหตุกกรรม อาศัยนเหตุอเหตุกกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกกรรม อาศัยหทยวัตถุ. จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย. ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ.

๗. นเหตุสเหตุกกรรม อาศัยนเหตุสเหตุกกรรม และนเหตุอเหตุกกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

พระอภิธรรมปิฎก ปุฏฐาน เล่ม ๗ ภาค ๔ - หน้าที่ 163

ปัจจยสงเคราะห์ มี ๓ วาระ (วาระที่ ๗-๘) ปวัตติ และปฏิสนธิ
พึงกระทำให้บริบูรณ์ ฯลฯ.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๑๓๕] ในเหตุปัจจย มี ๘ วาระ ในอาร์มมณปัจจย มี ๔ วาระ
 ฯลฯ ในอัญญมัญญปัจจย มี ๖ วาระ ฯลฯ ในปุเรชาติปัจจย มี ๔ วาระ ใน
 อาเสวนปัจจย มี ๔ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจย มี ๘ วาระ.

พินับอย่างนี้.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจนีย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๑๔๐] ในนเหตุปัจจย มี ๑ วาระ ในนอาร์มมณปัจจย มี ๓ วาระ
 ฯลฯ ในโนวิคตปัจจย มี ๓ วาระ.

ปัจจนียนัย จบ

นิสสยวาระ เหมือนกับ ปัจจยวาระ.

สังสัณฐวาระ

อนุโลมณัย

๑. เหตุปัจจัย

[๑๔๑] ๑. นเหตุสเหตุกกรรม เจือกับ นเหตุสเหตุกกรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ฯลฯ อาศัยขั้น ๑ ที่เป็นนเหตุสเหตุกกรรม ฯลฯ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๑๔๒] ในเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๒ วาระ
ในอธิปัตติปัจจัย มี ๑ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๒ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง
มี ๒ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ.

อนุโลมณัย จบ

ปัจจนียณัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๑๔๓] ๑. นเหตุอเหตุกกรรม เจือกับ นเหตุอเหตุกกรรม
เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย

พระอภิธรรมปิฎก ปุฏฐาน เล่ม ๗ ภาค ๔ - หน้าที่ 165

คือ ชั้น ๑ ที่เป็นนเหตุอเหตุกรรม ฯลฯ ชั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุ
อเหตุกรรม.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๑๔๔] ในนเหตุปัจจย มี ๑ วาระ ในนอธิปัตติปัจจย มี ๒ วาระ
ในนปุเรชาตปัจจย มี ๒ วาระ ในนปัจจชาตปัจจย มี ๒ วาระ ในนอา-
เสวนปัจจย มี ๒ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๒ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๒
วาระ ในนฉานปัจจย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตต-
ปัจจย มี ๒ วาระ.

ปัจจนียนัย จบ

การนับ แม้ ๒ นัย ที่ยังเหลือ ก็พึงนับอย่างนี้.

สัมปยุตตวาระ เหมือนกับ สังสัฏฐวาระ.

ปัญหาวาระ

อนุโลมนัย

๑. อารัมมณปัจจัย

[๑๔๕] ๑. นเหตุสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุก-
กรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ แล้วพิจารณา
กุศลกรรมนั้น.

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลาย ที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน.

ออกจากมาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรคแล้ว พิจารณามรรค, พิจารณาผล,
ฯลฯ กิเลสที่ละแล้ว ฯลฯ กิเลสที่ข่มแล้ว ฯลฯ กิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้ว
ในกาลก่อน.

พิจารณาขั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกกรรม โดยความเป็นของไม่
เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น เมื่อกุศลและอกุศลดับไปแล้ว ตทารัมมณจิต
ที่เป็นวิบาก ที่เป็นนเหตุสเหตุกกรรม ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลรู้จิตของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นนเหตุสเหตุกกรรม
ด้วยเจโตปริยญาณ.

อากาสนัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญญาตนะ.

อากิญจัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่เนวตัญญานาสัญญาตนะ.

ขั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่อธิวิริยญาณ แก่เจโตปริยญาณ แก่ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ยถากัมมุปคญาณ แก่อนาคตั้งสญาณ ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย.

เพราะปรารภขั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกรรม ขั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกรรม ย่อมเกิดขึ้น.

๒. นเหตุสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุอเหตุกรรม

ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย

คือ บุคคลพิจารณาเห็นขั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมณัส ย่อมเกิดขึ้น, เมื่อกุศลและอกุศลดับไปแล้ว ตทอาร์มมณจิตที่เป็นวิบาก ที่เป็นนเหตุอเหตุกรรม ย่อมเกิดขึ้น.

เพราะปรารภขั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกรรม ขั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุอเหตุกรรม ย่อมเกิดขึ้น.

๓. นเหตุอเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุอเหตุกรรม

ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย

คือ นิพพาน เป็นปัจจัยแก่อำวิชชนะ ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย.

พิจารณาเห็นซึ่งจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ ฯลฯ ขั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุอเหตุกรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมณัส ย่อมเกิดขึ้น เมื่อกุศลและอกุศลดับไปแล้ว ตทอาร์มมณจิตที่เป็นวิบาก ที่เป็นนเหตุอเหตุกรรม ย่อมเกิดขึ้น.

รูปลายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โสภัญญัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย.

เพราะปรารภขั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุอเหตุกกรรม ขั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุอเหตุกกรรม ย่อมเกิดขึ้น.

๔. นเหตุอเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุกกรรม

ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย

คือ พระอริยะทั้งหลายพิจารณานิพพาน.

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่วาทาน, แก่มรรค, แก่ผล ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย.

บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ ฯลฯ ขั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุอเหตุกกรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น, เมื่อกุศลและอกุศลดับไปแล้ว ตทอาร์มมณจิตที่เป็นวิบาก ที่เป็นนเหตุสเหตุกกรรม ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพโสตราตุ.

บุคคลรู้จิตของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นนเหตุอเหตุกกรรม ด้วยเจโตปริยญาณ.

ขั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุอเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ แก่เจโตปริยญาณ แก่ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่อนาคตังสญาณ ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย.

เพราะปรารภขั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุอเหตุกกรรม ขั้นทั้งหลายเป็นนเหตุสเหตุกกรรม ย่อมเกิดขึ้น.

๒. อธิปัตติปัจจัย

[๑๔๖]๑. นเหตุสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่^๑นเหตุสเหตุกกรรม
ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณชิปติ และ สหขตชิปติ

ที่เป็น อารัมมณชิปติ ได้แก่

บุคคลให้ทาน สมาทานศีลแล้ว กระทำกุศลกรรมนั้น ให้เป็นอารมณ์
อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา.

บุคคลพิจารณากุศลกรรมทั้งหลาย ที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ
ออกจากมานแล้ว กระทำมานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้ว
พิจารณา.

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค กระทำมรรคให้เป็นอารมณ์อย่าง
หนักแน่นแล้วพิจารณา, กระทำผลให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา.

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพิลิดเพิลินยั้ง เพราะกระทำขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็น
นเหตุสเหตุกกรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำขันธ์นั้นให้เป็น
อารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ราคะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น สหขตชิปติ ได้แก่

อธิปัตติกรรมที่เป็นนเหตุสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย.

๒. นเหตุสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่^๑นเหตุสเหตุกกรรม
ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น สหชาติปฏิบัติ ได้แก่

อธิปัตติกรรมที่เป็นนเหตุสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย.

๓. นเหตุสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุกรรม

และนเหตุสเหตุกรรม ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น สหชาติปฏิบัติ ได้แก่

อธิปัตติกรรมที่เป็นนเหตุสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และ
จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย.

๔. นเหตุสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุกรรม

ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น อารัมมณปฏิบัติ ได้แก่

พระอริยะทั้งหลายกระทำนิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้ว
พิจารณา.

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่วาทาน, แก่มรรค, แก่ผล ด้วย
อำนาจของอธิปัตติปัจจัย.

บุคคล ย่อมยินดี ย่อมเพิลิเพลินยิ่ง เพราะกระทำจักขุ ฯลฯ
หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น
ครั้งกระทำจักขุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว รากะ ย่อมเกิด
ขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

๓. อนันตรปัจจัย

[๑๔๗] ๑. เหตุสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุสเหตุกกรรม

ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นเหตุสเหตุกกรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัย แก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นเหตุสเหตุกกรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของ อนันตรปัจจัย.

อนุโลม เป็นปัจจัยแก่ โศตรภู ฯลฯ

เนวสัญญานาสัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่ ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของ อนันตรปัจจัย.

๒. เหตุอเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุอเหตุกกรรม

ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ จุติจิตที่เป็นเหตุอเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่อุปตติจิตที่เป็น เหตุอเหตุกกรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ภวังค์ที่เป็นเหตุสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่อาวัชชนะ.

ภวังค์ที่เป็นเหตุอเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่ภวังค์ที่เป็นเหตุอเหตุก-
กรรม.

ชั้นทั้งหลายที่เป็นเหตุสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่ภูฐานะที่เป็น เหตุอเหตุกกรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๓. เหตุอเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุอเหตุกกรรม

ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุอเหตุกรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัย แก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุอเหตุกรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของ อนันตรปัจจัย.

อาวัชชนะ เป็นปัจจัยแก่ ปัญจวิญญาณ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๔. นเหตุอเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุกรรม

ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ จุติจิตที่เป็นนเหตุอเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ อุปปัตตจิตที่เป็น นเหตุสเหตุกรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อาวัชชนะ เป็นปัจจัยแก่ ชั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกรรม ด้วย อำนาจของอนันตรปัจจัย.

ชั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุอเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ ภูฐานะที่เป็น นเหตุสเหตุกรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๔. สมันตรปัจจัย

[๑๔๘] ๑. นเหตุสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุกรรม ด้วยอำนาจของสมันตรปัจจัย.

๕. สหชาติปัจจัย

๗๗๑ เป็นปัจจัยด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย

ในที่นี้ปัจจัยสงเคราะห์ ไม่มี ฟังกระทำเป็น ๗ วาระ.

๖. อัญญมัญญปัจจัย

๗๗ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย

พึงกระทำเป็น ๖ วาระ.

๗. นิสสยปัจจัย

๗๗ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย

พึงกระทำปวัตติ และ ปฏิสนธิ ทั้ง ๗ วาระ ในที่นี้ปัจจัยสงเคราะห์
ไม่มี.

๘. อุปนิสสยปัจจัย

[๑๔๕] ๑. นเหตุสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุกกรรม
ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ
ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ก่อมานะ ถือทิฎฐิ.

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ ความปรารถนาแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ทำลาย
สงฆ์.

ศรัทธา ฯลฯ ความปรารถนา เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ความ
ปรารถนา แก่มรรค แก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๒. นเหตุสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่ นเหตุอเหตุกกรรม

ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อนันตรูปนิสสยะ และ ปกตูปนิสสยะ
ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

ศรัทธา เป็นปัจจัยแก่ สุขทางกาย แก่ทุกข์ทางกาย ด้วยอำนาจของ
อุปนิสสยปัจจัย.

ศีล ฯลฯ ความปรารถนา เป็นปัจจัยแก่ สุขทางกาย แก่ทุกข์ทางกาย
ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

ศรัทธา ฯลฯ ความปรารถนา เป็นปัจจัยแก่ สุขทางกาย แก่ทุกข์
ทางกาย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๓. นเหตุอเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่ นเหตุสเหตุกกรรม

ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

ที่ ๒ อย่าง คือที่เป็น อนันตรูปนิสสยะ และ ปกตูปนิสสยะ
ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

สุขทางกาย เป็นปัจจัยแก่ สุขทางกาย แก่ทุกข์ทางกาย ด้วยอำนาจ
ของอุปนิสสยปัจจัย.

ทุกข์ทางกาย ฯลฯ อุตฺต ฯลฯ โภชนะ ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่
สุขทางกาย แก่ทุกข์ทางกาย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย อุตฺต โภชนะ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่
สุขทางกาย แก่ทุกข์ทางกาย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๔. นเหตุอเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุกกรรม

ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยสุขทางกายแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

บุคคลเข้าไปอาศัยทุกข์ทางกาย ฯลฯ อุตุ ฯลฯ โภชนะ ฯลฯ เสนาสนะ แล้ว ให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

สุขทางกาย ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ ศรัทธา ฯลฯ แก่ความปรารถนา ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๕. ปุเรชาติปัจจัย

[๑๕๐] ๑. นเหตุอเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุอเหตุกกรรม

ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณปุเรชาติ และ วัตถุปุเรชาติ

ที่เป็น อารัมมณปุเรชาติ ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นซึ่งจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น เมื่อกุศลและอกุศลดับไปแล้ว ตทอารัมมณจิตที่เป็นวิบาก ที่เป็นนเหตุอเหตุกกรรม ย่อมเกิดขึ้น.

รูปลายตนะ เป็นปัจจัยแก่ จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย.

ที่เป็น วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่

จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัย
แก่กายวิญญาณ.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุอเหตุกกรรม ด้วย
อำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๒. นเหตุอเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่ นเหตุสเหตุก-
กรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ และ วัตถุปุเรชาตะ

ที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง
 ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น เมื่อกุศลและอกุศลดับไปแล้ว ตทอารัมมณจิตที่
เป็นวิบาก ที่เป็นนเหตุสเหตุกกรรม ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพโสตราตุ.

ที่เป็น วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ ขั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกกรรม
ด้วยอำนาจปุเรชาตปัจจัย.

๑๐. ปัจฉาชาตปัจจัย

[๑๕๑] ๑. นเหตุสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุอเหตุก-
กรรม ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจฉาชาติปัจจัย.

๒. นเหตุสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุกรรม ด้วยอำนาจของปัจฉาชาติปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจฉาชาติปัจจัย.

๑๑. อาเสวนปัจจัย

[๑๕๒] ๑. นเหตุสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุกรรม ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย.

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย.

อนุโลม เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, อนุโลม เป็นปัจจัยแก่โวทาน, โคตรภู เป็นปัจจัยแก่มรรค, โวทาน เป็นปัจจัยแก่มรรค ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย.

๒. นเหตุสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุกรรม ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย.

๑๒. กัมมปัจจัย

[๑๕๓] ๑. นเหตุสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุก-
กรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชชตะ และ นานาขณิกะ

ที่เป็น สหชชตะ ได้แก่

เจตนาที่เป็นนเหตุสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตจันท์ทั้งหลาย
ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น นานาขณิกะ ได้แก่

เจตนาที่เป็นนเหตุสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่จันท์ทั้งหลายที่เป็น
นเหตุสเหตุกกรรม ที่เป็นวิบาก ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๒. นเหตุสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุอเหตุกกรรม
ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชชตะ และ นานาขณิกะ

ที่เป็น สหชชตะ ได้แก่

เจตนาที่เป็นนเหตุสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย
ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น นานาขณิกะ ได้แก่

เจตนาที่เป็นนเหตุสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่จันท์ทั้งหลายที่เป็น
นเหตุอเหตุกกรรมที่เป็นวิบากและกภูตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมม-
ปัจจัย.

๓. นเหตุสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุ-

กรรม และนเหตุอเหตุกกรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ นานาชนิดะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

เจตนาที่เป็นนเหตุสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตต-
สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น นานาชนิดะ ได้แก่

เจตนาที่เป็นนเหตุสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็น
นเหตุสเหตุกกรรม ที่เป็นวิปาก และกฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมม-
ปัจจัย.

๔. นเหตุอเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุอเหตุก-

กรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

เจตนาที่เป็นนเหตุอเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตต-
สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ เจตนาที่เป็นนเหตุอเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตขันธ์และกฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๓. วิปากปัจจัย

[๑๕๕] ๑. นเหตุสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุ-
กรรม ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ (วาระที่ ๑-๓).

๔. นเหตุอเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุอเหตุก-
กรรม ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ.

๑๔. อาหารปัจจัย

[๑๕๕] ๑. นเหตุสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุก-
กรรม ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ (วาระที่ ๑-๓)

๔. นเหตุอเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุอเหตุก-
กรรม ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย

คือ อาหารทั้งหลายที่เป็นนเหตุอเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต-
ชั้นร์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ กวฬการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้ ด้วยอำนาจของ
อาหารปัจจัย.

๑๕. อินทรีย์ปัจจัย

[๑๕๖] ๑. นเหตุสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุก-
กรรม ด้วยอำนาจของอินทรีย์ปัจจัย มี ๓ วาระ (วาระที่ ๑-๓)

๔. นเหตุอเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุอเหตุก-
กรรม ด้วยอำนาจของอินทรีย์ปัจจัย

คือ อินทรีย์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุอเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต-
ชั้นร์และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอินทรีย์ปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ รูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฐิตารูปทั้งหลาย
ด้วยอำนาจของอินทรีย์ปัจจัย.

๑๖. ฌานปัจจัย

[๑๕๖] ๑. นเหตุสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่ นเหตุสเหตุก-
กรรม ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย ฟังกระทำทั้ง ๔ วาระ.

๑๗. มัคคปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ.

๑๘. สัมปยุตตปัจจัย

[๑๕๗] ๑. นเหตุสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่ นเหตุสเหตุก-
กรรม ด้วยอำนาจของสัมปยุตตปัจจัย

คือ ชั้น ๑ ที่เป็นนเหตุสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๓ ฯลฯ
ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. นเหตุอเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่ นเหตุอเหตุก-
กรรม ด้วยอำนาจของสัมปยุตตปัจจัย

คือ ชั้น ๑ ที่เป็นนเหตุอเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๓ ฯลฯ
ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๑๕. วิปยุตตปัจจัย

[๑๕๕] ๑. นเหตุสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุเหตุ-
กรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปัจฉาชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ที่เป็น ปัจฉาชาตะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกกรรมที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กาย
นี้ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

๒. นเหตุอเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุเหตุ-
กรรมด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ ปุเรชาตะ และ ปัจฉาชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุอเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ขั้นทั้งหลายเป็นปัจจัยแก่หทยวัตถุ ด้วยอำนาจของ
วิปยุตตปัจจัย.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น **ปุรชาตะ** ได้แก่

จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยแก่
กายวิญญาณ.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นนเหตุอเหตุกกรรม ด้วย
อำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

ขันธทั้งหลายที่เป็นนเหตุอเหตุกกรรมที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กาย
นี้ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

**๓. นเหตุอเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุก-
กรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหขาระ** และ **ปุรชาตะ**

ที่เป็น **สหขาระ** ได้แก่

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นนเหตุ-
สเหตุกกรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น **ปุรชาตะ** ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกกรรม ด้วย
อำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

๒๐. อตฺถิปัจจัย

[๑๖๑] ๑. นเหตุสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุก-
กรรม ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย

คือ ชั้น ๑ ที่เป็นนเหตุสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๓ ฯลฯ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. นเหตุสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุก-
กรรม ด้วยอำนาจของอัติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปัจฉาชาตะ

๓. นเหตุสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุก-
กรรม ด้วยอำนาจของอัติปัจจัย

คือ ชั้น ๑ ที่เป็นนเหตุสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๓ และจิตต-
สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัติปัจจัย ฯลฯ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๔. นเหตุสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุก-
กรรม ด้วยอำนาจของอัติปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ
และ อินทริยะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ชั้น ๑ ที่เป็นนเหตุสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๓ และจิตต-
สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัติปัจจัย ฯลฯ ตลอดถึงอสังขญุตว์.

ที่เป็น ปุเรชาตะ ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง
ฯลฯ โทมณัส ย่อมเกิดขึ้น.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โสภณัฐพายตนะ เป็น
ปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นนเหตุอเหตุกรรม ด้วย
อำนาจของอตฺถิปัจจัย.

ที่เป็น ปัจฉาชาตะ ได้แก่

ขันธทั้งหลายที่เป็นนเหตุอเหตุกรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่
กายนี้ ที่เกิดก่อน.

กวนพิการาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้.

รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กตฺตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตฺถิ-
ปัจจัย.

**๕. นเหตุอเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุ-
กรรม ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปุเรชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นนเหตุ-
สเหตุกรรม ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

ที่เป็น ปุเรชาตะ ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง
ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น เมื่อกุศลและอกุศลดับไปแล้ว ตทารัมมณจิต ที่เป็น
วิบาก ที่เป็นนเหตุสเหตุกรรม ย่อมเกิดขึ้น.

ย่อมเห็นรูปด้วยทิพยจักขุ, ฟังเสียงด้วยทิพโสตราตุ.

ที่เป็น ปุเรชาตะ ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลาย ที่เป็นนเหตุสเหตุกรรม ด้วยอำนาจของอติปัจจัย

๖. นเหตุสเหตุกรรม และนเหตุอเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุกรรม ด้วยอำนาจของอติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ สหชาตะ รวมกับ ปุเรชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ รวมกับ ปุเรชาตะ ได้แก่

ขั้น ๑ ที่เป็นนเหตุสเหตุกรรม และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขั้น ๓ ฯลฯ.

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ในปฏิสนธิขณะ ขั้น ๑ ที่เป็นนเหตุสเหตุกรรม และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขั้น ๓ ฯลฯ.

๗. นเหตุสเหตุกรรม และนเหตุอเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุอเหตุกรรม ด้วยอำนาจของอติปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ, ปัจฉาชาตะ รวมกับ อาหาระ และรวมกับ อินทริยะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอติปัจจัย.

ที่เป็น ปัจฉาชาตะ รวมกับ อาหาระ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกรรมที่เกิดภายหลัง และกวฬิการาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ด้วยอำนาจของอติปัจจัย.

ที่เป็น ปัจจาทตะ รวมกับ อินทริยะ ได้แก่
ชั้นทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกรรมที่เกิดภายหลัง และรูปชีวิตินทรีย์
เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๑๖๑] ในอาร์มมณปัจจัย มี ๔ วาระ ในอธิปัตติปัจจัย มี ๔ วาระ
ในอนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ในสหชาติปัจจัย
มี ๗ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ
ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๔ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย มี ๒ วาระ ในปัจจาทต-
ปัจจัย มี ๒ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ
ในวิปากปัจจัย มี ๔ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๔ วาระ ในอินทริยปัจจัย
มี ๔ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๔ วาระ ในมคคปัจจัย มี ๓ วาระ ในสัมปยุตต-
ปัจจัย มี ๒ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอตติปัจจัย มี ๗ วาระ
ในนัตติปัจจัย มี ๔ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๔ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๗
วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจนีนัย

การยกปัจจัยในปัจจนีเย

[๑๖๒] ๑. นเหตุสเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุกรรม
ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติ-

ปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๒. นเหตุสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุกกรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๓. นเหตุสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุกกรรม และนเหตุสเหตุกกรรม ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๔. นเหตุสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุกกรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

๕. นเหตุสเหตุกกรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุกกรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย.

๖. นเหตุสเหตุกกรรม และนเหตุอเหตุกกรรม เป็น
ปัจจัยแก่นเหตุสเหตุกกรรม ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัย
ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย.

๗. นเหตุสเหตุกกรรม และนเหตุอเหตุกกรรม เป็น
ปัจจัยแก่นเหตุอเหตุกกรรม ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย
ด้วยอำนาจของปัจฉิมชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาหาร-
ปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๑๖๓] ในนเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๗ วาระ
ในปัจจัยทั้งปวง มี ๗ วาระ ฯลฯ ในนสหชาติปัจจัย มี ๖ วาระ ในนอัญญ-
มัญญปัจจัย มี ๖ วาระ ในนนิสสยปัจจัย มี ๖ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๗
วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ใน-
โนอัตถิปัจจัย มี ๕ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๗ วาระ ในโนวิตตปัจจัย มี
๗ วาระ ในโนอวิตตปัจจัย มี ๕ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

ปัจจนียนัย จบ

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๑๖๔] เพราะอารัมมณปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ... ใน
นอธิปัตติปัจจัย มี ๔ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี

พระอภิธรรมปิฎก ปุฏฐาน เล่ม ๗ ภาค ๔ - หน้าที่ 190

๔ วาระ ฯลฯ ในโนนัตถิปัจจย มี ๔ วาระ ในโนวิคตปัจจย มี ๔ วาระ ใน-
โนอวิคตปัจจย มี ๔ วาระ.

พินฺนํอย่างนี้.

อนุโลมปัจจนีนัย จบ

ปัจจนีนยานุโลมณัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนีนยานุโลม

[๑๖๕] เพราะนเหตุปัจจย ในอารัมมณปัจจย มี ๔ วาระ... ใน
อธิปติปัจจย มี ๔ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจย มี ๗ วาระ.

พินฺนํอย่างนี้.

ปัจจนีนยานุโลมณัย จบ

นเหตุสเหตุกทุกะ จบ

๗. สัมปปัจจยทุกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลมณัย

๑. เหตุปัจจย

[๑๖๖] ๑. สัมปปัจจยธรรม อาศัยสัมปปัจจยธรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นสัมปปัจจย-
ธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทยวัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลาย, ชั้นทั้งหลาย
อาศัยหทยวัตถุ ฯลฯ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป กัญฐตารูปที่เป็น
อุปาหารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๒. อาร์มมณปัจจย ฯลฯ ๒๓. อวิคตปัจจย

[๑๖๗] ๑. สัมปปัจจยธรรม อาศัยสัมปปัจจยธรรม เกิดขึ้น

เพราะอาร์มมณปัจจย ฯลฯ

ฯลฯ เพราะอวิคตปัจจย

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๑๖๘] ในเหตุปัจจย มี ๑ วาระ ในอาร์มมณปัจจย มี ๑ วาระ
ฯลฯ ในอวิคตปัจจย มี ๑ วาระ.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจนีย

๑. นเหตุปัจจย

[๑๖๙] ๑. สัปปัจจยธรรม อาศัยสัปปัจจยธรรม เกิดขึ้น

เพราะนเหตุปัจจย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นสัปปัจจย-
ธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

ในเหตุกปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ตลอดถึงอสังขญสัตว์.

โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ อาศัยชั้น
ทั้งหลาย ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๑๗๐] ในนเหตุปัจจย มี ๑ วาระ ในนอาร์มมณปัจจย มี ๑ วาระ
ในนอธิปติปัจจย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในนอวิคตปัจจย มี ๑ วาระ.

ปัจจนีย จบ

อนุโลมปัจจนีย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๑๗๑] เพราะเหตุปัจจัจัย ในนอารัมมณปัจจัจัย มี ๑ วาระ... ใน
นอธิปัตติปัจจัจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในโนวิกตปัจจัจัย มี ๑ วาระ.

อนุโลมปัจจนีย จบ

ปัจจนียานุโลม

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๑๗๒] เพราะเหตุปัจจัจัย ในนอารัมมณปัจจัจัย มี ๑ วาระ... ใน
อนันตรปัจจัจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในอวิกตปัจจัจัย มี ๑ วาระ.

ปัจจนียานุโลม จบ

สหชาตวาระ เหมือนกับ ปฏิจจวาระ.

ปัจจัยวาระ

อนุโลมัย

๑. เหตุปัจจัย

[๑๗๓] ๑. สัมปัจจัยธรรม อาศัยสัมปัจจัยธรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นสัมปัจจัย-
ธรรม ฯลฯ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทยวัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลาย, ชั้นทั้งหลาย
อาศัยหทยวัตถุ.

ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

ชั้นทั้งหลายที่เป็นสัมปัจจัยธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

๒. อาร์มมณปัจจัย

[๑๗๔] ๑. สัมปัจจัยธรรม อาศัยสัมปัจจัยธรรม เกิดขึ้น

เพราะอาร์มมณปัจจัย ฯลฯ

ปัจจัยวาระก็ดี นิสยวาระก็ดี ตั้งสัจจวาระก็ดี สัมปยุตตวาระก็ดี
พึงให้พิสดารอย่างนี้.

ในปัจจัยทั้งปวง มี ๑ วาระ เท่านั้น.

ปัญหาวาระ

อนุโลมณัย

๑. เหตุปัจจัย

[๑๗๕] ๑. สัตว์ปัจจัยธรรมชาติ เป็นปัจจัยแก่สัตว์ปัจจัยธรรมชาติ ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

คือ เหตุทั้งหลาย ที่เป็นสัตว์ปัจจัยธรรมชาติ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตฉนธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. อารัมมณปัจจัย

[๑๗๖] ๑. สัตว์ปัจจัยธรรมชาติ เป็นปัจจัยแก่สัตว์ปัจจัยธรรมชาติ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

คือ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล กระทำอุโบสถกรรม ฯลฯ แล้วพิจารณาซึ่งกุศลกรรมนั้น.

บุคคลพิจารณากุศลกรรมทั้งหลาย ที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน.

ออกจากฌานแล้ว พิจารณาฌาน.

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค พิจารณามรรค, พิจารณาผล, กิเลสที่ละแล้ว ฯลฯ กิเลสที่ข่มแล้ว ฯลฯ รู้ซึ่งกิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน.

พระอภิธรรมปิฎก ปุฏฐาน เล่ม ๗ ภาค ๔ - หน้า 196

บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ ฯลฯ ชั้นทั้งหลายที่เป็น
สัปปัจจัยธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักขุ, ฟังเสียงด้วยทิพโสตธาตุ.

บุคคลรู้จักของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นสัปปัจจัยธรรม ด้วย
เจโตปริยญาณ.

อากาสนัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญญาตนะ, อากิญญ-
ัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญาตนะ.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็น
ปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

ชั้นทั้งหลายที่เป็นสัปปัจจัยธรรม เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิญญาณ แก่
เจโตปริยญาณ แก่บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ยถากัมมุปกญาณ แก่
อนาคตังสญาณ แก่อาวชชนะ ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย.

๒. อับปัจจัยธรรม เป็นปัจจัยแก่สัปปัจจัยธรรม ด้วย

อำนาจของอาร์มมณปัจจัย

คือ พระอริยะทั้งหลาย พิจารณานิพพาน.

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่วาทาน, แก่มรรค, แก่ผล แก่
อาวชชนะ ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย.

๓. อธิปติปัจจัย

[๑๗๗] ๑. สัปปัจจัยธรรม เป็นปัจจัยแก่สัปปัจจัยธรรม ด้วย

อำนาจของอธิปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณชิปติ และ สหชตาชิปติ

ที่เป็น อารัมมณชิปติ ได้แก่

บุคคลให้ทาน ฯลฯ สีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ กระทำกุศลกรรม
นั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้วพิจารณา.

บุคคลพิจารณากุศลกรรมที่ทำแล้วในกาลก่อน ฯลฯ ออกจากฌาน
แล้ว ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค กระทำมรรคให้เป็นอารมณ์อย่าง
หนักแน่น แล้วพิจารณา, กระทำผลให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้ว
พิจารณา.

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพิลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ
ชั้นทั้งหลายที่เป็นสัพปัจจัยธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำ
จักขุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว รากะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ
ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น สหชตาชิปติ ได้แก่

อชิปติธรรมที่เป็นสัพปัจจัยธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น และ
จิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอชิปติปัจจัย.

๒. อัปปปัจจัยธรรม เป็นปัจจัยแก่สัพปัจจัยธรรม ด้วย

อำนาจของอชิปติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น อารัมมณชิปติ ได้แก่

พระอริยะทั้งหลายกระทำนิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้ว
พิจารณา.

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่วาทาน, แก่มรรค, แก่ผล ด้วย
อำนาจของอธิปัตติปัจจัย.

๔. อนันตรปัจจัย ฯลฯ ๒๔. อวิคตปัจจัย

[๑๗๘] ๑. สัตถปัจจัยธรรม เป็นปัจจัยแก่สัตถปัจจัยธรรม ด้วย
อำนาจของอนันตรปัจจัย ฯลฯ

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, อุปนิสสย-
มูล มี ๒ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย ฯลฯ

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอวิคตปัจจัย.

ปัจจัยทั้งปวง มี ๑ วาระเท่านั้น.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๑๗๙] ในเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๒ วาระ ใน
อธิปัตติปัจจัย มี ๒ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในสมนันตรปัจจัย
มี ๑ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย
มี ๑ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๑ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจัยนัย

การยกปัจจัยในปัจจัยะ

[๑๘๐] ๑. สัตปัจจัยธรรม เป็นปัจจัยแก่สัตปัจจัยธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

๒. อัปัจจัยธรรม เป็นปัจจัยแก่สัตปัจจัยธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

การนับจำนวนวาระในปัจจัยะ

[๑๘๑] ในนเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอาร์มมณปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๒ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๒ วาระ ฯลฯ ในโนวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ ในโนอวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

ปัจจัยนัย จบ

อนุโลมปัจจนีนิย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนีนิย

[๑๘๒] เพราะเหตุปัจจจัย ในอารัมมณปัจจจัย มี ๑ วาระ... ใน
นอธิปติปัจจจัย มี ๑ วาระ ในอนันตรปัจจจัย มี ๑ วาระ ในสมนันตรปัจจจัย
มี ๑ วาระ ในอัญญมัญญุปัจจจัย มี ๑ วาระ ในอุปนิสสยปัจจจัย มี ๑ วาระ
ฯลฯ ในสัมปยุตตปัจจจัย มี ๑ วาระ ในวิปยุตตปัจจจัย มี ๑ วาระ ใน
โนนัตติปัจจจัย มี ๑ วาระ ในโนวิกตปัจจจัย มี ๑ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

อนุโลมปัจจนีนิย จบ

ปัจจนียานุโลม

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๑๘๓] เพราะเหตุปัจจจัย ในอารัมมณปัจจจัย มี ๒ วาระ... ใน
อธิปติปัจจจัย มี ๒ วาระ ในอนันตรปัจจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในอุปนิสสยปัจจจัย
มี ๒ วาระ ในปุเรชาตปัจจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในอวิกตปัจจจัย มี ๑ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

ปัจจนียานุโลมนัย จบ

สัพปัจจยทุกะ จบ

๘. สังขตทุกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลมหนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๑๘๔] ๑. สังขตธรรม อาศัยสังขตธรรม เกิดขึ้น เพราะ

เหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นสังขตธรรม ฯลฯ
ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทยัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลาย, ชั้นทั้งหลาย
อาศัยหทยัตถุ.

มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป กภูตตารูป
ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

ทุกะนี้ ฟังกระทำเหมือนสัปปัจจัยทุกะ ไม่มีแตกต่างกัน.

สังขตทุกะ จบ

๕. สนิทสนทกะ

ปฏิจวาระ

อนุโลมัย

๑. เหตุปัจจัย

[๑๘๕] ๑. อนิทัสสนธรรม อาศัยอนิทัสสนธรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นอนิทัสสนธรรม อาศัย
ชั้น ๑ ฯลฯ ที่เป็นอนิทัสสนธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ชั้น ๓ และกฏัตตารูป ที่เป็นอนิทัสสนธรรม อาศัย
ชั้น ๑ ที่เป็นอนิทัสสนธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

หทยวัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลาย, ชั้นทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ.

ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นอนิทัสสนธรรม
อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๒. สนิทสนทธรรม อาศัยอนิทัสสนธรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นสนิทัสสนธรรม อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็น
อนิทัสสนธรรม.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป กุฎตารูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นสนิทสนธรรม
อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๓. สนิทสนธรรม และอนิทสนธรรม อาศัย

อนิทสนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นสนิทสนธรรม และ
อนิทสนธรรม อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอนิทสนธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป กุฎตารูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นสนิทสนธรรม
และอนิทสนธรรม อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๒. อาร์มมณปัจจัย

[๑๘๖] ๑. อนิทสนธรรม อาศัยอนิทสนธรรม เกิดขึ้น

เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอนิทสนธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ชั้นทั้งหลาย อาศัย หทยวัตถุ.

๓. อธิปติปัจจัย

[๑๘๗] ๑. อนิทสนธรรม อาศัยอนิทสนธรรม เกิดขึ้น

เพราะอธิปติปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นอนิทสนธรรม อาศัย
ชั้น ๑ ที่เป็นอนิทสนธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ มหาภูตรูป ๒ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นอนิทัสสนธรรม อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๒. สนิทฺสสนธรรม อาศัยอนิทฺสสนธรรม เกิดขึ้น

เพราะอธิปัตติปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นสนิทฺสสนธรรม อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นอนิทฺสสนธรรม.

จิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นสนิทฺสสนธรรม อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๓. สนิทฺสสนธรรม และอนิทฺสสนธรรม อาศัย

อนิทฺสสนธรรม เกิดขึ้น เพราะอธิปัตติปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นสนิทฺสสนธรรม และอนิทฺสสนธรรม อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอนิทฺสสนธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ.

จิตตสมุฏฐานรูปที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นสนิทฺสสนธรรม และอนิทฺสสนธรรม อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

ฯลฯ พึงกระทำทุกปัจจัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๑๘๘] ในเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๑ วาระ
นอธิปัตติปัจจัย มี ๓ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในสมนันตรปัจจัย

มี ๑ วาระ ในสหชาติปัจจย มี ๓ วาระ ในอัญญมัญญปัจจย มี ๑ วาระ ใน
นิสสยปัจจย มี ๓ วาระ ในอุปนิสสยปัจจย มี ๑ วาระ ในปุเรชาติปัจจย มี ๑
วาระ ในอาเสวนปัจจย มี ๑ วาระ ในกัมมปัจจย มี ๓ วาระ ในวิปากปัจจย
มี ๓ วาระ ในมัคคปัจจย มี ๓ วาระ ในสัมปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ใน
วิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในอตฺถิปัจจย มี ๓ วาระ ในนตฺถิปัจจย มี ๑
วาระ ในวิกตปัจจย มี ๑ วาระ ในอวิกตปัจจย มี ๓ วาระ.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจนียนัย

๑. เหตุปัจจย

[๑๘๕] ๑. อนิทัสสนธรรม อาศัยอนิทัสสนธรรม เกิดขึ้น

เพราะนเหตุปัจจย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นอนิทัสสนธรรม อาศัยชั้น
๑ ที่เป็นอนิทัสสนธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ.

ในเหตุกปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ททยวัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลาย, ชั้น
ทั้งหลาย อาศัยททยวัตถุ.

มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูปที่เป็นอนิทัสสนธรรม
อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

พาหิรรูป ...อาหารสมุฏฐานรูป ...อุตุสมุฏฐานรูป ฯลฯ.

ส่วนอสังขยัตว์ทั้งหลาย ฯลฯ

โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ อาศัยชั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ.

๒. สนิทสนธรรม อาศัยอนิทสนธรรม เกิดขึ้น

เพราะนเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นสนิทสนธรรม อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นอนิทสนธรรม ซึ่งเป็นเหตุ

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป กัมมัตถารูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นสนิทสนธรรม อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

พาหิรรูป... อาหารสมุฏฐานรูป ... อุดสมุฏฐานรูป ฯลฯ

ส่วนอสังขยัตว์ทั้งหลาย กัมมัตถารูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นสนิทสนธรรม อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๓. สนิทสนธรรม และอนิทสนธรรม อาศัย

อนิทสนธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นสนิทสนธรรม และอนิทสนธรรมอาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอนิทสนธรรม ซึ่งเป็นเหตุ ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย ฯลฯ

พาหิรรูป...อาหารสมุฏฐานรูป... อุดสมุฏฐานรูป ฯลฯ

ส่วนอสังขยศัพท์ทั้งหลาย กุฎตารูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นสนิทัสน-
กรรม และอนิทัสนกรรม อาศัสมหาภูตรูปทั้งหลาย.

พึงกระทำอย่างนี้ทุกปัจจัย.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๑๕๐] ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตร-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนฉานปัจจัย มี ๓ วาระ ในนมคคปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนโนวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๑๕๑] ๑. เพราะเหตุปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ...
ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๓ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๓ วาระ ฯลฯ ในนกัมมปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ

ในวิปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ในโนนัตติปัจจย มี ๓ วาระ ในโนวิกต-
ปัจจย มี ๓ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย จบ

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๑๕๒] เพราะนเหตุปัจจย ในอาร์มมณปัจจย มี ๑ วาระ ในอนันตร-
ปัจจย มี ๑ วาระ ในสมนันตรปัจจย มี ๑ วาระ ในสหชาตปัจจย มี ๓ วาระ
ในอัญญมัญญปัจจย มี ๑ วาระ โนนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ ในอุปนิสสยปัจจย
มี ๑ วาระ ในปุเรชาตปัจจย มี ๑ วาระ ในอาเสวนปัจจย มี ๑ วาระ ใน
กัมมปัจจย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในฉานปัจจย มี ๓ วาระ ในมัลลคปัจจย มี ๑
วาระ ในสัมปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ในวิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ใน
อตติปัจจย มี ๓ วาระ ในนัตติปัจจย มี ๑ วาระ ในวิกตปัจจย มี ๑ วาระ
ในอวิกตปัจจย มี ๓ วาระ.

ปัจจนียานุโลมนัย จบ

ปัจจัยวาระ

อนุโลมัย

๑. เหตุปัจจัย

[๑๕๓] ๑. อนิทัสสนธรรม อาศัยอนิทัสสนธรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นอนิทัสสนธรรม อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอนิทัสสนธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

หทยวัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลาย, ชั้นทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ ฯลฯ

ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป กุฎตารูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นอนิทัสสนธรรม อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย, ชั้นทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรม อาศัยหทยวัตถุ,

พึงกระทำ ๒ วาระ แม้นอกนี้.

[๑๕๔] ๒. อนิทัสสนธรรม อาศัยอนิทัสสนธรรม เกิดขึ้น

เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ฯลฯ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอนิทัสสนธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ชั้นทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ

จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ ฯลฯ กายวิญญาณ อาศัยกายตนะ.

ชั้นทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรม อาศัยหทยวัตถุ ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๑๕๕] ในเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๑ วาระ
ในอธิปัตปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจนีนิย

๑. เหตุปัจจัย

[๑๕๖] ๑. อนัตตสนธรรม อาศัยอนัตตสนธรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นอนัตตสนธรรม อาศัยชั้น
๑ ที่เป็นอนัตตสนธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ.

ในเหตุกปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ตลอดถึงอสังขยัตว์.

จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ ฯลฯ กายวิญญาณ อาศัยกายายตนะ.

ชั้นทั้งหลายที่เป็นอนัตตสนธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ อาศัยหทยัตถุ.

โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ อาศัยชั้นทั้ง

หลายที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ และหทยัตถุ.

พึงกระทำ ๒ วาระ แม้นอกนี้ ฯลฯ.

การนับจำนวนวาระในปัจจนีนิย

[๑๕๗] ในเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาร์มมณปัจจัยมี ๓ วาระ
ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

ปัจจนีนิย จบ

อนุโลมปัจจนีนิย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนีนิย

[๑๕๘] เพราะเหตุปัจจย ในนอารัมมณปัจจย มี ๓ วาระ ฯลฯ
ในนกัมมปัจจย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ในนโนนัตติ-
ปัจจย มี ๓ วาระ ในนโณวักตปัจจย มี ๓ วาระ.

อนุโลมปัจจนีนิย จบ

ปัจจนียานุโลม

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๑๕๙] เพราะเหตุปัจจย ในนอารัมมณปัจจย มี ๑ วาระ ฯลฯ
ในนัคคปัจจย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในนอวิคตปัจจย มี ๓ วาระ.

ปัจจนียานุโลม จบ

แม้니스สยวาระ ก็พึงกระทำอย่างนี้.

สังสัฎฐวาระ

อนุโลมณัย

๑. เหตุปัจจัย

[๒๐๐] ๑. อนิทัสสนธรรม เจือกับอนิทัสสนธรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ เจือกับชั้น ๑ ที่เป็นอนิทัสสนธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ
ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๒๐๑] อนิทัสสนธรรม เจือกับอนิทัสสนธรรม เกิดขึ้น

เพราะอารัมมณปัจจัย

ทั้งหมดนี้ พึงแจกด้วยจำนวนปัจจัยรวมกัน อย่างที่กล่าวมาแล้ว.
แม้สัมปยุตตวาระ ก็เหมือนกับสังสัฎฐวาระ.

ปัญหาวาระ

อนุโลมัย

๑. เหตุปัจจัย

[๒๐๒] ๑. อนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิทัสสนธรรม

ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นอนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ.

๒. อนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่สนิทัสสนธรรม

ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย ที่เป็นสนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ.

๓. อนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่สนิทัสสนธรรม

และอนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นสนิทัสสนธรรม และอนิทัสสนธรรม ด้วย
อำนาจของเหตุปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๒๐๓] ๑. สนิทสนนธรรม เป็นปัจจัยแก่นิทสนนธรรม

ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ ฯลฯ รูปที่เป็นสนิทสนนธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

เห็นรูปด้วยทิพยจักขุ ฯลฯ

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

ชั้นทั้งหลายที่เป็นสนิทสนนธรรม เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิญญาณ แก่บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่อนาคตังสมุญญาณ และอวิชชนะ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

๒. อนิทสนนธรรม เป็นปัจจัยแก่นิทสนนธรรม

ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรมแล้ว.

พิจารณาซึ่งกุศลกรรมนั้น.

บุคคลพิจารณากุศลกรรมทั้งหลาย ที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน.

บุคคลออกจากฌาน พิจารณาฌาน.

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค พิจารนามรรค พิจารณาผล

พิจารณานิพพาน.

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่วาทาน, แก่มรรค, แก่ผล, แก่อวิชชนะ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

พระอริยะทั้งหลายพิจารณากิเลสที่ละแล้ว ฯลฯ กิเลสที่ข่มแล้ว ฯลฯ กิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน ฯลฯ.

จักขุ ฯลฯ กายะ เสียง หทยวัตถุ ฯลฯ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสน-
กรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลฟังเสียง ด้วยทิพโสตราตุ.

บุคคลรู้จักของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นอนิทัสสนกรรม
ด้วยอำนาจของเจโตปริยญาณ.

อากาสนัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญญาตนะ, ฯลฯ อากิญ-
จัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญาตนะ.

สัททายตนะ เป็นปัจจัยแก่โสตวิญญาณ ฯลฯ โสภัญญัพพายตนะ เป็น
ปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

ชั้นทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนกรรม เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิชญาณ แก่
เจโตปริยญาณ แก่ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ยถากัมมุปกญาณ แก่อนาคตั้งส-
ญาณ แก่อาวชชนะ ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย ฯลฯ.

๓. อธิปติปัจจัย

[๒๐๔] ๑. สนิทัสสนกรรม เป็นปัจจัยแก่อนิทัสสนกรรม
ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น อาร์มมณาริทธิ ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเปลียดเปลินยิ่ง เพราะกระทำรูปที่เป็นสนิทัสน-
ธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำรูปนั้นให้เป็นอารมณ์อย่าง
หนักแน่นแล้ว รากะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

๒. อนิทัสนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิทัสนธรรม ด้วย

อำนาจของอชิปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณชิปติ และ สหขาทชิปติ

ที่เป็น อารัมมณชิปติ ได้แก่

ให้ทาน ฯลฯ สีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ กระทำกุศลกรรมนั้นให้เป็น
อารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ.

กุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ ออกจาก
ฌาน ฯลฯ.

พระอริยะทั้งหลายออกจากรรค กระทำรรคให้เป็นอารมณ์อย่าง
หนักแน่น ฯลฯ กระทำผลให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ.

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่วาทาน, แก่มรรค, แก่ผล ด้วย
อำนาจของอชิปติปัจจัย.

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเปลียดเปลินยิ่ง เพราะกระทำจักขุ ฯลฯ ททยวัตถุ
ชั้นทั้งหลายที่เป็นอนิทัสนธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำ
จักขุเป็นต้นนั้น ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว รากะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ
ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น สหขาทชิปติ ได้แก่

อธิปัตติธรรมที่เป็นอนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ และ
จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจอธิปัตติปัจจัย.

๓. อนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่สนิทัสสนธรรม

ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น สหชาติอธิปัตติ ได้แก่

อธิปัตติธรรมที่เป็นอนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลายที่เป็นสนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย.

๔. อนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่สนิทัสสนธรรม

และอนิทัสสนธรรมด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น สหชาติอธิปัตติ ได้แก่

อธิปัตติธรรมที่เป็นอนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ และ
จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นสนิทัสสนธรรม และอนิทัสสนธรรม ด้วย
อำนาจของอธิปัตติปัจจัย.

๕. อนันตรปัจจัย

[๒๐๕] ๑. อนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิทัสสนธรรม ด้วย
อำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ขันธทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่
ขันธทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อนุโลม เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, โคตรภู เป็นปัจจัยแก่มรรค, เนว-
สัณญานาสัณญายตนะ เป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๕. สมันตรปัจจัย ฯลฯ ๘. นิสสยปัจจัย

[๒๐๖] ๑. อนิทฺตสนฺตรรรม เป็นปัจจัยแก่อนิทฺตสนฺตรรรม ด้วย
อำนาจของสมันตรปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย มี ๓ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ.

๕. อุปนิสสยปัจจัย

[๒๐๗] ๑. สนิทฺตสนฺตรรรม เป็นปัจจัยแก่อนิทฺตสนฺตรรรม ด้วย
อำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณฺุปนนิสสยะ และ ปกตฺุปนนิสสยะ
ที่เป็น ปกตฺุปนนิสสยะ ได้แก่

บุคคลปรารธนาซึ่งความถึงพร้อมแห่งวรรณะ ย่อมให้ทาน ฯลฯ คีล
ฯลฯ กระทำอุโบสถกรรม.

ความถึงพร้อมแห่งวรรณะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ความ
ปรารธนา แก่สุขทางกาย แก่ทุกข์ทางกาย แก่มรรค แก่ผลสมาบัติ ด้วย
อำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๒. อนิทฺตสนฺตรรรม เป็นปัจจัยแก่อนิทฺตสนฺตรรรม ด้วย
อำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณฺุปนนิสสยะ อนันตรฺุปนนิสสยะ และ
ปกตฺุปนนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น ก่อ
มานะ ถือทิฏฐิ.

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ผลสมาบัติ ด้วย
อำนาจของอุปนิสสยะปัจจัย.

๑๐. ปุเรชาติปัจจัย

[๒๐๘] ๑. สนิทสนนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิทสนนธรรม ด้วย

อำนาจของปุเรชาติปัจจัย

คือ พิจารณาเห็นรูปที่เป็นสนิทสนนธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง
 ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูป ด้วยทิพยจักขุ.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย.

๒. อนิทสนนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิทสนนธรรม ด้วย

อำนาจของปุเรชาติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ และ วัตถุปุเรชาตะ

ที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่

พิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ
 โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลฟังเสียง ด้วยทิพโสตราตุ.

สัททายนะ เป็นปัจจัยแก่โสตวิญญาณ ฯลฯ โสฏฐัพพายตนะ เป็น
ปัจจัยแก่กายวิญญาณ ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

ที่เป็น วัตถุปุเรชาตนะ ได้แก่

จักขายนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายนะเป็นปัจจัยแก่
กายวิญญาณ.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรม ด้วย
อำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๓. อนิทัสสนธรรม และอนิทัสสนธรรมเป็นปัจจัย

แก่อนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณปุเรชาตนะ และ วัตถุปุเรชาตนะ

ได้แก่รูปายตนะ และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็น
อนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

รูปายตนะ และจักขายนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ด้วยอำนาจ
ของปุเรชาตปัจจัย.

๑๑. ปัจฉาชาตปัจจัย

[๒๐๕] ๑. อนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิทัสสนธรรม ด้วย

อำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย

คือ ขันธทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัย
แก่กายนี้ที่เป็นอนิทัสสนธรรม ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.

๒. อนัตตสนธิธรรม เป็นปัจจัยแก่สนธิตสนธิธรรม ด้วย

อำนาจของปัจฉาชาติปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอนัตตสนธิธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัย
ภพนี้ที่เป็นสนธิตสนธิธรรม ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจฉาชาติปัจจัย.

๓. อนัตตสนธิธรรม เป็นปัจจัยแก่สนธิตสนธิธรรม และ

อนัตตสนธิธรรม ด้วยอำนาจของปัจฉาชาติปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอนัตตสนธิธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่
ภพนี้ที่เป็นสนธิตสนธิธรรม และอนัตตสนธิธรรม ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของ
ปัจฉาชาติปัจจัย.

๑๒. อาเสวนปัจจัย

[๒๑๐] ๑. อนัตตสนธิธรรม เป็นปัจจัยแก่อนัตตสนธิธรรม

ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลาย ที่เกิดก่อน ๆ ฯลฯ

๑๓. กัมมปัจจัย

[๒๑๑] ๑. อนัตตสนธิธรรม เป็นปัจจัยแก่อนัตตสนธิธรรม

ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ นานาขณิกะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

เจตนาที่เป็นอนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และจิตต-
สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นอนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น นานาขณิกะ ได้แก่

เจตนาที่เป็นอนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่เป็น
อนิทัสสนธรรม ที่เป็นวิปาก และกฏัตตารูปทั้งหลาย ที่เป็นอนิทัสสนธรรม
ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๒. อนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่สนิทัสสนธรรม

ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหหตตะ และ นานาขณิกะ พึงให้พิสดาร.

๓. อนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่สนิทัสสนธรรม

และอนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหหตตะ และ นานาขณิกะ พึงให้พิสดาร.

๑๔. วิปากปัจจัย ๑๗๗ ๑๕. สัมปยุตตปัจจัย

[๒๑๒] ๑. อนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิทัสสนธรรม

ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย

มี ๓ วาระ.

๑๗๗ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ
พึงกระทำกวฬิการอาหาร ในแม่ทั้ง ๓ วาระ.

๑๗๗ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ
พึงกระทำรูปชีวิตินทริย ในแม่ทั้ง ๓ วาระ.

๗๗ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย มี ๓ วาระ.

๗๗ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ.

๗๗ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๒๐. วิปยุตตปัจจัย

[๒๑๓] ๑. อนิสสณธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิสสณธรรม

ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ ปุเรชาตะ และ ปังจชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ชั้นทั้งหลายที่เป็นอนิสสณธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย ที่เป็นอนิสสณธรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอนิสสณธรรม เป็นปัจจัยแก่
กฏัตตารูปทั้งหลาย ที่เป็นอนิสสณธรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

ชั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่หทยวัตถุ ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย,
หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น ปุเรชาตะ ได้แก่

จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัย
แก่กายวิญญาณ.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นอนิสสณธรรม ด้วย
อำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น ปังจชาตะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรมที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่
กายนี้ที่เป็นอนิทัสสนธรรม ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

๒. อนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่สนิทัสสนธรรม

ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปัจฉาชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย ที่เป็นสนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ที่เป็น ปัจฉาชาตะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กาย
นี้ที่เป็นสนิทัสสนธรรม ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

๓. อนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่สนิทัสสนธรรม

และอนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปัจฉาชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย ที่เป็นสนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ที่เป็น ปัจฉาชาตะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กาย
นี้ที่เป็นสนิทัสสนธรรม และอนิทัสสนธรรม ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของ
วิปยุตตปัจจัย.

๒๑. อตฺถิปัจจย

[๒๑๔] ๑. สนิทฺสสนฺธมฺม เป็นปัจจยแก่อนิทฺสสนฺธมฺม

ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจย

คือ บุคคลพิจารณาเห็นรูปที่เป็นสนิทฺสสนฺธมฺม โดยความเป็นของ
ไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักขุ.

รูปายตนะ เป็นปัจจยแก่อัจจุวิญญาณ ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจย.

๒. อนิทฺสสนฺธมฺม เป็นปัจจยแก่อนิทฺสสนฺธมฺม

ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจย

มี ๕ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ ปุเรชาตะ ปังณาชาตะ อาหาระ
และ อินทริยะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ชั้น ๑ ที่เป็นอนิทฺสสนฺธมฺม เป็นปัจจยแก่ ชั้น ๓ และจิตต-
สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นอนิทฺสสนฺธมฺม ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจย ฯลฯ
ชั้น ๒ ฯลฯ ตลอดถึงอสังขยัตถ์.

ที่เป็น ปุเรชาตะ ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง
ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลฟังเสียงด้วยทิพโสตราตุ.

สัททายตนะ เป็นปัจจยแก่อโสตวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็น
ปัจจยแก่กายวิญญาณ.

จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัย
แก่กายวิญญาณ.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรม ด้วย
อำนาจของอตฺถิปัจจัย.

ที่เป็น ปัจจชาติระ ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรมที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กาย
นี้ที่เป็นอนิทัสสนธรรม ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

กวีการหาราหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เป็นอนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจ
ของอตฺถิปัจจัย.

รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่ กตฺตคารูปทั้งหลาย ที่เป็นอนิทัสสน-
ธรรม ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

๓. อนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่สนิทัสสนธรรม

ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย

มี ๔ อย่าง คือที่เป็น สหชาติระ ปัจจชาติระ อาหาระ และ อินทรีย์ะ

ที่เป็น สหชาติระ ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย ที่เป็นสนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

มหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป กตฺตคารูป ที่เป็น
อุปาทารูปทั้งหลาย ที่เป็นสนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

พาหิรรูป... อาหารสมภูฐานรูป... อุตสมภูฐานรูป ฯลฯ

ส่วนอสังขยศัพท์ทั้งหลาย มหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูป-
ที่เป็นอุปาทารูป ซึ่งเป็นสนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย.

ที่เป็น ปัจจชาตตะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรมที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้
ที่เป็นสนิทัสสนธรรม ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย.

กวีการอาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เป็นสนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจ
ของอตติปัจจัย.

รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลาย ที่เป็นสนิทัสสนธรรม
ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย.

๔. อนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่สนิทัสสนธรรม

และอนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย

มี ๔ อย่าง คือที่เป็น สหชาตตะ ปัจจชาตตะ อาหาระ และ อินทรีย์ะ

ที่เป็น สหชาตตะ ได้แก่

ขั้น ๑ ที่เป็นอนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่ ขั้น ๓ และจิตต-
สมภูฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นสนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย ฯลฯ
ขั้น ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

มหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตตสมภูฐานรูป กฏัตตารูป ที่เป็น
อุปาทารูปทั้งหลาย ที่เป็นสนิทัสสนธรรม และอนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจ
ของอตติปัจจัย.

พาหิรรูป... อาหารสมภูฐานรูป... อุตสมภูฐานรูป ฯลฯ

ส่วนอสังขยัตว์ทั้งหลาย มหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่กฐัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูปทั้งหลาย ที่เป็นสนิทัสสนธรรม และอนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย.

๕. สนิทัสสนธรรม และอนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัย

แก่อนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น ปุเรชาตะ ได้แก่

รูปายตนะ และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย.

รูปายตนะ และจักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย.

๒๒. นัตติปัจจัย ฯลฯ ๒๔. อวิคตปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของนัตติปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของวิคตปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอวิคตปัจจัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๒๑๕] ในเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๒ วาระ ในอิทธิปัจจัย มี ๔ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ใน

นิสสยปัจฉัย มี ๓ วาระ ในอุปนิสสยปัจฉัย มี ๒ วาระ นปุเรชาติปัจฉัย มี ๓ วาระ ในปัจฉาชาติปัจฉัย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจฉัย มี ๑ วาระ ในกัมมปัจฉัย มี ๓ วาระ ในวิปากปัจฉัย มี ๓ วาระ ในอาหารปัจฉัย มี ๓ วาระ ในอินทริยปัจฉัย มี ๓ วาระ ในฌานปัจฉัย มี ๓ วาระ ในมัคคปัจฉัย มี ๑ วาระ ในสัมปยุตตปัจฉัย มี ๑ วาระ ในวิปยุตตปัจฉัย มี ๓ วาระ ในอัติติปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนัตติปัจฉัย มี ๑ วาระ ในวิคตปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอวิคตปัจฉัย มี ๕ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

อนุโลมนี้ จบ

ปัจฉินิยัย

การยกปัจฉัยในปัจฉินิยัย

[๒๑๖] ๑. สนิทฺสสนธิธรรม เป็นปัจฉัยแก่อนิทฺสสนธิธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจฉัย, เป็นปัจฉัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสย-ปัจฉัย.

๒. อนิทฺสสนธิธรรม เป็นปัจฉัยแก่อนิทฺสสนธิธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจฉัย, เป็นปัจฉัย ด้วยอำนาจของสหชาติ-ปัจฉัย, เป็นปัจฉัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจฉัย, เป็นปัจฉัย ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจฉัย, เป็นปัจฉัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาติปัจฉัย,

เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาหาร-
ปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทรีย์ปัจจัย.

๓. อนิทัสสนกรรม เป็นปัจจัยแก่สันทัสสนกรรม

ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาติ-
ปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจ
ของอาหารปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทรีย์ปัจจัย.

๔. อนิทัสสนกรรม เป็นปัจจัยแก่สันทัสสนกรรม

และอนิทัสสนกรรม ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วย
อำนาจของปัจฉาชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย,
เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของ
อินทรีย์ปัจจัย.

๕. สันทัสสนกรรม และอนิทัสสนกรรม เป็นปัจจัย

แก่อนิทัสสนกรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๒๑๗] ในนหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ
ในนอธิปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสมันนตร-
ปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสหชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี
๕ วาระ ในนนิสสยปัจจัย มี ๔ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ใน-
นปุเรชาติปัจจัย มี ๔ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในปัจจนียะทั้งปวง

มี ๕ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๔ วาระ
ในโนนัตติปัจจย มี ๔ วาระ ในโนนัตติปัจจย มี ๕ วาระ ในโนวิกตปัจจย
มี ๕ วาระ ในโนอวิกตปัจจย มี ๔ วาระ.

ปัจจนีนิย จบ

อนุโลมปัจจนีนิย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนีนิย

[๒๑๘] เพราะเหตุปัจจย ในนอารัมมณปัจจย มี ๓ วาระ ...
ในนอธิปัตติปัจจย มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจจย มี ๓ วาระ ในนสมนันตร-
ปัจจย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญุปัจจย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี
๓ วาระ ฯลฯ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ
ในโนนัตติปัจจย มี ๓ วาระ ในโนวิกตปัจจย มี ๓ วาระ.

อนุโลมปัจจนีนิย จบ

ปัจจนียานุโลม

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๒๑๙] เพราะเหตุปัจจย ในนอารัมมณปัจจย มี ๒ วาระ... ใน
อธิปัตติปัจจย มี ๔ วาระ ในนอนันตรปัจจย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจย
มี ๑ วาระ ในนสหชาตปัจจย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญุปัจจย มี ๑ วาระ ใน
นนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๒ วาระ ในนปุเรชาตปัจจย มี ๓

พระอภิธรรมปิฎก ปุฏฐาน เล่ม ๗ ภาค ๔ - หน้าที่ 232

วาระ ในปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจัย
มี ๓ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
วิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอตฺถิปัจจัย มี ๕ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ
ในวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

ปัจจนียานุโลม จบ

สนิทฺตสนทุกะ จบ

๑๐. สัมปฏิมทุกะ

ปฏิจวาระ

อนุโลมัย

๑. เหตุปัจจัย

[๒๒๐] ๑. สัมปฏิมธรรม อาศัยสัมปฏิมธรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัย

คือ มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ที่เป็นสัมปฏิมธรรม ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ๒ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป กัมมัตถารูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นสัมปฏิมธรรม อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย ที่เป็นสัมปฏิมธรรม.

จักขายตนะ ฯลฯ รสายตนะ อาศัย โสภณัฐัพพายตนะ.

๒. อัปฏิมธรรม อาศัยสัมปฏิมธรรม เกิดขึ้น เพราะ

เหตุปัจจัย

คือ อาโปธาตุ อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย ที่เป็นสัมปฏิมธรรม.

จิตตสมุฏฐานรูป กัมมัตถารูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นอัปฏิมธรรม. อาโปธาตุ อิตถินทรีย์ ฯลฯ กวฬิการาหาร อาศัยโสภณัฐัพพายตนะ.

**๓. สัมปฏิมธรรม และอัปฏิมธรรม อาศัยสัมปฏิม-
ธรรม เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย**

คือ มหาภูตรูป ๒ และอาโปธาตุ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ที่เป็นสัพปฏิฆ-
กรรม ฯลฯ มหาภูตรูป ๒ ฯลฯ.

จิตตสมุฏฐานรูป กุฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นสัพปฏิฆกรรม
และอปปฏิฆกรรม อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย ที่เป็นสัพปฏิฆกรรม.

จักขายตนะ ฯลฯ รสชาติตนะ อาโปธาตุ อิตถินทรีย์ กวฬีการอาหาร
อาศัยโณฏฐัพพายตนะ.

๔. อปปฏิฆกรรม อาศัยอปปฏิฆกรรม เกิดขึ้น เพราะ

เหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นอปปฏิฆกรรม อาศัยชั้น
๑ ที่เป็นอปปฏิฆกรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ.

ในปฏิสนธิขณะ หทยัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลาย, ชั้นทั้งหลาย อาศัย
หทยัตถุ.

จิตตสมุฏฐานรูป กุฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นอปปฏิฆกรรม
อาศัยาโปธาตุ.

อิตถินทรีย์ กวฬีการอาหาร อาศัยาโปธาตุ.

๕. สัพปฏิฆกรรม อาศัยอปปฏิฆกรรม เกิดขึ้น เพราะ

เหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นสัพปฏิฆกรรม อาศัยชั้นทั้งหลาย ที่
เป็นอปปฏิฆกรรม.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

มหาภูตรูปทั้งหลาย ที่เป็นสัพปฏิฆกรรม อาศัยาโปธาตุ.

จิตตสมุฏฐานรูป กุฎตารูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นสัปปิณฑธรรม
อาศัยอาโปธาตุ.

จักขายตนะ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ อาศัยอาโปธาตุ.

๖. สัปปิณฑธรรม และอัปปิณฑธรรม อาศัยอัปปิณฑ-
ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นสัปปิณฑธรรม และอัปปิณฑ-
ธรรม อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอัปปิณฑธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป กุฎตารูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นสัปปิณฑธรรม
และอัปปิณฑธรรม อาศัยอาโปธาตุ.

จักขายตนะ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ อิตถินทรีย์ กวฬิการอาหาร อาศัย
อาโปธาตุ.

๗. สัปปิณฑธรรม อาศัยสัปปิณฑธรรม และอัปปิณฑ-
ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นสัปปิณฑธรรม อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็น
อัปปิณฑธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

ในปฏิสนธิขณะ มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ที่เป็นสัปปิณฑธรรม
และอาโปธาตุ ฯลฯ.

จิตตสมุฏฐานรูป กุฎตารูปที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นสัปปิณฑธรรม
อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย ที่เป็นสัปปิณฑธรรม และอาโปธาตุ.

จักขายตนะ ฯลฯ รสายตนะ อาศัยโผฏฐัพพายตนะ และอาโปธาตุ.

๘. อัปปฏิขกรรม อาศัยสัปปฏิขกรรม และอัปปฏิขกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นอัปปฏิขกรรม อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็น สัปปฏิขกรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

ในปฏิสนธิขณะ กุฏิตตารูป ที่เป็นอัปปฏิขกรรม อาศัยชั้นทั้งหลาย ที่เป็นอัปปฏิขกรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

จิตตสมุฏฐานรูป กุฏิตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นอัปปฏิขกรรม อาศัยโผฏฐัพพายตนะ และอาโปธาตุ.

อิตถินทรีย์ กวฬีการาหาร อาศัยโผฏฐัพพายตนะ และอาโปธาตุ.

๙. สัปปฏิขกรรม และอัปปฏิขกรรม อาศัยสัปปฏิขกรรมและอัปปฏิขกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นสัปปฏิขกรรม และอัปปฏิขกรรม อาศัย ชั้นทั้งหลาย ที่เป็นอัปปฏิขกรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

ในปฏิสนธิขณะ กุฏิตตารูป ที่เป็นสัปปฏิขกรรม และอัปปฏิขกรรม อาศัยชั้นทั้งหลาย ที่เป็นอัปปฏิขกรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

จิตตสมุฏฐานรูป กุฏิตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นสัปปฏิขกรรม และอัปปฏิขกรรม อาศัยโผฏฐัพพายตนะ และอาโปธาตุ.

จักขายตนะ ฯลฯ รสายตนะ อิตถินทรีย์ กวฬีการาหาร อาศัย โผฏฐัพพายตนะ และอาโปธาตุ.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๒๒๑] ๑. อัปปฏิฆกรรม อาศัยอัปปฏิฆกรรม เกิดขึ้น

เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอัปปฏิฆกรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ
ในปฏิสนธิขณะ ชั้นทั้งหลาย อาศัยทวยวัตถุ.

๓. อธิปติปัจจัย

[๒๒๒] ๑. สัปปฏิฆกรรม อาศัยสัปปฏิฆกรรม เกิดขึ้น

เพราะอธิปติปัจจัย พึงเว้นปฏิสนธิ และกฐัตตารูป.

๔. อนันตรปัจจัย ฯลฯ ๖. สหชาติปัจจัย

ฯลฯ เพราะอนันตรปัจจัย

ฯลฯ เพราะสมนันตรปัจจัย

ฯลฯ เพราะสหชาติปัจจัย พึงกระทำมหาภูตรูปทั้งหมด.

๓. อัญญมัญญปัจจัย

[๒๒๓] ๑. สัปปฏิฆกรรม อาศัยสัปปฏิฆกรรม เกิดขึ้น เพราะ

อัญญมัญญปัจจัย

คือ มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ที่เป็นสัปปฏิฆกรรม ฯลฯ อาศัย
มหาภูตรูป ๒.

**๒. อปปฏิฆกรรม อาศัยสัปปฏิฆกรรม เกิดขึ้น เพราะ
อัญญมัญญปัจจัย**

คือ อาโปธาตุ อาศัสมหาภูตรูปทั้งหลาย ที่เป็นสัปปฏิฆกรรม.

**๓. สัปปฏิฆกรรม และอปปฏิฆกรรม อาศัยสัปปฏิฆ-
กรรม เกิดขึ้น เพราะอัญญมัญญปัจจัย**

คือ มหาภูตรูป ๒ และอาโปธาตุ อาศัสมหาภูตรูป ๑ ที่เป็นสัปปฏิฆ-
กรรม ฯลฯ มหาภูตรูป ๒ ฯลฯ

**๔. อปปฏิฆกรรม อาศัยอปปฏิฆกรรม เกิดขึ้น
เพราะอัญญมัญญปัจจัย**

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอปปฏิฆกรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลาย, ชั้นทั้งหลาย อาศัย
หทยวัตถุ.

**๕. สัปปฏิฆกรรม อาศัยอปปฏิฆกรรม เกิดขึ้น
เพราะอัญญมัญญปัจจัย**

คือ มหาภูตรูปทั้งหลาย ที่เป็นสัปปฏิฆกรรม อาศัยอาโปธาตุ.

พึงกระทำอชฉัตติกพาหิรมหาภูตรูปเหล่านี้.

**๖. สัปปฏิฆกรรม อาศัยสัปปฏิฆกรรม และอปปฏิฆ-
กรรม เกิดขึ้น เพราะอัญญมัญญปัจจัย**

คือ มหาภูตรูป ๒ อาศัสมหาภูตรูป ๑ ที่เป็นสัปปฏิฆกรรม และ
อาโปธาตุ ฯลฯ.

๘. นิสสยปัจจัย ฯลฯ ๒๓. อวิคตปัจจัย

ฯลฯ เพราะนิสสยปัจจัย ฯลฯ เพราะอวิคตปัจจัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๒๒๔] ในเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๑ วาระ ในอธิปัตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๕ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๕ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๕ วาระ ในฉานปัจจัย มี ๕ วาระ ในมคคปัจจัย มี ๕ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอตถิปัจจัย มี ๕ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจนียนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๒๒๕] ๑. สัมปฏิมุขธรรม อาศัยสัมปฏิมุขธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ (วาระที่ ๑-๓)

๔. อัปปฏิฆกรรม อาศัยอัปปฏิฆกรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นอัปปฏิฆกรรม อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอัปปฏิฆกรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

ในเหตุกปฏิสนธิขณะ ททยวัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลาย, ชั้นทั้งหลาย อาศัยททยวัตถุ.

จิตตสมุฏฐานรูป กุฎตารูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นอัปปฏิฆกรรม อาศัยอาโปธาตุ.

อิตตินทรีย์ กวฬีการาหาร อาศัยอาโปธาตุ.

พาหิรรูป... อาหารสมุฏฐานรูป... อุตสมุฏฐานรูป ฯลฯ.

ส่วนอสังขยัตถ์ทั้งหลาย กุฎตารูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นอัปปฏิฆกรรม อาศัยอาโปธาตุ.

โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิจจนา ที่สหระคด้วยอุทัจจะ อาศัยชั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิจจนา ที่สหระคด้วยอุทัจจะ

อัปปฏิฆมูลกนัย ฟังกระทำเป็น ๒ วาระ แม้นอกนี้, แม้นปัจจัย สงเคราะห์ ก็ฟังกระทำเป็น ๓ วาระ อัมมัตติกมหาภูตรูปและพาหิรมหาภูตรูป ทั้งหมด ผู้มีปัญญารู้แล้ว ฟังกระทำ.

๒. นอรัมมณปัจจัย ฯลฯ ๒๐. โนวิคตปัจจัย

[๒๒๖] ๑. สัปปฏิฆกรรม อาศัยสัปปฏิฆกรรม เกิดขึ้น

เพราะนอรัมมณปัจจัย ฯลฯ.

๗๗๗ เพราะโนวิตปัจจัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๒๒๗] ในนเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๕ วาระ
ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสมนันตร-
ปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย
มี ๕ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนปัจจลาชาตปัจจัย มี ๕ วาระ
ในนอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๕ วาระ ในนวิปากปัจจัย
มี ๕ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๕ วาระ ใน
นฌานปัจจัย มี ๕ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย
มี ๕ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนโนนัตติปัจจัย มี ๕ วาระ ใน
โนวิตปัจจัย มี ๕ วาระ.

ปัจจนียนัย จบ

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๒๒๘] เพราะเหตุปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย มี ๕ วาระ... ใน
นอธิปัตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย
มี ๕ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ
ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนปัจจลาชาตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาเสวน-

ปัจจย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๑ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๕ วาระ
ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ในนโนนัตติ-
ปัจจย มี ๕ วาระ ในนโนวิกตปัจจย มี ๕ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย จบ

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๒๒๕] เพราะนเหตุปัจจย ในนอารัมมณปัจจย มี ๑ วาระ...ใน
อนันตรปัจจย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจย มี ๑ วาระ ในนสหชาตปัจจย
มี ๕ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจย มี ๖ วาระ ในนนิสสยปัจจย มี ๕ วาระ ใน
อุปนนิสสยปัจจย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาตปัจจย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจยมี ๑
วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๕ วาระ ฯลฯ ในนัคคปัจจย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตต-
ปัจจย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ ในนอติปัจจย มี ๕ วาระ
ในนัตติปัจจย มี ๑ วาระ ในนวิกตปัจจย มี ๑ วาระ ในนอวิกตปัจจย มี ๕ วาระ.

ปัจจนียานุโลมนัย จบ

แม้สหชาตวาระ ก็เหมือนกับ ปฏิจจวาระ.

ปัจจัยวาระ

อนุโลมัย

๑. เหตุปัจจัย

[๒๓๐] ๑. สัปปฏิฆกรรม อาศัยสัปปฏิฆกรรม เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ (วาระที่ ๑-๓)

๔. อัปปฏิฆกรรม อาศัยอัปปฏิฆกรรม เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นอัปปฏิฆกรรม อาศัยชั้น ๑
ที่เป็นอัปปฏิฆกรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป กุฎตารูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นอัปปฏิฆกรรม
อาศัยอาโปธาตุ.

อิตตินทรีย์ กวฬิการาหาร อาศัยอาโปธาตุ ชั้นทั้งหลายที่เป็น
อัปปฏิฆกรรม อาศัยททยวัตตุ.

๕ วาระ ที่เหลือ เหมือนกับปฏิจวาระ.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๒๓๑] ๑. อัปปฏิฆกรรม อาศัยสัปปฏิฆกรรม เกิดขึ้น
เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ ฯลฯ กายวิญญาณ อาศัย กายายตนะ.

๒. อปัฏฐมธรรม อาศัยอปัฏฐมธรรม เกิดขึ้น

เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอปัฏฐมธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ
ในปฏิสนธิขณะ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอปัฏฐมธรรม อาศัยททยวัตถุ.

๓. อปัฏฐมธรรม อาศัยอปัฏฐมธรรม และอปัฏฐม-
ธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่สหคตด้วยจักขุวิญญาณ และจักขายตนะ
ฯลฯ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่สหคตด้วยกายวิญญาณ และกายายตนะ.

๓. อธิปัตติปัจจัย ฯลฯ ๒๓. อวิคตปัจจัย

ฯลฯ เพราะอธิปัตติปัจจัย

ฯลฯ เพราะอวิคตปัจจัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๒๓๒] ในเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๓ วาระ
ในอธิปัตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในสมนันตรปัจจัย
มี ๓ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ ใน
นิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย มี ๓

วาระ ในอาเสวนปัจจย มี ๑ วาระ ในกัมมปัจจย มี ๕ วาระ ฯลฯ ในอวิต-
ปัจจย มี ๕ วาระ

แม้การนับปัจจนียะ ก็พึงกระทำอย่างนี้.

แม้นิสสัยวาระก็เหมือนกับปัจจยวาระ.

แม้ในสังสัฏฐวาระทั้งหมด แต่ละปัจจย มี ๑ วาระ.

ฯลฯ เพราะอวิตปัจจย ก็มี ๑ วาระ เท่านั้น.

แม้วาระทั้งสอง (สหชาตวาระ และ สัมปยุตตวาระ) ก็พึงกระทำ.

ปัญหาวาระ

อนุโลมัย

๑. เหตุปัจจัย

[๒๓๓] ๑. อัปปฏิฆกรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปฏิฆกรรม ด้วย
อำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิฆกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นอัปปฏิฆกรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. อัปปฏิฆกรรม เป็นปัจจัยแก่สัปปฏิฆกรรม ด้วย
อำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิฆกรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย ที่เป็นสัปปฏิฆกรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๓. อัปปฏิฆกรรม เป็นปัจจัยแก่สัปปฏิฆกรรม และ
อัปปฏิฆกรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิฆกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นสัปปฏิฆกรรม และอัปปฏิฆกรรม ด้วย
อำนาจของเหตุปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. อารัมมณปัจจัย

[๒๓๔] ๑. สัมปฏิมชรรณ เป็นปัจจัยแก่อัมปฏิมชรรณ ด้วย

อำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ โผฏฐัพพะทั้งหลาย โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพโสตราตุ.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่อัจจุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพะายตนะ เป็นปัจจัยแก่อายวิญญาณ.

ขันธทั้งหลายที่เป็นสัมปฏิมชรรณ เป็นปัจจัยแก่อธิวิชญาณ แก่ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่อนาคตังสญาณ แก่อาวชชนะ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

๒. อัมปฏิมชรรณ เป็นปัจจัยแก่อัมปฏิมชรรณ ด้วย

อำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ กระทำอุโบสถกรรม ฯลฯ แล้วพิจารณาซึ่งกุศลกรรมนั้น.

บุคคลพิจารณาซึ่งกุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน.

บุคคลออกจากฌาน แล้วพิจารณาฌาน.

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรคแล้ว พิจารณามรรค, พิจารณาผล, พิจารณานิพพาน.

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่วิตรรก, แก่วาทาน, แก่มรรค, แก่ผล, แก่อาวชชนะ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

พระอริยะทั้งหลายพิจารณากิเลสที่ละแล้ว, กิเลสที่ข่มแล้ว, รู้ซึ่งกิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน.

บุคคลพิจารณาเห็นหทยวัตถุ ฯลฯ อิตถินทรีย์ ปุริสินทรีย์ ชีวตินทรีย์ อาโปธาตุ ฯลฯ กวฬีการหาร โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลรู้จักของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นอัปปฏิฆกรรม ด้วยเจโตปริยญาณ.

อากาสนัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญญาตนะ, อากิญจัญญาตนะเป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญาตนะ.

จันท์ทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิฆกรรม เป็นปัจจัยแก่อธิวิชญาณ แก่เจโตปริยญาณ, แก่ปุพเพนิวสานุสสติญาณ, แก่ยถากัมมุปคญาณ, แก่อนาคตังสญาณ, แก่อาวชชนะ ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย.

๓. อธิปติปัจจัย

[๒๓๕] ๑. สัปปฏิฆกรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปฏิฆกรรม ด้วย

อำนาจของอธิปติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น อาร์มมณชาติ ได้แก่

บุคคล ย่อมยินดี ย่อมเพิลิดเพิลินยี่ เพราะกระทำจักขุ ฯลฯ โภกฐัพพะทั้งหลายให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำจักขุเป็นต้นนั้น ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว รากะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

๒. อปฺปภูมชฺชรม เป็นปจฺจยแก็อปฺปภูมชฺชรม ด้วย

อำนาจของอชิปติปจฺจย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณชิปติ และ สหชาตชิปติ

ที่เป็น อารัมมณชิปติ ได้แก่

ทาน ฯลฯ สีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ แล้ว กระทำกุศลกรรมนั้นให้
เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ กุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาล
ก่อน ฯลฯ ออกจากฉานแล้ว กระทำฉานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว
พิจารณา.

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรคแล้ว กระทำมรรคให้เป็นอารมณ์
อย่างหนักแน่น ฯลฯ.

นิพพาน เป็นปจฺจยแก็โคตฺรฎุ, แก็โวทาน, แก็มรรค, แก็ผล ด้วย
อำนาจของอชิปติปจฺจย.

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพติดเพตินยั้ง เพราะกระทำหทยวัตถุ ฯลฯ
อิตตินทริยํ ปุริสสินทริยํ ชีวิตินทริยํ อาโปธาคู ฯลฯ กวพิการาหารให้เป็น
อารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำหทยวัตถุเป็นต้นนั้นให้อารมณ์อย่างหนัก
แน่นแล้ว รากะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น สหชาตชิปติ ได้แก่

อชิปติชฺชรมที่เป็นอปฺปภูมชฺชรม เป็นปจฺจยแก็สัมปยุตตจันท์ และ
จิตตสมภูฏฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นอปฺปภูมชฺชรม ด้วยอำนาจของอชิปติปจฺจย.

๓. อัปปฏิฆกรรม เป็นปัจจัยแก่สัปปฏิฆกรรม ด้วย

อำนาจของอธิปติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น สหชาตอธิปติ ได้แก่

คือ อธิปติกรรมที่เป็นอัปปฏิฆกรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นสัปปฏิฆกรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๔. อัปปฏิฆกรรม เป็นปัจจัยแก่สัปปฏิฆกรรม และ

อัปปฏิฆกรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น สหชาตอธิปติ ได้แก่

อธิปติกรรมที่เป็นอัปปฏิฆกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นสัปปฏิฆกรรม และอัปปฏิฆกรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

๔. อนันตรปัจจัย

[๒๓๖] ๑. อัปปฏิฆกรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปฏิฆกรรม ด้วย

อำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิฆกรรม ที่เกิดก่อน ๆ ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๕. สมนันตรปัจจัย

[๒๓๗] ๑. อัปปฏิฆกรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปฏิฆกรรม ด้วย

อำนาจของสมนันตรปัจจัย

๖. สหชาติปัจจัย ฯลฯ ๘. นิสสยปัจจัย

[๒๓๘] ๑. สัมปฏิมุขธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปฏิมุขธรรม ด้วย
อำนาจของสหชาติปัจจัย มี ๘ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย มี ๘ วาระ.

๘. อุปนิสสยปัจจัย

[๒๓๙] ๑. สัมปฏิมุขธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปฏิมุขธรรม ด้วย
อำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ และ ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยอุตุ ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

อุตุ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจ
ของอุปนิสสยปัจจัย.

๒. อัมปฏิมุขธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปฏิมุขธรรม ด้วย
อำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ
ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ถือทัญญู.

บุคคลเข้าไปอาศัย สีต ฯลฯ สุขทางกาย ฯลฯ ทุกข์ทางกาย ฯลฯ โภชนะ แล้ว ให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

ศรัทธา ฯลฯ โภชนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ผลสมาบัติ ด้วย อำนาจของอุปนิสัยปัจจัย.

๑๐. ปุเรชาติปัจจัย

[๒๔๐] ๑. สัมปยุตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตธรรม ด้วย อำนาจของปุเรชาติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ และ วัตตปุเรชาตะ ที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ โสภณวัตถุทั้งหลาย โดยความเป็นของ ไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพโสตราตุ.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โสภณวัตถุพายตนะ เป็น ปัจจัยแก่กายวิญญาณ ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย.

ที่เป็น วัตตปุเรชาตะ ได้แก่

จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัย แก่กายวิญญาณ ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย.

๒. สัมปยุตธรรม เป็นปัจจัยแก่ สัมปยุตธรรม ด้วย อำนาจของปุเรชาติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ และ วัตถุปุเรชาตะ
ที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นททยวัตถุ ฯลฯ อิตถินทริยฺห์ ปุริสินทริยฺห์ ชิวิตินทริยฺห์
อาโปธาคฺ ฯลฯ กวฬีการาทาร โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อม
เกิดขึ้น.

ที่เป็น วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่

ททยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิฆกรรม ด้วยอำนาจ
ของปุเรชาตปัจจัย.

๓. สัปปฏิฆกรรม และอัปปฏิฆกรรม เป็นปัจจัยแก่

อัปปฏิฆกรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ และ วัตถุปุเรชาตะ
ที่เป็น วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่

จักขายตนะและททยวัตถุ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ และททยวัตถุ เป็น
ปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิฆกรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๑๑. ปัจฉาชาตปัจจัย

[๒๔๑] ๑. อัปปฏิฆกรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปฏิฆกรรม ด้วย

อำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย

คือ ขันธทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิฆกรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่
กายนี้ที่เป็นอัปปฏิฆกรรม ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.

ขั้นทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิฆกรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้
ที่เป็นสัปปปฏิฆกรรม ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจฉาชาติปัจจัย.

ขั้นทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิฆกรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้
ที่เป็นสัปปปฏิฆกรรม และอัปปฏิฆกรรม ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจฉาชาติ-
ปัจจัย.

พึงกระทำมูลแห่งวาระทั้งสอง.

๑๒. อาเสวนปัจจัย

[๒๔๒] ๑. อัปปฏิฆกรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปฏิฆกรรม ด้วย
อำนาจของอาเสวนปัจจัย

คือ ขั้นทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิฆกรรม ที่เกิดก่อน ๆ ฯลฯ โวทาน
เป็นปัจจัยแก่มรรค ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย.

๑๓. กัมมปัจจัย

[๒๔๓] ๑. อัปปฏิฆกรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปฏิฆกรรม ด้วย
อำนาจของกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ นานาขณิกะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

เจตนาที่เป็นอัปปฏิฆกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และจิตต-
สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นอัปปฏิฆกรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น นานาชนิดได้แก่

เจตนาที่เป็นอัปปฏิฆกรรม เป็นปัจจัยแก่วิบากขั้น และกฏัตตารูป
ทั้งหลาย ที่เป็นอัปปฏิฆกรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๒. อัปปฏิฆกรรม เป็นปัจจัยแก่สัปปฏิฆกรรม ด้วย

อำนาจของกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชตะ และ นานาชนิด

ที่เป็น สหชตะ ได้แก่

เจตนาที่เป็นอัปปฏิฆกรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย
ที่เป็นสัปปฏิฆกรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ที่เป็น นานาชนิด ได้แก่

เจตนาที่เป็นอัปปฏิฆกรรม เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลาย ที่เป็น
สัปปฏิฆกรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๓. อัปปฏิฆกรรม เป็นปัจจัยแก่สัปปฏิฆกรรม และ

อัปปฏิฆกรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชตะ และ นานาชนิด

๑๔. วิปากปัจจัย

[๒๔๔] ๑. อัปปฏิฆกรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปฏิฆกรรม ด้วย

อำนาจของวิปากปัจจัย

คือ อัปปฏิฆกรรมที่เป็นวิปาก ฯลฯ มี ๓ วาระ.

๑๕. อาหารปัจจัย

[๒๔๕] ๑. อัปปฏิฆกรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปฏิฆกรรม ด้วย

อำนาจของอาหารปัจจัย

คือ อาหารทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิฆกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นอัปปฏิฆกรรม ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ กวฬิการาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เป็นอัปปฏิฆกรรม ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

วาระ ๒ ที่เหลือนอกนั้นพึงกระทำ. ปฏิสนธิ กวฬิการาหาร พึงกระทำ แม้ในวาระทั้ง ๒ เบื้องปลาย.

๑๖. อินทริยปัจจัย

[๒๔๖] ๑. สัปปฏิฆกรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปฏิฆกรรม ด้วย

อำนาจของอินทริยปัจจัย

คือ จักขุนทรีย์ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

๒. อัปปฏิฆกรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปฏิฆกรรม ด้วย

อำนาจของอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ.

พึงกระทำชีวิตินทรีย์ แม้ใน ๓ วาระเบื้องปลาย (วาระที่ ๒ - ๔)

๕. สัปปฏิฆกรรม และอัปปฏิฆกรรม เป็นปัจจัยแก่

อัปปฏิฆกรรม ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย

คือ จักขุนทรีย์และจักขุวิญญาณ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลาย ที่สหคตด้วยจักขุวิญญาณ ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย ฯลฯ กายินทรีย์ และกายวิญญาณ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหคตด้วยกายวิญญาณ ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

๑๗. ฌานปัจจัย ฯลฯ ๑๘. สัมปยุตตปัจจัย

[๒๔๗] ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย มี ๓ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสัมปยุตตปัจจัย

มี ๑ วาระ.

๒๐. วิปยุตตปัจจัย

[๒๔๘] ๑. สัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น บุรชาตะ 'ได้แก่

จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

๒. สัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ ปุเรชาตะ และ ปังณาชาตะ
ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิฆกรรม ที่เกิดพร้อมกัน เป็นปัจจัยแก่
จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นอัปปฏิฆกรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ขั้นทั้งหลายเป็นปัจจัยแก่หทยวัตถุ ด้วยอำนาจ
ของวิปยุตตปัจจัย, หทยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของ
วิปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น ปุเรชาตะ ได้แก่

หทยวัตถุ ที่เกิดก่อน เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลาย ที่เป็นอัปปฏิฆกรรม
ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น ปังณาชาตะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิฆกรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้
ที่เป็นอัปปฏิฆกรรม ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

๓. อัปปฏิฆกรรม เป็นปัจจัยแก่สัปปฏิฆกรรม ด้วย
อำนาจของวิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปังณาชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิฆกรรม ที่เกิดพร้อมกัน เป็นปัจจัยแก่
จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นสัปปฏิฆกรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ที่เป็น ปังฆาตตะ ได้แก่

ชั้นทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิฆกรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้
ที่เป็นสัปปฏิฆกรรม ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

๔. อัปปฏิฆกรรม เป็นปัจจัยแก่สัปปฏิฆกรรม และ
อัปปฏิฆกรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหฆาตตะ และ ปังฆาตตะ

ที่เป็น สหฆาตตะ ได้แก่

ชั้นทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิฆกรรม ที่เกิดพร้อมกัน เป็นปัจจัยแก่
จิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นสัปปฏิฆกรรม และอัปปฏิฆกรรม ด้วยอำนาจ
ของวิปยุตตปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ที่เป็น ปังฆาตตะ ได้แก่

ชั้นทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิฆกรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้
ที่เป็นสัปปฏิฆกรรม และอัปปฏิฆกรรม ที่เกิดก่อนด้วยอำนาจของวิปยุตต-
ปัจจัย.

๒๑. อัตถิปัจจย

[๒๔.] ๑. สัปปฏิฆกรรม เป็นปัจจัยแก่สัปปฏิฆกรรม ด้วย
อำนาจของอัตถิปัจจย มี ๑ วาระ วาระแรกเหมือนกับปฏิจจวาระ.

๒. สัปปฏิฆกรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปฏิฆกรรม ด้วย
อำนาจของอัตถิปัจจย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชตะ และ ปุเรชชตะ

ที่เป็น สหชตะ ได้แก่

มหาภูตรูปทั้งหลาย ที่เป็นสัพฺปฏิกขรรรม เป็นปัจจยฺแก่อาโปชชตฺต
ด้วยอำนาจของอตฺตปิัจจยฺ.

มหาภูตรูปทั้งหลายที่เป็นสัพฺปฏิกขรรรม เป็นปัจจยฺแก่จิตตสมฺภูฏฐานรูป
กภูฏตารูปที่เป็นอุปาทารูปทั้งหลาย ที่เป็นอํปฏิกขรรรม ด้วยอำนาจของอตฺตปิัจจยฺ.

โฆฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจยฺแก่อิตฺตินทริยฺ ฯลฯ แก่กวฬิการาหาร
ด้วยอำนาจของอตฺตปิัจจยฺ.

พาหิรรูป... อาหารสมฺภูฏฐานรูป... อุตฺตสมฺภูฏฐานรูป ฯลฯ ส่วน
อสฺสณฺณสฺสทฺวฺทั้งหลาย ฯลฯ

ที่เป็น ปุเรชชตะ ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นจกฺขุ ฯลฯ โฆฏฐัพพะทั้งหลาย โดยความเป็นของ
ไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทฬิพยจกฺขุ ฟังเสียงด้วยทฬิพโสตฺธาตฺต.

รูปายตนะ เป็นปัจจยฺแก่จกฺขุวิญญาน ฯลฯ โฆฏฐัพพายตนะ เป็น
ปัจจยฺแก่กายวิญญาน.

จกฺขายตนะ เป็นปัจจยฺแก่จกฺขุวิญญาน ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจยฺ
แก่กายวิญญาน ด้วยอำนาจของอตฺตปิัจจยฺ.

**๓. สัปปฏิฆกรรม เป็นปัจจัยแก่สัปปฏิฆกรรม และ
อัปปฏิฆกรรม ด้วยอำนาจของอติปัจจัย**

คือ มหาภูตรูป ๑ ที่เป็นสัปปฏิฆกรรม เป็นปัจจัยแก่มหาภูตรูป ๒
และอาโปธาตุ ด้วยอำนาจของอติปัจจัย ฯลฯ เหมือนกับปฏิฆวาระ ตลอดถึง
อสังขยัตว์.

**๔. อัปปฏิฆกรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปฏิฆกรรม ด้วย
อำนาจของอติปัจจัย**

มี ๕ อย่าง คือที่เป็น สหชตะ ปุเรชตะ ปัจฉชตะ อาหาระ
และอินทริยะ

ที่เป็น สหชตะ ได้แก่

ชั้น ๑ ที่เป็นอัปปฏิฆกรรม ที่เกิดพร้อมกัน เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๓
ฯลฯ ตลอดถึงอสังขยัตว์.

ที่เป็น ปุเรชตะ ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นหทยวัตถุ ที่เกิดก่อน ฯลฯ อิตถินทริยฺ์ ปุริสินทริยฺ์
ชีวิตินทริยฺ์ อาโปธาตุ ฯลฯ กวฬการาหาร โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ
โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิฆกรรม ด้วยอำนาจ
ของอติปัจจัย.

ที่เป็น ปัจฉชตะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิฆกรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้
ที่เป็นอัปปฏิฆกรรม ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของอดีตปัจจัย.

กวนพีการาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เป็นอัปปฏิฆกรรม ด้วยอำนาจ
ของอดีตปัจจัย.

รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กฐัตตารูปทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิฆกรรม
ด้วยอำนาจของอดีตปัจจัย.

๕. อัปปฏิฆกรรม เป็นปัจจัยแก่สัปปฏิฆกรรม ด้วย

อำนาจของอดีตปัจจัย

มี ๔ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ ปังณาชาตะ อาหาระ และ อินทรีย์ะ
ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิฆกรรม ที่เกิดพร้อมกัน เป็นปัจจัยแก่
จิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นสัปปฏิฆกรรม ด้วยอำนาจของอดีตปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ อาโปธาตุ เป็นปัจจัยแก่มหาภูตรูปทั้งหลายที่เป็น
สัปปฏิฆกรรม ด้วยอำนาจของอดีตปัจจัย.

อาโปธาตุ เป็นปัจจัยแก่จิตตสมภูฐานรูป กฐัตตารูปที่เป็นอุปาหารรูป
ทั้งหลาย ที่เป็นสัปปฏิฆกรรม ด้วยอำนาจของอดีตปัจจัย.

อาโปธาตุ เป็นปัจจัยแก่จักขายตนะ ฯลฯ แก่โณภูฏัพพายตนะ ด้วย
อำนาจของอดีตปัจจัย.

พาหिरรูป... อาหารสมภูฐานรูป... อุตตสมภูฐานรูป ฯลฯ ส่วน
อสังขยัตถ์ทั้งหลาย ฯลฯ.

ที่เป็น ปังฉาชาตะ ได้แก่

ชั้นทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิฆกรรมที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้
ที่เป็นสัปปฏิฆกรรม ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

กวนพีการาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เป็นสัปปฏิฆกรรม ด้วยอำนาจ
ของอัตถิปัจจัย.

รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กฐิตารูปทั้งหลายที่เป็นสัปปฏิฆกรรม
ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๖. อัปปฏิฆกรรม เป็นปัจจัยแก่สัปปฏิฆกรรม และ

อัปปฏิฆกรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๔ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ ปังฉาชาตะ อาหาระ และ อินทรีย์ะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ชั้น ๑ ที่เป็นอัปปฏิฆกรรม ที่เกิดพร้อมกัน เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๓
ที่เป็นสัปปฏิฆกรรม และอัปปฏิฆกรรม ฯลฯ เหมือนกับปฏิจวาระตลอดถึง
อสังขญสัตว์.

ที่เป็น ปังฉาชาตะ ได้แก่

ชั้นทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิฆกรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้
ที่เป็นสัปปฏิฆกรรม และอัปปฏิฆกรรม ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

กวนพีการาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เป็นสัปปฏิฆกรรม และอัปปฏิฆ-
กรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กัฏฐตารูปทั้งหลายที่เป็นสัปภูมิจรรม และอัปภูมิจรรม ด้วยอำนาจของอติปัจจัย.

๗. สัปภูมิจรรม และอัปภูมิจรรม เป็นปัจจัยแก่ สัปภูมิจรรม ด้วยอำนาจของอติปัจจัย เหมือนกับปฏิจวาระ ตลอดถึงอสังขยัตว์.

๘. สัปภูมิจรรม และอัปภูมิจรรม เป็นปัจจัยแก่ อัปภูมิจรรม ด้วยอำนาจของอติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหขาคะ และ สหขาคะ รวมกับ ปุเรขาคะ ที่เป็น สหขาคะ ได้แก่

ชั้นทั้งหลายที่เป็นอัปภูมิจรรม ที่เกิดพร้อมกัน และมหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลายที่เป็นอัปภูมิจรรม ฯลฯ เหมือนกับปฏิจวาระ ตลอดถึงอสังขยัตว์.

ที่เป็น สหขาคะ รวมกับ ปุเรขาคะ ได้แก่

ชั้น ๑ ที่สหคตด้วยจักขุวิญญาณ ที่เกิดพร้อมกัน และจักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๓ ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ ชั้น ๑ ที่สหคตด้วยกายวิญญาณ และกายตนะ เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๓ ด้วยอำนาจของอติปัจจัย ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

๙. สัปภูมิจรรม และอัปภูมิจรรม เป็นปัจจัยแก่ สัปภูมิจรรม และอัปภูมิจรรม ด้วยอำนาจของอติปัจจัย เหมือนกับปฏิจวาระ.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๒๕๐] ในเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๒ วาระ ในอิปติปัจจัย มี ๔ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในปัจฉาชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๕ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๓ วาระ ในมคคปัจจัย มี ๓ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๔ วาระ ในอตฺถิปัจจัย มี ๕ วาระ ในนตฺถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ ในอวิกตปัจจัย มี ๕ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

อนุโลมนี้ จบ

การยกปัจจัยในปัจจุบันะ

[๒๕๑] ๑. สัปปฏิฆกรรม เป็นปัจจัยแก่สัปปฏิฆกรรม ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย

๒. สัปปฏิฆกรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปฏิฆกรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย.

๓. สัปปฏิฆกรรม เป็นปัจจัยแก่สัปปฏิฆกรรม และ
อัปปฏิฆกรรม ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย

๔. อัปปฏิฆกรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปฏิฆกรรม ด้วย
อำนาจของอาร์म्मณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย,
เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของ
ปุเรชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาติปัจจัย เป็นปัจจัย
ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.
เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

๕. อัปปฏิฆกรรม เป็นปัจจัยแก่สัปปฏิฆกรรม ด้วย
อำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาติปัจจัย,
เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาหาร
ปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

๖. อัปปฏิฆกรรม เป็นปัจจัยแก่สัปปฏิฆกรรม และ
อัปปฏิฆกรรม ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจ
ของปัจฉาชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย, เป็นปัจจัย
ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

๗. สัปปฏิฆกรรม และอัปปฏิฆกรรม เป็นปัจจัยแก่
สัปปฏิฆกรรม ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย.

๘. สัปปฏิฆกรรม และอัปปฏิฆกรรม เป็นปัจจัยแก่
อัปปฏิฆกรรม ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจ
ของปุเรชาติปัจจัย.

**๘. สัปปฏิภมฺม และอัปปฏิภมฺม เป็นปัจฉัยแก่
สัปปฏิภมฺม และอัปปฏิภมฺม ด้วยอำนาจของสหชาติปัจฉัย.**

การนับจำนวนวาระในปัจฉินิยะ

[๒๕๒] ในนเหตุปัจฉัย มี ๘ วาระ ในนอนันตรปัจฉัย มี ๘ วาระ
ในนสมนันตรปัจฉัย มี ๘ วาระ ในนสหชาติปัจฉัย มี ๔ วาระ ในนอัญญ-
มัญญปัจฉัย มี ๘ วาระ ในนนิสสยปัจฉัย มี ๔ วาระ ในนอุปนิสสยปัจฉัย
มี ๘ วาระ ในนปุเรชาติปัจฉัย มี ๘ วาระ ฯลฯ ในนสัมปยุตตปัจฉัย มี ๘
วาระ ในนวิปยุตตปัจฉัย มี ๘ วาระ ในนโนอัคติปัจฉัย มี ๔ วาระ ในนโนนัตติ-
ปัจฉัย มี ๘ วาระ ในนโนวิกตปัจฉัย มี ๘ วาระ ในนโนอวิกตปัจฉัย มี ๔ วาระ.

ปัจฉินิยํ จ

อนุโลมปัจฉินิยํ

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจฉินิยะ

[๒๕๓] เพราะเหตุปัจฉัย ในนอารัมมณปัจฉัย มี ๓ วาระ ฯลฯ ...
ในนอนันตรปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตรปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนอัญญ-
มัญญปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจฉัย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในนสัมปยุตต-
ปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนโนนัตติปัจฉัย มี ๓
วาระ ในนโนวิกตปัจฉัย มี ๓ วาระ.

อนุโลมปัจฉินิยํ จ

ปัจจนียานุโลม

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๒๕๔] เพราะเหตุปัจจจัย ในอาร์มมณปัจจจัย มี ๒ วาระ ...

ในอธิปัตติปัจจจัย ๔ วาระ ฯลฯ

พึงนับอนุโลมมาตिका ฯลฯ ในอวิคตปัจจจัย มี ๕ วาระ.

ปัจจนียานุโลม จบ

สัพฺปฏิมทุกะ จบ

๑๑. รูปีทุกะ

อนุโลมณัย

๑. เหตุปัจจัย

[๒๕๕] ๑. รูปีธรรม อาศัยรูปีธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ มหาภูตรูป ๒ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป กุฏิตตารูปที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๒. อรูปีธรรม อาศัยรูปีธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุ-

ปัจจัย

คือ ในปฏิสนธิขณะ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอรูปีธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

๓. รูปีธรรม และอรูปีธรรม อาศัยรูปีธรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัย

คือ ในปฏิสนธิขณะ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอรูปีธรรม อาศัยหทยวัตถุ.
กุฏิตตารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๔. อรูปีธรรม อาศัยอรูปีธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุ-

ปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอรูปีธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๕. รุปีชธรรม อาศัยรูปีชธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุ-

ปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้นทั้งหลายที่เป็นรูปีชธรรม.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๖. รุปีชธรรม และอรุปีชธรรม อาศัยอรุปีชธรรม

เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้น ๑ ที่เป็นอรุปีชธรรม
ฯลฯ ขั้น ๒ ฯลฯ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๗. อรูปีชธรรม อาศัยรูปีชธรรม และอรุปีชธรรม เกิด

ขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้นทั้งหลายที่เป็นอรุปีชธรรม และมหา-
ภูตรูปทั้งหลาย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๘. อรูปีชธรรม อาศัยรูปีชธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุ-

ปัจจัย

คือ ในปฏิสนธิขณะ ขั้น ๓ อาศัยขั้น ๑ ที่เป็นอรุปีชธรรม และ
หทยวัตถุ ฯลฯ ขั้น ๒ ฯลฯ.

**๙. รุปีชธรรม และอรุปีชธรรม อาศัยรูปีชธรรม และ
อรุปีชธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ในปฏิสนธิขณะ ชั้นที่ ๓ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นอรุปีธรรม และ
หทยวัตถุ ฯลฯ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ.

กฏัตตารูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นอรุปีธรรม และมหาภูตรูปทั้ง
หลาย.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๒๕๖] ในเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๓ วาระ
ในอธิปัตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในสมนันตรปัจจัย
มี ๓ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ
ในนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย
มี ๑ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๕ วาระ ในวิปาก-
ปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๕ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๕ วาระ
ในฌานปัจจัย มี ๕ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๕ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๓
วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอตฺถิปัจจัย มี ๕ วาระ ในนัตถิ
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอวิกตปัจจัย มี ๕ วาระ.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจัยนัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๒๕๗] รูปีธรรม อาศัยรูปีธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย
มี ๓ วาระ (วาระที่ ๑-๓)

๔. อรูปีธรรม อาศัยอรูปีธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุ

ปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นอรูปีธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ๗๓๗
ชั้นที่ ๒ ๗๓๗.

ในเหตุกปฏิสนธิขณะ โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจญา ที่สหระคด้วย
อุทัจจะ อาศัยชั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิกิจญา ที่สหระคด้วยอุทัจจะ.
เพราะเหตุปัจจัย พึงกำหนด วาระทั้ง ๘ ว่าเป็นเหตุกะ.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๒๕๘] ในเหตุปัจจัย มี ๘ วาระ ในนารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนอธิปัจจัย มี ๘ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตร-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๘ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๘ วาระ
ในนอาเสวนปัจจัย มี ๘ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ ในนวิปากปัจจัย
มี ๕ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนฉานปัจจัย มี ๒ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๘ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในนโนนัตติปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

ปัจจนียนัย จบ

อนุโลมปัจจนีนิย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนีนิย

[๒๕๕] เพราะเหตุปัจจจัย ในอารัมมณปัจจจัย มี ๓ วาระ... ใน นอธิปติปัจจจัย มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจจัย มี ๓ วาระ ในสมนันตรปัจจจัย มี ๓ วาระ ในอัญญญมัญญุปัจจจัย มี ๓ วาระ ในอุปนิสสยปัจจจัย มี ๓ วาระ ในปุเรชาติปัจจจัย มี ๕ วาระ ในปัจจชาติปัจจจัย มี ๕ วาระ ในอาเสวน-ปัจจจัย มี ๕ วาระ ในกัมมปัจจจัย มี ๑ วาระ ในวิปากปัจจจัย มี ๕ วาระ ในสัมปยุตตปัจจจัย มี ๓ วาระ ในวิปยุตตปัจจจัย มี ๑ วาระ ในโนนัตถิ-ปัจจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิกตปัจจจัย มี ๓ วาระ.

อนุโลมปัจจนีนิย จบ

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๒๖๐] เพราะนเหตุปัจจจัย ในอารัมมณปัจจจัย มี ๓ วาระ...ใน อนันตรปัจจจัย มี ๓ วาระ ในสมนันตรปัจจจัย มี ๓ วาระ ในสหชาติปัจจจัย มี ๕ วาระ ในอัญญญมัญญุปัจจจัย มี ๖ วาระ ในนิสสยปัจจจัย มี ๕ วาระ ใน อุปนิสสยปัจจจัย มี ๓ วาระ ในปุเรชาติปัจจจัย มี ๑ วาระ ในอาเสวนปัจจจัย มี ๑ วาระ ในกัมมปัจจจัย มี ๕ วาระ ในวิปากปัจจจัย มี ๕ วาระ ในอาหารปัจจจัย

พระอภิธรรมปิฎก ปุฏฐาน เล่ม ๗ ภาค ๔ - หน้าที่ 274

มี ๕ วาระ ในอินทริยปัจจย มี ๕ วาระ ในฌานปัจจย มี ๕ วาระ ในมัคค-
ปัจจย มี ๑ วาระ ในสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในวิปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ
ในอตฺถิปัจจย มี ๕ วาระ ในนตฺถิปัจจย มี ๓ วาระ ในวิคตปัจจย มี ๓ วาระ
ในอวิคตปัจจย มี ๕ วาระ.

ปัจจนียานุโลมณํ จบ

แม้สหชาตวาระ ก็เหมือนกับปฏิจจวาระ.

ปัจจัยวาระ

อนุโลมัย

๑. เหตุปัจจัย

[๒๖๑] ๑. รุปีชธรรม อาศัยรูปีชธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
คือ ฯลฯ อาศัสมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ เหมือนกับปฏิจจวาระ.

๒. อรูปีชธรรม อาศัยรูปีชธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุ
ปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอรูปีชธรรม อาศัทยัตถุ.

ในปฏิสันธิขณะ ฯลฯ

๓. รูปีชธรรม และอรูปีชธรรม อาศัยรูปีชธรรม เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอรูปีชธรรม อาศัทยัตถุ.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัสมหาภูตรูปทั้งหลาย.

ในปฏิสันธิขณะ ฯลฯ

วาระที่เหลือนอกนั้น พึงจำแนกเป็น ปวัตติ ปฏิสันธิ อย่างนี้.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๒๖๒] ๑. อรูปีชธรรม อาศัยรูปีชธรรม เกิดขึ้น เพราะ
อารัมมณปัจจัย

คือ จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ ฯลฯ กายวิญญาณ อาศัยกายายตนะ
ชั้นทั้งหลายที่เป็นอรุปีธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. อรูปีธรรม อาศัยอรุปีธรรม เกิดขึ้น เพราะ

อาร์มมณปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอรุปีธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๓. อรูปีธรรม อาศัยรูปีธรรม และอรุปีธรรม เกิดขึ้น

เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่สหคตด้วยจักขุวิญญาณและจักขายตนะ
ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ ที่สหคตด้วยกายวิญญาณ ฯลฯ

ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอรุปีธรรม และหทยวัตถุ ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๒๖๓] ในเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๓ วาระ
ในอิปติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในสมนันตรปัจจัย
มี ๓ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ ใน
นิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย มี ๓
วาระ ในอาสวณปัจจัย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๕ วาระ ฯลฯ ในมัคค-
ปัจจัย มี ๕ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ

ในอตฺถิปัจจย มี ๕ วาระ ในนตฺถิปัจจย มี ๓ วาระ ในวิคตฺถิปัจจย มี ๓ วาระ
ในอวิคตฺถิปัจจย มี ๕ วาระ.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจนีนัย

๑. นเหตุปัจจย

[๒๖๔] ๑. รุปีชรรม อาศัยรूपีชรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุ
ปัจจย

คือ มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ.

ส่วนอสนฺญญสัทฺว์ทั้งหลาย มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

๒. อรูปีชรรม อาศัยรूपีชรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุ

ปัจจย

คือ จักขุวิญญาน อาศัยจักขายตนะ ฯลฯ กายวิญญาน อาศัย
กายายตนะ. จันท์ทั้งหลายที่เป็นอรूपีชรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ อาศัยหทยัตถุ.

ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ โมหะ ที่สหคตด้วยวิจิกิจญา ที่สหคตด้วย
อุทฺธจจะ อาศัยหทยัตถุ.

๓. รุปีชรรม และอรूपีชรรม อาศัยรूपีชรรม เกิดขึ้น

เพราะนเหตุปัจจย พิงกระทำปวัตติ ปฏิสนธิ.

๔. อรูปีชรรม อาศัยอรूपีชรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุ

ปัจจย

คือ ฯลฯ อาศัยจันท์ ๑ ที่เป็นอรूपีชรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิจณา ที่สหระคด้วยอุทัจจะ
อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิจณา ที่สหระคด้วยอุทัจจะ.

๕. รูปีชธรรม อาศัยอรูปีชธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุ

ปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอรูปีชธรรม.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๖. รูปีชธรรม และอรูปีชธรรม อาศัยอรูปีชธรรม เกิดขึ้น

เพราะนเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอรูปีชธรรม
ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๗. รูปีชธรรม อาศัยรูปีชธรรม และอรูปีชธรรม เกิดขึ้น

เพราะนเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอรูปีชธรรม ซึ่งเป็น
อเหตุกะ และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๘. รูปีชธรรม อาศัยรูปีชธรรม และอรูปีชธรรม เกิดขึ้น

เพราะนเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหระคด้วยจักขุวิญญาณและจักขายตนะ
ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ที่สหระคด้วยกายวิญญาณ.

ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอรูปีชธรรม และหทยวัตถุฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ โมหะ ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ
อาศัยขั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ และหทยวัตถุ.

๕. รุปีชรกรรม และอรุปีชรกรรม อาศัยรูปีชรกรรม และ
อรุปีชรกรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย

คือ ขั้น ๓ อาศัยขั้น ๑ ที่เป็นอรุปีชรกรรม ที่เป็นเหตุกะ และ
หทยวัตถุ ฯลฯ ขั้น ๒ ฯลฯ.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้นทั้งหลายที่เป็นอรุปีชรกรรม และมหาภูตรูป
ทั้งหลาย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในปัจจุบันะ

[๒๖๕] ในนเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตร-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสปัจจัย มี ๓
วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ใน
นอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๕
วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในน
ฉานปัจจัย มี ๔ วาระ ในนัคคปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสัมปยุตปัจจัย มี
๓ วาระ ในนวิปยุตปัจจัย มี ๒ วาระ ในนโนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
โนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

ปัจจนียนัย จบ

อนุโลมปัจจนีนิย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนีนิย

[๒๖๖] เพราะเหตุปัจจย ในอารัมมณปัจจย มี ๓ วาระ...
ในนกัมมปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๕ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย
มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ในนโนนัตติปัจจย มี ๓ วาระ
ในโนวิกตปัจจย มี ๓ วาระ.

พึงกระทำให้หมด ฯลฯ.

อนุโลมปัจจนีนิย จบ

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๒๖๗] เพราะเหตุปัจจย ในอารัมมณปัจจย มี ๓ วาระ... ใน
ณานปัจจย มี ๕ วาระ ในมคคปัจจย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในอวิกตปัจจย มี ๕ วาระ.

พึงกระทำให้หมด ฯลฯ.

ปัจจนียานุโลมนัย จบ

แม้니스สยวาระ ก็เหมือนกับปัจจยวาระ.

สังสัณฐวาระ

อนุโลม নয়

๑. เหตุปัจจัย

[๒๖๘] ๑. อรูปีธรรม เจือกับอรูปีธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุ
ปัจจัย

คือ ชั้น ๓ เจือกับชั้น ๑ ที่เป็นอรูปีธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ
ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๒๖๙] ในเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.
ปัจจัยน้อยก็ดี การนับทั้ง ๓ นัยก็ดี สัมปยุตตวาระก็ดี ทั้งหมดพึง
กระทำอย่างที่กล่าวมาแล้ว มี ๑ วาระเท่านั้น.

ปัญหาวาระ

อนุโลมัย

๑. เหตุปัจจัย

[๒๓๐] ๑. อรูปีชรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปีชรรม ด้วยอำนาจ
ของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอรูปีชรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย
ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. อรูปีชรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปีชรรม ด้วยอำนาจของ
เหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอรูปีชรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๓. อรูปีชรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปีชรรม และอรูปีชรรม
ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอรูปีชรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และ
จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. อารัมมณปัจจัย

[๒๓๑] ๑. **รูปีชธรรม เป็นปัจจัยแก่รูปีชธรรม ด้วยอำนาจของ อารัมมณปัจจัย**

คือ บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ อิตถินทรีย ปุริสินทรีย ชีวิตินทรีย อาโปธาตุ ฯลฯ กวฬีการาหาร โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมณัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักขุ, ฟังเสียงด้วยทิพโสตราตุ.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย ฯลฯ โสภณัฐพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

ขันธทั้งหลายที่เป็นรูปีชธรรม เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิชญาณ แก่ปุพเพ-นิวาसानุสสติญาณ แก่อนาคตังสญาณ แก่อาวชชนะ ด้วยอำนาจของอารัมมณ-ปัจจัย.

๒. **อรูปีชธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปีชธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย**

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ แล้วพิจารณาซึ่งกุศลกรรมนั้น.

บุคคลพิจารณาซึ่งกุศลกรรมทั้งหลาย ที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน, ออกจากฉาน ฯลฯ.

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรคแล้ว ฯลฯ พิจารณาผล.

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่วาทาน, แก่มรรค, แก่ผล, แก่อาวชชนะ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

พระอริยะทั้งหลายพิจารณากิเลสที่ละแล้ว ฯลฯ กิเลสที่ข่มแล้ว ฯลฯ กิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน ฯลฯ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอรูปีธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลรู้จักของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิตที่เป็นอรูปีธรรม ด้วย เจโตปริยญาณ.

อากาสนัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญญาตนะ, อากิญจัญญาตนะเป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญาตนะ.

ชั้นทั้งหลายที่เป็นอรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิชญาณ แก่เจโตปริยญาณ, แก่บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ยถากัมมุปกญาณ, แก่อนาคตตังสญาณ, แก่อาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย.

๓. อธิปปัจจัย

[๒๓๒] ๑. รูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปีธรรม ด้วยอำนาจของอธิปปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น อาร์มมณาธิปติ ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพติดเพตินยิ่ง เพราะกระทำจักขุ ฯลฯ กวฬีกา-
ราหารให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำจักขุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์
อย่างหนักแน่นแล้ว รากะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

๒. อรูปธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปีธรรม ด้วยอำนาจของอธิปปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณชิปติ และ สหชตชิปติ

ที่เป็น อารัมมณชิปติ ได้แก่

บุคคลให้ทานแล้ว ฯลฯ

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่มรรค, แก่ผล ด้วยอำนาจของชิปติปัจจัย.

บุคคลกระทำขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็นอรูปีธรรมให้เป็นอารมณ์อย่าง
หนักแน่นแล้ว ย่อมยินดี ฯลฯ รากะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น

ที่เป็น สหชตชิปติ ได้แก่

ชิปติธรรมที่เป็นอรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย
ด้วยอำนาจของชิปติปัจจัย

**๓. อรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปีธรรม ด้วยอำนาจ
ของชิปติปัจจัย**

มีอย่างเดียว คือที่เป็น สหชตชิปติ ได้แก่

ชิปติธรรมที่เป็นอรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย
ด้วยอำนาจของชิปติปัจจัย.

**๔. อรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปีธรรม และอรูปีธรรม
ด้วยอำนาจของชิปติปัจจัย**

มีอย่างเดียว คือที่เป็น สหชตชิปติ ได้แก่

ชิปติธรรมที่เป็นอรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตต-
สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของชิปติปัจจัย.

๔. อนันตรปัจจัย

[๒๓๓] ๑. อรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปีธรรม ด้วยอำนาจ
ของอนันตรปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอรูปีธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ชั้น
ทั้งหลายที่เป็นอรูปีธรรม ที่เกิดหลัง ๆ และแก่ผลสมบัติ ด้วยอำนาจของ
อนันตรปัจจัย.

๕. สมันตรปัจจัย ฯลฯ ๘. นิสสยปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสมันตรปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย มี ๗ วาระ.

ในที่นี้ปัจจัยสงเคราะห์ไม่มี.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย มี ๗ วาระ.

ในที่นี้ปัจจัยสงเคราะห์ไม่มี.

๘. อุปนิสสยปัจจัย

[๒๓๔] ๑. รูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปีธรรม ด้วยอำนาจ
ของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ และ ปกตูปนิสสยะ
ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยอุตุ ฯลฯ โภชนะ ฯลฯ เสนาสนะ แล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

อุตุ โภชนะ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๒. อรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปีธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ

บุคคลเข้าไปอาศัยทุกข์ทางกายแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

ศรัทธา ฯลฯ ทุกข์ทางกาย เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๑๐. ปุรชาตปัจจัย

[๒๗๕] ๑. รุปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปีธรรม ด้วยอำนาจของปุรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณปุรชาตตะ และ วัตตปุรชาตตะ

ที่เป็น อารัมมณปุรชาตตะ ได้แก่

ฯลฯ จักขุ ฯลฯ หทยวัตต ฯลฯ กวฬิการอาหาร โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูป ด้วยทิพยจักขุ ฟังเสียง ด้วยทิพโสตธาตุ.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โสภณัฐพายตนะ เป็น
ปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

ที่เป็น วัตถุปุเรชาติะ ได้แก่

จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัย
แก่กายวิญญาณ. หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอรูปีธรรม ด้วย
อำนาจของปุเรชาติปัจจัย.

๑๑. ปัจฉาตปัจจัย

[๒๓๖] ๑. อรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่รูปธรรม ด้วยอำนาจ
ของปัจฉาตปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอรูปีธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้
ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจฉาตปัจจัย.

๑๒. อาเสวนปัจจัย

[๒๓๗] ๑. อรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปีธรรม ด้วยอำนาจ
ของอาเสวนปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอรูปีธรรม ที่เกิดก่อน ๆ ฯลฯ

๑๓. กัมมปัจจัย

[๒๓๘] ๑. อรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปีธรรม ด้วยอำนาจ
ของกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชตะ และ นานาขณิกะ

ที่เป็น สหชตะ ได้แก่

เจตนาที่เป็นอรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น นานาขณิกะ ได้แก่

เจตนาที่เป็นอรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่วิบากขันธทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๒. อรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่รูปีธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชตะ และ นานาขณิกะ

ที่เป็น สหชตะ ได้แก่

เจตนาที่เป็นอรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น นานาขณิกะ ได้แก่

เจตนาที่เป็นอรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่กฤตคารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๓. อรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่รูปีธรรม และอรูปีธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชตะ และ นานาขณิกะ

ที่เป็น สหชตะ ได้แก่

เจตนาที่เป็นอรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และจิตต-
สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น นานาขณิกะ ได้แก่

เจตนาที่เป็นอรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่วิปากขั้น และกฏัตตารูป
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๑๔. วิปากปัจจัย

[๒๓๕] ๑. อรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปีธรรม ด้วยอำนาจ
ของวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ.

๑๕. อาหารปัจจัย

[๒๘๐] ๑. รูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปีธรรม ด้วยอำนาจของ
อาหารปัจจัย

คือ กวฬิการาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

๒. อรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปีธรรม ด้วยอำนาจ
ของอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ (วาระที่ ๒-๔)

๑๖. อินทริยปัจจัย

[๒๘๑] ๑. รูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปีธรรม ด้วยอำนาจของ
อินทริยปัจจัย

คือ รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กัฏฐตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอินทรีย์ปัจจัย.

๒. รูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่รูปีธรรม ด้วยอำนาจของอินทรีย์ปัจจัย

คือ จักขุนทรีย์ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ด้วยอำนาจของอินทรีย์ปัจจัย.

๓. อรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปีธรรม ด้วยอำนาจของอินทรีย์ปัจจัย มี ๓ วาระ (คือวาระที่ ๓-๕)

๖. รูปีธรรม และอรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปีธรรม ด้วยอำนาจของอินทรีย์ปัจจัย

คือ จักขุนทรีย์ และจักขุวิญญาณ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลาย ที่สหระคตด้วยจักขุวิญญาณ ด้วยอำนาจของอินทรีย์ปัจจัย ฯลฯ กายินทรีย์ ฯลฯ

๑๗. ฌานปัจจัย

[๒๘๒] **๑. อรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปีธรรม ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย มี ๓ วาระ.**

๑๘. มัคคปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ.

๑๕. สัมปยุตตปัจจย

๑๗๗ เป็นปัจจย ด้วยอำนาจของสัมปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ.

๒๐. วิปยุตตปัจจย

[๒๘๓] ๑. รูปีธรรม เป็นปัจจยแก่รูปีธรรม ด้วยอำนาจของ
วิปยุตตปัจจย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปุเรชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ เป็นปัจจยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอรูปีธรรม
ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจย.

ที่เป็น ปุเรชาตะ ได้แก่

จักขายตนะ เป็นปัจจยแก่จักขุวิญญาณ ๗๗ กายายตนะ เป็นปัจจย
แก่กายวิญญาณ.

หทยวัตถุ เป็นปัจจยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอรูปีธรรม ด้วยอำนาจของ
วิปยุตตปัจจย.

๒. อรูปีธรรม เป็นปัจจยแก่รูปีธรรม ด้วยอำนาจของ
วิปยุตตปัจจย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปังณาชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอรูปีธรรม เป็นปัจจยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย
ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจย.

ในปฏิสนธิขณะ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอรุปีธรรม เป็นปัจจัยแก่
กฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น ปัจจาชาตะ ได้แก่

ชั้นทั้งหลายที่เป็นอรุปีธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่
เกิดก่อน ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

๒๐. อตฺถิปัจจัย

[๒๘๔] ๑. รูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่รูปีธรรม ด้วยอำนาจของ
อตฺถิปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ อาหาระ และ อินทริยะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

๑. มหาภูตรูป ๑ ๑.๗๗ ตลอดถึงอสังขญสัตว์.

กวมพีการอาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

รูปชีวิตินทริย์ เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตฺถิ-
ปัจจัย.

๒. รูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรุปีธรรม ด้วยอำนาจของ
อตฺถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปุเรชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นอรุปีธรรม
ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

ที่เป็น ปุรชาตะ ได้แก่

พิจารณาจักขุ ฯลฯ กวฬีการาหาร โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ
โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

ด้วยทิพยจักขุ ฯลฯ ด้วยทิพโสตราตุ ฯลฯ

รูปลายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็น
ปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัย
แก่กายวิญญาณ.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นอรุปิธรรม ด้วยอำนาจของ
อตติปัจจัย.

**๓. อรูปิธรรม เป็นปัจจัยแก่อรุปิธรรม ด้วยอำนาจ
ของอตติปัจจัย**

คือ ขันธ ๑ ที่เป็นอรุปิธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ ๓ ฯลฯ ขันธ ๒ ฯลฯ
ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

**๔. อรูปิธรรม เป็นปัจจัยแก่รูปิธรรม ด้วยอำนาจของ
อตติปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปัจฉาชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ขันธทั้งหลายที่เป็นอรุปิธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย
ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ที่เป็น ปังจาทะ ได้แก่

ชั้นทั้งหลายที่เป็นอรุปีธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่
เกิดก่อน ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

๕. อรุปีธรรม เป็นปัจจัยแก่รุปีธรรม และอรุปีธรรม

ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย

คือ ชั้น ๑ ที่เป็นอรุปีธรรม เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๓ และจิตต-
สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๖. รุปีธรรม และอรุปีธรรม เป็นปัจจัยแก่รุปีธรรม

ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย

มี ๔ อย่าง คือที่เป็น สหชาติะ ปังจาทะ อาหาระ และ อินทริยะ

ที่เป็น สหชาติะ ได้แก่

ชั้นทั้งหลายที่เป็นอรุปีธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่
จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

ที่เป็น ปังจาทะ ได้แก่

ชั้นทั้งหลายที่เป็นอรุปีธรรม และกวมฬิการอาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้
ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

ที่เป็น ปังจาทะ ได้แก่

ชั้นทั้งหลายที่เป็นอรุปีธรรม และรูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่
กภูตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

๓. รูปีธรรม และอรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่รูปีธรรม

ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปุเรชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ชั้น ๑ ที่สหคตด้วยจักขุวิญญาณ และจักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่
ชั้น ๓ ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจย ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

ชั้น ๑ ที่เป็นอรูปีธรรม ที่สหคตด้วยกายวิญญาณ และหทยวัตถุ
เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๓ ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจย ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ชั้น ๑ ที่เป็นอรูปีธรรม และหทยวัตถุ เป็นปัจจัย
แก่ชั้น ๓ ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

๒๒. นตฺถิปัจจย ฯลฯ ๒๔. อวิกตปัจจย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของนตฺถิปัจจย, ฯลฯ เป็น
ปัจจัย ด้วยอำนาจของวิกตปัจจย, ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของ
อวิกตปัจจย

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๒๘๕] ในเหตุปัจจย มี ๓ วาระ ในอาร์มมณปัจจย มี ๒ วาระ
ในอริปติปัจจย มี ๔ วาระ ในอนันตรปัจจย มี ๑ วาระ ในสมนันตรปัจจย
มี ๑ วาระ ในสหชาตปัจจย มี ๗ วาระ ในอัญญมัญญปัจจย มี ๖ วาระ ใน

นิสสยปัจจย มี ๓ วาระ ในอุปนิสสยปัจจย มี ๒ วาระ ในปุเรชาติปัจจย มี ๑ วาระ ในปัจจชาติปัจจย มี ๑ วาระ ในอาเสวนปัจจย มี ๑ วาระ ในกัมมปัจจย มี ๓ วาระ ในวิปากปัจจย มี ๓ วาระ ในอาหารปัจจย มี ๔ วาระ ในอินทริยปัจจย มี ๖ วาระ ในฌานปัจจย มี ๓ วาระ ในมัคคปัจจย มี ๓ วาระ ในสัมปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ในวิปยุตตปัจจย มี ๒ วาระ ในอตฺถิปัจจย มี ๓ วาระ ในนตฺถิปัจจย มี ๑ วาระ ในวิคตปัจจย มี ๑ วาระ ในอวิคตปัจจย มี ๓ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๒๘๖] ๑. ฐปีชฺรรม เป็นปัจจยแก่ฐปีชฺรรม ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจย, เป็นปัจจย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจย, เป็นปัจจย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจย.

๒. ฐปีชฺรรม เป็นปัจจยแก่ฐปีชฺรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจย, เป็นปัจจย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจย เป็นปัจจย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจย เป็นปัจจย ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจย.

๓. อรูปีชธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปีชธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๔. อรูปีชธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปีชธรรม ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๕. อรูปีชธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปีชธรรม และอรูปีชธรรม ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๖. รูปีชธรรม และอรูปีชธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปีชธรรม ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

๗. รูปีชธรรม และอรูปีชธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปีชธรรม ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย

การนับจำนวนวาระในปัจจุบันะ

[๒๘๗] ในนเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอาร์มมณปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๘ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในน

สมนันตรปัจจย มี ๗ วาระ ในนสหชาติปัจจย มี ๖ วาระ ในนอัญญมัญญุ-
ปัจจย มี ๖ วาระ ในนนิสสยปัจจย มี ๖ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๓
วาระ ในนปุเรชาติปัจจย มี ๗ วาระ ฯลฯ ในนมัคคปัจจย มี ๗ วาระ ในน
สัมปยุตตปัจจย มี ๖ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ ในนโธตติปัจจย มี
๔ วาระ ในนโนตติปัจจย มี ๗ วาระ ในนโนวิคตปัจจย มี ๗ วาระ ในน-
อวิคตปัจจย มี ๔ วาระ.

พินฺนํบํอย่างนี้.

ปัจจนียนํย จบ

อนุโลมปัจจนียนํย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนีเย

[๒๘๘] เพราะเหตุปัจจย ในนอารัมมณปัจจย มี ๓ วาระ... ในน
อริปติปัจจย มี ๓ วาระ โนนอนันตรปัจจย มี ๓ วาระ ในนสมนันตรปัจจย
มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญุปัจจย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ
ในปัจจยทั้งปวง มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตต-
ปัจจย มี ๑ วาระ ในนโนตติปัจจย มี ๓ วาระ ในนโนวิคตปัจจย มี ๓ วาระ.

พินฺนํบํอย่างนี้.

อนุโลมนํย จบ

ปัจจนียานุโลมณัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๒๘๕] เพราะนเหตุปัจจัย ในอาร์มมณปัจจัย มี ๒ วาระ... ใน-
อติปติปัจจัย มี ๔ วาระ ฯลฯ.

พึงกระทำอนุโลมมาติกา ในอวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ.

ปัจจนียานุโลมณัย จบ

รूपีกุกะ จบ

๑๒. โลกียทุกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลม নয়

๑. เหตุปัจจัย

[๒๕๐] ๑. โลกียธรรม อาศัยโลกียธรรม เกิดขึ้น เพราะ

เหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็น โลกียธรรม ฯลฯ
ชั้น ๒ ฯลฯ.

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลาย, ชั้นทั้งหลาย อาศัย
หทยวัตถุ.

ฯลฯ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป กัมมัตถารูปที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๒. โลกุตตรธรรม อาศัยโลกุตตรธรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็น โลกุตตรธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

๓. โลกียธรรม อาศัยโลกุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะ

เหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็น โลกุตตรธรรม.

๔. โลกียธรรม และโลกุตตรธรรม อาศัยโลกุตตร-
ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นโลกุตตรธรรม
๗๗ ชั้น ๒ ๗๗.

๕. โลกียธรรม อาศัยโลกียธรรม และโลกุตตรธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นโลกุตตรธรรม และ
มหาภูตรูปทั้งหลาย.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๒๕๑] ในเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๒ วาระ
ในอธิปัตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๒ วาระ ในสมนันตรปัจจัย
มี ๒ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๒ วาระ
ในนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย
มี ๒ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๕ วาระ ในวิปาก-
ปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๕ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๕ วาระ ใน
ฉานปัจจัย มี ๕ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๕ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๒
วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนัตติปัจจัย
มี ๒ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจัยนัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๒๕๒] ๑. โลกียธรรม อาศัยโลกียธรรม เกิดขึ้น เพราะ

นเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นโลกียธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ฯลฯ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

เหตุกปฏิสนธิ ตลอดถึงอสังขยัตว์.

โมหะที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ อาศัยชั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ.

การนับจำนวนวาระในปัจจัยะ

[๒๕๓] ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาร์มมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๔ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ.

ในอาเสวนมูลกนัย ในโลกุตตระ ในสุทธกอรูปภูมิ พึงกำหนด คำว่า วิปาก ส่วนที่เหลือนอกนั้น พึงกระทำตามปรกติ.

ในนกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ

พระอภิธรรมปิฎก ปุฏฐาน เล่ม ๗ ภาค ๔ - หน้าที่ 304

ในนัมคกปัจจย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตต-
ปัจจย มี ๒ วาระ ในโนนัตถิปัจจย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจย มี ๓ วาระ.

ปัจจนียนัย จบ

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนีเย

[๒๕๔] เพราะเหตุปัจจย ในนอารัมมณปัจจย มี ๓ วาระ... ในน-
อริปติปัจจย มี ๒ วาระ ในนอนันตรปัจจย เป็นต้น เหมือนกับปัจจนีเย ในน
วิปากปัจจย มี ๕ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย
มี ๒ วาระ ในโนนัตถิปัจจย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจย มี ๓ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย จบ

ปัจจนียานุโลมณัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๒๕๕] เพราะเหตุปัจจย ในนอารัมมณปัจจย มี ๑ วาระ... ใน-
อนันตรปัจจย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจย มี ๑ วาระ.

ปัจจนียานุโลมณัย จบ

สหชาตะ เหมือนกับปฏิจจวาระ.

ปัจจัยวาระ

อนุโลมัย

๑. เหตุปัจจัย

[๒๕๖] ๑. โลกียธรรม อาศัยโลกียธรรม เกิดขึ้น เพราะ

เหตุปัจจัย

คือ ฯลฯ อาศัยขั้น ๑ ที่เป็นโลกียธรรม ฯลฯ.

มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป กุฎัตการูป ที่เป็นอุปาหารูปทั้งหลาย อาศัยมหาภูต-
รูปทั้งหลาย

ขั้นทั้งหลายที่เป็นโลกียธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

๒. โลกุตตรธรรม อาศัยโลกียธรรม เกิดขึ้น เพราะ

เหตุปัจจัย

คือ ขั้นทั้งหลายที่เป็นโลกุตตรธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

๓. โลกียธรรม และโลกุตตรธรรม อาศัยโลกียธรรม

เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขั้นทั้งหลายที่เป็นโลกุตตรธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๔. โลกุตตรธรรม อาศัยโลกุตตรธรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ (วาระที่ ๔-๖)

๑. โลกียธรรม อาศัยโลกียธรรม และโลกุตตรธรรม

เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นโลกุตตรธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๘. โลกุตตรธรรม อาศัยโลกียธรรม และโลกุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นโลกุตตรธรรม และทथยัตถุ ฯลฯ อาศัยชั้น ๒.

๙. โลกียธรรม และโลกุตตรธรรม อาศัยโลกียธรรม และโลกุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นโลกุตตรธรรม และทथยัตถุ ฯลฯ อาศัยชั้น ๒.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นโลกุตตรธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๒๕๗] ในเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๔ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๔ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๔ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย มี ๔ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๔ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๕ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๕ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๔ วาระ

ในวิปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ ในอติปัจจย มี ๕ วาระ ในนัตติปัจจย มี ๔ วาระ
ในวิคตปัจจย มี ๔ วาระ ในอวิคตปัจจย มี ๕ วาระ.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจนีย

๑. นเหตุปัจจย

[๒๕๘] ๑. โลภยธรรม อาศัยโลภยธรรม เกิดขึ้น เพราะ

นเหตุปัจจย

คือ ฯลฯ อาศัยขันธ ๑ ที่เป็นโลภยธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ฯลฯ
ตลอดถึงอัสญญัตตัว.

จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ ฯลฯ กายวิญญาณ อาศัยกายายตนะ.

ขันธทั้งหลายที่เป็นโลภยธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ อาศัยหทยัตถ.

โมหะ ที่สหคตด้วยวิจิจจนา ที่สหคตด้วยอุทัจจะ อาศัยขันธ
ทั้งหลายที่สหคตด้วยวิจิจจนา ที่สหคตด้วยอุทัจจะ และหทยัตถ.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๒๕๙] ในนเหตุปัจจย มี ๑ วาระ ในนอารัมมณปัจจย มี ๓ วาระ
ในนอธิปัตติปัจจย มี ๔ วาระ ในนอนันตรปัจจย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในนอุปนิสสย-
ปัจจย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจย มี ๔ วาระ ในนปัจจลาชาตปัจจย มี ๕
วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๕ วาระ.

ในโลภุตตระ ในอรุปภูมि ฟังกำหนดว่าวิบาก.

ในนกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในนโนนัตถปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

ปัจจัยนีนัย จบ

อนุโลมปัจจัยนีนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจัยนีนัย

[๓๐๐] เพราะเหตุปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๔ วาระ ในนอนันตรปัจจัย เป็นต้น เหมือนกับ ในปัจจัยนีนัย ในนวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในนโนนัตถปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

อนุโลมปัจจัยนีนัย จบ

ปัจจัยยานุโลม

การนับจำนวนวาระในปัจจัยยานุโลม

[๓๐๑] เพราะนเหตุปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ.... ในนอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

ปัจจัยยานุโลมนัย จบ

สังสัฏฐวาระ

อนุโลมณัย

๑. เหตุปัจจัย

[๓๐๒] ๑. โลกียธรรม เจือกับโลกียธรรม เกิดขึ้น เพราะ

เหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ เจือกับชั้น ๑ ที่เป็นโลกียธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ
ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. โลกุตตรธรรม เจือกับโลกุตตรธรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ เจือกับชั้น ๑ ที่เป็นโลกุตตรธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ
สังสัฏฐวาระพึงให้พิสดารอย่างนี้ พร้อมด้วยกรณับ มี ๒ วาระ.
สัมปยุตตวาระ เหมือนกับสังสัฏฐวาระ.

ปัญหาวาระ

อนุโลมณัย

๑. เหตุปัจจัย

[๓๐๓] ๑. โลกียธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกียธรรม ด้วยอำนาจ
ของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นโลกียธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และ
จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกุตตรธรรม ด้วย
อำนาจของเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ (วาระที่ ๒-๔)

๒. อารัมมณปัจจัย

[๓๐๔] ๑. โลกียธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกียธรรม ด้วยอำนาจ
ของอารัมมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ สีล ฯลฯ กระทำอุโบสถกรรม ฯลฯ แล้ว
พิจารณาซึ่งกุศลกรรมนั้น.

บุคคลพิจารณากุศลกรรมทั้งหลาย ที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน.

ออกจากฉานแล้ว ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายพิจารณาโคตรภู, พิจารณาโวทาน, พิจารณากิเลสที่ละ
แล้ว, พิจารณากิเลสที่ข่มแล้ว, รู้ซึ่งกิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน.

บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ ชั้นทั้งหลายที่เป็นโลกิย-
กรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักขุ, ฟังเสียงด้วยทิพโสตธาตุ.

บุคคลรู้จักของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นโลกิยกรรม ด้วย
เจโตปริยญาณ.

อากาสนัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญญาตนะ, อากัญญาตนะ-
ตนะ เป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญาตนะ.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โสภณูปายตนะ เป็น
ปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

ชั้นทั้งหลายที่เป็นโลกิยกรรม เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิญญาณ, แก่เจโต-
ปริยญาณ, แก่บุพเพนิวาสานุสสติญาณ, แก่ตักขิมมูปคญาณ, แก่อนาคตตังสญาณ,
แก่อาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย.

**๒. โลกุตตรกรรม เป็นปัจจัยแก่โลกุตตรกรรม ด้วย
อำนาจของอาร์มมณปัจจัย**

คือ นิพพานเป็นปัจจัยแก่มรรค, แก่ผล ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย.

**๓. โลกุตตรกรรม เป็นปัจจัยแก่โลกิยกรรม ด้วย
อำนาจของอาร์มมณปัจจัย**

คือ พระอรียะทั้งหลายออกจากมรรค แล้วพิจารณามรรค, พิจารณา
ผล, พิจารณานิพพาน.

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่โฆทาน, แก่อาวัชชนะ ด้วย
อำนาจของอาร์มมณปัจจัย.

พระอริยะทั้งหลายรู้จักของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นโลกุตตร-
ธรรม ด้วยเจโตปริยญาณ.

ขั้นทั้งหลายที่เป็นโลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่เจโตปริยญาณ แก่
บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่อนาคตังสญาณ แก่อาวชชนะ ด้วยอำนาจของ
อรัम्मณปัจจัย.

๓. อธิปติปัจจัย

[๓๐๕] ๑. โลกียธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกียธรรม ด้วยอำนาจ
ของอธิปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อรัम्मณาธิปติ และ สหชาตาธิปติ
ที่เป็น อรัम्मณาธิปติ ได้แก่

บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ

พิจารณากุศลที่เคยทำแล้วในกาลก่อน ฯลฯ ออกจากฉาน ฯลฯ

พระเสกขบุคคลทั้งหลาย กระทำโคตรภูให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น
 ฯลฯ กระทำโวทานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา.

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพติดเพตินยัง เพราะกระทำจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ
ขั้นทั้งหลายที่เป็นโลกียธรรม ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำ
จักขุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว รากะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ
ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น สหชาติรูปติ ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็น โลภยธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และจิตต-
สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๒. โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกุตตรธรรม ด้วย

อำนาจของอธิปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณรูปติ และ สหชาติรูปติ

ที่เป็น อารัมมณรูปติ ได้แก่

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่มรรค, แก่ผล ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

ที่เป็น สหชาติรูปติ ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็น โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย
ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๓. โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกยธรรม ด้วย

อำนาจของอธิปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณรูปติ และ สหชาติรูปติ

ที่เป็น อารัมมณรูปติ ได้แก่

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรคแล้ว กระทำมรรคให้เป็นอารมณ์อย่าง
หนักแน่น กระทำผลให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ย่อมพิจารณา.

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่โวกทาน ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

ที่เป็น สหชาติรูปติ ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็น โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๔. โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกียธรรม และ

โลกุตตรธรรม ด้วยอำนาจของอริปิปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น สหชาตาริปิ ได้แก่

อริปิธรรมที่เป็นโลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และ
จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอริปิปัจจัย.

๔. อนันตรปัจจัย

[๓๐๖] ๑. โลกียธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกียธรรม ด้วยอำนาจ ของอนันตรปัจจัย

คือ ขั้นทั้งหลายที่เป็นโลกียธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขั้น
ทั้งหลายที่เป็นโลกียธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ฯลฯ

อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โคตรภู, อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โวทาน ด้วยอำนาจ
ของอนันตรปัจจัย.

๒. โลกียธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกุตตรธรรม ด้วย อำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ โคตรภู เป็นปัจจัยแก่มรรค, โวทาน เป็นปัจจัยแก่มรรค.

อนุโลม เป็นปัจจัยแก่ผลสมาบติ.

เนวสัญญานาสัญญายตนะ ของบุคคลผู้ออกจากนิโรธ เป็นปัจจัยแก่
ผลสมาบติ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๓. โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกุตตรธรรม ด้วย อำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นโลกุตตรธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นโลกุตตรธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

มรรค เป็นปัจจัยแก่ผล, ผล เป็นปัจจัยแก่ผล ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๔. โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกียธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ผล เป็นปัจจัยแก่ภูฐานะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๕. สมันตรปัจจัย

๑. โลกียธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกียธรรม ด้วยอำนาจของสมันตรปัจจัย

๖. สหชาติปัจจัย ๗๑๗ ๘. นิสสยปัจจัย

๗๑๗ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย มี ๕ วาระ. ปัจจัยสงเคราะห์ ไม่มี.

๗๑๗ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย มี ๒ วาระ.

๗๑๗ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ.

๘. อุปนิสสยปัจจัย

[๓๐๗] ๑. โลกียธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกียธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ
ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาที่เป็นโลกียธรรม แล้วให้ทาน ฯลฯ ยัง
วิปัสสนาให้เกิดขึ้น ยังอภิญาให้เกิดขึ้น ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น ก่อมานะ
ถือทิฏฐิ.

บุคคลเข้าไปอาศัยศีลที่เป็นโลกียธรรม ฯลฯ เสนาสนะ แล้วให้ทาน
ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

ศรัทธาที่เป็นโลกียธรรม ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธาที่เป็น
โลกียธรรม ฯลฯ แก่ทุกข์ทางกาย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยะปัจจัย.

กรรมที่เป็นกุศลและอกุศล เป็นปัจจัยแก่วิบาก ด้วยอำนาจของ
อุปนิสสยะปัจจัย.

๒. โลกียธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกุตตรธรรม ด้วย
อำนาจของอุปนิสสยะปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อนันตรูปนิสสยะ และ ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

บริกรรมแห่งปฐมมรรค เป็นปัจจัยแก่ปฐมมรรค ด้วยอำนาจของ
อุปนิสสยะปัจจัย ฯลฯ บริกรรมแห่งจตุตถมรรค เป็นปัจจัยแก่จตุตถมรรค ด้วย
อำนาจของอุปนิสสยะปัจจัย.

๓. โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกุตตรธรรม ด้วย
อำนาจของอุปนิสสยะปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ
ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

ปฐมมรรคเป็นปัจจัยแก่ทุกขมรรค ด้วยอำนาจของอุปนิสสยะปัจจัย ฯลฯ
ตติยมรรคเป็นปัจจัยแก่จตุตถมรรค ด้วยอำนาจของอุปนิสสยะปัจจัย.

๔. โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกียธรรม ด้วย
อำนาจของอุปนิสสยะปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ
ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

พระอริยะทั้งหลายเข้าไปอาศัยมรรคแล้ว ยังสมมัตติที่ยังไม่เกิดให้เกิด
ขึ้น เข้าสมมัตติที่เกิดขึ้นแล้ว พิจารณาเห็นสังขาร โดยความเป็นของไม่เที่ยง
เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา.

มรรคของพระอริยะเหล่านั้น ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่ความฉลาดในฐานะ
และอฐานะ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยะปัจจัย.

ผลสมมัตติ เป็นปัจจัยแก่สุขทางกาย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยะปัจจัย.

๑๐. ปุเรชาติปัจจัย

[๓๐๘] ๑. โลกียธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกียธรรม ด้วยอำนาจ
ของปุเรชาติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ และ วัตถุปุเรชาตะ
ที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง
เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพโสตราตุ.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โสภณัฐพายตนะ เป็น
ปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

ที่เป็น วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่

จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัย
แก่กายวิญญาณ.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็น โลภยกรรม ด้วยอำนาจ
ของปุเรชาตปัจจัย.

๒. โลภยกรรม เป็นปัจจัยแก่โลกุตตรธรรม ด้วย
อำนาจของปุเรชาตปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นโลกุตตรธรรม ด้วยอำนาจ
ของปุเรชาตปัจจัย.

๑๑. ปัจจนาชาตปัจจัย

[๓๐๕] ๑. โลภยกรรม เป็นปัจจัยแก่โลภยกรรม ด้วยอำนาจ
ของปัจจนาชาตปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นโลกิยธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้
ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจฉิมชาติปัจจัย.

**๒. โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกิยธรรม ด้วย
อำนาจของปัจฉิมชาติปัจจัย**

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นโลกุตตรธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่
กายนี้ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจฉิมชาติปัจจัย.

๑๒. อาเสวนปัจจัย

[๓๑๐] ๑. โลกิยธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกิยธรรม ด้วยอำนาจ
ของอาเสวนปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นโลกิยธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ชั้น
ทั้งหลายที่เป็นโลกิยธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย.

อนุโลม เป็นปัจจัยแก่โคตรภู.

อนุโลม เป็นปัจจัยแก่โวทาน ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย.

**๒. โลกิยธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกุตตรธรรม ด้วย
อำนาจของอาเสวนปัจจัย**

คือ โคตรภู เป็นปัจจัยแก่มรรค, โวทาน เป็นปัจจัยแก่มรรค ด้วย
อำนาจของอาเสวนปัจจัย.

๑๓. กัมมปัจจัย

[๓๑๑] ๑. โลกียธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกียธรรม ด้วยอำนาจ
ของกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชณะ และ นานาขณิกะ

ที่เป็น สหชณะ ได้แก่

เจตนาที่เป็นโลกียธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และจิตต-
สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น นานาขณิกะ ได้แก่

เจตนาที่เป็นโลกียธรรม เป็นปัจจัยแก่วิบากขั้น และกฏัตตารูป
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๒. โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกุตตรธรรม ด้วย
อำนาจของกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชณะ และ นานาขณิกะ

ที่เป็น สหชณะ ได้แก่

เจตนาที่เป็นโลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย ด้วย
อำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น นานาขณิกะ ได้แก่

เจตนาที่เป็นโลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่วิบากขั้นทั้งหลาย ด้วย
อำนาจของกัมมปัจจัย.

๓. โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกียธรรม ด้วย
อำนาจของกัมมปัจจัย

คือ เจตนาที่เป็นโลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

**๔. โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกิยธรรม และ
โลกุตตรธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย**

คือ เจตนาที่เป็นโลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และ
จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๑๔. วิปากปัจจัย

[๓๑๒] ๑. โลกิยธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกิยธรรม ด้วยอำนาจ
ของวิปากปัจจัย

คือ ขั้น ๑ ที่เป็นโลกิยธรรม ซึ่งเป็นวิปาก เป็นปัจจัยแก่ขั้น ๓
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย ฯลฯ ขั้น ๒ ฯลฯ
ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกุตตรธรรม ด้วย
อำนาจของวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ (วาระที่ ๒-๔)

๑๕. อาหารปัจจัย

[๓๑๓] ๑. โลกิยธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกิยธรรม ด้วยอำนาจ
ของอาหารปัจจัย

คือ อาหารทั้งหลายที่เป็นโลกียธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ กวฬิการาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ด้วยอำนาจของ
อาหารปัจจัย.

๒. โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกุตตรธรรม ด้วย
อำนาจของอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ (วาระที่ ๒-๔)

๑๖. อินทรีย์ปัจจัย

[๓๑๔] ๑. โลกียธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกียธรรม ด้วยอำนาจ
ของอินทรีย์ปัจจัย

พึงกระทำปฏิสนธิขณะ ฯลฯ จักขุนทรีย์เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ
กายินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ด้วยอำนาจของอินทรีย์ปัจจัย.

รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กฐิตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของ
อินทรีย์ปัจจัย.

๒. โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกุตตรธรรม ด้วย
อำนาจของอินทรีย์ปัจจัย มี ๓ วาระ (วาระที่ ๒-๔)

๑๗. ฌานปัจจัย

[๓๑๕] ๑. โลกียธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกียธรรม ด้วยอำนาจ
ของฌานปัจจัย มี ๑ วาระ.

๒. โลกุตตรธรรม ฯลฯ มี ๓ วาระ (วาระที่ ๒-๔)

๑๘. มัคคปัจจัย

๑. โลกียธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกียธรรม ด้วยอำนาจ
ของมัคคปัจจัย

ในโลกายธรรมเป็นปัจจัย มี ๑ วาระ.

ในโลกุตตรธรรมเป็นปัจจัย มี ๓ วาระ (วาระที่ ๒-๔)

๑๙. สัมปยุตตปัจจัย

๑. โลกียธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกียธรรม ด้วยอำนาจ
ของสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๒. โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัย ฯลฯ มี ๑ วาระ.

๒๐. วิปยุตตปัจจัย

[๓๑๖] ๑. โลกียธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกียธรรม ด้วยอำนาจ
ของวิปยุตตปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ ปุเรชาตะ และ ปังณาชาตะ
ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่เป็นโลกียธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย
ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ขั้นทั้งหลายเป็นปัจจัยแก่หทยวัตถุ ด้วยอำนาจ
ของวิปยุตตปัจจัย.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น ปุเรชาตะ ได้แก่

จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่ กายวิญญาณ.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่เป็นโลกียธรรม ด้วยอำนาจ ของวิปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น ปัจฉาชาตะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่เป็นโลกียธรรมที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิด ก่อน ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

๒. โลกียธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกุตตรธรรม ด้วย อำนาจของวิปยุตตปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น ปุเรชาตะ ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่เป็นโลกียธรรม ด้วยอำนาจ ของวิปยุตตปัจจัย.

๓. โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกียธรรม ด้วย อำนาจของวิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปัจฉาชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่เป็นโลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น ปังฆาตะ ได้แก่

ชั้นทั้งหลายที่เป็น โลกุตตรธรรมที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่
เกิดก่อน ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

๒๑. อตฺถิปัจจัย

[๓๑๗] ๑. โลกิยธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกิยธรรม ด้วยอำนาจ
ของอตฺถิปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ ปุเรชาตะ ปังฆาตะ อาหาระ
และ อินทริยะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ชั้น ๑ ที่เป็นโลกิยธรรม ที่เกิดพร้อมกัน เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๓
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ฯลฯ ตลอดถึงอสังขญัตตว์.

ที่เป็น ปุเรชาตะ ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ ฯลฯ เหมือนกับปุเรชาตปัจจัย.
หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นโลกิยธรรม ด้วยอำนาจ
ของอตฺถิปัจจัย.

ที่เป็น ปังฆาตะ ได้แก่

ชั้นทั้งหลายที่เป็นโลกิยธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้
ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

กวฬิการอาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กฐัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย.

๒. โลกียธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกุตตรธรรม ด้วย

อำนาจของอตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น ปุระชาตะ ได้แก่

หทยวัตถุ ที่เกิดก่อน เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่เป็นโลกุตตรธรรม ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย.

๓. โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกุตตรธรรม ด้วย

อำนาจของอตติปัจจัย

คือ ขั้น ๑ ที่เป็นโลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่ขั้น ๓ ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย ฯลฯ ขั้น ๒ ฯลฯ

๔. โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกียธรรม ด้วย

อำนาจของอตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปังณาชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่เป็นโลกุตตรธรรม ที่เกิดพร้อมกัน เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย.

ที่เป็น ปังณาชาตะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่เป็นโลกุตตรธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย.

๕. โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกียธรรม และ

โลกุตตรธรรม ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจย

คือ ชั้น ๑ ที่เป็นโลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๓ และจิตต-
สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจย ฯ ชั้น ๒ ฯล ฯ

๖. โลกียธรรม และโลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่

โลกียธรรม ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ, ปัจฉาชาตะ รวมกับ อาหาระ
และรวมกับ อินทริยะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ชั้นทั้งหลายที่เป็นโลกุตตรธรรม ที่เกิดพร้อมกัน และมหาภูตรูป
ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจย.

ที่เป็น ปัจฉาชาตะ รวมกับ อาหาระ ได้แก่

ชั้นทั้งหลายที่เป็นโลกุตตรธรรม ที่เกิดภายหลัง และกวฬิการาหาร
เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจย.

ที่เป็น ปัจฉาชาตะ รวมกับ อินทริยะ ได้แก่

ชั้นทั้งหลายที่เป็นโลกุตตรธรรม ที่เกิดภายหลัง และรูปชีวิตินทริย์
เป็นปัจจัยแก่กฐัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจย.

๗. โลกียธรรม และโลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่

โลกุตตรธรรม ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น สหชาตะ รวมกับ ปุเรชาตะ ได้แก่

ชั้น ๑ ที่เป็นโลกุตตรธรรม ที่เกิดพร้อมกัน และหทยวัตถุ เป็น
ปัจจัยแก่ชั้น ๓ ด้วยอำนาจของอติปัจจัย ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

๒๒. นัตติปัจจัย ฯลฯ ๒๔. อวิคตปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของนัตติปัจจัย,

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของวิคตปัจจัย,

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอวิคตปัจจัย.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๓๑๘] ในเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
อธิปัตติปัจจัย มี ๔ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ในสมนันตรปัจจัย
มี ๔ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๒ วาระ ใน
นิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๔ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย
มี ๒ วาระ ในปัจฉาชาติปัจจัย มี ๒ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ ใน
กัมมปัจจัย มี ๔ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๔ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๔ วาระ
ในอินทริยปัจจัย มี ๔ วาระ ในฉานปัจจัย มี ๔ วาระ ในมคคปัจจัย มี ๔ วาระ
ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอติปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนัตติปัจจัย มี ๔ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๔ วาระ ในอวิคต-
ปัจจัย มี ๓ วาระ.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจัยนัย

การยกปัจจัยในปัจจัยนัยะ

[๓๑๕] ๑. โลกียธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกียธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัยด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

๒. โลกียธรรม เป็นปัจจัย แก่โลกุตตรธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย.

๓. โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกุตตรธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๔. โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกียธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาติปัจจัย.

๕. โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกียธรรม และโลกุตตรธรรม ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย.

๖. โลกียธรรม และโลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกียธรรม ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของ

ปัจฉาชาติปัจฉัย, เป็นปัจฉัย ด้วยอำนาจของอาหารปัจฉัย, เป็นปัจฉัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจฉัย.

๑. โลกียธรรม และ โลกุตตรธรรม เป็นปัจฉัยแก่ โลกุตตรธรรม ด้วยอำนาจของสหชาติปัจฉัย, เป็นปัจฉัย ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจฉัย.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๓๒๐] ในนเหตุปัจฉัย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในนสมนันตรปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนสหชาติปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนอัญญมัญญปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนนิสสยปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนอุปนิสสยปัจฉัย มี ๗ วาระ ในนปุเรชาติปัจฉัย มี ๖ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจฉัย มี ๗ วาระ ฯลฯ ในนมัคคปัจฉัย มี ๗ วาระ ในนสัมปยุตตปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนวิปยุตตปัจฉัย มี ๔ วาระ ในนโธตติปัจฉัยมี ๔ วาระ ในนโนตติปัจฉัย มี ๗ วาระ ในนโนวิคตปัจฉัย มี ๗ วาระ ในนโนอวิคตปัจฉัย มี ๔ วาระ.

ปัจจนียนัย จบ

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๓๒๑] เพราะเหตุปัจฉัย ในนอาร์มมณปัจฉัย มี ๔ วาระ ฯลฯ ในนสมนันตรปัจฉัย มี ๔ วาระ ในนอัญญมัญญปัจฉัย มี ๒ วาระ ในนอุปนิสสย-

ปัจจย มี ๔ วาระ ฯลฯ ในนัคคปัจจย มี ๔ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๒
วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๒ วาระ ในโนนัตถิปัจจย มี ๔ วาระ ในโนวิกต
ปัจจย มี ๔ วาระ.

ปัจจนียานุโลมณั จบ

ปัจจนียานุโลม

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๓๒๒] เพราะนเหตุปัจจย ในอาร์มมณปัจจย มี ๓ วาระ... ใน
อธิปัตติปัจจย มี ๔ วาระ ฟิงกระทำอนุโลมมาตกา ในอวิกตปัจจย มี ๗ วาระ.

ปัจจนียานุโลมณั จบ

โลกียทุกะ จบ

อรรถกถาโลกียทุกะเป็นต้น

อีกอย่างหนึ่ง ทุกะเหล่านี้คือ โลกียทุกะ สาสวทุกะ สัญญชณียทุกะ
คันถนียทุกะ นีวรณียทุกะ ปรามัญญทุกะ สังกิเลสิกทุกะ อาสววิปยุตตสาสวทุกะ
สัญญชนวิปยุตตสัญญชณียทุกะ คันถวิปยุตตคันถนียทุกะ นีวรณวิป-
ยุตตนีวรณียทุกะ ปรามาสวิปยุตตปรามัญญทุกะ กิเลสวิปยุตตสังกิเลสิกทุกะ
ปริยาป็นนทุกะ และสอตุตรทุกะ เหมือนกัน กิเลสทุกะเหมือนสัญญชนทุกะ
สังกิเลสทุกะ กิเลสสัมปยุตตทุกะ นีวรณสัมปยุตตทุกะ ทัสสเนนปหาตัพพทุกะ

และสรณทุกะ เหมือนกัน อนึ่ง กิเลสทุกะ สังกิลิฏฐนีสรรณทุกะ นีสรรณ-
สัมปยุตตกิเลสทุกะ และกิเลสสัมปยุตตทุกะ เหมือนกัน โดยนัยนี้ ผู้ศึกษา
พึงทราบว่า วิสัชนาแห่งทุกะทั้งปวงที่มีเนื้อความเหมือนกัน ย่อมเป็นเช่น
เดียวกันนั่นเอง.

ก็ในปฏิกฐานทั้งหมด ย่อมไม่ได้เกินจิวัญญะทุกะ. ในทุกะอันมีรูป
อย่างนี้ เหล่านี้คือ " อาสวา เจว อาสวสมปยุตตา จ, สลฺโลचना
เจว สลฺโลชนสมปยุตตา จ, คนฺธา เจว คนฺธสมปยุตตา จ,
นิรวรณา เจว นีสรรณสมปยุตตา จ, กิเลสา เจว สงฺกิลิฏฐา จ "

ย่อมไม่ได้วิปากปัจจัย และนานากษณิกกัมมปัจจัย. ในนเหตุสเหตุทุกะ
นเหตุอเหตุทุกะ ไม่มีเหตุปัจจัย. ในทุกะเหล่านี้คือ เหตุเหตุสัมปยุตทุกะ
อาสวาอาสวสัมปยุตตทุกะ, คันถคันถสัมปยุตตทุกะ ย่อมไม่ได้นเหตุปัจจัย
นณานปัจจัย และ นมคคปัจจัย. ส่วนในทุกะเหล่านี้คือ สลฺโลชน-
สลฺโลชนสัมปยุตตทุกะ, นีสรรณนีสรรณสัมปยุตตทุกะ กิเลสกิเลสสัมปยุตตทุกะ
กิเลสสังกิลิฏฐทุกะ ย่อมได้นเหตุปัจจัย ด้วยอำนาจแห่งโมหะ ที่สหรรคด้วย
วิจิกิจฉาและอุทฺธจจะ ย่อมไม่ได้นณานปัจจัย และนมคคปัจจัย. ผู้ศึกษา
กำหนดวิสัชนาที่มีได้และมีไม่ได้ในทุกะทั้งปวง ดังอธิบายมาแล้ว พึงทราบ
การนับวาระด้วยอำนาจแห่งบาลีแล.

อรรธกถาทุกปฏิกฐาน จบ

๑๓. เกณจิวิญญูญยทุกะ

ปฏิจวาระ

อนุโลมณัย

[๓๒๓] ๑. เกณจิวิญญูญยธรรม อาศัยเกณจิวิญญูญยธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นเกณจิวิญญูญย-
ธรรม ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ หทยัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลาย, ชั้นทั้งหลาย อาศัย
หทยัตถุ.

มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป กุฎัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูป
ทั้งหลาย.

๒. เกณจินวิญญูญยธรรม อาศัยเกณจิวิญญูญยธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ ที่เป็นเกณจินวิญญูญยธรรม และจิตตสมุฏฐานรูป
อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นเกณจิวิญญูญยธรรม ฯลฯ อาศัยชั้น ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ หทยัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลาย, ชั้นทั้งหลาย อาศัย
หทยัตถุ.

มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป กุฎัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูป
ทั้งหลาย.

๓. เกณจิวิญญูยยธรรม และเกณจินวิญญูยยธรรม

อาศัยเกณจิวิญญูยยธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ ที่เป็นเกณจิวิญญูยยธรรม, เกณจินวิญญูยยธรรมและ
จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นเกณจินวิญญูยยธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ หทยัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลาย, ชั้นทั้งหลาย อาศัย
หทยัตถุ.

มหาภูตรูป ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป กุฎัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูป
ทั้งหลาย.

๔. เกณจินวิญญูยยธรรม อาศัยเกณจินวิญญูยยธรรม

เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ ที่เป็นเกณจินวิญญูยยธรรม และจิตตสมุฏฐานรูป
อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นเกณจินวิญญูยยธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ หทยัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลาย, ชั้นทั้งหลาย อาศัย
หทยัตถุ.

มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป กุฎัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูป
ทั้งหลาย.

๕. เกณจิวิญญูยธรรม อาศัยเกณจิวิญญูยธรรม

เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ ที่เป็นเกณจิวิญญูยธรรม และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัย
ชั้น ๑ ที่เป็นเกณจิวิญญูยธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลาย ชั้นทั้งหลาย อาศัย
หทยวัตถุ.

มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป กฐิตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูป
ทั้งหลาย.

๖. เกณจิวิญญูยธรรม และเกณจิวิญญูยธรรม

อาศัยเกณจิวิญญูยธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ ที่เป็นเกณจิวิญญูยธรรม เกณจิวิญญูยธรรม
และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นเกณจิวิญญูยธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลาย, ชั้นทั้งหลาย อาศัย
หทยวัตถุ.

มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป กฐิตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูป
ทั้งหลาย.

๗. เกณจิวิญญูยธรรม อาศัยเกณจิวิญญูยธรรม

และเกณจิวิญญูยธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ ที่เป็นเกินจิวัญญะธรรม และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัย
ชั้น ๑ ที่เป็นเกินจิวัญญะธรรม และเกินจินวิญญะธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ
ในปฏิสนธิขณะ หทยัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลาย, ชั้นทั้งหลาย อาศัย
หทยัตถุ.

มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป กุฎัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูป
ทั้งหลาย.

๘. เกนจินวิญญะธรรม อาศัยเกินจิวัญญะธรรม

และเกินจินวิญญะธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ ที่เป็นเกินจินวิญญะธรรม และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัย
ชั้น ๑ ที่เป็นเกินจินวิญญะธรรม และเกินจิวัญญะธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ
ในปฏิสนธิขณะ หทยัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลาย, ชั้นทั้งหลาย อาศัย
หทยัตถุ.

มหาภูตรูป ๒ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป กุฎัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูป
ทั้งหลาย.

๙. เกนจิวัญญะธรรม และเกินจินวิญญะธรรม

อาศัยเกินจิวัญญะธรรม และเกินจินวิญญะธรรม เกิดขึ้น เพราะ
เหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ ที่เป็นเกินจิวัญญะธรรม เกนจินวิญญะธรรมและ
จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นเกินจิวัญญะธรรม และเกินจินวิญญะ-
ญะธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

พระอภิธรรมปิฎก ปุฏฐาน เล่ม ๗ ภาค ๔ - หน้าที่ 337

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลาย, ชั้นทั้งหลายอาศัย
หทยวัตถุ.

มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป กุฎัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูป
ทั้งหลาย.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๓๒๔] ในเหตุปัจจย มี ๕ วาระ ในอาร์มมณปัจจย มี ๕ วาระ
 ฯลฯ ในอวิคตปัจจย มี ๕ วาระ.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจนีย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๓๒๕] ในนเหตุปัจจย มี ๕ วาระ ในนอาร์มมณปัจจย มี ๕ วาระ
 ฯลฯ ในโนวิคตปัจจย มี ๕ วาระ การนับพึงกระทำให้บริบูรณ์อย่างนี้.

สหชาตวาระก็ดี ปัจจยวาระก็ดี นิสสยวาระก็ดี สังสัฏฐวาระก็ดี
 สัมปยุตตวาระก็ดี พึงให้พิสดารอย่างนี้.

ปัจจยวาระ พึงแสดง หทยวัตถุ และอายตนะห้า พึงกระทำตามที่ได้.

ปัจจนีย นัย จบ

ปัญหาวาระ

อนุโลม নয়

๑. เหตุปัจจัย

[๓๒๖] ๑. เกณจิวิญญูญยธรรม เป็นปัจจัยแก่เกณจิวิญญูญย-
ธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นเกณจิวิญญูญยธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต-
ชั้นร์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๓๒๗] ในเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๕ วาระ
 ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

อนุโลม নয় จบ

ปัจจนีนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนีนัย

[๓๒๘] ในนเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ฯลฯ ในโนวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

ปัจจนีนัย จบ

การนับทั้งสี่นัยพึงกระทำให้บริบูรณ์อย่างนี้.

เกณจิวิญญูญยทุกะ จบ

๑๔. อาสวทูกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลม নয়

๑. เหตุปัจจัย

[๓๒๕] ๑. อาสวธรรม อาศัยอาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุ
ปัจจัย

คือ ทิฏฐาสวะ อวิชาสวะ อาศัยกามาสวะ, กามาสวะ อวิชาสวะ
อาศัยทิฏฐาสวะ, กามาสวะ ทิฏฐาสวะ อาศัยอวิชาสวะ, อวิชาสวะ อาศัย
ภวาสวะ, อวิชาสวะ อาศัยทิฏฐาสวะ.

พึงผูกจักรนัย ๑. แม้อย่างหนึ่ง ๆ.

**๒. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยอาสวธรรม เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัย**

คือ อาสวสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัย
อาสวธรรม.

**๓. อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัย
อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ทิฏฐาสวะ อวิชาสวะ สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูป
อาศัยกามาสวะ.

พึงผูกจักรนัย.

**๔. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่
อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นที่ ๑ ที่ไม่ใช่อาสวธรรม
๑๗๗ ชั้นที่ ๒ ๑๗๗

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลาย, ชั้นทั้งหลาย อาศัย
หทยวัตถุ.

มหาภูตรูป ๑ ๑๗๗

จิตตสมุฏฐานรูป กฐิตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูป
ทั้งหลาย.

๕. อาสวธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิด
ขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ อาสวะ ๔ อาศัยชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม.

๖. อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัย
ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ ที่เป็นอาสวธรรม และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นที่ ๑
ที่ไม่ใช่อาสวธรรม ๑๗๗ ชั้นที่ ๒ ๑๗๗

๗. อาสวธรรม อาศัยอาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่
อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ อาศัยกามาสวะ และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย.
พึงผูกจักรนัย.

๘. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยอาสวธรรม และ
ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นที่ ๑ ที่ไม่ใช่อาสวธรรม
และอาสวธรรมทั้งหลาย ๑๗๗ ชั้นที่ ๒ ๑๗๗

๕. อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัย

อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัย
ชั้น ๑ ที่ไม่ใช่อาสวธรรม และกามาสวะ ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ
พึงผูกจักรนัย.

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๓๓๐] ในเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๕ วาระ
ในปัจจัยทั้งปวง มี ๕ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี
๕ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจัยนัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๓๓๑] ๑. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อาสว-
ธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่ไม่ใช่อาสวธรรม
ซึ่งเป็นเหตุกะ ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

ในเหตุกปฏิสนธิขณะ ทพวัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลาย, ชั้นทั้งหลาย
อาศัยทพวัตถุ.

มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ ตลอดถึงอสังขญสัตว์.

๒. อาสวธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจญา ที่สหระคด้วยอุทัจจะ อาศัย
ชั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิกิจญา ที่สหระคด้วยอุทัจจะ.

๒. อาร์มมณปัจจัย

[๓๓๒] ๑. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยอาสวธรรมเกิดขึ้น

เพราะนอาร์มมณปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยอาสวธรรมทั้งหลาย.

๒. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่
อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะนอาร์มมณปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม.

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลาย.

มหาภูตรูป ฯลฯ ตลอดถึงอตัณญสัตว์.

๓. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยอาสวธรรม และ
ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะนอาร์มมณปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยอาสวธรรม และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๓๓๓] ในนเหตุปัจจย มี ๒ วาระ ในนอาร์มมณปัจจย มี ๓ วาระ
ในนอธิปัตติปัจจย มี ๕ วาระ ในนอนันตรปัจจย มี ๓ วาระ ในนสมนันตร-
ปัจจย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย
มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจย มี ๕ วาระ ในนปัจจจาสตปัจจย มี ๕ วาระ
ในนอาเสวนปัจจย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจย
มี ๕ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๑ วาระ ใน
นฌานปัจจย มี ๑ วาระ ในนมัลลคปัจจย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย
มี ๓ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ ในนโนนัตติปัจจย มี ๓ วาระ
ในนโนวิกตปัจจย มี ๓ วาระ.

ปัจจนียนัย จบ

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๓๓๔] เพราะเหตุปัจจย ในนอาร์มมณปัจจย มี ๓ วาระ... ใน
นอธิปัตติปัจจย มี ๕ วาระ ในนอนันตรปัจจย มี ๓ วาระ ในนสมนันตรปัจจย
มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ
ในนปุเรชาตปัจจย มี ๕ วาระ ในนปัจจจาสตปัจจย มี ๕ วาระ ในนอาเสวน-
ปัจจย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๕ วาระ

พระอภิธรรมปิฎก ปุฏฐาน เล่ม ๗ ภาค ๔ - หน้าที่ 344

ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ ในโนนัตถิ-
ปัจจย มี ๓ วาระ ในโนนวิคตปัจจย มี ๓ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย จบ

ปัจจนียานุโลมณัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๓๓๕] เพราะนเหตุปัจจย ในอาร์มมณปัจจย มี ๒ วาระ... ใน
อนันตรปัจจย มี ๒ วาระ ฯลฯ ในวิปากปัจจย มี ๑ วาระ ในมคคปัจจย มี ๑
วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจย มี ๒ วาระ.

ปัจจนียานุโลมณัย จบ

สหชาตวาระ เหมือนกับ ปฏิจจวาระ.

ปัจจัยวาระ

อนุโลมณัย

๑. เหตุปัจจัย

[๓๓๖] ๑. อาสวธรรม อาศัยอาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะ
เหตุปัจจัย

อาสวมูลกณัย มี ๓ วาระ เหมือนกับ ปฏิจิวาระ (วาระที่ ๑-๓)

๔. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อาสว-
ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่ไม่ใช่อาสวธรรม
๗๗ ชั้น ๒ ๗๗

ในปฏิสนธิขณะ หทยัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลาย ชั้นทั้งหลายอาศัย
หทยัตถุ.

จิตตสมุฏฐานรูป กุฎัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูป
ทั้งหลาย.

ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยหทยัตถุ.

๕. อาสวธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัย

คือ อาสวธรรมทั้งหลาย อาศัยชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม.

อาสวธรรมทั้งหลาย อาศัยหทยัตถุ.

๖. อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม อาคัย

ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ ที่เป็นอาสวธรรม และจิตตสมุฏฐานรูป อาคัยชั้น ๑ ที่ไม่ใช่อาสวธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ อาสวธรรม และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย อาคัยหทยวัตถุ.

๗. อาสวธรรม อาคัยอาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่

อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ อาคัยกามาสวะ และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย. พึงผูกจักรนัย.

ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ อาคัยกามาสวะ และหทยวัตถุ.

พึงผูกจักรนัย.

๘. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม อาคัยอาสวธรรม และ

ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาคัยชั้น ๑ ที่ไม่ใช่อาสวธรรม และอาสวธรรมทั้งหลาย ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม อาคัยอาสวธรรม และหทยวัตถุ.

๙. อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม อาคัย

อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ และจิตตสมุฏฐานรูป อาคัย ชั้น ๑ ที่ไม่ใช่อาสวธรรม และกามาสวะ ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

พึงผูกจักรนัย.

ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย อาศัยกามาสวะ
และหทยวัตถุ.

พึงผูกจักรนัย.

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๓๓๗] ในเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๕ วาระ ใน
อธิปัตปัจจัย มี ๕ วาระ ฯลฯ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในวิคตปัจจัย
มี ๕ วาระ.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจนียนัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๓๓๘] ๑. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่
อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย

คือ ขั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้น ๑ ที่ไม่ใช่อาสวธรรม
ซึ่งเป็นเหตุกะ ฯลฯ ขั้น ๒ ฯลฯ

ในเหตุกปฏิสนธิขณะ ตลอดถึงอสังขยัตถ์.

จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ ฯลฯ กายวิญญาณ อาศัยกายตนะ.

ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ อาศัยหทยวัตถุ.

๒. อาสวธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจณา ที่สหระคด้วยอุทัจจะ อาศัย
ชั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิกิจณา ที่สหระคด้วยอุทัจจะ และททยัตถุ.

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในปัจจุบันะ

[๓๓๕] ในนเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนอธิปัจจัย มี ๕ วาระ ฯลฯ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในน-
วิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนโนคตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย มี
๓ วาระ.

การนับทั้งปวง ฟังนับอย่างนี้.

นิสสยวาระ เหมือนกับ ปัจจัยวาระ.

สังสัณฐวาระ

อนุโลม নয়

๑. เหตุปัจจัย

[๓๔๐] ๑. อาสวธรรม เจือกับอาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะ
เหตุปัจจัย

คือ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ เจือกับกามาสวะ.
พึงผูกจักรนัย.

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๓๔๑] ในเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๕ วาระ
ในปัจจัยทั้งปวง มี ๕ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๕
วาระ.

ปัจจัยนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจัยนัย

[๓๔๒] ในนเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๕ วาระ
ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาเสวน-

พระอภิธรรมปิฎก ปุฏฐาน เล่ม ๗ ภาค ๔ - หน้าที่ 350

ปัจจย มี ๘ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๘ วาระ
ในนฉานปัจจย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย
มี ๘ วาระ.

การนับก็ดี สัมปยุตตวาระก็ดี เหมือนกับ สังสัฏฐวาระ.

ปัญหาวาระ

อนุโลมณัย

๑. เหตุปัจจัย

[๓๔๓] ๑. อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม ด้วยอำนาจ
ของเหตุปัจจัย

คือ กามาสวะ เป็นปัจจัยแก่ทิฐุาสวะ อวิชชาสวะ ด้วยอำนาจของ
เหตุปัจจัย.

ภวาสวะ เป็นปัจจัยแก่ อวิชชาสวะ ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.
พึงผูกจักรนัย.

๒. อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม
ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้นธ์ และ
จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๓. อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม และธรรม
ที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ กามาสวะ เป็นปัจจัยแก่ทิฐุาสวะ อวิชชาสวะ สัมปยุตตขั้นธ์
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๔. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่
ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และ
จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๕. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม

ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรมที่เป็น
สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๖. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม

และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น
ทั้งหลาย อาสวธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๗. อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็น

ปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็น
ปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๓๔๔] ๑. อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม ด้วยอำนาจ
ของอารัมมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภอาสวธรรมทั้งหลาย อาสวธรรมทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

๒. อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม

ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภอาสวธรรมทั้งหลาย ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม
ย่อมเกิดขึ้น.

๓. อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม และธรรม

ที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภอาสวธรรมทั้งหลาย อาสวธรรม และสัมปยุตตชั้น
ทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

๔. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่

ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย

คือ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ จากฉาน ฯลฯ
พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรคแล้ว พิจารณามรรค พิจารณาผล
พิจารณาพิพพาน.

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก้วโทาน, แก้วมรรค, แก้วผล, แก้ว
อวัชชนะ ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย.

พระอริยะทั้งหลายพิจารณากิเลสที่ละแล้ว ที่ไม่ใช่อาสวธรรม ฯลฯ
กิเลสทั้งหลายที่ข่มแล้ว ฯลฯ รู้ซึ่งกิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน.

บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ ฯลฯ ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่
อาสวธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นด้วยทิพยจักขุ, ฟังเสียงด้วยทิพโสตราตุ.

บุคคลรู้จักของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วย
เจโตปริยญาณ.

อากาสนัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญญาตนะ, อากิญญ-
ัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญาตนะ.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โภกฐัพพายตนะ เป็น
ปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิชฌาณ, แก่
เจโตปริยญาณ, แก่บุพเพนิวาสานุสสติญาณ, แก่ยถากัมมุปคฌาณ แก่
อนาคตังสญาณ, แก่อาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย.

๕. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม
ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทานแล้ว ย่อมยินดี ย่อมเพติดเพลินยั้งซึ่งทานนั้น
เพราะปรารถทานนั้น อาสวธรรมทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ ฌาน ฯลฯ

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพติดเพลินยั้ง ซึ่งจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขั้น
ทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม เพราะปรารถจักขุเป็นต้นนั้น อาสวธรรมทั้งหลาย
ย่อมเกิดขึ้น.

๖. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม
และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย

คือ ทาน ฯลฯ มีอธิบายเหมือนกับข้อความตามบาลีตอนที่สอง.

บุคคลย่อมยินดียอมเพติดเพลินยิ่ง ซึ่งชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวกรรม เพราะปรารถนาชั้นทั้งหลายนั้น อาสวกรรม และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

๗. อาสวกรรม และกรรมที่ไม่ใช่อาสวกรรม เป็น

ปัจจัยแก่อาสวกรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย

คือ เพราะปรารถนาอาสวกรรม และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย อาสวกรรม ทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

๘. อาสวกรรม และกรรมที่ไม่ใช่อาสวกรรม เป็น

ปัจจัยแก่กรรมที่ไม่ใช่อาสวกรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย

คือ เพราะปรารถนาอาสวกรรม และสัมปยุตตชั้น ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่ อาสวกรรม ย่อมเกิดขึ้น.

๙. อาสวกรรม และกรรมที่ไม่ใช่อาสวกรรม เป็น

ปัจจัยแก่อาสวกรรม และกรรมที่ไม่ใช่อาสวกรรม ด้วยอำนาจของ อาร์มมณปัจจัย

คือ เพราะปรารถนาอาสวกรรม และสัมปยุตตชั้น อาสวกรรม และ สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

๓. อธิปัตติปัจจัย

[๓๔๕] ๑. อาสวกรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวกรรม ด้วยอำนาจ ของอธิปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น อารัมมณชิปติ ได้แก่

เพราะกระทำอัสวธรรมทั้งหลายให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น อัสว-
ธรรมทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น มี ๓ วาระ (วาระที่ ๑-๓)

พึงกระทำให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เหมือนกับอารัมมณปัจจัย.

๔. ธรรมที่ไม่ใช่อัสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่

ไม่ใช่อัสวธรรม ด้วยอำนาจของอชิปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณชิปติ และ สหชตาชิปติ

ที่เป็น อารัมมณชิปติ ได้แก่

ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ

ในกาลก่อน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค ฯลฯ ผล ฯลฯ กระทำนิพพานให้เป็น
อารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่วาทาน, แก่มรรค, แก่ผล ด้วย
อำนาจของอชิปติปัจจัย.

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ
ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อัสวธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำ
จักขุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว รากะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ
ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น สหชตาชิปติ ได้แก่

อชิปติธรรมที่ไม่ใช่อัสวธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น และ
จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอชิปติปัจจัย.

๕. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม

ด้วยอำนาจของอริปิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณชิปติ และ สหชาตชิปติ

ที่เป็น อารัมมณชิปติ ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพติดเพตินยิ่ง เพราะกระทำทาน ฯลฯ ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำทานเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว อาสวธรรมทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น สหชาตชิปติ ได้แก่

อริปิปัจจัยที่มิใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรมที่เป็นสัมปยุตตธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอริปิปัจจัย.

๖. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม

และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอริปิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณชิปติ และ สหชาตชิปติ

ที่เป็น อารัมมณชิปติ ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพติดเพตินยิ่ง เพราะกระทำซึ่งทาน ฯลฯ ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำทานเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว รากะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น สหชาตชิปติ ได้แก่

อริปิปัจจัยที่มิใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น อาสวธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอริปิปัจจัย.

๓. อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็น

ปัจจัยแก่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **อาร์มมณชิปติ** ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพิลิดเพิลินยี่ง เพราะกระทำอาสวธรรม และ
สัมปยุตตขันธทั้งหลายให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำ ฯลฯ อาสว-
ธรรมทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น มี ๓ วาระ. พึงกระทำให้เป็นอารมณ์อย่าง
หนักแน่น (วาระที่ ๗-๘)

๔. อนันตรปัจจัย

[๓๔๖] ๑. อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม ด้วยอำนาจ
ของอนันตรปัจจัย

คือ อาสวธรรมที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรมทั้งหลายที่เกิด
หลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๒. อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม
ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ อาสวธรรมทั้งหลายที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลาย ที่
ไม่ใช่อาสวธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อาสวธรรมทั้งหลายเป็นปัจจัยแก่ภูฏานะ ด้วยอำนาจของอนันตร-
ปัจจัย.

๓. อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม และธรรม
ที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ อาสวกรรมทั้งหลายที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อาสวกรรมทั้งหลาย
ที่เกิดหลัง ๆ และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

๔. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวกรรม เป็นปัจจัยแก่กรรมที่

ไม่ใช่อาสวกรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวกรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่
ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวกรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อนุโลม เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอนันตร-
ปัจจัย.

๕. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวกรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวกรรม

ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวกรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ชั้น
ทั้งหลายที่เป็นอาสวกรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๖. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวกรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวกรรม

และกรรมที่ไม่ใช่อาสวกรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวกรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่
อาสวกรรมทั้งหลาย ที่เกิดหลัง ๆ และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของ
อนันตรปัจจัย.

๗. อาสวกรรม และกรรมที่ไม่ใช่อาสวกรรม เป็น
ปัจจัยแก่อาสวกรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
(วาระที่ ๗-๘)

๕. สมันตรปัจจัย ฯลฯ ๘. นิสยปัจจัย

**๑. อาสวกรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวกรรม ด้วยอำนาจ
ของสมันตรปัจจัย**

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย มี ๕ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของนิสยปัจจัย มี ๕ วาระ และ
พึงแสดง ททยวัตถุ.

๕. อุปนิสยปัจจัย

[๓๔๗] **๑. อาสวกรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวกรรม ด้วยอำนาจ
ของอุปนิสยปัจจัย**

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมอุปนิสยะ อนันตรูปนิสยะ และ
ปกตูปนิสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสยะ ได้แก่

อาสวกรรมทั้งหลายเป็นปัจจัยแก่อาสวกรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของ
อุปนิสยปัจจัย มี ๓ วาระ (วาระที่ ๑-๓)

**๔. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวกรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่
ไม่ใช่อาสวกรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสยปัจจัย**

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมอุปนิสยะ อนันตรูปนิสยะ และ
ปกตูปนิสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน ฯลฯ ยังสมบัติให้เกิดขึ้น ก่อนมานะ ถือทิฏฐิ.

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์. ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ ศรัทธา ฯลฯ แก่ผลสมบัติ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยะปัจจัย.

๕. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม

ด้วยอำนาจของอุปนิสสยะปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ก่อนมานะ ถือทิฏฐิ ศีล ฯลฯ ทำลายสงฆ์. ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ ราคะ ฯลฯ แก่ความปรารถนา ด้วยอำนาจของอุปนิสสยะปัจจัย.

๖. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม

และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยะปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ฯลฯ ก่อนมานะ ถือทิฏฐิ.

พระอภิธรรมปิฎก ปฎิฐาน เล่ม ๗ ภาค ๔ - หน้าที่ 362

บุคคลเข้าไปอาศัย คีต ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์.
ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ รากะ ฯลฯ แก่ความปรารถนา
ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๙. อาสวกรรม และกรรมที่ไม่ใช่อาสวกรรม เป็น
ปัจจัยแก่อาสวกรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ
ปกตูปนิสสยะ มี ๓ วาระ (วาระที่ ๗-๘-๙)

๑๐. ปุเรชาติปัจจัย

[๓๔๘] ๑. กรรมที่ไม่ใช่อาสวกรรม เป็นปัจจัยแก่กรรมที่
ไม่ใช่อาสวกรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณปุเรชาติตะ และ วัตถุปุเรชาติตะ
ที่เป็น อารัมมณปุเรชาติตะ ได้แก่
บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ ฯลฯ
พึงให้พิสดารอย่างนี้.

โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ด้วยอำนาจของปุเรชาติ-
ปัจจัย.

ที่เป็น วัตถุปุเรชาติตะ ได้แก่

จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัย
แก่กายวิญญาณ.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๒. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม

ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ ที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ และ วัตถุปุเรชาตะ

ที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพติดเพลินยัง ซึ่งจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ เพราะปรารภจักขุเป็นต้นนั้น อาสวธรรมทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๓. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม

และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ และ วัตถุปุเรชาตะ

ที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพติดเพลินยังซึ่งจักขุ เพราะปรารภจักขุนั้น อาสวธรรม และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม และอาสวสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๑๑. ปัจจาทปัจจย

[๓๔๕] ๑. อาสวธรรม เป็นปัจจยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม
ด้วยอำนาจของปัจจาทปัจจย

คือ อาสวธรรมที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน ด้วย
อำนาจของปัจจาทปัจจย.

๒. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจยแก่ธรรมที่
ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของปัจจาทปัจจย

คือ ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจยแก่
กายนี้ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจจาทปัจจย.

๓. อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็น
ปัจจยแก่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของปัจจาทปัจจย

คือ อาสวธรรม ที่เกิดภายหลัง และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย เป็น
ปัจจยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจจาทปัจจย.

๑๒. อาเสวนปัจจย

[๓๕๐] ๑. อาสวธรรม เป็นปัจจยแก่อาสวธรรม ด้วยอำนาจ
ของอาเสวนปัจจย มี ๕ วาระ.

๑๓. กัมมปัจจย

[๓๕๑] ๑. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจยแก่ธรรมที่
ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชตะ และ นานาขณิกะ

ที่เป็น สหชตะ ได้แก่

เจตนาที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตต-
สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น นานาขณิกะ ได้แก่

เจตนาที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่วิปากขันธ์ และกฏัตตารูป
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๒. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม

ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

คือ เจตนาที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรมที่เป็นสัม-
ปยุตตธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๓. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม

และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

คือ เจตนาที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ อาสว-
ธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๑๔. วิปากปัจจัย

[๓๕๒] ๑. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่
ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ.

๑๕. อาหารปัจจัย

[๓๕๓] ๑. **ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่**

ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย

คือ อาหารทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

กวนพิการอาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

๒. **ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม**

ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย

คือ อาหารทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรมที่เป็น สัมปยุตตธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

๓. **ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม**

และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย

คือ อาหารทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ อาสวธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

๑๖. อินทริยปัจจัย

[๓๕๔] ๑. **ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่**

ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย

คือ อินทริย์ทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ จักขุนทรีย์ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กัฏฐตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของ อินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ.

๑๗. ฌานปัจจัย ฯลฯ ๑๘. สัมปยุตตปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย มี ๓ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย มี ๘ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสัมปยุตตปัจจัย มี ๘ วาระ.

๒๐. วิปยุตตปัจจัย

[๓๕๕] ๑. อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม

ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปังจชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

อาสวธรรมทั้งหลาย ที่เกิดพร้อมกัน เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น ปังจชาตะ ได้แก่

อาสวธรรมทั้งหลาย ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

๒. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่

ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ ปุเรชาตะ และ ปัจฉาชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม ที่เกิดพร้อมกัน เป็นปัจจัยแก่

จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ชั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่หทยวัตถุ ด้วยอำนาจของ
วิปยุตตปัจจัย.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น ปุเรชาตะ ได้แก่

จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัย
แก่กายวิญญาณ.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจ
ของวิปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น ปัจฉาชาตะ ได้แก่

ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้
ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

๓. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม

ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

มีอย่างเดียว คือที่เป็น ปุเรชาตะ ได้แก่
หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปยุตต-
ปัจจัย.

๔. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม
และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น ปุเรชาตะ ได้แก่
หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย ด้วย
อำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

๕. อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็น
ปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปัจฉาชาตะ
ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่
อาสวธรรม และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น ปัจฉาชาตะ ได้แก่
อาสวธรรม ที่เกิดภายหลัง และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่
กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

๒๑. อตฺถิปัจจัย

[๓๕๖] ๑. อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม ด้วยอำนาจ
ของอตฺถิปัจจัย

คือ กามาสวะ เป็นปัจจัยแก่ทัญญาสวะ อวิชชาสวะ ด้วยอำนาจของ
อตติปัจจัย.

พึงผูกจักรนัย.

๒. อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม

ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปังณาชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

อาสวธรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ และจิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย.

ที่เป็น ปังณาชาตะ ได้แก่

อาสวธรรมทั้งหลายที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน
ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย.

๓. อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม และธรรม

ที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย

คือ กามาสวะ เป็นปัจจัยแก่ทัญญาสวะ แก่อวิชชาสวะ แก่สัมปยุตต-
ขันธ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย.

๔. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่

ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ ปุเรชาตะ ปังณาชาตะ อาหาระ
และ อินทริยะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ชั้น ๑ ที่ไม่ใช่อาสวกรรม เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๓ ฯลฯ ตลอดถึง
อสังขยัตว์.

ที่เป็น ปุเรชาตะ ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง
 ฯลฯ โทมณัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักขุ, ฟังเสียงด้วยทิพโสตราตุ.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็น
ปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวกรรม ด้วยอำนาจ
ของอตฺถิปัจจัย.

ที่เป็น ปัจฉาชาตะ ได้แก่

ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวกรรมที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่
เกิดก่อน ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

กวมพิการาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กตฺตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตฺถิ
ปัจจัย.

๕. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวกรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวกรรม

ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปุเรชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

ที่เป็น ปุระชาตะ ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพติดเพตินยั ซึ่งจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ เพราะปรารภจักขุเป็นต้นนั้น อาสวธรรมทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

๖. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม

และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปุระชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ชั้น ๑ ที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๓ อาสวธรรม และจิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

พึงผูกจักรนัย

๗. อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็น

ปัจจัยแก่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปุระชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

กามาสวะ และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ทัญญาสวะ อวิชาสวะ ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

พึงผูกจักรนัย

กามาสวะ และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ทัญญาสวะ, แก่อวิชชาสวะ ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

พึงผูกจักรนัย

๘. อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย

มี ๔ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ, สหชาตะ รวมกับ ปุเรชาตะ, ปัจฉาชาตะ รวมกับ อาหาร และรวมกับ อินทริยะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ชั้น ๑ ที่ไม่ใช่อาสวธรรม ที่เกิดพร้อมกัน และอาสวธรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

อาสวธรรม ที่เกิดพร้อมกัน และมหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

ที่เป็น สหชาตะ รวมกับ ปุเรชาตะ ได้แก่

อาสวธรรมทั้งหลาย ที่เกิดพร้อมกัน และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

ที่เป็น ปัจฉาชาตะ รวมกับ อาหาระ ได้แก่

อาสวธรรมทั้งหลาย ที่เกิดภายหลัง และกวีฬการาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

ที่เป็น ปัจฉาชาตะ รวมกับ อินทริยะ ได้แก่

อาสวธรรมทั้งหลายที่เกิดภายหลัง และรูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

๕. อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็น
ปัจจัยแก่อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของ
อติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ สหชาตะ รวมกับ ปุเรชาตะ
ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ขั้น ๑ ที่ไม่ใช่อาสวธรรม และกามาสวะ เป็นปัจจัยแก่ขั้น ๑
ทิฐฐาสวะ อวิชชาสวะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอติ
ปัจจัย ฯลฯ ขั้น ๒ ฯลฯ

พึงผูกจักรนัย

ที่เป็น สหชาตะ รวมกับ ปุเรชาตะ ได้แก่

กามาสวะ และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ทิฐฐาสวะ อวิชชาสวะ และ
สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอติปัจจัย.

พึงผูกจักรนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๓๕๗] ในเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๘ วาระ
ในอธิปัตติปัจจัย มี ๘ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๘ วาระ ในสมนันตรปัจจัย
มี ๘ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๘ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๘ วาระ
ในนิสสยปัจจัย มี ๘ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๘ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย
มี ๓ วาระ ในปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๘ วาระ ใน
กัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ

ฯลฯ ในมคคปัจฉัย มี ๕ วาระ ในสัมปยุตตปัจฉัย มี ๕ วาระ ในวิปยุตต-
 ปัจฉัย มี ๕ วาระ ในอตฺถิปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนตฺถิปัจฉัย มี ๕ วาระ ใน
 วิคตปัจฉัย มี ๕ วาระ ในอวิคตปัจฉัย มี ๕ วาระ.

อนุโลมณั ย จบ

ปัจฉินิยณั

การยกปัจฉัยในปัจฉินิยะ

[๓๕๘] ๑. อาสวกรรม เป็นปัจฉัยแก่อาสวกรรม ด้วยอำนาจ
 ของอาร์มมณปัจฉัย เป็นปัจฉัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจฉัย, เป็น
 ปัจฉัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจฉัย.

๒. อาสวกรรม เป็นปัจฉัยแก่กรรมที่ไม่ใช่อาสวกรรม
 ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจฉัย, เป็นปัจฉัย ด้วยอำนาจของสหชาติ-
 ปัจฉัย, เป็นปัจฉัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจฉัย, เป็นปัจฉัย ด้วย
 อำนาจของปัจฉาชาติปัจฉัย.

๓. อาสวกรรม เป็นปัจฉัยแก่อาสวกรรม และกรรม
 ที่ไม่ใช่อาสวกรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจฉัย, เป็นปัจฉัย ด้วย
 อำนาจของสหชาติปัจฉัย, เป็นปัจฉัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจฉัย.

๔. กรรมที่ไม่ใช่อาสวกรรม เป็นปัจฉัยแก่กรรมที่
 ไม่ใช่อาสวกรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจฉัย, เป็นปัจฉัย ด้วย
 อำนาจของสหชาติปัจฉัย, เป็นปัจฉัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจฉัย,

เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุรชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของ
ปัจฉาชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย, เป็นปัจจัย
ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

๕. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม
ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติ-
ปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วย
อำนาจของปุรชาติปัจจัย.

๖. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม
และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็น
ปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของ
อุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุรชาติปัจจัย.

๗. อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็น
ปัจจัยแก่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วย
อำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๘. อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็น
ปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย,
เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของ
อุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาติปัจจัย.

๕. อาสวกรรม และกรรมที่ไม่ใช่อาสวกรรม เป็น
ปัจจัยแก่อาสวกรรม และกรรมที่ไม่ใช่อาสวกรรม ด้วยอำนาจของ
อาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย
ด้วยอำนาจของอุปนิสปัจจัย.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๓๕๕] ในนเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาร์มมณปัจจัย มี ๕ วาระ
ในนอธิปัจจัย มี ๕ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๕ วาระ ในโนวิคตปัจจัย
มี ๕ วาระ.

ปัจจนียนัย จบ

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๓๖๐] เพราะเหตุปัจจัย ในนอาร์มมณปัจจัย มี ๗ วาระ... ใน
นอธิปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในนสมันตรปัจจัย
มี ๗ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสยปัจจัย มี ๗ วาระ
ในปัจจัยทั้งปวง มี ๗ วาระ ในนมักคปัจจัย มี ๗ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๗ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๗ วาระ
ในโนวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย จบ

ปัจจัยยานุโลม

การนับจำนวนวาระในปัจจัยยานุโลม

[๓๖๑] เพราะนเหตุปัจจัย ในอาร์มมณปัจจัย มี ๕ วาระ... ใน
อธิปัตติปัจจัย มี ๕ วาระ ฯลฯ พึงกระทำบทที่เป็นอนุโลมให้บริบูรณ์ ในอวิตต-
ปัจจัย มี ๕ วาระ.

ปัจจัยยานุโลมนี้ จบ

อาสวทุกะ จบ

๑๕. ศาสวทูกะ

ปฏิจวาระ

อนุโลมณัย

๑. เหตุปัจจัย

[๓๖๒] ๑. ศาสวธรรม อาศัยศาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะ

เหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นศาสวธรรม
ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลาย ชั้นทั้งหลาย อาศัย
หทยวัตถุ

ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูปที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๒. อนาสวธรรม อาศัยอนาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะ

เหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอนาสวธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

๓. ศาสวธรรม อาศัยอนาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะ

เหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นอนาสวธรรม.

๔. ศาสวธรรม และอนาสวธรรม อาศัยอนาสวธรรม

เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

พระอภิธรรมปิฎก ปุฏฐาน เล่ม ๗ ภาค ๔ - หน้าที่ 380

คือ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอนาสวธรรม
๗๗ อาศัยชั้น ๒.

๕. ฐาตวธรรม อาศัยฐาตวธรรม และอนาสวธรรม

เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นอนาสวธรรม และ
มหาภูตรูปทั้งหลาย.

โลกียทุกะ ในจุฬันตรทุกะชนิดใด พึงกระทำฉันนั้น ไม่มีแตกต่างกัน.

ฐาตวทุกะ จบ

๑๖. อาสวสัมปยุตตทุกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลม নয়

๑. เหตุปัจจัย

[๓๖๓] ๑. อาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

๒. อาสววิปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม.

โมหะ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยโทมนัส.

๓. อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปยุตตธรรม
อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอาสว-
สัมปยุตตธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

ชั้น ๓ โมหะ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่สหระคด้วย
โทมนัส ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ.

๔. อาสววิปยุตตธรรม อาศัยอาสววิปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นอัสว-
วิปยุตตธรรม ฯลฯ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยโมหะที่สหระคด้วยโทมนัส ที่สหระคด้วย
วิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ.

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลาย, ชั้นทั้งหลายอาศัย
หทยวัตถุ.

มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑, มหาภูตรูป ๑ อาศัยมหาภูตรูป ๓,
มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูตรูป ๒ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป กัมมัตถารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูป
ทั้งหลาย.

๕. อัสวสัมปยุตตธรรม อาศัยอัสววิปยุตตธรรม

เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตชั้น อาศัยโมหะที่สหระคด้วยโทมนัส ที่สหระคด้วย
วิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ.

๖. อัสวสัมปยุตตธรรม และอัสววิปยุตตธรรม

อาศัยอัสววิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตชั้น และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยโมหะที่สหระคด้วย
โทมนัส ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ.

๗. อัสวสัมปยุตตธรรม อาศัยอัสวสัมปยุตตธรรม

และอัสววิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่สหคด้วยโทมนัส ที่สหคด้วย
วิจิกิจฉา ที่สหคด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

๘. อาสววิปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม
และอาสววิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม
และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลาย ที่สหคด้วยโทมนัส ที่สหค
ด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคด้วยอุทธัจจะ และโมหะ

๙. อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปยุตตธรรม
อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะ
เหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่สหคด้วย
โทมนัส ที่สหคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ฯลฯ
ชั้น ๒ ฯลฯ

๒. อาร์มมณปัจจัย

[๓๖๔] ๑. อาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ.

๒. อาสววิปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ โมหะ อาศัยขั้นทั้งหลาย ที่สหรถด้วยโทมนัส ที่สหรถด้วย
วิจิกิจฉา ที่สหรถด้วยอุทธัจจะ.

๓. อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปยุตตธรรม

อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ขั้น ๓ และ โมหะ อาศัยขั้น ๑ ที่สหรถด้วยโทมนัส ที่
สหรถด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรถด้วยอุทธัจจะ ฯลฯ ขั้น ๒ ฯลฯ

๔. อาสววิปยุตตธรรม อาศัยอาสววิปยุตตธรรม

เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ขั้น ๓ อาศัยขั้น ๑ ที่เป็นอาสววิปยุตตธรรม ฯลฯ ขั้น ๒
 ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขั้นทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ.

๕. อาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยอาสววิปยุตตธรรม

เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย อาศัย โมหะ ที่สหรถด้วยโทมนัส ที่
สหรถด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรถด้วยอุทธัจจะ.

๖. อาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม

และอาสววิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ขั้น ๓ อาศัยขั้น ๓ ที่สหรถด้วยโทมนัส ที่สหรถด้วย
วิจิกิจฉา ที่สหรถด้วยอุทธัจจะ และ โมหะ ฯลฯ ขั้น ๒.

๓. อธิปติปัจจัย

[๓๖๕] ๑. อาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะอธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ (วาระที่ ๑-๓)

๔. อาสววิปยุตตธรรม อาศัยอาสววิปยุตตธรรม

เกิดขึ้น เพราะอธิปตัจฉัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอาสววิปยุตตธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยโมหะ ที่สหระคด้วยโทมนัส.

มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๕. อาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยอาสววิปยุตตธรรม

เกิดขึ้น เพราะอธิปตัจฉัย

คือ สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย อาศัยโมหะ ที่สหระคด้วยโทมนัส.

๖. อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปยุตตธรรม

อาศัยอาสววิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอธิปตัจฉัย

คือ สัมปยุตตชั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย อาศัยโมหะ ที่สหระคด้วยโทมนัส.

๗. อาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม

และอาสววิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอธิปตัจฉัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่สหระคด้วยโทมนัส และโมหะ ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ.

๘. อาสววิปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม

และอาสววิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอธิปตัจฉัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นอัสวสัมปยุตตธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย. จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่สหคคด้วย โทมนัส และโมหะ.

๕. อัสวสัมปยุตตธรรม และอัสววิปยุตตธรรม
อาศัยอัสวสัมปยุตตธรรม และอัสววิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะ
อธิปัตปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่สหคคด้วย
โทมนัส และโมหะ ชั้น ๒ ฯลฯ

ในปัจจัยทั้งปวง พึงให้พิศดารอย่างทีกล่าวมาแล้ว.

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๓๖๖] ในเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๖ วาระ ใน
อธิปัตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๖ วาระ ในสมนันตรปัจจัย
มี ๖ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ ใน
นิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๖ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย
มี ๖ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๖ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๕ วาระ ในวิปาก-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๕ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๕ วาระ
ในฉานปัจจัย มี ๕ วาระ ในมคคปัจจัย มี ๕ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ

ในวิปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ ในอตฺถิปัจจย มี ๕ วาระ ในนตฺถิปัจจย มี ๖ วาระ
ในวิกตปัจจย มี ๖ วาระ ในอวิกตปัจจย มี ๕ วาระ.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจนียนัย

[๓๖๗] ๑. อาสววิปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจย

คือ โมหะ ที่สหระกตด้วยวิจิกจณา ที่สหระกตด้วยอุทฺธัจจะ อาศัย
ขันธทั้งหลายที่สหระกตด้วยวิจิกจณา ที่สหระกตด้วยอุทฺธัจจะ.

๒. อาสววิปยุตตธรรม อาศัยอาสววิปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจย

คือ ขันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ ๑ ที่เป็นอาสววิป-
ยุตตธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ฯลฯ ขันธ ๒ ฯลฯ.

อเหตุกปฏิสนธิขณะ ตลอดถึงอสังฺกตัตว์.

๒. อารัมมณปัจจย

[๓๖๘] ๑. อาสววิปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะนอารัมมณปัจจย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมยุตตธรรม.

๒. อาสววิปยุตตธรรม อาศัยอาสววิปยุตตธรรม

เกิดขึ้น เพราะนารัมมณปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นอาสววิปยุตตธรรม.
จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยโมหะ ที่สหระคด้วยโทมนัส ที่สหระคด้วย
วิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ.

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลาย.

มหาภูตรูป ๑๗๗ ตลอดถึงอสังขญัตตว์.

๓. อาสววิปยุตตธรรม อาศัยชั้นอาสวสัมปยุตตธรรม

และอาสววิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะนารัมมณปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม
และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยโทมนัส ที่สหระค
ด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ และโมหะ.

๓. นอชิปติปัจจัย

[๓๖๕] ๑. อาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะนอชิปติปัจจัย

๘. นปุเรชาติปัจฉัย

[๓๓๐] ๑. อาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะนปุเรชาติปัจฉัย

คือ ในอรุปรภูมิ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม
ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

๒. อาสววิปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะนปุเรชาติปัจฉัย

คือ ในอรุปรภูมิ โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิจจนา ที่สหระคด้วยอุทัจจะ
อาศัยชั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิจจนา ที่สหระคด้วยอุทัจจะ.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม.

๓. อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปยุตตธรรม
อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะนปุเรชาติปัจฉัย

คือ ในอรุปรภูมิ ชั้น ๓ และ โมหะ อาศัยชั้น ๑ ที่สหระคด้วย
วิจิจจนา ที่สหระคด้วยอุทัจจะ ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ.

๔. อาสววิปยุตตธรรม อาศัยอาสววิปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะนปุเรชาติปัจฉัย

คือ ในอรุปรภูมิ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอาสววิปยุตตธรรม
ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นอาสววิปยุตตธรรม.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยโมหะ ที่สหรถด้วยโทมนัส ที่สหรถด้วย
วิจิกิจฉา ที่สหรถด้วยอุทธัจจะ.

ในปฏิสนธิขณะ ตลอดถึงอสังขญัตตว์ ฯลฯ.

๕. อาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยอาสววิปยุตตธรรม

เกิดขึ้น เพราะนปุเรชาติปัจฉัย

คือ ในอรุปภูมิ สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย อาศัยโมหะ ที่สหรถด้วย
วิจิกิจฉา ที่สหรถด้วยอุทธัจจะ.

๖. อาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม

และอาสววิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะนปุเรชาติปัจฉัย

คือ ในอรุปภูมิ ขั้น ๓ อาศัยขั้น ๑ ที่สหรถด้วยวิจิกิจฉา ที่
สหรถด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ฯลฯ ขั้น ๒ ฯลฯ.

๗. อาสววิปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม

และอาสววิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะนปุเรชาติปัจฉัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้นทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม
และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้นทั้งหลายที่สหรถด้วยโทมนัส ที่สหรถ
ด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรถด้วยอุทธัจจะ และโมหะ มี ๒ วาระ (วาระที่ ๖-๗)

๘. นปัจฉาชาติปัจฉัย

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะปัจฉาชาติปัจฉัย มี ๘ วาระ.

๑๐. อาเสวนปัจจัย

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ.

๑๑. นกัมมปัจจัย

[๓๗๑] ๑. อาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะนกัมมปัจจัย

คือ สัมปยุตตเจตนา อาศัยขั้นทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม.

๒. อาสววิปยุตตธรรม อาศัยอาสววิปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะนกัมมปัจจัย

คือ วิปยุตตเจตนา อาศัยขั้นทั้งหลายที่เป็นอาสววิปยุตตธรรม.

๓. อาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยอาสววิปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะนกัมมปัจจัย

คือ สัมปยุตตเจตนา อาศัยโมหะ ที่สหระคด้วยโทมนัส ที่สหระค
ด้วยวิจิกิจณา ที่สหระคด้วยอุทัจจะ.

๔. อาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม
และอาสววิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะนกัมมปัจจัย

คือ สัมปยุตตเจตนา อาศัยขั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยโทมนัส ที่
สหระคด้วยวิจิกิจณา ที่สหระคด้วยอุทัจจะ และโมหะ.

๑๒. นวิปากปัจจย ฯลฯ ๒๐. โนวิคตปัจจย

- ฯลฯ เพราะนวิปากปัจจย
- ฯลฯ เพราะนอาหารปัจจย
- ฯลฯ เพราะนอินทริยปัจจย
- ฯลฯ เพราะนฌานปัจจย
- ฯลฯ เพราะนมัคคปัจจย
- ฯลฯ เพราะนสัมปยุตตปัจจย
- ฯลฯ เพราะนวิปยุตตปัจจย
- ฯลฯ เพราะนโนัตถิปัจจย
- ฯลฯ เพราะนโนวิคตปัจจย.

การนับจำนวนวาระในปัจจนีเย

[๓๗๒] ในนเหตุปัจจย มี ๒ วาระ ในนอารัมมณปัจจย มี ๓ วาระ
ในนอธิปติปัจจย มี ๕ วาระ ในนอนันตรปัจจย มี ๓ วาระ ในนสมนันตร-
ปัจจย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย
มี ๓ วาระ ในนปุเรชาติปัจจย มี ๗ วาระ ในนปัจจฉาชาติปัจจย มี ๕ วาระ
ในนอาสวานปัจจย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๔ วาระ ในนวิปากปัจจย
มี ๕ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๑ วาระ ใน
นฌานปัจจย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย
มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๖ วาระ ในนโนัตถิปัจจย มี ๓ วาระ
ในนโนวิคตปัจจย มี ๓ วาระ.

ปัจจนีเยนัย จบ

อนุโลมปัจจนีนิย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนีนิย

[๓๗๓] เพราะเหตุปัจจจัย ในนอรัมมณปัจจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ ใน
นปุเรชาตปัจจจัย มี ๖ วาระ ในนวิปากปัจจจัย มี ๘ วาระ ฯลฯ ในนสัมปยุตต-
ปัจจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจจัย มี ๔ วาระ ในโนนัตถิปัจจจัย มี ๓ วาระ
ในโนวิกตปัจจจัย มี ๓ วาระ.

อนุโลมปัจจนีนิย จบ

ปัจจนียานุโลมณัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๓๗๔] เพราะเหตุปัจจจัย ในอรัมมณปัจจจัย มี ๒ วาระ... ใน
อนันตรปัจจจัย มี ๒ วาระ ในสมนันตรปัจจจัย มี ๒ วาระ ฯลฯ ในกัมมปัจจจัย
มี ๒ วาระ ในวิปากปัจจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจจัย มี ๒ วาระ ฯลฯ ใน
มัคคปัจจจัย มี ๑ วาระ ในสัมปยุตตปัจจจัย มี ๒ วาระ ในวิปยุตตปัจจจัย มี ๒
วาระ ฯลฯ ในวิกตปัจจจัย มี ๒ วาระ ในอวิกตปัจจจัย มี ๒ วาระ.

ปัจจนียานุโลมณัย จบ

สหชาตวาระ เหมือนกับ ปฏิจจวาระ.

ปัจจัยวาระ

อนุโลมัย

๑. เหตุปัจจัย

[๓๗๕] ๑. อาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ เหมือนกับปฏิจวาระ (วาระที่ ๑-๓)

๔. อาสววิปยุตตธรรม อาศัยอาสววิปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอาสววิปยุตต-
ธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยโมหะ ที่สหระคด้วยโทมนัส ที่สหระคด้วย
วิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ.

ในปฏิสนธิขณะ หทยัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลาย, ชั้นทั้งหลายอาศัย
หทยัตถุ.

มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ.

จิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูป
ทั้งหลาย.

ชั้นทั้งหลายที่เป็นอาสววิปยุตตธรรม อาศัยหทยัตถุ.

โมหะ ที่สหระคด้วยโทมนัส ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วย
อุทธัจจะ อาศัยหทยัตถุ.

๕. อาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยอาสววิปยุตตธรรม

เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย อาศัยโมหะที่สหคตด้วยโทมนัส ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ.

๖. อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปยุตตธรรม

อาศัยอาสววิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

สัมปยุตตชั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย อาศัยโมหะที่สหคตด้วยโทมนัส ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ.

ชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโทมนัส และโมหะ อาศัยหทยวัตถุ.

๗. อาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม

และอาสววิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม และหทยวัตถุ ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ.

ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่สหคตด้วยโทมนัส ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ.

๘. อาสววิปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม

และอาสววิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโทมนัส ที่สหคตด้วยวิจิกิณา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ.

โมหะที่สหคตด้วยโทมนัส อาศัยชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโทมนัส และหทยัตถุ.

๕. อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปยุตตธรรม
อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม และหทยัตถุ ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่สหคตด้วยโทมนัส ที่สหคตด้วยวิจิกิณา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ.

ชั้น ๓ และโมหะ อาศัยชั้น ๑ ที่สหคตด้วยโทมนัส และหทยัตถุ ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ.

๒. อาร์มมณปัจจัย

[๓๗๖] ๑. อาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย มี ๓ วาระ เหมือนกับปฏิจวาระ (วาระที่ ๑-๓)

๔. อาสววิปยุตตธรรม อาศัยอาสววิปยุตตธรรม

เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอาสววิปยุตตธรรม และ
หทยวัตถุ ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ.

ในปฏิสนธิขณะ ชั้นทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ.

จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ ฯลฯ กายวิญญาณ อาศัยกายตนะ.

ชั้นทั้งหลายที่เป็นอาสววิปยุตตธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

โมหะ ที่สหระคด้วยโถมันส ที่สหระคด้วยวิจิกิจญา ที่สหระคด้วย
อุทธัจจะ อาศัยหทยวัตถุ.

๕. อาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยอาสววิปยุตตธรรม

เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย อาศัยโมหะที่สหระคด้วยโถมันส ที่สหระค
ด้วยวิจิกิจญา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ.

๖. อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปยุตตธรรม

อาศัยอาสววิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยโถมันส ที่สหระคด้วยวิจิกิจญา ที่
สหระคด้วยอุทธัจจะ และโมหะ อาศัยหทยวัตถุ.

๗. อาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม

และอาสววิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอัสวสัมปยุตตธรรม และ
หทยวัตถุ ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ.

๘. อัสววิปยุตตธรรม อาศัยอัสวสัมปยุตตธรรม
และอัสววิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ โมหะที่สหคตด้วยโทมนัส ที่สหคตด้วยวิจิกิจญา ที่สหคต
ด้วยอุทธัจจะ อาศัยชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโทมนัส ที่สหคตด้วยวิจิกิจญา
ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ และหทยวัตถุ.

๙. อัสวสัมปยุตตธรรม และอัสววิปยุตตธรรม
อาศัยอัสวสัมปยุตตธรรม และอัสววิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะ
อาร์มมณปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และโมหะ อาศัยชั้น ๑ ที่สหคตด้วยโทมนัส ที่
สหคตด้วยวิจิกิจญา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ และ หทยวัตถุ ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ.

๑๐. อธิปัตติปัจจัย ฯลฯ ๒๔. อวิคตปัจจัย

ฯลฯ เพราะอธิปัตติปัจจัย ฯลฯ เพราะอนันตรปัจจัย ฯลฯ
เพราะอวิคตปัจจัย.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๓๗๗] ในเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๕ วาระ
ในปัจจัยทั้งปวง มี ๕ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๕ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ
ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจัย

๑. เหตุปัจจัย

[๓๗๘] ๑. อาสววิปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจณา ที่สหระคด้วยอุทัจจะ อาศัย
ขั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิกิจณา ที่สหระคด้วยอุทัจจะ.

๒. อาสววิปยุตตธรรม อาศัยอาสววิปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขั้น ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยขั้น ๑ ที่เป็นอาสววิปยุตต-
ธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ฯลฯ ขั้น ๒ ฯลฯ.

อเหตุกปฏิสนธิ ฯลฯ ตลอดถึงอสังญัสถวี.

จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ ฯลฯ กายวิญญาณ อาศัยกายายตนะ.

ขั้นทั้งหลายที่เป็นอาสววิปยุตตธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ อาศัย
หทยวัตถุ.

โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจณา ที่สหระคด้วยอุทัจจะ อาศัยหทยวัตถุ.

๓. อาสววิปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม
และอาสววิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจณา ที่สหระคด้วยอุทัจจะ อาศัยขั้น
ทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิกิจณา ที่สหระคด้วยอุทัจจะ และหทยวัตถุ.

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๓๗๕] ในนเหตุปัจจย มี ๓ วาระ ในนอารัมมณปัจจย มี ๓ วาระ
ในนอธิปัตติปัจจย มี ๕ วาระ ในนอนันตรปัจจย มี ๓ วาระ ในนสมนันตร-
ปัจจย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย
มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจย มี ๗ วาระ ในนปัจจลาชาตปัจจย มี ๕ วาระ
ในนอาเสวนปัจจย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๔ วาระ ในนวิปากปัจจย
มี ๕ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๑ วาระ ใน
นฌานปัจจย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย
มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๖ วาระ ในนโนนัตติปัจจย มี ๓ วาระ ใน
โนวิคตปัจจย มี ๓ วาระ.

การนับวาระในนัยทั้งสอง แม้นอกนี้ พึงกระทำอย่างนี้.

แม้ นิสสยวาระ ก็เหมือนกับ ปัจจยวาระ.

สังสัณฐวาระ

อนุโลม নয়

๑. เหตุปัจจัย

[๓๘๐] ๑. อาสวสัมปยุตตธรรม เจือกับอาสวสัมปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ฯลฯ.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๓๘๑] ในเหตุปัจจัย มี ๖ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๖ วาระ ใน
อธิปติปัจจัย มี ๖ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๖ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ
 ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๖ วาระ.

อนุโลม নয় จบ

ปัจจนีนัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๓๘๒] ๑. อาสววิปยุตตธรรม เจือกับอาสวสัมปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจณา ที่สหระคด้วยอุทัจจะ เจือกับ
ขันธทั้งหลาย ที่สหระคด้วยวิจิกิจณา ที่สหระคด้วยอุทัจจะ.

**๒. อาสววิปยุตตธรรม เจือกับอาสววิปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ฯลฯ**

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๓๘๓] ในนเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๖ วาระ ใน
นปุเรชาติปัจจัย มี ๖ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๖ วาระ ในนอาเสวน-
ปัจจัย มี ๖ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๖ วาระ
ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย
มี ๖ วาระ.

การนับวาระในนัยทั้งสอง แม้นอกนี้ พึงกระทำอย่างทีกล่าวมาแล้ว.
แม้ สัมปยุตตวาระ ก็เหมือนกับ สัจจวาระ.

ปัญหาวาระ

อนุโลมัย

๑. เหตุปัจจัย

[๓๘๔] ๑. อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต-
ชั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๒. อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตต-
สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

โทสะ เป็นปัจจัยแก่โมหะและจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจ
ของเหตุปัจจัย.

๓. อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตต-
ธรรม และอาสววิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต-
ชั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

โทสะ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น โมหะ และจิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๔. อาสววิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปยุตต-

ธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอาสววิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต-
ชั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

โมหะ ที่สหระคด้วยโทมนัส ที่สหระคด้วยวิจิกิจญา ที่สหระคด้วย
อุทธัจจะ เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ปฏิบัติ ๗๓๗.

๕. อาสววิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตต-

ธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคด้วยโทมนัส ที่สหระคด้วยวิจิกิจญา ที่สหระค
ด้วยอุทธัจจะ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๖. อาสววิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตต-

ธรรม และอาสววิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคด้วยโทมนัส ที่สหระคด้วยวิจิกิจญา ที่สหระค
ด้วยอุทธัจจะ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วย
อำนาจของเหตุปัจจัย.

๗. อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปยุตตธรรม

เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ โทสะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๘. อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปยุตตธรรม

เป็นปัจจัยแก่อาสววิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ โทสะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๙. อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปยุตตธรรม

เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ โทสะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๑๘๕] ๑. อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภขั้นทั้งหลาย ที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม ขั้นทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

๒. อาสววิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภขั้นทั้งหลาย ที่เป็นอาสววิปยุตตธรรม ขั้นทั้งหลายที่เป็นอาสววิปยุตตธรรม และโมหะ ย่อมเกิดขึ้น.

**๓. อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุต-
ธรรม และอาสววิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย**

คือ เพราะปรารภขันธทั้งหลาย ที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม ขันธ
ทั้งหลายที่สหระคด้วยโทมนัส ที่สหระคด้วยวิจิกิจจา ที่สหระคด้วยอุทซัจจะ
และโมหะ ย่อมเกิดขึ้น.

**๔. อาสววิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย**

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ แล้ว พิจารณา
ซึ่งกุศลกรรมนั้น.

บุคคลพิจารณากุศลธรรมทั้งหลาย ที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน,
ออกจากฉานแล้ว ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรคแล้ว พิจารนามรรค ฯลฯ ผล ฯลฯ
นิพพาน ฯลฯ

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่วาทาน, แก่มรรค, แก่ผล, แก่
อวัชชนะ ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย.

พระอริยะทั้งหลายพิจารณาภิเลสทีละแล้ว ที่เป็นอาสววิปยุตตธรรม,
พิจารณาภิเลสทั้งหลายที่ข่มแล้ว ในกาลก่อน ฯลฯ

บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธทั้งหลายที่เป็นอาสว-
วิปยุตตธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา.

ในที่นี้ ความยินดีไม่มี.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพโสตธาตุ.

บุคคลรู้จักของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นอาสววิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเจโตปริยญาณ.

อากาสนัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญญาตนะ ฯลฯ อากิญจัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญาตนะ.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โภกฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

ขั้นทั้งหลายที่เป็น อาสววิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ อิทธิวิธญาณ แก่เจโตปริยญาณ แก่บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ยถากัมมุปกญาณ แก่อนาคตังสญาณ แก่อาวัชชนะ แก่โมหะ ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย.

**๕. อาสววิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย**

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ กระทำอุโบสถกรรมแล้ว ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่งซึ่งกุศลกรรมนั้น เพราะปรารถนาเป็นต้นนั้น รากะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทัจจะ ฯลฯ โทมณัส ย่อมเกิดขึ้น.

พิจารณากุศลธรรมทั้งหลาย ที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฉานแล้ว พิจารณาฉาน ฯลฯ

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่งซึ่งจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขั้นทั้งหลายที่เป็นอาสววิปยุตตธรรม เพราะปรารถนจักขุเป็นต้นนั้น รากะ ฯลฯ ทิฏฐิ โทมณัส วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทัจจะ ย่อมเกิดขึ้น.

**๖. อาสววิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตต-
ธรรม และอาสววิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย**

คือ เพราะปรารภจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอาสว-
วิปยุตตธรรม ชั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยโทมนัส ที่สหระคด้วยวิจิกิจา
ที่สหระคด้วยอุทัจจะ และโมหะ ย่อมเกิดขึ้น.

**๗. อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปยุตตธรรม
เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย**

คือ เพราะปรารภชั้นทั้งหลาย ที่สหระคด้วยโทมนัส ที่สหระคด้วย
วิจิกิจา ที่สหระคด้วยอุทัจจะ และโมหะ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตต-
ธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

**๘. อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปยุตตธรรม
เป็นปัจจัยแก่อาสววิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย**

คือ เพราะปรารภชั้นทั้งหลาย ที่สหระคด้วยโทมนัส ที่สหระคด้วย
วิจิกิจา ที่สหระคด้วยอุทัจจะ และโมหะ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอาสววิปยุตต-
ธรรม และโมหะ ย่อมเกิดขึ้น.

**๙. อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปยุตตธรรม
เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปยุตตธรรม ด้วย
อำนาจของอาร์มมณปัจจัย**

คือ เพราะปรารภชั้นทั้งหลาย ที่สหระคด้วยโทมนัส ที่สหระคด้วย
วิจิกิจา ที่สหระคด้วยอุทัจจะ และโมหะ ชั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยโทมนัส
ที่สหระคด้วยวิจิกิจา ที่สหระคด้วยอุทัจจะ และโมหะ ย่อมเกิดขึ้น.

๓. อธิปฏิบัติปัจจัย

[๓๘๖] ๑. อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอธิปฏิบัติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณชิปติ และ สหชตาชิปติ

ที่เป็น อารัมมณชิปติ ได้แก่

เพราะกระทำขั้นทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรมให้เป็นอารมณ์
อย่างหนักแน่น ขั้นทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น สหชตาชิปติ ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปฏิบัติปัจจัย.

๒. อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปยุตต-
ธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปฏิบัติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น สหชตาชิปติ ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปฏิบัติปัจจัย.

อธิปติธรรมที่สหระคด้วยโทมนัส เป็นปัจจัยแก่โมหะ และจิตต-
สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปฏิบัติปัจจัย.

๓. อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตต-
ธรรม และอาสววิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอธิปฏิบัติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น สหชาติาธิปติ ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจฉัยแก่สัมปยุตตชั้น
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจฉัย.

อธิปติธรรมที่สหคตด้วยโทมนัส เป็นปัจฉัยแก่สัมปยุตตชั้น โมหะ
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจฉัย

๔. อาสววิปยุตตธรรม เป็นปัจฉัยแก่อาสววิปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจฉัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณาธิปติ และ สหชาติาธิปติ

ที่เป็น อารัมมณาธิปติ ได้แก่

บุคคลให้ทาน ฯลฯ สีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ให้เป็นอารมณ์อย่าง
หนักแน่นแล้ว พิจารณา.

กุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฌาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค กระทำมรรค ฯลฯ ผล ฯลฯ นิพพาน
ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว พิจารณา.

นิพพาน เป็นปัจฉัยแก่โคตรภู, แก่วาทาน, แก่มรรค, แก่ผล ด้วย
อำนาจของอธิปติปัจฉัย.

ที่เป็น สหชาติาธิปติ ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นอาสววิปยุตตธรรม เป็นปัจฉัยแก่สัมปยุตตชั้น
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจฉัย.

**๕. อาสววิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอชิปติปัจจัย**

มีอย่างเดียว คือที่เป็น อารัมมณชิปติ ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพติดเพลินยิ่ง เพราะกระทำทาน ฯลฯ สีล
 ฯลฯ อุโบสถกรรม ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้น กระทำกุศลกรรมนั้นให้
เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว รากะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

กุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฌาน ฯลฯ

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพติดเพลินยิ่ง เพราะกระทำจักขุ ฯลฯ ททยวัตถุ
ชั้นทั้งหลายที่เป็นอาสววิปยุตตธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้น
กระทำจักขุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว รากะ ย่อมเกิดขึ้น
ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

๔. อนันตรปัจจัย

[๓๘๗] ๑. อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม ที่เกิดก่อน เป็นปัจจัยแก่
ชั้นทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม ที่เกิดขึ้นหลัง ๆ ด้วยอำนาจของ
อนันตรปัจจัย.

**๒. อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย**

คือ ชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโทมนัส ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่โมหะ ที่สหคตด้วยโทมนัส ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ชั้นทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ภูฏานะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

**๓. อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตต-
ธรรม และอาสววิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย**

คือ ชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโทมนัส ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโทมนัส ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดหลัง ๆ และโมหะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

**๔. อาสววิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย**

คือ โมหะ ที่สหคตด้วยโทมนัส ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่โมหะ ที่สหคตด้วยโทมนัส ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ชั้นทั้งหลายที่เป็นอาสววิปยุตตธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นอาสววิปยุตตธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อนุโลม เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, ฯลฯ แก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของ
อนันตรปัจจัย.

**๕. อาสววิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย**

คือ โมหะ ที่สหระคด้วยโทมนัส ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระค
ด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่สหระคด้วยโทมนัส
ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของ
อนันตรปัจจัย.

อวิชชนะ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม ด้วย
อำนาจของอนันตรปัจจัย.

**๖. อาสววิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตต-
ธรรม และอาสววิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย**

คือ โมหะ ที่สหระคด้วยโทมนัส ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระค
ด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่สหระคด้วยโทมนัส
ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดหลัง ๆ และ โมหะ ด้วย
อำนาจของอนันตรปัจจัย.

อวิชชนะ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่สหระคด้วยโทมนัส ที่สหระค
ด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ และ โมหะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

**๗. อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปยุตตธรรม
เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย**

คือ ชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโหมนัส ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดก่อน ๆ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโหมนัส ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๘. อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปยุตตธรรม

เป็นปัจจัยแก่อาสววิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโหมนัส ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดก่อน ๆ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่โมหะ ที่สหคตด้วยโหมนัส ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโหมนัส ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ภูฐานะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๙. อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปยุตตธรรม

เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโหมนัส ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดก่อน ๆ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโหมนัส ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๕. สมันตรปัจจัย

๑. อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของสมันตรปัจจัย

๖. สหชาติปัจจัย ๗๑ ๘. นิสยปัจจัย

๗๑ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย มี ๕ วาระ

๗๑ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ

๗๑ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของนิสยปัจจัย มี ๕ วาระ

๕. อุปนิสยปัจจัย

[๓๘๘] ๑. อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสยะ อนันตรูปนิสยะ และ
ปกตูปนิสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสยะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลาย
ที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสยปัจจัย.

๒. อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อนันตรูปนิสสยะ และ ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

ชั้นทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลาย
ที่เป็นอาสววิปยุตตธรรม และโมหะ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๓. อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตต-
ธรรม และอาสววิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อนันตรูปนิสสยะ และ ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

ชั้นทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลาย
ที่สหระคด้วยโทมนัส ที่สหระคด้วยวิจิกิจจา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ และโมหะ
ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๔. อาสววิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อรัम्मณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ
ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ
ปัญญา สุขทางกาย เสนาสนะ ฯลฯ โมหะแล้ว ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น.

ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย โมหะ เป็นปัจจัยแก่
ศรัทธา แก่โมหะ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

**๕. อาสววิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย**

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ
ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ก่อมานะ ถือทัญญู.

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย อุต
โทษนะ เสนาสนะ ฯลฯ โมหะแล้ว ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

ศรัทธา และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ราคะ ฯลฯ แก่ความปรารถนา
ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

**๖. อาสววิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตต-
ธรรม และอาสววิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อนันตรูปนิสสยะ และ ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

ศรัทธา ฯลฯ ศีล ฯลฯ โมหะ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่สหรคต
ด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจณา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ด้วย
อำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

**๗. อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปยุตตธรรม
เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อนันตรูปนิสสยะ และ ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

ชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโทมนัส ที่สหคตด้วยวิจิกิจญา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

พึงถามถึงมูล

๘. อาสวสัมปยุตตธรรม ฯลฯ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

ชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโทมนัส ที่สหคตด้วยวิจิกิจญา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นอาสววิปยุตตธรรม และโมหะ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๙. อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อนันตรูปนิสสยะ และ ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

ชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโทมนัส ที่สหคตด้วยวิจิกิจญา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโทมนัส ที่สหคตด้วยวิจิกิจญา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๑๐. ปุเรชาติปัจจัย

[๓๘๕] ๑. อาสววิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ และ วัตถุปุเรชาตะ
ที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่

พิจารณาเห็นซึ่งจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง
เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพโสตธาตุ.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โสภณูปายตนะ เป็น
ปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

ที่เป็น วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่

จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัย
แก่กายวิญญาณ.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นอัสววิปปยุตตธรรม และ
โมหะ ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

**๒. อัสววิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อัสวสัมปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ และ วัตถุปุเรชาตะ
ที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพิลิเพลินยิ่งซึ่งจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ เพราะ
ปรารภจักขุเป็นต้นนั้น รากะ ย่อมเกิดขึ้น ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่เป็นอัสวสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย.

๓. อัสววิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อัสวสัมปยุตต-
ธรรม และอัสววิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ และ วัตถุปุเรชาตะ
ที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่

เพราะปรารภจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยโทมนัส
ที่สหระคด้วยวิจิกิณา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยโทมนัส ที่สหระค
ด้วยวิจิกิณา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย.

๑๑. ปัจฉาชาติปัจจัย

[๓๕๐] ๑. อัสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อัสววิปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของปัจฉาชาติปัจจัย

คือ ขั้นทั้งหลายที่เป็นอัสวสัมปยุตตธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็น
ปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจฉาชาติปัจจัย.

๒. อัสววิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อัสววิปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของปัจฉาชาติปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอัสววิปยุตตธรรม ที่เกิดภายหลัง และโมหะ เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจฉาชาติปัจจัย.

๓. อัสวสัมปยุตตธรรม และอัสววิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อัสววิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของปัจฉาชาติปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยโทมนัส ที่สหระคด้วยวิจิกิจญา ที่สหระคด้วยอุทัจจะ ที่เกิดภายหลัง และโมหะ เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจฉาชาติปัจจัย.

๑๒. อาเสวนปัจจัย

[๓๕๑] ๑. อัสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อัสวสัมปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย

มี ๘ วาระ อาวัชชนะก็ดี วุฏฐานะก็ดี ไม่มี.

๑๓. กัมมปัจจัย

[๓๕๒] ๑. อัสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อัสวสัมปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

คือ เจตนาที่เป็นอัสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

**๒. อัสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อัสววิปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชตะ และ นานาขณิกะ

ที่เป็น สหชตะ ได้แก่

เจตนาที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

เจตนาที่สหคตด้วยโทมนัส ที่สหคตด้วยวิจิกิจญา ที่สหคตด้วย
อุทัจจะ เป็นปัจจัยแก่ โมหะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของ
กัมมปัจจัย.

ที่เป็น นานาขณิกะ ได้แก่

เจตนาที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่วิบากขันธ และ
กฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

**๓. อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตต-
ธรรม และอาสววิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย**

คือ เจตนาที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

เจตนาที่สหคตด้วยโทมนัส ที่สหคตด้วยวิจิกิจญา ที่สหคตด้วย
อุทัจจะ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธทั้งหลาย และ โมหะ และจิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

**๔. อาสววิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชตะ และ นานาขณิกะ

ที่เป็น สหชตะ ได้แก่

เจตนาที่เป็นอัสววิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น และ
จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น นานาขณิกะ ได้แก่

เจตนาที่เป็นอัสววิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่วิปากชั้น และ
กฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๑๔. วิปยุตตปัจจัย

[๓๕๓] ๑. อัสววิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อัสววิปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ.

๑๕. อาหารปัจจัย

[๓๕๔] ๑. อัสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อัสวสัมปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย

คือ อาหารทั้งหลายที่เป็นอัสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต-
ชั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

๒. อัสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อัสววิปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย

คือ อาหารทั้งหลายที่เป็นอัสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตต-
สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

อาหารทั้งหลาย ที่สหรถด้วยโทมนัส ที่สหรถด้วยวิจิกิจญา ที่สหรถด้วยอุทธัจจะ เป็นปัจจัยแก่โมหะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

**๓. อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตต-
ธรรม และอาสววิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย**

คือ อาหารทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต-
ชั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

อาหารทั้งหลายที่สหรถด้วยโทมนัส ที่สหรถด้วยวิจิกิจญา ที่สหรถ
ด้วยอุทธัจจะ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย, โมหะ และจิตตสมุฏฐาน-
รูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

**๔. อาสววิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย**

คือ อาหารทั้งหลายที่เป็นอาสววิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต-
ชั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

กวัฬการาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

๑๖. อินทริยปัจจัย

[๓๕๕] ๑. อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย มี ๔ วาระ.

๑๗. ฌานปัจฉิม ๗๗ ๑๘. สัมปยุตตปัจฉิม

๗๗ เป็นปัจฉิม ด้วยอำนาจของฌานปัจฉิม มี ๔ วาระ.

๗๗ เป็นปัจฉิม ด้วยอำนาจของมัคคปัจฉิม มี ๔ วาระ.

๗๗ เป็นปัจฉิม ด้วยอำนาจของสัมปยุตตปัจฉิม มี ๖ วาระ.

๒๐. วิปยุตตปัจฉิม

[๓๕๖] ๑. อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจฉิมแก่อาสววิปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจฉิม

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปังณาชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม ที่เกิดพร้อมกัน เป็นปัจฉิมแก่
จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจฉิม.

ที่เป็น ปังณาชาตะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจฉิมแก่
กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจฉิม.

๒. อาสววิปยุตตธรรม เป็นปัจฉิมแก่อาสววิปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจฉิม

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ ปุเรชาตะ และ ปังณาชาตะ

พึงให้พิสดาร.

๓. อาสววิปยุตตธรรม เป็นปัจฉิมแก่อาสวสัมปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจฉิม

มีอย่างเดียว คือที่เป็น ปุเรชาตะ ได้แก่
หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม ด้วย
อำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

๔. อาสววิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตต-
ธรรม และอาสววิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น ปุเรชาตะ ได้แก่
หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยโทมนัส ที่สหระค
ด้วยวิจิกิจญา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

๕. อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปยุตตธรรม
เป็นปัจจัยแก่อาสววิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปัจฉาชาตะ
ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่
ขั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยโทมนัส ที่สหระคด้วยวิจิกิจญา ที่สหระค
ด้วยอุทธัจจะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจ
ของวิปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น ปัจฉาชาตะ ได้แก่
ขั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยโทมนัส ที่สหระคด้วยวิจิกิจญา ที่สหระค
ด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดภายหลัง และโมหะ เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วย
อำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

๒ . อตฺถิปัจจย

[๓๕๗] ๑. อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจยแก่อาสวสัมปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจย มี ๑ วาระ.

๒. อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจยแก่อาสววิปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปัจจชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ชั้นทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม ที่เกิดพร้อมกัน เป็นปัจจย
แกจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจย.

ชั้นทั้งหลายที่สหระคตด้วยโทมนัส ที่สหระคตด้วยวิจิกิจจา ที่สหระคต
ด้วยอุทธัจจะ เป็นปัจจยแก่ โมหะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจ
ของอตฺถิปัจจย.

ที่เป็น ปัจจชาตะ ได้แก่

ชั้นทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจย
แก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจย.

๓. อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจยแก่อาสวสัมปยุตต-
ธรรม และอาสววิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจย เหมือนกับ
สหชาตปัจจย

๔. อาสววิปยุตตธรรม เป็นปัจจยแก่อาสววิปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจย

มี ๕ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ ปุเรชาตะ ปังณาชาตะ อาหาระ
และ อินทริยะ

พึงให้พิสดาร.

๕. อาสววิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปุเรชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

โมหะ ที่สหระคด้วยโทมนัส ที่สหระคด้วยวิจิจจนา ที่สหระคด้วย
อุทธัจจะ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจย.

ที่เป็น ปุเรชาตะ ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพิลิตเพลินยั้งซึ่งจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ เพราะ
ปรารภจักขุเป็นต้นนั้น รากะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น วิจิจจนา
ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม ด้วย
อำนาจของอตฺถิปัจจย.

๖. อาสววิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตต-
ธรรม และอาสววิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปุเรชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

โมหะ ที่สหระคด้วยโทมนัส ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วย
อุทัจจะ ที่เกิดพร้อมกัน เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และจิตตสมภูฐานรูป
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

ที่เป็น ปุเรชาตะ ได้แก่

เพราะปรารภจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยโทมนัส
ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทัจจะ และโมหะ ย่อมเกิดขึ้น.

๑. อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปยุตตธรรม

เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรมด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ สหชาตะ รวมกับ ปุเรชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ รวมกับ ปุเรชาติ ได้แก่

ขั้น ๑ ที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม ที่เกิดพร้อมกัน และหทยวัตถุ
เป็นปัจจัยแก่ขั้น ๓ ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย ฯลฯ ขั้น ๒ ฯลฯ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ขั้น ๑ ที่สหระคด้วยโทมนัส ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วย
อุทัจจะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ขั้น ๓ ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย ฯลฯ
ขั้น ๒ ฯลฯ

๒. อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปยุตตธรรม

เป็นปัจจัยแก่อาสววิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย

มี ๔ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ สหชาตะ รวมกับ ปุเรชาตะ,

ปัจฉาชาตะ รวมกับ อาหาระ และรวมกับ อินทริยะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่เป็นอัสวสัมปยุตตธรรม ที่เกิดพร้อมกัน และมหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย.

ขั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโทมนัส ที่สหคตด้วยวิจิจจนา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย.

ที่เป็น สหชาตะ รวมกับ ปุเรชาตะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโทมนัส ที่สหคตด้วยวิจิจจนา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ และหทยัตถุ เป็นปัจจัยแก่โมหะ ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย.

ที่เป็น ปังณาชาตะ รวมกับ อาหาระ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่เป็นอัสวสัมปยุตตธรรม ที่เกิดภายหลัง และกวนพิการาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย.

ที่เป็น ปังณาชาตะ รวมกับ อินทริยะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่เป็นอัสวสัมปยุตตธรรม ที่เกิดภายหลัง และรูป-ชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กัฏฐตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย.

๕. อัสวสัมปยุตตธรรม และอัสววิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อัสวสัมปยุตตธรรม และอัสววิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ สหชาตะ รวมกับ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ขั้น ๑ ที่สหคตด้วยโทมนัส ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วย
อุทธัจจะ ที่เกิดพร้อมกัน และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ขั้น ๓ และจิตตสมุฏฐาน-
รูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย ฯลฯ ขั้น ๒ ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๓๕๘] ในเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๕ วาระ
ในอิทธิปัจจัย มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในสมนันตรปัจจัย
มี ๕ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ ใน
นิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย
มี ๓ วาระ ในปัจฉาชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ ใน
กัมมปัจจัย มี ๔ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๔ วาระ
ในอินทริยปัจจัย มี ๔ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๔ วาระ ในมคคปัจจัย มี ๔ วาระ
ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอตฺถิปัจจัย
มี ๕ วาระ ในนตฺถิปัจจัย มี ๕ วาระ ในวิกตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอวิกตปัจจัย
มี ๕ วาระ.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจนีนิย

การยกปัจจัยในปัจจนีนิย

[๓๕๙] ๑. อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของ
สหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๒. อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอาร์म्मณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของ
สหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย
ด้วยอำนาจของปัจฉาชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๓. อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตต-
ธรรม และอาสววิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาร์म्मณปัจจัย, เป็น
ปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของ
อุปนิสสยปัจจัย.

๔. อาสววิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอาร์म्मณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของ
สหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย
ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาติ
ปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

๕. อาสววิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอาร์म्मณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของ
สหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย
ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย.

๖. อาสววิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตต-
ธรรม และอาสววิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาร์म्मณปัจจัย,

เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของ
อุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย.

๓. อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปยุตตธรรม
เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาร์म्मณปัจจัย,
เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของ
อุปนิสสยปัจจัย.

๔. อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปยุตตธรรม
เป็นปัจจัย แก่อาสววิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาร์म्मณปัจจัย,
เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของ
อุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาติปัจจัย.

๕. อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปยุตตธรรม
เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปยุตตธรรม ด้วย
อำนาจของอาร์म्मณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย,
เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๔๐๐] ในนเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาร์म्मณปัจจัย มี ๕ วาระ
ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๕ วาระ ในโนวิคตปัจจัย
มี ๕ วาระ.

ปัจจนียนัย จบ

อนุโลมปัจจนีย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๔๐๑] เพราะเหตุปัจจัจัย ในนอารัมมณปัจจัจัย มี ๕ วาระ... ใน
นอธิปติปัจจัจัย มี ๕ วาระ ในนสมนันตรปัจจัจัย มี ๕ วาระ ในนอัญญมัญญ-
ปัจจัจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัจัย มี ๕ วาระ ในนมัคคปัจจัจัย มี ๕ วาระ
ในนสัมปยุตตปัจจัจัย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัจัย มี ๖ วาระ ในนโนนัตติ-
ปัจจัจัย มี ๕ วาระ ในนโนวิกตปัจจัจัย มี ๕ วาระ.

อนุโลมปัจจนีย จบ

ปัจจนียานุโลม

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๔๐๒] เพราะเหตุปัจจัจัย ในนอารัมมณปัจจัจัย มี ๕ วาระ... ใน
อธิปติปัจจัจัย มี ๕ วาระ พึงกระทำการนับจำนวนอนุโลม ในนอวิกตปัจจัจัย
มี ๕ วาระ.

ปัจจนียานุโลม จบ

อาสวสัมปยุตตทุกะ จบ

๑๗. อาสวตาสวทูกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลมณั

๑. เหตุปัจจย

[๔๐๓] ๑. ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและตาสวธรรม อาศัย
ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและตาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจย

คือ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ อาศัยกามาสวะ ฯลฯ

พิงสุกัจจกรณั

อวิชชาสวะ อาศัยกวาสวะ ฯลฯ

พิงสุกัจจกรณั

อวิชชาสวะ อาศัยทิฏฐาสวะ ฯลฯ

๒. ธรรมที่เป็นตาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัย
ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและตาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจย

คือ สัมปยุตตขันธั และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย อาศัยอาสวธรรม
ทั้งหลาย.

๓. ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและตาสวธรรม และ
ธรรมที่เป็นตาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้ง
อาสวธรรมและตาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจย

คือ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ ที่เป็นสัมปยุตตขันธั และจิตตสมุฏฐาน-
รูปทั้งหลาย อาศัยกามาสวะ กวาสวะ ฯลฯ

พึงผูกจักรนัย

๔. ธรรมที่เป็นสวาสธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัย

ธรรมที่เป็นสวาสธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นสวาสธรรม
แต่ไม่ใช่อาสวธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลาย, ชั้นทั้งหลายอาศัย
หทยวัตถุ.

มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

๕. ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและสวาสธรรม อาศัย

ธรรมที่เป็นสวาสธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ อาสวธรรมทั้งหลาย อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นสวาสธรรม แต่
ไม่ใช่อาสวธรรม.

๖. ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและสวาสธรรม และ

ธรรมที่เป็นสวาสธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยธรรมที่เป็นอาสว-
ธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และอาสวธรรมทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัย
ชั้น ๑ ที่เป็นสวาสธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

๗. ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและสวาสธรรม อาศัย

ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและสวาสธรรม และธรรมที่เป็นสวาสธรรม
แต่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ อาศัยกามาสวะ และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย.

พึงผูกจักรนัยอย่างนี้.

๘. ธรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและสาสวธรรม และธรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๑ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ที่เป็นสาสวธรรม แต่ไม่ใช่อาสวธรรม และอาสวธรรมทั้งหลาย ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

๙. ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและสาสวธรรม และธรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและสาสวธรรม และธรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๑ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นสาสวธรรม แต่ไม่ใช่อาสวธรรม และกามาสวะ ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

พึงผูกจักรนัย.

ฯลฯ

ปฏิจจวาระกัถิ สหชาตวาระกัถิ ปัจจัยวาระกัถิ นิสยวาระกัถิ
สังสัฏฐวาระ กัถิ สัมปยุตตวาระกัถิ พึงกระทำอย่างทีกล่าวมาแล้ว.

อาสวทุกะ ฉันได พึงกระทำฉันนั้น ไม่มีแตกต่างกัน.

ปัญหาวาระ

อนุโลมณัย

๑. เหตุปัจจัย ฯลฯ ๓. อธิปัตติปัจจัย

ในปัญหาวาระ ในเหตุปัจจัย กี่ดี ในอาร์มมณปัจจัยก็ดี ไม่พึงกระทำโลกุตตระ ควรกระทำว่า " พระเสกขะทั้งหลาย " ย่อมพิจารณาโคตรภู ย่อมพิจารณาโวทาน แม้ในอธิปัตติปัจจัย ผู้ที่รู้ปัจจัยทุกอย่างแล้ว พึงกระทำ.

๔. อนันตรปัจจัย

[๔๐๔] ๑. ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและสาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรม และสาสวธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ อาสวธรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรมทั้งหลาย ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๒. ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและสาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ อาสวธรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลาย ที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อาสวธรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ภูฐานะ ด้วยอำนาจของอนันตร-
ปัจจัย.

๓. ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและสาสวธรรม เป็น
ปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและสาสวธรรม และธรรมที่เป็น
สาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ อาสวธรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม
ทั้งหลาย ที่เกิดหลัง ๆ และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอนันตร-
ปัจจัย.

๔. ธรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็น
ปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของ
อนันตรปัจจัย

คือ ขันธทั้งหลายที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม ที่เกิดก่อน ๆ
เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม ที่เกิดหลัง ๆ
ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อนุโลม เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, อนุโลม เป็นปัจจัยแก่โวทาน,
อวิชชนะ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นสาสวธรรม แต่ไม่ใช่อาสวธรรม
ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๕. ธรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็น
ปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและสาสวธรรม ด้วยอำนาจของ
อนันตรปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรมทั้งหลาย ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อาวัชชนะ เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๖. ธรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและสาสวธรรม และธรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรมทั้งหลาย ที่เกิดหลัง ๆ และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อาวัชชนะ เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรมและสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๗. ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและสาสวธรรม และธรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและสาสวธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ อาสวธรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อน ๆ และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรมทั้งหลาย ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๘. ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและสาสวธรรม และธรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ อาสวธรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อน ๆ และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อาสวธรรม และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ภูฏานะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๕. ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและสาสวธรรม และธรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและสาสวธรรม และธรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ อาสวธรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อน ๆ และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรมทั้งหลาย ที่เกิดหลัง ๆ และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

พึงให้พิสดารอย่างนี้ทั้งหมด.

อนันตรปัจจัย แม้ในอาสวทุกะ ก็พึงให้พิสดาร เหมือนกับทุกะนี้.

อวิชชนะก็ดี ภูฏานะก็ดี ท่านแสดงไว้เหมือนกันอย่างนี้ ข้อที่ย่อไว้ทั้งหมด พึงกระทำให้พิสดาร เหมือนกับอาสวทุกะ ไม่มีแตกต่างกัน.

อาสวสาสวทุกะ จบ

๑๘. อาสวอาสวสัมปยุตตทูกะ

ปฏิจวาระ

อนุโลมณั

๑. เหตุปัจจัย

[๔๐๕] ๑. ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม
อาศัยธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัย

คือ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ อาศัยกามาสวะ.

ฟังผูกจักรนั

อวิชชาสวะ อาศัยภวาสวะ.

ฟังผูกจักรนั

อวิชชาสวะ อาศัยทิฏฐาสวะ

๒. ธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่อาสว-
ธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม เกิด
ขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตขันธทั้งหลาย อาศัยอาสวธรรมทั้งหลาย.

๓. ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม
และธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยธรรม

ที่เป็นทั้งอสาชกรรมและอสาสัมปยุตตกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุ
ปัจจัย

คือ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัย
อสาสัมปยุตตกามาสาชกรรมทั้งหลาย.

พึงผูกจักรนัย

๔. ธรรมที่เป็นอสาสัมปยุตตกรรมแต่ไม่ใช่อสา-
ชกรรม อาศัยธรรมที่เป็นอสาสัมปยุตตกรรมแต่ไม่ใช่อสาชกรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอสาสัมปยุตตกรรมแต่ไม่ใช่
อสาชกรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๕. ธรรมที่เป็นทั้งอสาชกรรมและอสาสัมปยุตตกรรม
อาศัยธรรมที่เป็นอสาสัมปยุตตกรรมแต่ไม่ใช่อสาชกรรม เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัย

คือ อสาชกรรมทั้งหลาย อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอสาสัมปยุตตกรรม
แต่ไม่ใช่อสาชกรรม.

๖. ธรรมที่เป็นทั้งอสาชกรรมและอสาสัมปยุตตกรรม
และธรรมที่เป็นอสาสัมปยุตตกรรมแต่ไม่ใช่อสาชกรรม อาศัยธรรม
ที่เป็นอสาสัมปยุตตกรรมแต่ไม่ใช่อสาชกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุ
ปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ และอาสวธรรมทั้งหลาย อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นอาสว-
สัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม ฯลฯ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

๑. ธรรมที่เป็นอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม
อาศัยธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม และธรรม
ที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุ
ปัจจัย

คือ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ อาศัยกามาสวะ และสัมปยุตตชั้นที่
ทั้งหลาย.

พึงผูกจักรนัยทั้งหมด

๒. ธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่อาสว-
ธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม และ
ธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะ
เหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่
อาสวธรรม และอาสวธรรมทั้งหลาย ฯลฯ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

๓. ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม
และธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยธรรม
ที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นอาสว-
สัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

พระอภิธรรมปิฎก ปุฏฐาน เล่ม ๗ ภาค ๔ - หน้า 445

คือ ชั้นที่ ๓ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นอัสว-
สัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่อัสวธรรม และกามาสวะ ฯลฯ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

พึงผูกจักรนัย

ทุกปัจจัยพึงกระทำอย่างนี้.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๔๐๖] ในเหตุปัจจัย มี ๘ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๘ วาระ
ในอธิปัตติปัจจัย มี ๘ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๘ วาระ ในกัมมปัจจัย
มี ๘ วาระ ในวิปากปัจจัย ไม่มี ในอาหารปัจจัย มี ๘ วาระ ฯลฯ ในอวิตต-
ปัจจัย มี ๘ วาระ.

ปัจจัยนัย

๑. นอธิปัตติปัจจัย

[๔๐๗] ธรรมที่เป็นทั้งอัสวธรรมและอัสวสัมปยุตตธรรม
อาศัยธรรมที่เป็นทั้งอัสวธรรมและอัสวสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น
เพราะนอธิปัตติปัจจัย

นเหตุมูลกะ ไม่มี.

ฯลฯ เพราะนปุเรชาติปัจจัย

ฯลฯ เพราะนปัจฉาชาติปัจจัย

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๔๐๘] ในนอธิปัตติปัจจย มี ๕ วาระ ในนปุเรชาตปัจจย มี ๕ วาระ
ในนปัจจลาชาตปัจจย มี ๕ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจย
มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๕ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ.

แม้การนับทั้งสองนัยนอกนี้ก็ดี สหชาตวาระก็ดี ปัจจยวาระก็ดี
นิสสยวาระก็ดี สังสัฏฐวาระก็ดี สัมปยุตตวาระก็ดี พึงกระทำให้บริบูรณ์
อย่างนี้ เหมือนกับ ปฏิจจวาระ.

ปัญหาวาระ

อนุโลมัย

๑. เหตุปัจจัย

[๔๐๕] ๑. ธรรมที่เป็นทั้งอสาवธรรมและอสาवสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งอสาवธรรมและอสาवสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ (วาระที่ ๑-๓)

๔. ธรรมที่เป็นอสาवสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่อสาवธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นอสาवสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่อสาवธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลาย ที่เป็นอสาवสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่อสาवธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๔๑๐] ๑. ธรรมที่เป็นทั้งอสาवธรรมและอสาवสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งอสาवธรรมและอสาवสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ (วาระที่ ๑-๓)

๔. ธรรมที่เป็นอสาवสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่อสาवธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นอสาवสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่อสาवธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภขันธุ์ทั้งหลายที่เป็นอัสวสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่
อัสวธรรม ขันธุ์ทั้งหลายที่เป็นอัสวสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่อัสวธรรม
ย่อมเกิดขึ้น.

**๕. ธรรมที่เป็นอัสวสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่อัสว-
ธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งอัสวธรรมและอัสวสัมปยุตตธรรม
ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย**

คือ เพราะปรารภขันธุ์ทั้งหลายที่เป็นอัสวสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่
อัสวธรรม อัสวธรรมทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

**๖. ธรรมที่เป็นอัสวสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่อัสว-
ธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งอัสวธรรมและอัสวสัมปยุตตธรรม
และธรรมที่เป็นอัสวสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่อัสวธรรม ด้วยอำนาจ
ของอาร์มมณปัจจัย**

คือ เพราะปรารภขันธุ์ทั้งหลายที่เป็นอัสวสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่
อัสวธรรม อัสวธรรมและขันธุ์ทั้งหลายที่เป็นอัสวสัมปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

**๗. ธรรมที่เป็นทั้งอัสวธรรมและอัสวสัมปยุตตธรรม
และธรรมที่เป็นอัสวสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่อัสวธรรม เป็นปัจจัย
แก่ธรรมที่เป็นทั้งอัสวธรรมและอัสวสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจ
ของอาร์มมณปัจจัย มี ๓ วาระ (วาระที่ ๗-๘-๙)**

๓. อธิปัตติปัจจัย ๗๑ ๑๐. อาเสวนปัจจัย

อธิปัตติปัจจัย มีการกระทำให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เหมือนกับ
อาร์มมณปัจจัย.

อนันตรปัจจัย ฟังกระทำว่า ที่เกิดก่อน ๆ เหมือนกับ อารัมมณ-
ปัจจัยนั้นเทียว.

สมนันตรปัจจัย สหชาติปัจจัย อัญญมัญญปัจจัย นิสสยปัจจัย
เหมือนกับอารัมมณปัจจัยนั้นเทียว การจำแนก ไม่มี มี ๓ วาระ.
ฟังกระทำอุปนิสสยปัจจัยทั้งหมด.

๑๑. กัมมปัจจัย

[๔๑๑] ๑. ธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่อาสว-
ธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่อาสว-
ธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย มี ๓ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย มี ๕ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย มี ๕ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของนตฺถิปัจจัย มี ๕ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๔๑๒] ในเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๕ วาระ ในอธิปัตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๓ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๕ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอตฺถิปัจจัย มี ๕ วาระ ในนตฺถิปัจจัย มี ๕ วาระ ในวิกตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอวิกตปัจจัย มี ๕ วาระ.

ปัจจัยนัย

การยกปัจจัยในปัจจัยนัยะ

[๔๑๓] ๑. ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๒. ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมเป็นอาสวสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๓. ธรรมที่เป็นทั้งอสาชธรรมและอสาชสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งอสาชธรรมและอสาชสัมปยุตตธรรม และ ธรรมที่เป็นอสาชสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่อสาชธรรม ด้วยอำนาจของ อารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๔. ธรรมที่เป็นอสาชสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่อสาชธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นอสาชสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่อสาชธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของ สหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๕. ธรรมที่เป็นอสาชสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่อสาชธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งอสาชธรรมและอสาชสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของ สหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๖. ธรรมที่เป็นอสาชสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่อสาชธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งอสาชธรรมและอสาชสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นอสาชสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่อสาชธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๗. ธรรมที่เป็นทั้งอสาชธรรมและอสาชสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นอสาชสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่อสาชธรรม เป็น

ปัจจัยแก่กรรมที่เป็นทั้งอาสวกรรมและอาสวสัมปยุตตกรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๘. กรรมที่เป็นทั้งอาสวกรรมและอาสวสัมปยุตตกรรม และกรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตกรรม แต่ไม่ใช่อาสวกรรม เป็นปัจจัยแก่กรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตกรรม แต่ไม่ใช่อาสวกรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๙. กรรมที่เป็นทั้งอาสวกรรมและอาสวสัมปยุตตกรรม และกรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตกรรม แต่ไม่ใช่อาสวกรรม เป็นปัจจัยแก่กรรมที่เป็นทั้งอาสวกรรมและอาสวสัมปยุตตกรรม และกรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตกรรม แต่ไม่ใช่อาสวกรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

การนับจำนวนวาระในปัจจุบันีเย

[๔๑๔] ในนเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาร์มมณปัจจัย มี ๕ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๕ วาระ ในโนนอวิกตปัจจัย มี ๕ วาระ.

อนุโลมปัจจนีนิย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนีนิย

[๔๑๕] เพราะเหตุปัจจย ในนอารัมมณปัจจย มี ๔ วาระ... ใน
นสมนันตรปัจจย มี ๔ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๔ วาระ ฯลฯ ในนมัคค-
ปัจจย มี ๔ วาระ ฯลฯ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๔ วาระ ในนโนนัตถิปัจจย
มี ๔ วาระ ในนโนวิกตปัจจย มี ๔ วาระ.

ปัจจนียานุโลม

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๔๑๖] เพราะเหตุปัจจย ในนอารัมมณปัจจย มี ๕ วาระ... ใน
อธิปติปัจจย มี ๕ วาระ พึงนับบทที่เป็นอนุโลม ฯลฯ ในนอวิกตปัจจย
มี ๕ วาระ.

อาสวอาสวสัมปยุตตทุกะ จบ

๑๕. อาสววิปยุตตาสวทูกะ

ปฏิจวาระ

อนุโลมณัย

๑. เหตุปัจจัย

[๔๑๓] ๑. ธรรมที่เป็นอาสววิปยุตตาสวธรรม อาศัยธรรม
ที่เป็นอาสววิปยุตตาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอาสววิปยุตต-
สวธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลาย, ชั้นทั้งหลาย อาศัย
หทยวัตถุ.

ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

ธรรมที่เป็นอาสววิปยุตตอนาสวธรรม อาศัยธรรมที่เป็นอาสว-
วิปยุตตอนาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ.

โลกียทูกะ ในจุฬันตรทูกะ พิสตารันนโค พึงให้พิสตารันนนั้น ไม่มี
แตกต่างกัน ฯลฯ

อาสววิปยุตตาสวทูกะ จบ

อาสวโคจลกะ จบ

๒๐. สัตถุญชนทูกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลมณัถ

๑. เหตุปัจจย

[๔๑๘] ๑. สัตถุญชนทธรรม อาศัถสัตถุญชนทธรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจย

คือ ทิฏฐิสัตถุญชนั อวิชชาสัตถุญชนั อาศัถกามราคสัตถุญชนั
สีลพตปรามาตสัตถุญชนั อวิชชาสัตถุญชนั อาศัถกามราคสัตถุญชนั
มานสัตถุญชนั อวิชชาสัตถุญชนั อาศัถกามราคสัตถุญชนั
อวิชชาสัตถุญชนั อาศัถกามราคสัตถุญชนั
อิสตาสัตถุญชนั อวิชชาสัตถุญชนั อาศัถปฏิมสัตถุญชนั
มัจฉริยสัตถุญชนั อวิชชาสัตถุญชนั อาศัถปฏิมสัตถุญชนั
อวิชชาสัตถุญชนั อาศัถปฏิมสัตถุญชนั
ภวราคสัตถุญชนั อวิชชาสัตถุญชนั อาศัถมานสัตถุญชนั
อวิชชาสัตถุญชนั อาศัถภวราคสัตถุญชนั
อวิชชาสัตถุญชนั อาศัถวิจิกิจฉาสัตถุญชนั

๒. ทธรรมทไมใช่สัตถุญชนทธรรม อาศัถสัตถุญชนทธรรม

เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจย

คือ สัมปยุตตขันธั และจิตตสมุฏฐานรูปทงหลาย อาศัถสัตถุญชน-
ทธรรมทงหลาย.

๓. สัตถุญจนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัตถุญจนธรรม

อาศัยสัตถุญจนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ทิฏฐิสัตถุญจน อวิชชาสัตถุญจน สัมปยุตตขันธทั้งหลาย และ
จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยกามราคสัตถุญจน.

พึงผูกจักรนัย

๔. ธรรมที่ไม่ใช่สัตถุญจนธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่

สัตถุญจนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ ๑ ที่ไม่ใช่สัตถุญจน-
ธรรม ฯลฯ ขันธ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ อาศัยขันธทั้งหลาย ขันธทั้งหลาย อาศัย
หทยวัตถุ.

ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป กภูตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูป
ทั้งหลาย.

๕. สัตถุญจนธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่สัตถุญจนธรรม

เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัตถุญจนธรรมทั้งหลาย อาศัยขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่สัตถุญจนธรรม

๖. สัตถุญจนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัตถุญจนธรรม

อาศัยธรรมที่ไม่ใช่สัตถุญจนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ ๓ และสัตถุญจนธรรมทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป
อาศัยขันธ ๑ ที่ไม่ใช่สัตถุญจนธรรม ฯลฯ ขันธ ๒ ฯลฯ

๓. สัตถุญชชนธรรม อาศัยสัตถุญชชนธรรม และธรรม

ที่ไม่ใช่สัตถุญชชนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ทิฏฐิสัตถุญชน์ อวิชาสัตถุญชน์ อาศัยกามราคสัตถุญชน์ และ
ตั้มปยุตตขันธทั้งหลาย.

พึงผูกจักรนัย

๔. ธรรมที่ไม่ใช่สัตถุญชชนธรรม อาศัยสัตถุญชชนธรรม

และธรรมที่ไม่ใช่สัตถุญชชนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ ๑ ที่ไม่ใช่สัตถุญชชน-
ธรรม และสัตถุญชชนธรรมทั้งหลาย ฯลฯ ขันธ ๒ ฯลฯ

๕. สัตถุญชชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัตถุญชชนธรรม

อาศัยสัตถุญชชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัตถุญชชนธรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ ๓ ทิฏฐิสัตถุญชน์ อวิชาสัตถุญชน์ และจิตตสมุฏฐานรูป
อาศัยขันธ ๑ ที่ไม่ใช่สัตถุญชชนธรรม และกามราคสัตถุญชน์ ฯลฯ.

พึงผูกจักรนัย

ในอาร์มมณปัจจัย รูปไม่มี.

อธิปัตติปัจจัย เหมือนกับ เหตุปัจจัย วิจิกิจฉาสัตถุญชน์ไม่มี.

เพราะอนันตรปัจจัย ฯลฯ เพราะอวิคตปัจจัย.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๔๑๕] ในเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๕ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๕ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๕ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

ปัจจัยนีนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๔๒๐] ๑. สัญโญชนธรรม อาศัยสัญโญชนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ อวิชชาสัญโญชน์ อาศัยวิจิกิจฉาสัญโญชน์.

๒. ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ ตลอดถึงอัญญัตตว์.

๓. สัญโญชนธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ อวิชชาสัญโญชน์ อาศัยชั้นทั้งหลายที่สหรคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคด้วยอุทธัจจะ.

๔. สัญโญชนธรรม อาศัยสัญโญชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ อวิชชาสัจญ์ โยชนัน อาศัยวิจิกิจจาสัจญ์ โยชนัน และสัมปยุตตขันธ^๕
ทั้งหลาย ฯลฯ

เหมือนกับ อาสวโคจรณะ

แม้ในอารัมมณปัจจัยทั้งหมด ก็พึงยกขึ้น.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๔๒๑] ในนเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตร-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนปัจจชาติปัจจัย มี ๕ วาระ
ในนอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย
มี ๕ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนโนวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๔๒๒] เพราะเหตุปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ... ใน
นอธิปัตติปัจจัย มี ๕ วาระ.

พึงนับอย่างนี้ทั้งหมด.

ปัจจัยยานุโลม

การนับจำนวนวาระในปัจจัยยานุโลม

[๔๒๓] เพราะเหตุปัจจัย ในอารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ ในปัจจัย
ทั้งปวง มี ๔ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๔ วาระ
ในมคคปัจจัย มี ๓ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๔ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย
มี ๔ วาระ.

สหชาตวาระ

อนุโลมัย

๑. สัตถุญชนธรรมเกิดร่วมกับสัตถุญชนธรรม ฯลฯ
เหมือนกับปฏิจวาระ.

ปัจจัยวาระ

อนุโลมท้าย

๑. เหตุปัจจัย

[๔๒๔] ๑. สัตถุโยชนธรรม อาศัยสัตถุโยชนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ เหมือนกับ ปฏิยวาระ.

๒. ธรรมที่ไม่ใช่สัตถุโยชนธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่ สัตถุโยชนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่ไม่ใช่สัตถุโยชน- ธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลาย, ชั้นทั้งหลาย อาศัย หทยวัตถุ.

ฯลฯ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป กฐิตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูป ทั้งหลาย.

ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่สัตถุโยชนธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

๓. สัตถุโยชนธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่สัตถุโยชน- ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัตถุโยชนธรรมทั้งหลาย อาศัยชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่สัตถุโยชน- ธรรม.

๔. สัตถุโยชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัตถุโยชนธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่สัตถุโยชนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ สัตถุโณชนธรรม และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑
ที่ไม่ใช่สัตถุโณชนธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

สัตถุโณชนธรรมทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ.

จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

สัตถุโณชนธรรมและสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ.

๕. สัตถุโณชนธรรม อาศัยสัตถุโณชนธรรม และธรรม

ที่ไม่ใช่สัตถุโณชนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ทิฏฐิสัตถุโณชน อวิชชาสัตถุโณชน อาศัยกามราคสัตถุโณชน และ
สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย.

ทิฏฐิสัตถุโณชน อวิชชาสัตถุโณชน อาศัยกามราคสัตถุโณชน และ
หทยวัตถุ.

พึงผูกจักรนัย

๖. ธรรมที่ไม่ใช่สัตถุโณชนธรรม อาศัยสัตถุโณชน-

ธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัตถุโณชนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่ไม่ใช่สัตถุโณชน-
ธรรม และสัตถุโณชนธรรมทั้งหลาย ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

พึงผูกจักรนัย

ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่สัตถุโณชนธรรม อาศัยสัตถุโณชนธรรมทั้งหลาย
และหทยวัตถุ.

๗. สัตถุโณชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัตถุโณชนธรรม

อาศัยสัตถุโณชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัตถุโณชนธรรม เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัย

พระอภิธรรมปิฎก ปุฏฐาน เล่ม ๗ ภาค ๔ - หน้า 463

คือ ชั้น ๓ ทิฏฐิสัญโญชน อวิชชาสัญโญชน และจิตตสมุฏฐานรูป
อาศัยชั้น ๑ ที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม และกามราคสัญโญชน ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

พึงผูกจักรนัย

ทิฏฐิสัญโญชน อวิชชาสัญโญชน และสัมปยุตตชั้น อาศัยกามราค-
สัญโญชน และหทยวัตถุ.

พึงผูกจักรนัย

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๔๒๕] ในเหตุปัจจย มี ๕ วาระ ในอาร์มมณปัจจย มี ๕ วาระ
ในปัจจยทั้งปวง มี ๕ วาระ ในวิปากปัจจย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจย
มี ๕ วาระ.

ปัจจนีย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๔๒๖] ในเหตุปัจจย มี ๔ วาระ ในที่ใด ๆ ได้ หทยวัตถุ ในที่นั้น
พึงกระทำให้มีหทยวัตถุ เช่นเดียวกัน. ในอาร์มมณปัจจย มี ๓ วาระ ฯลฯ
ในโนวิคตปัจจย มี ๓ วาระ.

การนับวาระในนัยทั้งสองแม่นอกนี้ก็ดี นิสสยวาระก็ดี พึงกระทำ
อย่างนี้.

สังสัณฺฐวาระ

อนุโลมณัถ

๑. เหตุปัจจย

[๔๒๗] ๑. สัณฺโณชนธรรม เจือกับสัณฺโณชนธรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจย

คือ ทิฏฐิสัณฺโณชนั อวิชาสัณฺโณชนั เจือกับกามราคสัณฺโณชนั.

พึงกระทำ ๕ วาระ อย่างนี้ เฉพาะอรุณภูมิเท่านั้น.

สังสัณฺฐวาระก็ดี สัมปยุตตวาระก็ดี พึงกระทำอย่างนี้.

ปัญหาวาระ

อนุโลมัย

๑. เหตุปัจจัย

[๔๒๘] ๑. สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรม

ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต-
สัญโญชนธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๒. สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรม

สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๓. สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรม

และธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น
สัญโญชนธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๔. ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรม

ที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. อารัมมณปัจจัย

[๔๒๕] ๑. สัญโญชนธรรมเป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรม

ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภสัญโญชนธรรมทั้งหลาย สัญโญชนธรรมทั้งหลาย
ย่อมเกิดขึ้น.

พึงกระทำมูล (วาระที่ ๒)

เพราะปรารภสัญโญชนธรรมทั้งหลาย จันท์ทั้งหลายที่ไม่ใช่สัญโญชน-
ธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

พึงกระทำมูล (วาระที่ ๓)

เพราะปรารภสัญโญชนธรรมทั้งหลาย สัญโญชนธรรมและสัมปยุตต-
จันท์ทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

๔. ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรม

ที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล ฯลฯ กระทำอุโบสถกรรม ฯลฯ แล้ว
พิจารณากุศลกรรมนั้น.

บุคคลพิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยตั้งสมไว้แล้วในกาลก่อน.

บุคคลออกจากฌานแล้ว พิจารณาฌาน.

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรคแล้ว พิจารนามรรค, ผล ฯลฯ
พิจารณานิพพาน.

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก้วโwatan, แก่มรรค, แก่ผล, แก่
อวิชชนะ.

พระอริยะทั้งหลายพิจารณากิเลสที่ละแล้ว ที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม
กิเลสที่ข่มแล้ว ฯลฯ ในกาลก่อน ฯลฯ

บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่
สัญโญชนธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมณัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักขุ, ฟังเสียงด้วยทิพโสตราตุ.

บุคคลรู้จักของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม
ด้วยเจโตปริยญาณ.

อากาสนัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญญาตนะ, ฯลฯ อากิญ-
จัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญาตนะ.

รูปลายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็น
ปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิญญาณ แก่
เจโตปริยญาณ แก่บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ยถากัมมุปกญาณ แก่
อนาคตังสญาณ แก่อาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย.

**๕. ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่
สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย**

คือบุคคลให้ทานแล้ว ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ พิจารณา
กุศลกรรมที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ ออกจากฌานแล้ว ฯลฯ

บุคคลพิจารณาซึ่งจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่สัญโญ-
ชนธรรม ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมเพติดเพตินยิ่ง เพราะปรารภซึ่งจักขุเป็นต้นนั้น
ราคะ ย่อมเกิดขึ้น ฯลฯ โทมณัส ย่อมเกิดขึ้น.

**๖. ธรรมที่ไม่ใช่สัณฺเฑาะฐนธรรม เป็นปัจจัยแก่
สัณฺเฑาะฐนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัณฺเฑาะฐนธรรม ด้วยอำนาจของ
อาร์มมณปัจจัย**

คือบุคคลให้ทานแล้ว ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ พิจารณา
กุศลกรรมที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ ออกจากฌานแล้ว ฯลฯ

บุคคลพิจารณาซึ่งจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่สัณฺเฑาะฐน-
ธรรม ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมเพิลิดเพลินยั้ง เพราะปรารถนาคือเป็นต้นนั้น
สัณฺเฑาะฐนธรรม และชั้นทั้งหลายที่เป็นสัณฺเฑาะฐนสัมปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

**๗. สัณฺเฑาะฐนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัณฺเฑาะฐนธรรม
เป็นปัจจัยแก่สัณฺเฑาะฐนธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย มี ๓ วาระ
(วาระที่ ๗-๘-๙) พึงกระทำว่า เพราะปรารถนาคือ.**

๓. อธิปัตติปัจจัย

[๔๓๐] **๑. สัณฺเฑาะฐนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัณฺเฑาะฐนธรรม
ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย**

มีอย่างเดียว คือที่เป็น อาร์มมณอธิปัตติ ได้แก่

กระทำสัณฺเฑาะฐนธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ มีการกระทำ
ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นทั้ง ๓ วาระ (วาระที่ ๑-๓)

**๔. ธรรมที่ไม่ใช่สัณฺเฑาะฐนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรม
ที่ไม่ใช่สัณฺเฑาะฐนธรรม ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณชิปติ และ สหชตาชิปติ

ที่เป็น อารัมมณชิปติ ได้แก่

บุคคลให้ทาน ฯลฯ สีล ฯลฯ มี ๓ วาระ (วาระที่ ๔-๕-๖)

อารัมมณชิปติ สหชตาชิปติ แม้แห่งวาระทั้ง ๓ ก็ควรกระทำ.
พึงจำแนกทั้ง ๓ วาระอีก.

๗. สัตถุญญชฺชนชฺชรรรรม และชฺชรรรรมทึไม่ไช้สัถุญญชฺชนชฺชรรรรม

เป็นปัจจยแก้สัถุญญชฺชนชฺชรรรรม ด้วยอำนาจของอชิปติปัจจย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น อารัมมณชิปติ ได้แก่

กระทำสัถุญญชฺชนชฺชรรรรม และสัมปยุตตขันธทั้งหลายให้เป็นอารมณ์อย่าง
หนักแน่น ฯลฯ มี ๓ วาระ (วาระที่ ๗-๘-๙)

๘. อนันตรปัจจย

[๔๓๑] ๑. สัถุญญชฺชนชฺชรรรรม เป็นปัจจยแก้สัถุญญชฺชนชฺชรรรรม

ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจย

คือ สัถุญญชฺชนชฺชรรรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจยแก้สัถุญญชฺชนชฺชรรรรม
ทั้งหลาย ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจย มี ๓ วาระ
(วาระที่ ๑-๒-๓)

๔. ชฺชรรรรมทึไม่ไช้สัถุญญชฺชนชฺชรรรรม เป็นปัจจยแก้ชฺชรรรรม

ทึไม่ไช้สัถุญญชฺชนชฺชรรรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจย

คือ ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่สัตถุโณชนธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัย
แก่ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่สัตถุโณชนธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ฯลฯ แก่ผลสมาบัติ
ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๕. ธรรมที่ไม่ใช่สัตถุโณชนธรรม เป็นปัจจัยแก่

สัตถุโณชนธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่สัตถุโณชนธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัย
แก่สัตถุโณชนธรรมทั้งหลาย ที่เกิดหลัง ๆ ฯลฯ แม้ทั้ง ๒ วาระ (วาระที่ ๕-๖)
ก็พึงกระทำอย่างทีกล่าวมาแล้ว.

๗. สัตถุโณชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัตถุโณชนธรรม

เป็นปัจจัยแก่สัตถุโณชนธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
(วาระที่ ๗-๘-๙)

๕. สมันตรปัจจัย

๑. สัตถุโณชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัตถุโณชนธรรม

ด้วยอำนาจของสมันตรปัจจัย มี ๕ วาระ.

๖. สหชาติปัจจัย ฯลฯ ๘. นิสสยปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย มี ๕ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ.

๕. อุปนิสยปัจจัย

[๔๓๒] ๑. สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรม

ด้วยอำนาจของอุปนิสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสยะ อนันตรูปนิสยะ และ
ปกตูปนิสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสยะ ได้แก่

สัญโญชนธรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรมทั้งหลาย ด้วย
อำนาจของอุปนิสยปัจจัย แม้ทั้ง ๓ วาระ ก็เหมือนอย่างนี้.

๔. ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรม

ที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสยะ อนันตรูปนิสยะ และ
ปกตูปนิสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสยะ ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ยังสมบัติให้เกิดขึ้น
ก่อนมานะ ถือทิฏฐิ.

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา รากะ ฯลฯ ความปรารถนา ฯลฯ
เสนาสนะแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ผลสมบัติ
ด้วยอำนาจของอุปนิสยปัจจัย.

๕. ธรรมที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม เป็นปัจจัยแก่

สัญญาชนธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ
ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ก่อมานะ ถือทิฏฐิ.

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ รากะ ฯลฯ แก่ความปรารถนา

ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๖. ธรรมที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม เป็นปัจจัยแก่

สัญญาชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม ด้วยอำนาจของ
อุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ
ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ก่อมานะ ถือทิฏฐิ.

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่สัญญาชนธรรม และสัมปยุตต-
พันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๓. สัตถุญฺชนชฺรรม และชฺรรมทึไม่ไช้สัถุญฺชนชฺรรม
เป็นปัจจยัแก้สัถุญฺชนชฺรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจยั มี ๓ วาระ
(วาระทึ ๓-๘-๕)

ปุเรชาทปัจจยั

[๔๓๓] ๑. ชฺรรมทึไม่ไช้สัถุญฺชนชฺรรม เป็นปัจจยัแก้ชฺรรม
ทึไม่ไช้สัถุญฺชนชฺรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาทปัจจยั

มี ๒ อย่าง คืทึเป็น อารัมมณปุเรชาทะ และ วัตถุปุเรชาทะ
ทึเป็น อารัมมณปุเรชาทะ ไต้แก้

บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง
ฯลฯ โทมณัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักขุ, ฟังเสียงด้วยทิพโสตรธาตุ.

รูปายตนะ เป็นปัจจยัแก้ จักขุวิญญาน ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็น
ปัจจยัแก้กายวิญญาน ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจยั.

ทึเป็น วัตถุปุเรชาทะ ไต้แก้

จักขายตนะ เป็นปัจจยัแก้จักขุวิญญาน ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจยัแก้
กายวิญญาน.

หทยวัตถุ เป็นปัจจยัแก้ขันธทั้งหลายทึไม่ไช้สัถุญฺชนชฺรรม ด้วย
อำนาจของปุเรชาทปัจจยั.

๒. ชฺรรมทึไม่ไช้สัถุญฺชนชฺรรม เป็นปัจจยัแก้
สัถุญฺชนชฺรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาทปัจจยั

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ และ วัตตปุเรชาตะ
ที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่

บุคคลพิจารณาซึ่งจักขุ ฯลฯ หทยวัตต ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมเพติด-
เพตินยิ่ง เพราะปรารภจักขุเป็นต้นนั้น รากะ ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น วัตตปุเรชาตะ ได้แก่

หทยวัตต เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของ
ปุเรชาตปัจจัย.

๓. ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่

สัญโญชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของ
ปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ และ วัตตปุเรชาตะ
ที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่

บุคคลพิจารณาซึ่งจักขุ ฯลฯ หทยวัตต ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมเพติด-
เพตินยิ่ง เพราะปรารภจักขุเป็นต้นนั้น สัญโญชนธรรม และสัมปยุตตขันธ-
ทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น วัตตปุเรชาตะ ได้แก่

หทยวัตต เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรม และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย
ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๑๑. ปัจจาทปัจจย

[๔๓๔] ๑. สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่

สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของปัจจาทปัจจย มี ๑ วาระ.

๒. ธรรมที่ไม่ใช่สัณฺญาชนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรม
ที่ไม่ใช่สัณฺญาชนธรรม ด้วยอำนาจของปัจฉาชาติปัจจัย
๓. สัณฺญาชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัณฺญาชนธรรม
เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่สัณฺญาชนธรรม ด้วยอำนาจของปัจฉาชาติ-
ปัจจัย

๑๒. อาเสวนปัจจัย

- [๔๓๕] ๑. สัณฺญาชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัณฺญาชนธรรม
ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ.

๑๓. กัมมปัจจัย ฯลฯ ๑๕. สัมปยุตตปัจจัย

- [๔๓๖] ๑. ธรรมที่ไม่ใช่สัณฺญาชนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรม
ที่ไม่ใช่สัณฺญาชนธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ.

๑๓ฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ.

๑๓ฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ.

๑๓ฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ.

๑๓ฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย มี ๓ วาระ.

๑๓ฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย มี ๕ วาระ.

๑๓ฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ.

๒๐. วิปยุตตปัจจย

[๔๓๗] ๑. สัตถุญชนธรรม เป็นปัจจยแก่ธรรมที่ไม่ใช่

สัตถุญชนธรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปังณาชาตะ

พึงจำแนก

๒. ธรรมที่ไม่ใช่สัตถุญชนธรรม เป็นปัจจยแก่ธรรม

ที่ไม่ใช่สัตถุญชนธรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ ปุเรชาตะ และ ปังณาชาตะ

พึงจำแนก

๓. ธรรมที่ไม่ใช่สัตถุญชนธรรม เป็นปัจจยแก่

สัตถุญชนธรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น ปุเรชาตะ ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจยแก่สัตถุญชนธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของ
วิปยุตตปัจจย.

๔. ธรรมที่ไม่ใช่สัตถุญชนธรรม เป็นปัจจยแก่

สัตถุญชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัตถุญชนธรรม ด้วยอำนาจของ

วิปยุตตปัจจย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น ปุเรชาตะ ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจยแก่สัตถุญชนธรรม และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย
ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจย.

๕. สัตถุญชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัตถุญชนธรรม
เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่สัตถุญชนธรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตต-
ปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปังณาชาตะ
พึงจำแนก

๒๑. อตฺถิปัจจัย

[๔๓๘] ๑. สัตถุญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัตถุญชนธรรม
ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย มี ๑ วาระ เหมือนกับปฏิจจวาระ.

๒. สัตถุญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่
สัตถุญชนธรรม ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปังณาชาตะ ฯลฯ

๓. สัตถุญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัตถุญชนธรรม
และธรรมที่ไม่ใช่สัตถุญชนธรรมด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย เหมือนกับ
ปฏิจจวาระ.

๔. ธรรมที่ไม่ใช่สัตถุญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรม
ที่ไม่ใช่สัตถุญชนธรรม ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ บุเรชาตะ ปังณาชาตะ อาหาระ
และ อินทริยะ ฯลฯ

๕. สัตถุญจนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัตถุญจนธรรม-

สัตถุญจนธรรม ด้วยอำนาจของอติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปุเรชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่สัตถุญจนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตสัตถุญจน-
ธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอติปัจจัย.

ที่เป็น ปุเรชาตะ ได้แก่

บุคคลพิจารณาซึ่งจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมเพติด
เพตินยัง เพราะปรารภจักขุเป็นต้นนั้น รากะ ย่อมเกิดขึ้น โทมนัส ย่อม
เกิดขึ้น.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่สัตถุญจนธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของ
อติปัจจัย.

๖. ธรรมที่ไม่ใช่สัตถุญจนธรรม เป็นปัจจัยแก่

**สัตถุญจนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัตถุญจนธรรม ด้วยอำนาจของ
อติปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปุเรชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ธรรมที่ไม่ใช่สัตถุญจนธรรมทั้งหลาย ฯลฯ เหมือนกับ อาสวทุกะ.

๗. สัตถุญจนธรรมและธรรมที่ไม่ใช่สัตถุญจนธรรม

เป็นปัจจัยแก่สัตถุญจนธรรม ด้วยอำนาจของอติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ สหชาตะ รวมกับ ปุเรชาตะ เหมือนกับอาสวทุกะ.

๘. สัตถุโณชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัตถุโณชนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่สัตถุโณชนธรรม ด้วยอำนาจของอัติปัจจัย

มี ๔ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ, สหชาตะ รวมกับ ปุเรชาตะ, ปัจฉาชาตะ รวมกับ อาหาระ และรวมกับ อินทริยะ ฟังจำแนก เหมือนกับ อาสวทุกะ.

๙. สัตถุโณชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัตถุโณชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัตถุโณชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัตถุโณชนธรรม ด้วย อำนาจของอัติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ, และ สหชาตะ รวมกับ ปุเรชาตะ ฟังจำแนก เหมือนกับอาสวทุกะ.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๔๓๕] ในเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๕ วาระ ในอิปติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๓ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๕ วาระ

ในสัมปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ ในวิปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ ในอัติปัจจย
ใน ๕ วาระ ในนัตติปัจจย มี ๕ วาระ ในวิคตปัจจย มี ๕ วาระ ในอวิคตปัจจย
มี ๕ วาระ.

ปัจจนีนัย

การยกปัจจยในปัจจนีนยะ

[๔๔๐] ๑. สัตฺตัญญุชฌธรรม เป็นปัจจยแก่สัตฺตัญญุชฌธรรม ด้วย
อำนาจของอารัมมณปัจจย, เป็นปัจจย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจย,
เป็นปัจจยด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจย.

๒. สัตฺตัญญุชฌธรรม เป็นปัจจยแก่ธรรมที่ไม่ใช่
สัตฺตัญญุชฌธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจย, เป็นปัจจย ด้วย
อำนาจของสหชาติปัจจย, เป็นปัจจยด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจย,
เป็นปัจจย ด้วยอำนาจของปัจฉชาติปัจจย.

๓. สัตฺตัญญุชฌธรรม เป็นปัจจยแก่สัตฺตัญญุชฌธรรม
และธรรมที่ไม่ใช่สัตฺตัญญุชฌธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจย,
เป็นปัจจย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจย, เป็นปัจจย ด้วยอำนาจของ
อุปนิสสยปัจจย.

๔. ธรรมที่ไม่ใช่สัตฺตัญญุชฌธรรม เป็นปัจจยแก่ธรรม
ที่ไม่ใช่สัตฺตัญญุชฌธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจย, เป็นปัจจย
ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจย, เป็นปัจจย ด้วยอำนาจของอุปนิสสย-
ปัจจย, เป็นปัจจย ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจย, เป็นปัจจย ด้วย

อำนาจของปัจฉาชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย,
เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของ
อินทริยปัจจัย.

๕. ธรรมที่ไม่ใช่สัณฺญาชนธรรม เป็นปัจจัยแก่
สัณฺญาชนธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วย
อำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย,
เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาติ ปัจจัย.

๖. ธรรมที่ไม่ใช่สัณฺญาชนธรรม เป็นปัจจัยแก่
สัณฺญาชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัณฺญาชนธรรม ด้วยอำนาจของ
อาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย
ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาติ-
ปัจจัย.

๗. สัณฺญาชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัณฺญาชนธรรม
เป็นปัจจัยแก่สัณฺญาชนธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็น
ปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของ
อุปนิสสยปัจจัย.

๘. สัณฺญาชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัณฺญาชนธรรม
เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่สัณฺญาชนธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณ-
ปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วย
อำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัยด้วยอำนาจของปัจฉาชาติปัจจัย.

๙. สัณฺญาชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัณฺญาชนธรรม
เป็นปัจจัยแก่สัณฺญาชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัณฺญาชนธรรม ด้วย

อำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย,
เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๔๔๑] ในนเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๕ วาระ
ในปัจจัยทั้งปวง มี ๕ วาระ ในโนอวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๔๔๒] เพราะเหตุปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ.... ใน
นสมนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอุปนิสสย-
ปัจจัย มี ๔ วาระ ฯลฯ ในนมัคคปัจจัย มี ๔ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๒
วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๔ วาระ ในนนัตถิปัจจัย มี ๔ วาระ ในโนวิคต-
ปัจจัย มี ๔ วาระ.

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๔๔๓] เพราะนเหตุปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย มี ๕ วาระ... ใน
อธิปัตติปัจจัย มี ๕ วาระ พึงกระทำอนุโลมมาติกา ในอวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

สัณฺโณชนทุกะ จบ

๒๑. สัตถุญชฌนียทุกะ

ปฏิจจวาระ

อนุลอมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๔๔๔] ๑. สัตถุญชฌนียธรรม อาศัยสัตถุญชฌนียธรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นสัตถุญชฌนีย-
ธรรม ฯลฯ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ หทยัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลาย, ชั้นทั้งหลาย อาศัย
หทยัตถุ.

มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

เหมือนกับโลกียทุกะ ในจุฬันตรทุกะ ไม่มีแตกต่างกัน.

สัตถุญชฌนียทุกะ จบ

๒๒. สัตถุโณชนสัมปยุตตทูกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลมณัย

๑. เหตุปัจจัย

[๔๔๕] ๑. สัตถุโณชนสัมปยุตตธรรม อาศัยสัตถุโณชน-
สัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นสัตถุโณชนสัมปยุตตธรรม ฯลฯ
ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

๒. สัตถุโณชนวิปยุตตธรรม อาศัยสัตถุโณชน-
สัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นที่ทั้งหลายที่เป็นสัตถุโณชนสัมปยุตตธรรม

๓. สัตถุโณชนสัมปยุตตธรรม และสัตถุโณชนวิปยุตต-
ธรรม อาศัยสัตถุโณชนสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นสัตถุโณชน-
สัมปยุตตธรรม ฯลฯ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

๔. สัตถุโณชนวิปยุตตธรรมอาศัย สัตถุโณชนวิปยุตต-
ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นสัตถุโณชน-
วิปยุตตธรรม ฯลฯ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยโมหะ ที่สหระคด้วยอุทัจจะ.

ปฏิสนธิ ฯลฯ

๕. สัญโญชนสัมปยุตตธรรม อาศัยสัญโญชน-
วิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตขั้นที่ทั้งหลาย อาศัยโมหะ ที่สหระคด้วยอุทัจจะ.

๖. สัญโญชนสัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปยุตต-
ธรรม อาศัยสัญโญชนวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตขั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย อาศัยโมหะ ที่
สหระคด้วยอุทัจจะ.

๗. สัญโญชนสัมปยุตตธรรม อาศัยสัญโญชน-
สัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุ
ปัจจัย

คือ ขั้นที่ ๓ อาศัยขั้นที่ ๑ ที่สหระคด้วยอุทัจจะ และโมหะ ฯลฯ
ขั้นที่ ๒ ฯลฯ

๘. สัญโญชนวิปยุตตธรรม อาศัยสัญโญชน-
สัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุ
ปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้นทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตต-
ธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย อาศัยขั้นทั้งหลาย
ที่สหระคด้วยอุทัจจะ และโมหะ.

๘. สัตถุญจนสัมปยุตตธรรมและสัตถุญจนวิปยุตต-
ธรรม อาศัยสัตถุญจนสัมปยุตตธรรม และสัตถุญจนวิปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่สหระคด้วย
อุทัจจะ และโมหะ ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

๒. อารัมมณปัจจัย

[๔๔๖] ๑. สัตถุญจนสัมปยุตตธรรม อาศัยสัตถุญจน-
สัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นสัตถุญจนสัมปยุตตธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

๒. สัตถุญจนวิปยุตตธรรม อาศัยสัตถุญจน-
สัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคด้วยอุทัจจะ อาศัยชั้นทั้งหลายที่สหระคด้วย
อุทัจจะ.

๓. สัตถุญจนสัมปยุตตธรรมและสัตถุญจนวิปยุตต-
ธรรม อาศัยสัตถุญจนสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และโมหะ อาศัยชั้น ๑ ที่สหระคด้วยอุทัจจะ ฯลฯ
ชั้น ๒ ฯลฯ

๔. สัตถุญจนวิปยุตตธรรม อาศัยสัตถุญจน-
วิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นสัญญาชนวิปยุตตธรรม ฯลฯ
ชั้น ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ชั้นทั้งหลาย อาศัยทวยวัตถุ.

๕. สัญญาชนสัมปยุตตธรรม อาศัยสัญญาชน-
วิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมปัจจัย

คือ สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย อาศัยโมหะ ที่สหระคตด้วยอุทัจจะ.

๖. สัญญาชนสัมปยุตตธรรม อาศัยสัญญาชน-
สัมปยุตตธรรม และสัญญาชนวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะ
อาร์มมปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่สหระคตด้วยอุทัจจะ และโมหะ ฯลฯ
ชั้น ๒ ฯลฯ

๓. อธิปัตติปัจจัย

[๔๔๗] ๑. สัญญาชนสัมปยุตตธรรม อาศัยสัญญาชน-
สัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอธิปัตติปัจจัย มี ๓ วาระ (วาระที่ ๑-๒-๓)

๔. สัญญาชนวิปยุตตธรรม อาศัยสัญญาชนวิปยุตต-
ธรรม เกิดขึ้น เพราะอธิปัตติปัจจัย มี ๑ วาระ.

๕. สัญญาชนวิปยุตตธรรม อาศัยสัญญาชนสัมปยุตต-
ธรรม และสัญญาชนวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอธิปัตติปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยจันทร์ทั้งหลายที่เป็นสัจจะชนสัมปยุตตธรรม
และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๔๔๘] ในเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๖ วาระ
ในอธิปัตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๖ วาระ ในสมนันตรปัจจัย
มี ๖ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ
ในนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๖ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย
มี ๖ วาระ ในอาสวณปัจจัย มี ๖ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๕ วาระ ในวิปาก-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๕ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๕ วาระ
ในฌานปัจจัย มี ๕ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๕ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย
มี ๖ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอตฺถิปัจจัย มี ๕ วาระ ใน-
นตฺถิปัจจัย มี ๖ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๖ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

ปัจจัยนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๔๔๙] ๑. สัจจะชนสัมปยุตตธรรม อาศัยสัจจะชน-
สัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจณา อาศัยจันทร์ทั้งหลายที่สหระคด้วย
วิจิกิจณา.

๒. สัญโญชนวิปยุตตธรรม อาศัยสัญโญชน-
สัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคด้วยอุทัจจะ อาศัยขั้นทั้งหลายที่สหระคด้วย
อุทัจจะ.

๓. สัญโญชนวิปยุตตธรรม อาศัยสัญโญชน-
วิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ อาศัยขั้น ๑ ที่เป็นสัญโญชนวิปยุตตธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ
๗๗ ตลอดถึงอัสญญัตตัว.

การนับจำนวนวาระในปัจเจกนิยะ

[๔๕๐] ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาร์มมณปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตร-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสัยปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนปุเรชตปัจจัย มี ๗ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๕ วาระ
ในนอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ ในนวิปากปัจจัย
มี ๕ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ ในนโนตติปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๔๕๑] เพราะเหตุปัจจย ในนอารัมมณปัจจย มี ๓ วาระ... ใน
นอธิปัตติปัจจย มี ๕ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจย
มี ๖ วาระ ในนปัจจฉาชาตปัจจย มี ๕ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๕ วาระ
ในนกัมมปัจจย มี ๔ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๕ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย
มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๔ วาระ ในนโนนัตติปัจจย มี ๓ วาระ
ในนโนวิกตปัจจย มี ๓ วาระ.

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๔๕๒] เพราะเหตุปัจจย ในนอารัมมณปัจจย มี ๓ วาระ.... ใน-
วิปากปัจจย มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในนัคคปัจจย มี ๒
วาระ ฯลฯ ในนอวิกตปัจจย มี ๓ วาระ.

แม้สหชาตวาระ ก็เหมือนกับ ปฏิจจวาระ.

ปฏิจจวาระ จบ

ปัจฉยวาระ

อนุโลมณัย

๑. เหตุปัจฉัย

[๔๕๓] ๑. สัตถุโณชนสัมปยุตตธรรม อาศัยสัตถุโณชน-
สัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัย มี ๓ วาระ (วาระที่ ๑-๒-๓)
เหมือนกับ ปฏิจยวาระ.

๔. สัตถุโณชนวิปยุตตธรรม อาศัยสัตถุโณชน-
วิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัย

คือ ๗๗ ตลอดถึงปฏิสนธิ มหาภูตรูป ๑๗๗
ชั้นทั้งหลายที่เป็นสัตถุโณชนวิปยุตตธรรม อาศัยหทยวัตถุ.
โมหะ ที่สหระคด้วยอุทัจจะ อาศัยหทยวัตถุ.

๕. สัตถุโณชนสัมปยุตตธรรม อาศัยสัตถุโณชน-
วิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นสัตถุโณชนสัมปยุตตธรรม อาศัยหทยวัตถุ.
สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย อาศัยโมหะ ที่สหระคด้วยอุทัจจะ.

๖. สัตถุโณชนสัมปยุตตธรรม และสัตถุโณชนวิปยุตต-
ธรรม อาศัยสัตถุโณชนวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นสัตถุโณชนสัมปยุตตธรรม อาศัยหทยวัตถุ.
จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยโมหะ ที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ.

๑. สัญโญชนสัมปยุตตธรรม อาศัยสัญโญชน-
สัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุ
ปัจจัย

คือ ขั้น ๓ อาศัยขั้น ๑ ที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม และ
หทยวัตถุ ฯลฯ ขั้น ๒ ฯลฯ

ขั้น ๓ อาศัยขั้น ๑ ที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ฯลฯ
ขั้น ๒ ฯลฯ

๒. สัญโญชนวิปยุตตธรรม อาศัยสัญโญชน-
สัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุ
ปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้นทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตต-
ธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้นทั้งหลายที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ.

๓. สัญโญชนสัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปยุตต-
ธรรม อาศัยสัญโญชนสัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขั้น ๓ อาศัยขั้น ๑ ที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม และ
หทยวัตถุ ฯลฯ ขั้น ๒ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นสัญญาชนสัมปยุตตธรรม
และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่สหระคด้วยอุทัจจะ
และโมหะ ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

๒. อารัมมณปัจจัย

[๔๕๔] ๑. สัญญาชนสัมปยุตตธรรม อาศัยสัญญาชน-
สัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ เหมือนกับ
ปฏิจวาระ.

๔. สัญญาชนวิปยุตตธรรม อาศัยสัญญาชน-
วิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ ตลอดถึงปฏิสนธิ ชั้นทั้งหลายที่เป็นสัญญาชนวิปยุตตธรรม
อาศัยหทยวัตถุ.

จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ ฯลฯ กายวิญญาณ อาศัยกายตนะ.

ชั้นทั้งหลายที่เป็นสัญญาชนวิปยุตตธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

โมหะ ที่สหระคด้วยอุทัจจะ อาศัยหทยวัตถุ.

๕. สัญญาชนสัมปยุตตธรรม อาศัยสัญญาชน-
วิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นสัญญาชนสัมปยุตตธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย อาศัยโมหะ ที่สหระคด้วยอุทัจจะ.

๖. สัญโญชนสัมปยุตตธรรมและสัญโญชนวิปยุตต-
ธรรม อาศัยสัญโญชนวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มณปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่สหรถด้วยอุทัจจะ และโมหะ อาศัยหทยวัตถุ.

๗. สัญโญชนสัมปยุตตธรรม อาศัยสัญโญชน-
สัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะ
อาร์มณปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม และ
หทยวัตถุ ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่สหรถด้วยอุทัจจะ และโมหะ ฯลฯ
ชั้น ๒ ฯลฯ

๘. สัญโญชนวิปยุตตธรรม อาศัยสัญโญชน-
สัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะ
อาร์มณปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหรถด้วยอุทัจจะ อาศัยชั้นทั้งหลายที่สหรถด้วย
อุทัจจะ และหทยวัตถุ.

๙. สัญโญชนสัมปยุตตธรรมและสัญโญชนวิปยุตต-
ธรรม อาศัยสัญโญชนสัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะอาร์มณปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และโมหะ อาศัยชั้น ๑ ที่สหรถด้วยอุทัจจะ และ
หทยวัตถุ ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

๓. อธิปัตติปัจจัย

[๔๕๕] ๑. สัตถุญชนสัมปยุตตธรรม อาศัยสัตถุญชน-
สัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอธิปัตติปัจจัย
ฯลฯ เพราะอวิกตปัจจัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๔๕๖] นเหตุปัจจัย มี ๘ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๘ วาระ
ในอธิปัตติปัจจัย มี ๘ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๘ วาระ ในวิปากปัจจัย
มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๘ วาระ ฯลฯ ในอวิกตปัจจัย มี ๘ วาระ.

ปัจจัยนัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๔๕๗] ๑. สัตถุญชนสัมปยุตตธรรม อาศัยสัตถุญชน-
สัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย
คือ โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจณา อาศัยชั้นทั้งหลายที่สหระคด้วย
วิจิกิจณา.

๒. สัตถุญชนวิปยุตตธรรม อาศัยสัตถุญชน-
สัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย
คือ โมหะ ที่สหระคด้วยอุทัจจะ อาศัยชั้นทั้งหลายที่สหระคด้วย
อุทัจจะ.

**๓. สัญโญชนวิปยุตตรธรรม อาศัยสัญโญชน-
วิปยุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย**

คือ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นสัญโญชนวิปยุตตรธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ
๗๑ ตลอดถึงอัญญัตตว.

จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ ๗๑ กายวิญญาณ อาศัยกายตนะ.
ชั้นทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนวิปยุตตรธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ และ
โมหะ ที่สหคด้วยอุทัจจะ อาศัยหทยัตถุ.

**๔. สัญโญชนสัมปยุตตรธรรม อาศัยสัญโญชน-
วิปยุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย**

คือ โมหะ ที่สหคด้วยวิจิกิจฉา อาศัยหทยัตถุ.

**๕. สัญโญชนสัมปยุตตรธรรม อาศัยสัญโญชน-
สัมปยุตตรธรรม และสัญโญชนวิปยุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะ
นเหตุปัจจัย**

คือ โมหะ ที่สหคด้วยวิจิกิจฉา อาศัยชั้นทั้งหลายที่สหคด้วย
วิจิกิจฉา และหทยัตถุ.

**๖. สัญโญชนวิปยุตตรธรรม อาศัยสัญโญชน-
สัมปยุตตรธรรม และสัญโญชนวิปยุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะ
นเหตุปัจจัย**

คือ โมหะ ที่สหคด้วยอุทัจจะ อาศัยชั้นทั้งหลายที่สหคด้วย
อุทัจจะ และหทยัตถุ.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๔๕๘] ในนเหตุปัจจย มี ๖ วาระ ในนอารัมมณปัจจย มี ๓ วาระ
ในนอธิปติปัจจย มี ๕ วาระ ในนอนันตรปัจจย มี ๓ วาระ ในนสมนันตร-
ปัจจย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย
มี ๓ วาระ ในนปุรชาตปัจจย มี ๓ วาระ ในนปัจจฉาชาตปัจจย มี ๕ วาระ
ในนอาเสวนปัจจย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๔ วาระ ในนวิปากปัจจย
มี ๕ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๑ วาระ
ในนฉานปัจจย มี ๑ วาระ ในนมคคปัจจย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย
มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๖ วาระ ในนโนนัตถิปัจจย มี ๓ วาระ
ในนโนวิกตปัจจย มี ๓ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๔๕๙] เพราะเหตุปัจจย ในนอารัมมณปัจจย มี ๓ วาระ.... ใน-
นอธิปติปัจจย มี ๕ วาระ. พึงกระทำอย่างนี้.

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๔๖๐] เพราะนเหตุปัจจย ในนอารัมมณปัจจย มี ๖ วาระ ใน-
ปัจจยทั้งปวง มี ๖ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๖ วาระ
ในนมคคปัจจย มี ๖ วาระ ฯลฯ ในนวิกตปัจจย มี ๖ วาระ.

แม้นิสสยวาระ ก็เหมือนกับ ปัจจยวาระ

สังสัณฺฐวาระ

อนุโลมณัถ

๑. เหตุปัจจัย

[๔๖๑] ๑. สัณฺโณชนสัมปยุตตธรรม เจือกับสัณฺโณชน-
สัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ เจือกับชั้น ที่เป็นสัณฺโณชนสัมปยุตตธรรม ฯลฯ
ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

๒. สัณฺโณชนวิปยุตตธรรม เจือกับสัณฺโณชน-
วิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ เจือกับชั้นที่ ๑ ที่เป็นสัณฺโณชนวิปยุตตธรรม ฯลฯ
ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๓. สัณฺโณชนสัมปยุตตธรรม เจือกับสัณฺโณชน-
วิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย เจือกับโมหะ ที่สหรรคด้วยอุทฺธัจจะ.

๔. สัณฺโณชนสัมปยุตตธรรม เจือกับสัณฺโณชน-
สัมปยุตตธรรม และสัณฺโณชนวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุ
ปัจจัย

พระอภิธรรมปิฎก ปุฏฐาน เล่ม ๗ ภาค ๔ - หน้าที่ 499

คือ ชั้นที่ ๓ เจือกับชั้นที่ ๑ ที่สทรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ฯลฯ
ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๔๖๒] ในเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๖ วาระ
ในอธิปัตติปัจจัย มี ๒ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๖ วาระ ในสมนันตรปัจจัย
มี ๖ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๖ วาระ.

ปัจจัยนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจัยนัย

[๔๖๓] ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ในอธิปัตติปัจจัย มี ๖ วาระ
ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๖ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๖ วาระ ในนอาเสวน-
ปัจจัย มี ๖ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๖ วาระ
ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย
มี ๖ วาระ.

การนับจำนวนวาระทั้งสองนัยนอกนี้ก็ดี สัมปยุตตวาระก็ดี พึงกระทำ
อย่างนี้.

ปัญหาวาระ

อนุโลมัย

๑. เหตุปัจจัย

[๔๖๔] ๑. สัญโญชนสัมปยุตตธรรมเป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-
สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๒. สัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-
วิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่
จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๓. สัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-
สัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุ
ปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ชั้น
ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วย
อำนาจของเหตุปัจจัย.

๔. สัญโญชนวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-
วิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นสัณฺโณชนวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ สัมปยุตตขันธ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

โมหะ ที่สหระคด้วยอุทฺธจจะ เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ปฏิสนธิ ฯลฯ

๕. สัณฺโณชนวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัณฺโณชน- สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคด้วยอุทฺธจจะ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๖. สัณฺโณชนวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัณฺโณชน- สัมปยุตตธรรม และสัณฺโณชนวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุ ปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคด้วยอุทฺธจจะ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ และ จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๔๖๕] ๑. สัณฺโณชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัณฺโณชน- สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภขันธทั้งหลายที่เป็นสัณฺโณชนสัมปยุตตธรรม ขันธ ทั้งหลายที่เป็นสัณฺโณชนสัมปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

พึงกระทำมูล (วาระที่ ๒)

เพราะปรารภขันธทั้งหลายที่เป็นสัณฺญาชนสัมปยุตตธรรม ขันธ
ทั้งหลายที่เป็นสัณฺญาชนวิปยุตตธรรม และโมหะ ย่อมเกิดขึ้น.

พึงกระทำมูล (วาระที่ ๓)

เพราะปรารภขันธทั้งหลายที่เป็นสัณฺญาชนสัมปยุตตธรรม ขันธ
ทั้งหลายที่สหระคด้วยอุทฺธัจจะ และโมหะ ย่อมเกิดขึ้น.

๔. สัณฺญาชนวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัณฺญาชน- วิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ แล้วพิจารณา
ซึ่งกุศลกรรมนั้น.

บุคคลพิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน.

บุคคลออกจากฌานแล้ว พิจารณาฌาน.

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรคแล้ว พิจารนามรรค, พิจารณาผล,
พิจารณานิพพาน.

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่วาทาน, แก่มรรค, แก่ผล, แก่
อาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย.

พระอริยะทั้งหลายพิจารณากิเลสที่ละแล้ว ที่เป็นสัณฺญาชนวิปยุตต-
ธรรม พิจารณากิเลสที่ข่มแล้ว รู้ซึ่งกิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน.

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธทั้งหลายที่เป็น
สัณฺญาชนวิปยุตตธรรม และโมหะ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักษุ, ฟังเสียงด้วยทิพโสตราตุ.

บุคคลรู้จักของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นสัจฉญาณวิปยุตต-
กรรม ด้วยเจโตปริยญาณ.

อากาสนัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญญาตนะ.

รูปายตนะ ฯลฯ โภฏฐัพพายตนะ ฯลฯ

ขั้นทั้งหลายที่เป็นสัจฉญาณวิปยุตตกรรม เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิญญาณ
แก่เจโตปริยญาณ แก่บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ยถากัมมุปกญาณ แก่
อนาคตังสญาณ แก่อาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย.

**๕. สัจฉญาณวิปยุตตกรรม เป็นปัจจัยแก่สัจฉญาณ-
สัมปยุตตกรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย**

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ สีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ

กุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฉานแล้ว ฯลฯ

บุคคลพิจารณาซึ่งจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขั้นทั้งหลายที่เป็นสัจฉญาณ-
วิปยุตตกรรม และโมหะ ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมเพติดเพลินยิง เพราะ
ปรารภซึ่งจักขุเป็นต้นนั้น รากะ ย่อมเกิดขึ้น โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

**๖. สัจฉญาณวิปยุตตกรรม เป็นปัจจัยแก่สัจฉญาณ-
สัมปยุตตกรรม และสัจฉญาณวิปยุตตกรรม ด้วยอำนาจของ
อาร์มมณปัจจัย**

คือ เพราะปรารภจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขั้นทั้งหลายที่เป็นสัจฉญาณ-
วิปยุตตกรรม และโมหะ ขั้นทั้งหลายที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ
ย่อมเกิดขึ้น.

๓. สัญโญชนสัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปยุตต-
ธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของ
อาร์มณปัจจัย

คือ เพราะปรารภขันธุ์ทั้งหลายที่สหรถด้วยอุทัจจะ และโมหะ ขันธุ์
ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

พึงกระทำมูล (วาระที่ ๘)

เพราะปรารภขันธุ์ทั้งหลายที่สหรถด้วยอุทัจจะ และโมหะ ขันธุ์
ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนวิปยุตตธรรม และโมหะ ย่อมเกิดขึ้น.

พึงกระทำมูล (วาระที่ ๙)

เพราะปรารภขันธุ์ทั้งหลายที่สหรถด้วยอุทัจจะ และโมหะ ขันธุ์
ทั้งหลายที่สหรถด้วยอุทัจจะ และโมหะ ย่อมเกิดขึ้น.

๓. อธิปติปัจจัย

[๔๖๖] ๑. สัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-
สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อาร์มณอธิปติ และ สหชาตอธิปติ

ที่เป็น อาร์มณอธิปติ ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพิลิตเพลินยิ่ง เพราะกระทำ รากะ ฯลฯ ทิฏฐิ
ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ครั้นกระทำรากะเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์
อย่างหนักแน่นแล้ว รากะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น สหชาติปฏิบัติ ได้แก่

อธิปัตติกรรมที่เป็นสัจญโฆชนสัมปยุตตกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย.

๒. สัจญโฆชนสัมปยุตตกรรมเป็นปัจจัยแก่สัจญโฆชน-
วิปยุตตกรรม ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น สหชาติปฏิบัติ ได้แก่

อธิปัตติกรรมที่เป็นสัจญโฆชนสัมปยุตตกรรม เป็นปัจจัยแก่จิตต-
สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย.

๓. สัจญโฆชนสัมปยุตตกรรม เป็นปัจจัยแก่สัจญโฆชน-
สัมปยุตตกรรม และสัจญโฆชนวิปยุตตกรรม ด้วยอำนาจของ
อธิปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น สหชาติปฏิบัติ ได้แก่

อธิปัตติกรรมที่เป็นสัจญโฆชนสัมปยุตตกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย.

๔. สัจญโฆชนวิปยุตตกรรม เป็นปัจจัยแก่สัจญโฆชน-
วิปยุตตกรรม ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณชาติปฏิบัติ และ สหชาติปฏิบัติ

ที่เป็น อารัมมณชาติปฏิบัติ ได้แก่

บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ แล้วกระทำ
กุศลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว พิจารณา.

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฉานแล้ว ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค ฯลฯ ผล ฯลฯ นิพพาน ฯลฯ

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่วาทาน, แก่มรรค, แก่ผล, ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย.

ที่เป็น สหชาติาธิปัตติ ได้แก่

อธิปัตติธรรมที่เป็นสัจฉญาณวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย.

**๕. สัจฉญาณวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัจฉญาณ-
สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย**

มีอย่างเดียว คือที่เป็น อารัมมณาธิปัตติ ได้แก่

บุคคลให้ทานแล้ว ฯลฯ สีล ฯลฯ กระทำอุโบสถกรรม แล้วย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำกุศลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำทานเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว รากะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฉานแล้ว ฯลฯ

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำจักษุ ฯลฯ ทพยัตถุ ขั้นทั้งหลายที่เป็นสัจฉญาณวิปยุตตธรรม ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว รากะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

๔. อนันตรปัจจัย

[๔๖๗] ๑. สัตถุโยชนสัมปยุตตธรรมเป็นปัจจัยแก่สัตถุโยชน-
สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นสัตถุโยชนสัมปยุตตธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็น
ปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นสัตถุโยชนสัมปยุตตธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจ
ของอนันตรปัจจัย.

๒. สัตถุโยชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัตถุโยชน-
วิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่สหรถด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่
โมหะ ที่สหรถด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ชั้นทั้งหลายที่เป็นสัตถุโยชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ภูฐานะ
ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๓. สัตถุโยชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัตถุโยชน-
สัมปยุตตธรรม และสัตถุโยชนวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของ
อนันตรปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่สหรถด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่
ชั้นทั้งหลายที่สหรถด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดหลัง ๆ และโมหะ ด้วยอำนาจของ
อนันตรปัจจัย.

๔. สัตถุโยชนวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัตถุโยชน-
วิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ โมหะ ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ขั้นทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนวิปยุตตธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัย แก่ ฯลฯ ที่เกิดหลัง ๆ ฯลฯ แก่ผลสมบัติ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

**๕. สัญโญชนวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-
สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย**

คือ โมหะ ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขั้น
ทั้งหลายที่สหระคด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อวิชชนะ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม
ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

**๖. สัญโญชนวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-
สัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของ
อนันตรปัจจัย**

คือ โมหะ ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขั้น
ทั้งหลายที่สหระคด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดหลัง ๆ และ โมหะ ด้วยอำนาจของ
อนันตรปัจจัย.

อวิชชนะ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยอุทธัจจะ และ
โมหะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

**๗. สัญโญชนสัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปยุตต-
ธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของ
อนันตรปัจจัย**

พระอภิธรรมปิฎก ปุฏฐาน เล่ม ๗ ภาค ๔ - หน้า 509

คือ ชั้นทั้งหลายที่สหรคด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดก่อน ๆ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่สหรคด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของ อนันตรปัจจัย.

**๘. สัญโญชนสัมปยุตตธรรมและสัญโญชนวิปยุตต-
ธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของ
อนันตรปัจจัย**

คือ ชั้นทั้งหลายที่สหรคด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดก่อน ๆ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่โมหะ ที่สหรคด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของ อนันตรปัจจัย.

ชั้นทั้งหลายที่สหรคด้วยอุทธัจจะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ภูฐานะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

**๙. สัญโญชนสัมปยุตตธรรมและสัญโญชนวิปยุตต-
ธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนสัมปยุตตธรรม และสัญโญชน-
วิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย**

คือ ชั้นทั้งหลายที่สหรคด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดก่อน ๆ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่สหรคด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดหลัง ๆ และโมหะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๕. สมันนตรปัจจัย

**๑. สัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-
สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของสมันนตรปัจจัย มี ๕ วาระ.**

๖. สหชาติปัจจัย ฯลฯ ๘. นิสสยปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย มี ๕ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ.

๘. อุปนิสสยปัจจัย

[๔๖๘] ๑. สัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-
สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ
ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ขั้น
ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๒. สัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-
วิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อนันตรูปนิสสยะ และ ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ขั้น
ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนวิปยุตตธรรม และโมหะ ด้วยอำนาจของอุปนิสสย-
ปัจจัย.

๓. สัตถุโณชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัตถุโณชน-
สัมปยุตตธรรม และสัตถุโณชนวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของ
อุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อนันตรูปนิสสยะ และ ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

ขันธทั้งหลายที่เป็นสัตถุโณชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ
ทั้งหลายที่สหระคด้วยอุทระจะ และโมหะ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๔. สัตถุโณชนวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัตถุโณชน-
วิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ

ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น.

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย
เสนาสนะ ฯลฯ โมหะแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น.

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่
ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๕. สัตถุโณชนวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัตถุโณชน-
สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ

ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ก่อมานะ ถือทิวฐิ.

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา สุขทางกาย ฯลฯ เสนาสนะ ฯลฯ โมหะ แล้วฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ รากะ ฯลฯ แก่ ความปรารถนา ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๖. สัญโญชนวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-
สัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของ
อุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อนันตรูปนิสสยะ และ ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา สุขทางกาย ฯลฯ เสนาสนะ และโมหะ เป็น
ปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยอุทัจจะ และโมหะ ด้วยอำนาจของ
อุปนิสสยปัจจัย.

๗. สัญโญชนสัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปยุตต-
ธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของ
อุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อนันตรูปนิสสยะ และ ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยอุทัจจะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ขั้น
ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๘. สัญโญชนสัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปยุตต-
ธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของ
อุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อนันตรูปนิสสยะ และ ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

ขันธทั้งหลายที่สหระคด้วยอุทัจจะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ
ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนวิปยุตตธรรม และโมหะ ด้วยอำนาจของอุปนิสสย-
ปัจจัย.

๙. สัญโญชนสัมปยุตตธรรมและสัญโญชนวิปยุตต-
ธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนสัมปยุตตธรรม และสัญโญชน-
วิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อนันตรูปนิสสยะ และ ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

ขันธทั้งหลายที่สหระคด้วยอุทัจจะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ
ทั้งหลายที่สหระคด้วยอุทัจจะ และโมหะ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๑๐. ปุเรชาตปัจจัย

[๔๖๕] ๑. สัญโญชนวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-
วิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ และ วัตตปุเรชาตะ

ที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพโสตราหู.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โสทรูปพายตนะ เป็น
ปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

ที่เป็น วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่

จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัย
แก่กายวิญญาณ.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนวิปยุตตรธรรม
และโมหะ ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๒. สัญโญชนวิปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-
สัมปยุตตรธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ และ วัตถุปุเรชาตะ

ที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่

บุคคลพิจารณาซึ่งจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ ย่อมยินดี ย่อมเพติดเพตินยิ่ง
เพราะปรารภจักขุเป็นต้นนั้น รากะ ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตรธรรม
ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๓. สัญโญชนวิปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-
สัมปยุตตรธรรม และสัญโญชนวิปยุตตรธรรม ด้วยอำนาจของ
ปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ และ วัตถุปุเรชาตะ
ที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่

เพราะปรารภจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ ชั้นทั้งหลายที่สหรัคด้วยอุทัจจะ
และโมหะ ย่อมเกิดขึ้น.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่สหรัคด้วยอุทัจจะ และโมหะ
ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๑๑. ปัจฉาชาตปัจจัย

[๔๗๐] ๑. สัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-
วิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็น
ปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.

๒. สัญโญชนวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-
วิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนวิปยุตตธรรม และโมหะ ที่เกิด
ภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.

๓. สัญโญชนสัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปยุตต-
ธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของ
ปัจฉาชาตปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่สหรัคด้วยอุทัจจะ และโมหะ ที่เกิดภายหลัง
เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.

๑๒. อาเสวนปัจจัย

[๔๗๑] ๑. สัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-
สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ อาวัชชนะก็ดี
ภูฏานะก็ดี ไม่มี.

๑๓. กัมมปัจจัย

[๔๗๒] ๑. สัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-
สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

คือ เจตนาที่เป็นสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็น
สัญโญชนสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๒. สัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-
วิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชตะ และ นานาขณิกะ

ที่เป็น สหชตะ ได้แก่

เจตนาที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

เจตนาที่สหระคด้วยอุทธัจจะ เป็นปัจจัยแก่โมหะ และจิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น นานาขณิกะ ได้แก่

เจตนาที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่วิบากขันธ และ
กฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

**๓. สัตถุโณชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัตถุโณชน-
สัมปยุตตธรรม และสัตถุโณชนวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของ
กัมมปัจจัย**

คือ เจตนาที่เป็นสัตถุโณชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

เจตนาที่สหระคด้วยอุทัจจะ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย และ
โมหะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

**๔. สัตถุโณชนวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัตถุโณชน-
วิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ นานาขณิกะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

เจตนาที่เป็นสัตถุโณชนวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และ
จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ที่เป็น นานาขณิกะ ได้แก่

เจตนาที่เป็นสัตถุโณชนวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่วิปากขั้น และ
กฐัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๑๔. วิปากปัจจัย

[๔๗๓] ๑. สัตถุโณชนวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัตถุโณชน-
วิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ.

๑๕. อาหารปัจจัย

[๔๗๔] ๑. สัตถุญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัตถุญชน-
สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย มี ๔ วาระ.

๑๖. อินทริยปัจจัย ๗๗ ๑๕. สัมปยุตตปัจจัย

๗๗ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย มี ๔ วาระ.

๗๗ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย มี ๔ วาระ.

๗๗ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย มี ๔ วาระ.

๗๗ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสัมปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ.

๒๐. วิปยุตตปัจจัย

[๔๗๕] ๑. สัตถุญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัตถุญชน-
วิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปังณาชาตะ

๒. สัตถุญชนวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัตถุญชน-
วิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ ปุเรชาตะ และ ปังณาชาตะ

๓. สัตถุญชนวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัตถุญชน-
สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น ปุเรชาตะ ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นสัณฺโณชนสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

๔. สัณฺโณชนวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัณฺโณชนสัมปยุตตธรรม และสัณฺโณชนวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น ปุเรชาตะ ได้แก่ หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่สหรรคด้วยอุทฺทัจจะ และโมหะ ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

๕. สัณฺโณชนสัมปยุตตธรรม และสัณฺโณชนวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัณฺโณชนวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปัจฉาชาตะ

๒๑. อตฺถิปัจจย

[๕๗๖] ๑. สัณฺโณชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัณฺโณชนสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจย มี ๑ วาระ เหมือนกับปฏิจจวาระ.

๒. สัณฺโณชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัณฺโณชนวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปัจฉาชาตะ
ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่เป็นสัณฺโณชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตต-
สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจย.

ขั้นทั้งหลายที่สหฺรคตด้วยอุทฺธจจะ เป็นปัจจัยแก่โมหะ และจิตต-
สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจย.

ที่เป็น ปัจจชาตะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่เป็นสัณฺโณชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่กายนี้
ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจย.

๓. สัณฺโณชนสัมปยุตตธรรมเป็นปัจจัยแก่สัณฺโณชน-
สัมปยุตตธรรม และสัณฺโณชนวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอตฺถิ-
ปัจจย

คือ ขั้น ๑ ที่เป็นสัณฺโณชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ขั้น ๓
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจย ฯลฯ ขั้น ๒ ฯลฯ

ขั้น ๑ ที่สหฺรคตด้วยอุทฺธจจะ เป็นปัจจัยแก่ขั้น ๓ โมหะ และ
จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจย ฯลฯ ขั้น ๒ ฯลฯ

๔. สัณฺโณชนวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัณฺโณชน-
วิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจย

มี ๕ อย่าง คือที่เป็น สหฺชาตะ ปุเรชาตะ ปัจจชาตะ อาหาระ
และ อินทริยะ ฟิงให้พิสคาร.

๕. สัณฺโณชนวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัณฺโณชน-
สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชตะ และ ปุเรชตะ

ที่เป็น สหชตะ ได้แก่

โมหะ ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย.

ที่เป็น ปุเรชตะ ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพติดเพลินยิ่งซึ่งจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ เพราะปรารภจักขุเป็นต้นนั้น ราคะ ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตรธรรม ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย.

๖. สัญโญชนวิปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-
สัมปยุตตรธรรม และสัญโญชนวิปยุตตรธรรม ด้วยอำนาจของอตติ
ปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชตะ และ ปุเรชตะ

ที่เป็น สหชตะ ได้แก่

โมหะ ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย.

ที่เป็น ปุเรชตะ ได้แก่

เพราะปรารภจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธทั้งหลายที่สหคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ย่อมเกิดขึ้น.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่สหคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย.

๓. สัญโญชนสัมปยุตตธรรมและสัญโญชนวิปยุตต-
ธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอตฺถิ
ปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ สหชาตะ รวมกับ ปุเรชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ รวมกับ ปุเรชาตะ ได้แก่

ชั้น ๑ ที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่
ชั้น ๓ ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ชั้น ๑ ที่สหระคด้วยอุทฺธัจจะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๓
ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

๔. สัญโญชนสัมปยุตตธรรมและสัญโญชนวิปยุตต-
ธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอตฺถิ
ปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ, สหชาตะ รวมกับ ปุเรชาตะ,
ปัจฉาชาตะ, ปัจฉาชาตะ รวมกับ อาหาระ และรวมกับ อินทริยะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ชั้นทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม, โมหะและมหาภูตรูป
ทั้งหลาย ที่เกิดพร้อมกัน เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจ
ของอตฺถิปัจจัย.

ชั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยอุทฺธัจจะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่จิตต-
สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

ที่เป็น สหชาตะ รวมกับ ปุเรชาตะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยอุทัจจะ และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่โมหะ ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย.

ที่เป็น ปัจฉาชาตะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยอุทัจจะ และโมหะ ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย.

ที่เป็น ปัจฉาชาตะ รวมกับ อาหาระ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม ที่เกิดภายหลัง และ กวฬการอาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย.

ที่เป็น ปัจฉาชาตะ รวมกับ อินทริยะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม ที่เกิดภายหลัง และ รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กัฏฐตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย.

๕. สัญโญชนสัมปยุตตธรรม และสัจญโญชนวิปยุตต-
ธรรม เป็นปัจจัยแก่สัจญโญชนสัมปยุตตธรรม และสัจญโญชน-
วิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ สหชาตะ รวมกับ ปุเรชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ขั้น ๑ ที่สหคตด้วยอุทัจจะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ขั้น ๓ และ จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย ฯลฯ ขั้น ๒ ฯลฯ

ที่เป็น สหชาตะ รวมกับ ปุเรชาตะ ได้แก่

ชั้น ๑ ที่สหรัคคด้วยอุทัจจะ และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๓
และโมหะ ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

๒๒. นัตถิปัจจัย ฯลฯ ๒๔. อวิคตปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของนัตถิปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของวิคตปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอวิคตปัจจัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๔๗๗] ในเหตุปัจจัย มี ๖ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๕ วาระ
ในอริปติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในสมนันตรปัจจัย
มี ๕ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ ใน
นิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย
มี ๓ วาระ ในปัจฉาชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ
ในกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๔ วาระ
ในอินทริยปัจจัย มี ๔ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๔ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๔ วาระ
ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอตฺถิปัจจัย
มี ๕ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๕ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอวิคตปัจจัย
มี ๕ วาระ.

ปัจจัยนัย

การยกปัจจัยในปัจจัยะ

[๔๗๘] ๑. สัตถุโณชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัตถุโณชน-
สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วย
อำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๒. สัตถุโณชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัตถุโณชน-
วิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วย
อำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย,
เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของ
กัมมปัจจัย.

๓. สัตถุโณชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัตถุโณชน-
สัมปยุตตธรรม และสัตถุโณชนวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของ
อาร์มมณปัจจัย เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย
ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๔. สัตถุโณชนวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัตถุโณชน-
วิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วย
อำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย,
เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของ
ปัจฉชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย, เป็นปัจจัย
ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

๕. สัญโญชนวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย.

๖. สัญโญชนวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนสัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย.

๗. สัญโญชนสัมปยุตตธรรมและสัญโญชนวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๘. สัญโญชนสัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาติปัจจัย.

๙. สัญโญชนสัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนสัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๔๔๗] ในนเหตุปัจจย มี ๕ วาระ ในนอารัมมณปัจจย มี ๕ วาระ
ในปัจจยทั้งปวง มี ๕ วาระ ในโนวิคตปัจจย มี ๕ วาระ ในโนอวิคตปัจจย
มี ๕ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๔๔๐] เพราะเหตุปัจจย ในนอารัมมณปัจจย มี ๖ วาระ... ใน
นสมนันตรปัจจย มี ๖ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจย มี ๒วาระ ในนอุปนิสสย-
ปัจจย มี ๖ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๖ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๒ วาระ
ในนวิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในโนนัตถิปัจจย มี ๖ วาระ ในโนวิคตปัจจย
มี ๖ วาระ.

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๔๔๑] เพราะนเหตุปัจจย ในนอารัมมณปัจจย มี ๕ วาระ... ใน
อธิปติปัจจย มี ๕ วาระ ฟังนบบทที่เป็นอนุโลม ฯลฯ ในอวิคตปัจจย มี ๕ วาระ.

สัจญโณชนสัมปยุตตทุกะ จบ

๒๓. สัตถุโณชนสัตถุโณชนนียทุกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลมณั

๑. เหตุปัจจย

[๔๘๒] ๑. ธรรมที่เป็นทั้งสัตถุโณชนธรรม และสัตถุโณชนนีย-
ธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งสัตถุโณชนธรรม และสัตถุโณชนนียธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจย

คือ ทิฏฐิสัตถุโณชนั อวิชาสัตถุโณชนั อาศัยกามราคสัตถุโณชนั.
พึงผูกจักรนั

๒. ธรรมที่เป็นสัตถุโณชนนียธรรม แต่ไม่ใช่สัตถุโณชน-
ธรรม อาศัยธรรมที่เป็นสัตถุโณชนธรรมและสัตถุโณชนนียธรรม เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจย

คือ สัมปยุตตขันธัทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยสัตถุโณชน-
ธรรมทั้งหลาย.

๓. ธรรมที่เป็นทั้งสัตถุโณชนธรรมและสัตถุโณชนนียธรรม
และธรรมที่เป็นสัตถุโณชนนียธรรม แต่ไม่ใช่สัตถุโณชนธรรม อาศัย
ธรรมที่เป็นทั้งสัตถุโณชนธรรม และสัตถุโณชนนียธรรม เกิดขึ้น เพราะ
เหตุปัจจย

คือ ทิฏฐิสัตถุโณชนั อวิชาสัตถุโณชนั สัมปยุตตขันธัทั้งหลาย และ
จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยกามราคสัตถุโณชนั.

พึงผูกจักรนัย

๔. ธรรมที่เป็นสัณฺเฑาะวนิชฺชธรรม แต่ไม่ใช่สัณฺเฑาะวนิชฺช-
ธรรม อาศัยธรรมที่เป็นสัณฺเฑาะวนิชฺชธรรม แต่ไม่ใช่สัณฺเฑาะวนิชฺชธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นสัณฺเฑาะวนิชฺช-
ธรรมแต่ไม่ใช่สัณฺเฑาะวนิชฺชธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

ปฏิสนธิ ฯลฯ ตลอดถึงมหาภูตรูป.

๕. ธรรมที่เป็นทั้งสัณฺเฑาะวนิชฺชธรรม และสัณฺเฑาะวนิชฺช-
ธรรม อาศัยธรรมที่เป็นสัณฺเฑาะวนิชฺชธรรม แต่ไม่ใช่สัณฺเฑาะวนิชฺชธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัณฺเฑาะวนิชฺชธรรมทั้งหลาย อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นสัณฺเฑาะวนิชฺช-
ธรรมแต่ไม่ใช่สัณฺเฑาะวนิชฺชธรรม.

๖. ธรรมที่เป็นทั้งสัณฺเฑาะวนิชฺชธรรม และสัณฺเฑาะวนิชฺช-
ธรรม และธรรมที่เป็นสัณฺเฑาะวนิชฺชธรรม แต่ไม่ใช่สัณฺเฑาะวนิชฺชธรรม
อาศัยธรรมที่เป็นสัณฺเฑาะวนิชฺชธรรม แต่ไม่ใช่สัณฺเฑาะวนิชฺชธรรม เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ สัณฺเฑาะวนิชฺชธรรมทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัย
ชั้น ๑ ที่เป็นสัณฺเฑาะวนิชฺชธรรม แต่ไม่ใช่สัณฺเฑาะวนิชฺชธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

๗. ธรรมที่เป็นทั้งสัณฺเฑาะวนิชฺชธรรม และสัณฺเฑาะวนิชฺช-
ธรรม อาศัยธรรมที่เป็นสัณฺเฑาะวนิชฺชธรรม และสัณฺเฑาะวนิชฺชธรรม และ
ธรรมที่เป็นสัณฺเฑาะวนิชฺชธรรม แต่ไม่ใช่สัณฺเฑาะวนิชฺชธรรม เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัย

คือ ทิฏฐิสัญโญชน อวิชชาสัญโญชน อาศัยกามราคสัญโญชน และ
สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย.

พึงผูกจักรนัย

๘. ธรรมที่เป็นสัญโญชนนิยธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชน-
ธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งสัญโญชนธรรมและสัญโญชนนิยธรรม และ
ธรรมที่เป็นสัญโญชนนิยธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชนนิยธรรม เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้น ๑ ที่เป็นสัญโญชนนิย-
ธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม และสัญโญชนธรรมทั้งหลาย ฯลฯ ขั้น ๒ ฯลฯ

๘. ธรรมที่เป็นสัญโญชนธรรม และสัญโญชนนิยธรรม
และธรรมที่เป็นสัญโญชนนิยธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม อาศัย
ธรรมที่เป็นทั้งสัญโญชนธรรม และสัญโญชนนิยธรรม และธรรม
ที่เป็นสัญโญชนนิยธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุ
ปัจจัย

คือ ขั้น ๓ ทิฏฐิสัญโญชน อวิชชาสัญโญชน และจิตตสมุฏฐานรูป
อาศัยขั้น ๑ ที่เป็นสัญโญชนนิยธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม และกามราค-
สัญโญชน ฯลฯ ขั้น ๒ ฯลฯ

พึงผูกจักรนัย

เหมือนปฐมทุกะในสัญโญชน โคจณกะ ทุกะแม่น้ำพึงให้พิสดารอย่างนั้น
ไม่มีแตกต่างกัน เว้นโลกุตตระ.

สัญโญชนสัญโญชนนิยทุกะ จบ

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นสัญญาชนสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

๕. ธรรมที่เป็นทั้งสัญญาชนธรรม และสัญญาชนสัมปยุตตธรรม อาศัยธรรมที่เป็นสัญญาชนสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัญญาชนธรรมทั้งหลาย อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นสัญญาชนสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม.

๖. ธรรมที่เป็นทั้งสัญญาชนธรรม และสัญญาชนสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นสัญญาชนสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม อาศัยธรรมที่เป็นสัญญาชนสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และสัญญาชนธรรมทั้งหลาย อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นสัญญาชนสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

๗. ธรรมที่เป็นทั้งสัญญาชนธรรม และสัญญาชนสัมปยุตตธรรม อาศัยธรรมที่เป็นสัญญาชนธรรม และสัญญาชนสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นสัญญาชนสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ทิฏฐิสัญญาชน อวิชชาสัญญาชน อาศัยกามราคสัญญาชน และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย.

พึงผูกจักรนัย

๘. ธรรมที่เป็นสัณฺโณชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่

สัณฺโณชนธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งสัณฺโณชนธรรม และสัณฺโณชน-
สัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นสัณฺโณชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่
สัณฺโณชนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นสัณฺโณชนสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่
สัณฺโณชนธรรม และสัณฺโณชนธรรมทั้งหลาย ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

๙. ธรรมที่เป็นทั้งสัณฺโณชนธรรม และสัณฺโณชน-

สัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นสัณฺโณชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่
สัณฺโณชนธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งสัณฺโณชนธรรม และสัณฺโณชน-
สัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นสัณฺโณชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่
สัณฺโณชนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ ทิฏฐิสัณฺโณชน อวิชชาสัณฺโณชน อาศัยชั้น ๑ ที่เป็น
สัณฺโณชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่สัณฺโณชนธรรม และกามราคสัณฺโณชน ฯลฯ
ชั้น ๒ ฯลฯ

พึงผูกจักรนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๔๘๔] ในเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๕ วาระ ใน
อธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๕ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๕ วาระ
ในอาหารปัจจัย มี ๕ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

ปัจจนีนิย

๑. นเหตุปัจจย

[๔๘๕] ๑. ธรรมที่เป็นทั้งสัญญาชนธรรม และสัญญาชน-
สัมปยุตตธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งสัญญาชนธรรม และสัญญาชน-
สัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจย

คือ อวิชาสัญญาชน อาศัยวิจิกิจฉาสัญญาชน.

๒. ธรรมที่เป็นทั้งสัญญาชนธรรม และสัญญาชน-
สัมปยุตตธรรม อาศัยธรรมที่เป็นสัญญาชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่
สัญญาชนธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจย

คือ โมหะ ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา อาศัยขั้นทั้งหลายที่สหคตด้วย
วิจิกิจฉา.

๓. ธรรมที่เป็นทั้งสัญญาชนธรรม และสัญญาชน-
สัมปยุตตธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งสัญญาชนธรรม และสัญญาชน-
สัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นสัญญาชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่
สัญญาชนธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจย

คือ อวิชาสัญญาชน อาศัยวิจิกิจฉาสัญญาชน และสัมปยุตตขั้น
ทั้งหลาย.

การนับจำนวนวาระในปัจจนีนิย

[๔๘๖] ในนเหตุปัจจย มี ๓ วาระ ในนอธิปัตติปัจจย มี ๕ วาระ
ในนปุเรชาตปัจจย มี ๕ วาระ ในนปัจจจชาตปัจจย มี ๕ วาระ ในนอาเสวน-

ปัจจย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๕ วาระ
ในนวิปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ.

การนับจำนวนวาระทั้งสองนัย นอกนี้ก็คือ สหชาตวาระก็ดี พิงกระทำ
อย่างทีกล่าวมาแล้ว.

ปัจจยวาระก็ดี นิสยวาระก็ดี สังสัฏฐวาระก็ดี สัมปยุตตวาระก็ดี
เหมือนกับปฏิจวาระ.

ปัญหาวาระ

อนุโลมณัย

๑. เหตุปัจจัย

[๔๘๓] ๑. ธรรมที่เป็นทั้งสัญญาชนธรรม และสัญญาชน-
สัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งสัญญาชนธรรม และ
สัญญาชนสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ กามราคสัญญาชน เป็นปัจจัยแก่ทกฺขิสัญญาชน อวิชาสัญญาชน
ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

พึงผูกจักรนัย

๒. ธรรมที่เป็นทั้งสัญญาชนธรรม และสัญญาชน-
สัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นสัญญาชนสัมปยุตตธรรม
แต่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นทั้งสัญญาชนธรรมและสัญญาชนสัมปยุตตธรรม
เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๓. ธรรมที่เป็นทั้งสัญญาชนธรรม และสัญญาชน-
สัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งสัญญาชนธรรม และ
สัญญาชนสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นสัญญาชนสัมปยุตตธรรม
แต่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ กามราคสัญญาชน เป็นปัจจัยแก่ทกฺขิสัญญาชน อวิชาสัญญาชน
และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๔๘๘] ๑. ธรรมที่เป็นทั้งสัญญาชนธรรม และสัญญาชน-
สัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งสัญญาชนธรรม และ
สัญญาชนสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภสัญญาชนธรรมทั้งหลาย สัญญาชนธรรมทั้งหลาย
ย่อมเกิดขึ้น.

ฟังกระทำมูล (วาระที่ ๒)

เพราะปรารภสัญญาชนธรรมทั้งหลาย ชั้นทั้งหลายที่เป็นสัญญาชน-
สัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

ฟังกระทำมูล (วาระที่ ๓)

เพราะปรารภสัญญาชนธรรมทั้งหลาย ชั้นทั้งหลายที่เป็นทั้งสัญญาชน-
ธรรมและสัญญาชนสัมปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

๔. ธรรมที่เป็นสัญญาชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่
สัญญาชนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นสัญญาชนสัมปยุตตธรรม
แต่ไม่ใช่สัญญาชนธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภชั้นทั้งหลาย ที่เป็นสัญญาชนสัมปยุตตธรรม แต่
ไม่ใช่สัญญาชนธรรม ชั้นทั้งหลายที่เป็นสัญญาชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่
สัญญาชนธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

๕. ธรรมที่เป็นสัญญาชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่
สัญญาชนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งสัญญาชนธรรม และ
สัญญาชนสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภขันธทั้งหลาย ที่เป็นสัณฺโณชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่สัณฺโณชนธรรม สัณฺโณชนธรรมทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

๖. ธรรมที่เป็นสัณฺโณชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่สัณฺโณชนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งสัณฺโณชนธรรม และสัณฺโณชนสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นสัณฺโณชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่สัณฺโณชนธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภขันธทั้งหลาย ที่เป็นสัณฺโณชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่สัณฺโณชนธรรม สัณฺโณชนธรรมทั้งหลาย และขันธทั้งหลายที่เป็นสัณฺโณชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่สัณฺโณชนธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

๗. ธรรมที่เป็นทั้งสัณฺโณชนธรรม และสัณฺโณชนสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นทั้งสัณฺโณชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่สัณฺโณชนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งสัณฺโณชนธรรม และสัณฺโณชนสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย มี ๓ วาระ. (วาระที่ ๗-๘)

๓. อธิปติปัจจัย

[๔๘๘] ๑. ธรรมที่เป็นทั้งสัณฺโณชนธรรม และสัณฺโณชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งสัณฺโณชนธรรม และสัณฺโณชนสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น อาร์มมณาธิปติ มี ๓ วาระ (วาระที่ ๑-๓)

๔. ธรรมที่เป็นสัณฺโณชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่
สัณฺโณชนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นสัณฺโณชนสัมปยุตตธรรม
แต่ไม่ใช่สัณฺโณชนธรรม ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณชาติปติ และ สหชาติปติ มี ๓ วาระ
(วาระที่ ๔-๖)

อารัมมณชาติปติกี่ดี สหชาติปติกี่ดี ฟังกระทำในวาระ แม้ทั้ง ๓
เหล่านี้.

๕. ธรรมที่เป็นทั้งสัณฺโณชนธรรม และ สัณฺโณชน-
สัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นสัณฺโณชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่
สัณฺโณชนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งสัณฺโณชนธรรม และ
สัณฺโณชนสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น อารัมมณชาติปติ มี ๓ วาระ (วาระที่ ๗-๘)

๔. อนันตรปัจจัย

[๔๕๐] ๑. ธรรมที่เป็นทั้งสัณฺโณชนธรรม และสัณฺโณชน-
สัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งสัณฺโณชนธรรม และ
สัณฺโณชนสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ.

การจำแนกไม่มี เหมือนกับอารัมมณปัจจัย ไม่มีแตกต่างกัน.

๕. สมันตรปัจจัย ๗๓๗ ๑๐. อาเสวนปัจจัย

๗๓๗ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสมันตรปัจจัย มี ๕ วาระ.

- ๗๗ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย มี ๕ วาระ.
- ๗๗ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ.
- ๗๗ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ.
- ๗๗ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ.
- พึงกระทำโดยนัยแห่งอาร์มมณปัจจัย.
- ๗๗ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ.

๑๑. กัมมปัจจัย

[๔๕๑] ๑. ธรรมที่เป็นสัณฺญาชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่ สัณฺญาชนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นสัณฺญาชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่สัณฺญาชนธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ.

๑๒. อาหารปัจจัย ๗๗ ๒๑. อวิคตปัจจัย

- ๗๗ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ.
- ๗๗ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ.
- ๗๗ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย มี ๓ วาระ.
- ๗๗ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย มี ๕ วาระ.
- ๗๗ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ.
- ๗๗ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ.
- ๗๗ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอริปติปัจจัย มี ๕ วาระ.

๗๑๗ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของนัตติปัจจัย มี ๕ วาระ

๗๑๘ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ

๗๑๙ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๔๕๒] ในเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๕ วาระ ในอริปติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๓ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๕ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอตฺติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนัตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

ปัจจัยนัย

การยกปัจจัยในปัจจัยนัยะ

[๔๕๓] ๑. ธรรมที่เป็นทั้งสัณฺโณชนธรรม และสัณฺโณชน-
สัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งสัณฺโณชนธรรม และ
สัณฺโณชนสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย
ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสย-
ปัจจัย ๗๑๗

๘ วาระ ฟังกระทำอย่างที่กล่าวมาแล้ว ฟังเปลี่ยนแปลง ในบททั้ง ๓ นั้นเทียบ นานาชนิดกะ ไม่มี.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๔๕๔] ในนเหตุปัจจย มี ๘ วาระ ในนอารัมมณปัจจย มี ๘ วาระ ในปัจจยทั้งปวง มี ๘ วาระ ในโนอวิตตปัจจย มี ๘ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๔๕๕] เพราะเหตุปัจจย ในนอารัมมณปัจจย มี ๓ วาระ... ฯลฯ ในนสมนันตรปัจจย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในนมัคคปัจจย มี ๓ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในนโนนัตถิปัจจย มี ๓ วาระ ในโนวิตตปัจจย มี ๓ วาระ.

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๔๕๖] เพราะนเหตุปัจจย ในนอารัมมณปัจจย มี ๘ วาระ... ในนอธิปัตติปัจจย มี ๘ วาระ ฟังกระทำบทที่เป็นอนุโลม ฯลฯ ในอวิตตปัจจย มี ๘ วาระ.

สัญญา โยชนสัญญา โยชนสัมปยุตตทุกะ จบ

๒๕. สัตถุญชฌนวิปยุตตสัตถุญชฌนนิยทุกะ

ปฏิจจวาระ

อนุลอมนัย

๑. เหตุปัจจย

[๔๕๗] ๑. ธรรมที่เป็นสัตถุญชฌนวิปยุตตสัตถุญชฌนนิยธรรม
อาศัยธรรมที่เป็นสัตถุญชฌนวิปยุตตสัตถุญชฌนนิยธรรม เกิดขึ้น เพราะ
เหตุปัจจย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นสัตถุญชฌน-
วิปยุตตสัตถุญชฌนนิยธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

ปฏิสนธิ ฯลฯ ตลอดถึงอัสถุญชฌน มหาภูตรูปทั้งหลาย.

๒. ธรรมที่เป็นสัตถุญชฌนวิปยุตตอัสถุญชฌนนิยธรรม
อาศัยธรรมที่เป็นสัตถุญชฌนวิปยุตตอัสถุญชฌนนิยธรรม เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นสัตถุญชฌนวิปยุตตอัสถุญชฌนนิย-
ธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

๓. ฯลฯ ธรรมที่เป็นสัตถุญชฌนวิปยุตตอัสถุญชฌนนิย-
ธรรม ฯลฯ พึงกระทำ ๒ วาระ.

ทุกะนี้เหมือนกับโลกียทุกะในจุฬินทรทุกะ ไม่มีแตกต่างกัน.

สัตถุญชฌนวิปยุตตสัตถุญชฌนนิยทุกะ จบ

๒๖. คันถทูกะ

ปฏิจวาระ

อนุโลมณัย

๑. เหตุปัจจัย

[๔๕๘] ๑. คันถกรรม อาศัยคันถกรรม เกิดขึ้น เพราะ

เหตุปัจจัย

คือ อภิขฌากายคันถะ อาศัยสีลัปปตปรามาสกายคันถะ, สีลัปปต-
ปรามาสกายคันถะ อาศัยอภิขฌากายคันถะ, อภิขฌากายคันถะ อาศัยอิทังสัจจา-
ภินิเวสกายคันถะ, อิทังสัจจาภินิเวสกายคันถะ อาศัยอภิขฌากายคันถะ.

๒. ธรรมที่ไม่ใช่คันถกรรม อาศัยคันถกรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย อาศัยคันถกรรม
ทั้งหลาย.

๓. คันถกรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถกรรม อาศัย

คันถกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ อภิขฌากายคันถะ สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป
อาศัยสีลัปปตปรามาสกายคันถกรรม.

พึงผูกจักรนัย

๔. ธรรมที่ไม่ใช่คันถกรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่คันถ-
กรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่ไม่ใช่คันถกรรม ฯลฯ
อาศัยชั้น ๒.

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลาย, ชั้นทั้งหลายอาศัย
หทยวัตถุ.

ฯลฯ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

๕. คันถกรรม อาศัยกรรมที่ไม่ใช่คันถกรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัย

คือ คันถกรรมทั้งหลาย อาศัยชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่คันถกรรม.

๖. คันถกรรม และกรรมที่ไม่ใช่คันถกรรม อาศัย
กรรมที่ไม่ใช่คันถกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่ไม่ใช่คันถกรรม ฯลฯ
อาศัยชั้น ๒.

๗. คันถกรรม อาศัยคันถกรรม และกรรมที่ไม่ใช่
คันถกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ อภิขฌาภคันถะ อาศัยสีลัพพตปรามาสภคันถะ และสัมปยุตต-
ชั้นทั้งหลาย.

พึงผูกจักรนัย

๘. กรรมที่ไม่ใช่คันถกรรม อาศัยคันถกรรม และ
กรรมที่ไม่ใช่คันถกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่ไม่ใช่คันถกรรม
และคันถกรรมทั้งหลาย ฯลฯ อาศัยชั้น ๒.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยคันถะและสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย.

๕. คันถรรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถรรรม อาศัย

คันถรรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถรรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อภิขฌาภายคันถะ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑
ที่ไม่ใช่คันถรรรม และสีลัพพตปรามาสภายคันถะ ฯลฯ อาศัยชั้น ๒.

พึงผูกจักรนัย

ฯลฯ

เพราะอาร์มมณปัจจัย ฯลฯ เพราะอวิคตปัจจัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๔๕๕] ในเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๕ วาระ
ในอธิปัตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๕ วาระ ในวิปากปัจจัย
มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๕ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

ปัจจัยนัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๕๐๐] ๑. ธรรมที่ไม่ใช่คันถรรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่คันถรรรม
เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่ไม่ใช่คันถรรรม
ซึ่งเป็นเหตุกะ ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

อเหตุกปฏิสนธิ ตลอดถึงอสังญสัจตัว.

โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกจณา ที่สหระคด้วยอุทัจจะ อาศัยชั้น
ทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิกจณา ที่สหระคด้วยอุทัจจะ.

๒. นอรัมมณปัจจัย

[๕๐๑] ๑. ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม อาศัยคันถธรรม เกิดขึ้น

เพราะนอรัมมณปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยคันถธรรมทั้งหลาย.

๒. ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่คันถ-
ธรรม เกิดขึ้น เพราะนอรัมมณปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่คันถธรรม.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ตลอดถึงอสังขยัตถ์.

๓. ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม อาศัยคันถธรรม และ
ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เกิดขึ้น เพราะนอรัมมณปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยคันถธรรม และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย ฯลฯ

๓. นอธิปติปัจจัย ฯลฯ ๗. อุปนิสสยปัจจัย

ฯลฯ เพราะนอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ.

ฯลฯ เพราะนอหัตถปัจจัย มี ๓ วาระ.

ฯลฯ เพราะนสมหัตถปัจจัย มี ๓ วาระ.

ฯลฯ เพราะนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ.

ฯลฯ เพราะนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ.

๘. นปุเรชาตปัจจัย

[๕๐๒] ๑. คันถธรรม อาศัยคันถธรรม เกิดขึ้น เพราะ
นปุเรชาตปัจจัย

คือ ในอรุปภูมิ อภิขฌากายคันถะ อาศัยอิทังสัจจาภินิเวสกายคันถะ
อิทังสัจจาภินิเวสกายคันถะ อาศัยอภิขฌากายคันถะ, ในอรุปภูมิ สีสัพพตปรามาส
ไม่มี.

พึงกระทำ ๕ วาระ อย่างนี้.

๕. นปัจฉาชาตปัจจัจ ๗๗ ๒๐. โนวิกตปัจจัจ

๗๗ เพราะนปัจฉาชาตปัจจัจ มี ๕ วาระ.

๗๗ เพราะนอเสวนปัจจัจ มี ๕ วาระ.

๗๗ เพราะนกำมมปัจจัจ มี ๓ วาระ.

๗๗ เพราะนวิปากปัจจัจ มี ๕ วาระ.

๗๗ เพราะนอาหารปัจจัจ มี ๑ วาระ.

๗๗ เพราะนอินทริยปัจจัจ มี ๑ วาระ.

๗๗ เพราะนฌานปัจจัจ มี ๑ วาระ.

๗๗ เพราะนมัคคปัจจัจ มี ๑ วาระ.

๗๗ เพราะนสัมปยุตตปัจจัจ มี ๓ วาระ.

๗๗ เพราะโนวิปยุตตปัจจัจ มี ๕ วาระ.

๗๗ เพราะโนนัตติปัจจัจ มี ๓ วาระ.

๗๗ เพราะโนวิกตปัจจัจ มี ๓ วาระ.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๕๐๓] ในนเหตุปัจจัจ มี ๑ วาระ ในนอารัมมณปัจจัจ มี ๓ วาระ
ในนอธิปัตติปัจจัจ มี ๕ วาระ ในนอนันตรปัจจัจ มี ๓ วาระ ในนสมนันตร-

ปัจจย มี ๓ วาระ ในนอญญมัญญปัจจย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจย มี ๕ วาระ ในนปัจจชาตปัจจย มี ๕ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๕ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ ในนโนนัตติปัจจย มี ๓ วาระ ในนโนวิกตปัจจย มี ๓ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๕๐๕] เพราะเหตุปัจจย ในนอารัมมณปัจจย มี ๓ วาระ... ในนอธิปัตติปัจจย มี ๕ วาระ
พึงนับอย่างทีกล่าวมาแล้ว.

ปัจจนียานุโลม

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๕๐๕] เพราะเหตุปัจจย ในนอารัมมณปัจจย มี ๑ วาระ... ในนัตถปัจจย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในนวิกตปัจจย มี ๑ วาระ.
สหชาตวาระ เหมือนกับ ปฏิจจวาระ.

ปัจจัยวาระ

อนุโลมัย

๑. เหตุปัจจัย

[๕๐๖] ๑. คันถกรรม อาศัยคันถกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ เหมือนกับ ปฏิจวาระ.

๔. ธรรมที่ไม่ใช่คันถกรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่คันถกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่ไม่ใช่คันถกรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ หทยัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลาย, ชั้นทั้งหลาย อาศัยหทยัตถุ.

มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่คันถกรรม อาศัยหทยัตถุ.

๕. คันถกรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่คันถกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ คันถกรรมทั้งหลาย อาศัยชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่คันถกรรม คันถกรรมทั้งหลาย อาศัยหทยัตถุ.

๖. คันถกรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถกรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่คันถกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ คันถธรรมทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นที่ ๑
ที่ไม่ใช่คันถธรรม ฯลฯ อาศัยชั้นที่ ๒.

คันถธรรม และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ.

๑. คันถธรรม อาศัยคันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่

คันถธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ อภิขฌกายคันถะ อาศัยสีลัพพตปรามาสกายคันถะ และสัมปยุตต-
ชั้นทั้งหลาย.

ฟังผูกจักรนัย

อภิขฌกายคันถะ อาศัยสีลัพพตปรามาสกายคันถะ และหทยวัตถุ.

ฟังผูกจักรนัย

๒. ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม อาศัยคันถธรรม และ

ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นที่ ๑ ที่ไม่ใช่คันถธรรม
และคันถธรรมทั้งหลาย อาศัยชั้นที่ ๒.

ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่คันถธรรม อาศัยคันถธรรม และหทยวัตถุ.

๓. คันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม อาศัย

คันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ อภิขฌกายคันถะ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นที่ ๑
ที่ไม่ใช่คันถธรรม และสีลัพพตปรามาสกายคันถะ ฯลฯ อาศัยชั้นที่ ๒.

ฟังผูกจักรนัย

อภิขฌากายคันถะ และสัมปยุตตขันธ อาศัยสี่ลัพพตปรามาสกายคันถะ
และหทยวัตถุ ย่อมเกิดขึ้น.

พึงผูกจักรนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๕๐๓] ในเหตุปัจจย มี ๕ วาระ ในอาร์มมณปัจจย มี ๕ วาระ
ในอธิปติปัจจย มี ๕ วาระ ฯลฯ ในอวิกตปัจจย มี ๕ วาระ.

ปัจจนียัย

๑. นเหตุปัจจย

[๕๐๔] ๑. ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่คันถ-
ธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจย

คือ ขันธ ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยขันธ ๑ ที่ไม่ใช่คันถธรรม
ซึ่งเป็นเหตุกะ ฯลฯ ขันธ ๒ ฯลฯ

ปฏิสนธิ ฯลฯ ตลอดถึงอสังญญสัตว์.

จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ ฯลฯ กายวิญญาณ อาศัยกายายตนะ.
ขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่คันถธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ อาศัยหทยวัตถุ.

โมหะ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยขันธ
ทั้งหลายที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ และหทยวัตถุ ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๕๐๕] ในนเหตุปัจจย มี ๑ วาระ ในนอาร์มมณปัจจย มี ๓ วาระ
ในอธิปติปัจจย มี ๕ วาระ.

พืงนับอย่างนี้.

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๕๑๐] เพราะเหตุปัจจัย ในอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ... ใน
นอธิปัตติปัจจัย มี ๕ วาระ ฯลฯ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๕๑๑] เพราะเหตุปัจจัย ในอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ... ฯลฯ
ในอวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

แม้니스สยวาระ ก็เหมือนกับ ปัจจยวาระ นั่นเอง.

สังสัฎฐวาระก็ดี สัมปยุตตวาระก็ดี พึงกระทำเป็น ๕ วาระ รูปไม่มี.

ปัญหาวาระ

อนุโลมัย

๑. เหตุปัจจัย

[๕๑๒] ๑. คันถกรรม เป็นปัจจัยแก่คันถกรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นคันถกรรม เป็นปัจจัยแก่คันถะที่เป็นสัมปยุตตกรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๒. คันถกรรม เป็นปัจจัยแก่กรรมที่ไม่ใช่คันถกรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นคันถกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๓. คันถกรรม เป็นปัจจัยแก่คันถกรรม และกรรมที่ไม่ใช่คันถกรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นคันถกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย, คันถกรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๔. กรรมที่ไม่ใช่คันถกรรม เป็นปัจจัยแก่กรรมที่ไม่ใช่คันถกรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่ไม่ใช่คันถกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๕. ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม

ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถะที่เป็นสัมปยุตต-
ธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๖. ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม

และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ
ทั้งหลาย, คันถธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุ
ปัจจัย.

๗. คันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็น

ปัจจัยแก่คันถธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นคันถธรรม และไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัย
แก่คันถะที่เป็นสัมปยุตตธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๘. คันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็น

ปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นคันถธรรม และไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัย
แก่สัมปยุตตขันธ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๙. คันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็น

**ปัจจัยแก่คันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของ
เหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นคณธรรม และไม่ใช่คณธรรม เป็นปัจจัย
แก่สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย, คณธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วย
อำนาจของเหตุปัจจัย.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๕๑๓] ๑. คณธรรม เป็นปัจจัยแก่คณธรรม ด้วยอำนาจ
ของอารัมมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภคณธรรมทั้งหลาย คณธรรมทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

พึงกระทำมูล (วาระที่ ๒)

เพราะปรารภคณธรรมทั้งหลาย ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่คณธรรม ย่อม
เกิดขึ้น.

พึงกระทำมูล (วาระที่ ๓)

เพราะปรารภคณธรรมทั้งหลาย คณธรรม และสัมปยุตตขั้น
ทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

๔. ธรรมที่ไม่ใช่คณธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่
ไม่ใช่คณธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ ทาน ฯลฯ สีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ แล้วพิจารณากุศลกรรม
นั้น.

บุคคลพิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน.

บุคคลออกจากฌานแล้ว พิจารณาณ.

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรคแล้ว พิจารณามรรค, พิจารณาผล, พิจารณานิพพาน.

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่วาทาน, แก่มรรค, แก่ผล, แก่
อวัชชนะ ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย.

พระอริยะทั้งหลายพิจารณากิเลสที่ละแล้ว ที่ไม่ใช่คันถกรรม ฯลฯ
กิเลสที่ข่มแล้ว กิเลสที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน ฯลฯ

บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่คันถ-
กรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักขุ, ฟังเสียงด้วยทิพโสตราตุ.

บุคคลรู้จิตของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่ไม่ใช่คันถกรรม ด้วย
เจโตปริยญาณ.

อากาสนัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญญาตนะ, อากิญญ-
ัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญาตนะ.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โสภณัฐพายตนะ เป็น
ปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่คันถกรรม เป็นปัจจัยแก่ อิททวิธญาณ, แก่
เจโตปริยญาณ, แก่ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ, แก่ยถากัมมุปกญาณ, แก่
อนาคตังสญาณ, แก่อวัชชนะ ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย.

๕. ธรรมที่ไม่ใช่คันถกรรม เป็นปัจจัยแก่คันถกรรม

ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรมแล้ว ย่อมยินดี
ย่อมเพิลิตเพลินยิ่งซึ่งกุศลกรรมนั้น เพราะปรารภกุศลกรรมนั้น รากะ ย่อม
เกิดขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

พิจารณากุศลกรรมที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฉานแล้ว พิจารณาฉาน.

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพิลิตเพลินยิ่งซึ่งจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ ชั้น
ทั้งหลายที่ไม่ใช่คันถกรรม เพราะปรารภจักขุเป็นต้นนั้น รากะ ย่อมเกิดขึ้น
ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

**๖. ธรรมที่ไม่ใช่คันถกรรม เป็นปัจจัยแก่คันถกรรม
และธรรมที่ไม่ใช่คันถกรรม ด้วยอำนาจของอาร์มณปัจจัย**

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ กระทำอุโบสถกรรมแล้ว ย่อม
ยินดี ย่อมเพิลิตเพลินยิ่งซึ่งกุศลกรรมนั้น เพราะปรารภกุศลกรรมนั้น คันถ-
กรรม และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

กุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฉานแล้ว พิจารณาฉาน.

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพิลิตเพลินยิ่งซึ่งจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ ชั้น
ทั้งหลายที่ไม่ใช่คันถกรรม เพราะปรารภจักขุเป็นต้นนั้น คันถกรรม และ
สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

**๗. คันถกรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถกรรม เป็น
ปัจจัยแก่คันถกรรม ด้วยอำนาจของอาร์มณปัจจัย มี ๓ วาระ (วาระ
ที่ ๗-๘)**

พึงกระทำคำว่า เพราะปรารภ.

๓. อธิปัตติปัจจัย

[๕๑๔] ๑. คันถกรรม เป็นปัจจัยแก่คันถกรรม ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย มี ๓ วาระ.

พึงกระทำให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เหมือนกับ อารัมมณปัจจัย.

๒. ธรรมที่ไม่ใช่คันถกรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่คันถกรรม ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณชาติปติ และ สหชาติปติ ที่เป็น อารัมมณชาติปติ ได้แก่

ให้ทาน ฯลฯ สีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ

พิจารณาคุณกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฌาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค ฯลฯ ผล ฯลฯ นิพพาน ฯลฯ

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่ โคตรฏ, แก่วาทาน, แก่มรรค, แก่ผล

ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย.

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพิลิตเพลินยิ่ง เพราะกระทำจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่คันถกรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำจักขุ เป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว รากะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น สหชาติปติ ได้แก่

อธิปัตติกรรมที่ไม่ใช่คันถกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย.

๓. ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม

ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณชิปติ และ สหชาตชิปติ

ที่เป็น อารัมมณชิปติ ได้แก่

ให้ทานแล้ว ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฌาน ฯลฯ

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพติดเพลินยิ่ง เพราะกระทำซึ่งจักษุ ฯลฯ

หทยวัตถุ ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่คันถธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำซึ่งกุศลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ราคะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฎฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น สหชาตชิปติ ได้แก่

อธิปติธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๔. ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม

และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณชิปติ และ สหชาตชิปติ

ที่เป็น อารัมมณชิปติ ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพติดเพลินยิ่ง เพราะกระทำซึ่งทาน ฯลฯ ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่คันถธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำทานเป็นต้น

นั่นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว คันถรรรม และสัมปยุตตขันธุ์ทั้งหลาย
ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น สหชาติปฏิบัติ ได้แก่

อธิปติธรรมที่ไม่ใช่คันถรรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธุ์ทั้งหลาย,
คันถรรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๕. คันถรรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถรรรม เป็น
ปัจจัยแก่คันถรรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น อารัมมณชาติ มี ๓ วาระ.

๔. อนันตรปัจจัย

[๕๑๕] ๑. คันถรรรม เป็นปัจจัยแก่คันถรรรม ด้วยอำนาจ
ของอนันตรปัจจัย

คือ คันถรรรมทั้งหลายที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่คันถรรรมทั้งหลาย
ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๒. คันถรรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่คันถรรรม
ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ คันถรรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธุ์ทั้งหลายที่
ไม่ใช่คันถรรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

คันถรรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ภูฐานะ ด้วยอำนาจของอนันตร-
ปัจจัย.

๓. คันถกรรม เป็นปัจจัยแก่คันถกรรม และกรรม

ที่ไม่ใช่คันถกรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ คันถกรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่คันถกรรม
ทั้งหลายที่เกิดหลัง ๆ และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๔. กรรมที่ไม่ใช่คันถกรรม เป็นปัจจัยแก่กรรมที่

ไม่ใช่คันถกรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ (วาระที่
๔-๕-๖)

๒ วาระ พิงกระทำอาวัชชนะ, วาระที่ ๑ ไม่มี.

๓. คันถกรรม และกรรมที่ไม่ใช่คันถกรรม เป็น
ปัจจัยแก่คันถกรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ (วาระที่
๗-๘-๙)

วุฏฐานะแม่หนึ่ง พิงกระทำในวาระท่ามกลาง.

๕. สมณันตรปัจจัย ๑๓๗ ๘. นิสสยปัจจัย

๑. คันถกรรม เป็นปัจจัยแก่คันถกรรม ด้วยอำนาจ
ของสมณันตรปัจจัย มี ๕ วาระ.

๑๓๗ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย มี ๕ วาระ.

๑๓๗ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ.

๑๓๗ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ.

๘. อุปนิสสยปัจจัย

[๕๑๖] ๑. คันถกรรม เป็นปัจจัยแก้คันถกรรม ด้วยอำนาจ
ของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ
ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

คันถกรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก้คันถกรรมทั้งหลาย ฯลฯ มี ๓ วาระ
(วาระที่ ๑-๒-๓)

๔. ธรรมที่ไม่ใช่คันถกรรม เป็นปัจจัยแก้ธรรมที่
ไม่ใช่คันถกรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ
ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน ฯลฯ ก่อมานะ ถือทิฏฐิ.

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก้ศรัทธา ฯลฯ แก้ผลสมาบัติ
ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๕. ธรรมที่ไม่ใช่คันถกรรม เป็นปัจจัยแก้คันถกรรม
ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ
ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่
บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ก่อมานะ ถือทิฏฐิ.
บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์.
ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ราคะ ฯลฯ แก่ความปรารถนา
ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๖. ธรรมที่ไม่ใช่กัณธธรรม เป็นปัจจัยแก่กัณธธรรม
และธรรมที่ไม่ใช่กัณธธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ
ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่
บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ก่อมานะ ถือทิฏฐิ.
บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์.
ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่กัณธธรรม และสัมปยุตตจันท์
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๗. กัณธธรรม และธรรมที่ไม่ใช่กัณธธรรม เป็น
ปัจจัยแก่กัณธธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ
ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ มี ๓ วาระ (วาระที่ ๗-๘-๙)

พึงกระทำ โดยนัยแห่งอารัมมณปัจจัย.

๑๐. ปุเรชาตปัจจย

[๕๑๗] ๑. ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจยแก่ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจย มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมปุเรชาตะ และ วัตถุปุเรชาตะ ที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่ บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น. บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักขุ, ฟังเสียงด้วยทิพโสตราตุ. รูปายตนะ เป็นปัจจยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โสภณัฐพายตนะ เป็นปัจจยแก่กายวิญญาณ. ที่เป็น วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่ จักขายตนะ เป็นปัจจยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจยแก่กายวิญญาณ. หทยวัตถุ เป็นปัจจยแก่ขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจย.

๒. ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจยแก่คันถธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ และ วัตถุปุเรชาตะ ที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพติดเพตินยิ่งซึ่งจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ เพราะ
ปรารภจักขุเป็นต้นนั้น รากะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น ฯลฯ โทมนัส
ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่คันถกรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของปุเรชาต-
ปัจจัย.

๓. กรรมที่ไม่ใช่คันถกรรม เป็นปัจจัยแก่คันถกรรม

กรรมที่ไม่ใช่คันถกรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ และ วัตถุปุเรชาตะ

ที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพติดเพตินยิ่งซึ่งจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ เพราะ
ปรารภจักขุเป็นต้นนั้น รากะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น โทมนัส ย่อม
เกิดขึ้น คันถกรรมและสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่คันถกรรม และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย ด้วย
อำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๑๑. ปังณาชาตปัจจัย ฯลฯ ๑๒. อาเสวนปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปังณาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ.

๑๓. กัมมปัจจัย

[๕๑๘] ๑. ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่

ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชตะ และ นานาขณิกะ

ที่เป็น สหชตะ ได้แก่

เจตนาที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น และจิตต-
สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น นานาขณิกะ ได้แก่

เจตนาที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่วิบากชั้น และกฏัตตารูป
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๒. ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม

ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

คือ เจตนาที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย
ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๓. ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม

และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

คือ เจตนาที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย,
คันถธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๑๔. วิปากปัจจัย

๑. ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่
ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ.

๑๕. อาหารปัจจัย ฯลฯ ๑๖. สัมปยุตตปัจจัย

- ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ.
- ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ.
- ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย มี ๓ วาระ.
- ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย มี ๕ วาระ.
- ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ.

๒๐. วิปยุตตปัจจัย

[๕๑๕] ๑. คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม
ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปัจฉาชาตะ

๒. ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่
ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ ปุเรชาตะ และ ปัจฉาชาตะ

๓. ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม
ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น ปุเรชาตะ ได้แก่
หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่คันถกรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปยุตต-
ปัจจัย.

๔. กรรมที่ไม่ใช่คันถกรรม เป็นปัจจัยแก่คันถกรรม
และกรรมที่ไม่ใช่คันถกรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น ปุเรชาตะ ได้แก่
หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่คันถกรรม และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย ด้วย
อำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

๕. คันถกรรม และกรรมที่ไม่ใช่คันถกรรม เป็น
ปัจจัยแก่กรรมที่ไม่ใช่คันถกรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปังณาชาตะ ฯลฯ

๒๑. อัตถิปัจจัย

[๕๒๐] ๑. คันถกรรม เป็นปัจจัยแก่คันถกรรม ด้วยอำนาจ
ของอัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ เหมือนกับปฏิจวาระ.

๒. คันถกรรม เป็นปัจจัยแก่กรรมที่ไม่ใช่คันถกรรม
ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปังณาชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

คันถกรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และจิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น ปังฆาตะ ได้แก่

คันถรรวมทั้งหลายที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

๓. คันถรรวมเป็นปัจจัยแก่คันถรรวม และธรรมที่ไม่ใช่คันถรรวม ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย มี ๑ วาระ เหมือนกับปฏิจ- วาระ.

๔. ธรรมที่ไม่ใช่คันถรรวม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่คันถรรวม ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ ปุเรชาตะ ปังฆาตะ อาหาระ และ อินทริยะ ฯลฯ

๕. ธรรมที่ไม่ใช่คันถรรวม เป็นปัจจัยแก่คันถรรวม ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปุเรชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่คันถรรวม เป็นปัจจัยแก่คันถรรวมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

ที่เป็น ปุเรชาตะ ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพติดเพตินยั้งซึ่งจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ เพราะปรารภจักขุเป็นต้นนั้น รากะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่คันถรรวมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

๖. ธรรมที่ไม่ใช่คันถรรวม เป็นปัจจัยแก่คันถรรวม และธรรมที่ไม่ใช่คันถรรวม ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปุเรชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ชั้น ๑ ที่ไม่ใช่คันถกรรม เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๓, คันถกรรมและ
จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัติปัจจัย.

ที่เป็น ปุเรชาตะ ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพิลิดเพลินยั้งซึ่งจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ เพราะ
ปรารภจักขุเป็นต้นนั้น คันถกรรม และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่คันถกรรม และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย ด้วย
อำนาจของอัติปัจจัย.

๓. คันถกรรม และกรรมที่ไม่ใช่คันถกรรม เป็น

ปัจจัยแก่คันถกรรม ด้วยอำนาจของอัติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ สหชาตะ รวมกับ ปุเรชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

สีลัพตปรามาสกายคันถะ และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่
อภิขฌาภายคันถะ ด้วยอำนาจของอัติปัจจัย.

พึงผูกจักรนัย

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

สีลัพตปรามาสกายคันถะ และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่อภิขฌาภาย-
คันถะ ด้วยอำนาจของอัติปัจจัย.

พึงผูกจักรนัย

๔. คันถกรรม และกรรมที่ไม่ใช่คันถกรรม เป็น

ปัจจัยแก่กรรมที่ไม่ใช่คันถกรรม ด้วยอำนาจของอัติปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ, สหชาตะ รวมกับ ปุเรชาตะ,
ปัจฉาชาตะ, ปัจฉาชาตะ รวมกับ อาหาระ และรวมกับ อินทริยะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ขั้น ๑ ที่ไม่ใช่กัณธกรรม และกัณธกรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่
ขั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ที่ไม่ใช่กัณธกรรม ด้วยอำนาจของ
อดีตปัจจัย ฯลฯ ขั้น ๒ ฯลฯ

ที่เป็น สหชาตะ รวมกับ ปุเรชาตะ ได้แก่

กัณธกรรมทั้งหลาย และททยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่
กัณธกรรม ด้วยอำนาจของอดีตปัจจัย.

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

กัณธกรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอดีตปัจจัย.

ที่เป็น ปัจฉาชาตะ ได้แก่

กัณธกรรม แสะสัมปยุตตขั้นทั้งหลายที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กาย
นี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของอดีตปัจจัย.

ที่เป็น ปัจฉาชาตะ รวมกับ อาหาระ ได้แก่

กัณธกรรมทั้งหลายที่เกิดภายหลัง และกวฬิการาหาร เป็นปัจจัยแก่
กายนี้ ด้วยอำนาจของอดีตปัจจัย.

ที่เป็น ปัจฉาชาตะ รวมกับ อินทริยะ ได้แก่

กัณธกรรมทั้งหลายที่เกิดภายหลัง และรูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่
กัญฐตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอดีตปัจจัย.

๕. คันถรรวม และธรรมที่ไม่ใช่คันถรรวม เป็น
ปัจจัยแก่คันถรรวม และธรรมที่ไม่ใช่คันถรรวม ด้วยอำนาจของ
อตฺถิปัจจย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปุเรชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ขั้น๑ ที่ไม่ใช่คันถรรวม และสัลลพตปรามาสกายคันถะ เป็น
ปัจจัยแก่ขั้น๑ และอภิขฌากายคันถะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วย
อำนาจของอตฺถิปัจจย.

พึงผูกจักรนัย

ที่เป็น สหชาตะ รวมกับ ปุเรชาตะ ได้แก่

สัลลพตปรามาสกายคันถะ และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่อภิขฌากาย-
คันถะ และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจย.

พึงผูกจักรนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๕๒๑] ในเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๕ วาระ ใน
ปัจจัยทั้งปวง มี ๕ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย
มี ๓ วาระ ในปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ ใน
กัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ
ในอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๓ วาระ ในมคคปัจจัย มี ๕ วาระ

ในสัมปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ ในวิปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ ในอัติปัจจย มี ๕ วาระ ในนัตติปัจจย มี ๕ วาระ ในวิกตปัจจย มี ๕ วาระ ในอวิกตปัจจย มี ๕ วาระ.

ปัจจนียย

การยกปัจจยในปัจจนียะ

[๕๒๒] ๑. คันถรรรม เป็นปัจจยแก้คันถรรรม ด้วยอำนาจของอาร์म्मณปัจจย, เป็นปัจจย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจย, เป็นปัจจย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจย.

๒. คันถรรรม เป็นปัจจยแก้ธรรมที่ไม่ใช่คันถรรรม ด้วยอำนาจของอาร์म्मณปัจจย, เป็นปัจจย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจย, เป็นปัจจย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจย, เป็นปัจจย ด้วยอำนาจของปัจจณาตปัจจย.

๓. คันถรรรม เป็นปัจจยแก้คันถรรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถรรรม ด้วยอำนาจของอาร์म्मณปัจจย, เป็นปัจจย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจย, เป็นปัจจย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจย.

๔. ธรรมที่ไม่ใช่คันถรรรม เป็นปัจจยแก้ธรรมที่ไม่ใช่คันถรรรม ด้วยอำนาจของอาร์म्मณปัจจย, เป็นปัจจย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจย, เป็นปัจจย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจย, เป็นปัจจย ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจย, เป็นปัจจย ด้วยอำนาจของ

ปัจฉาชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทรีย์ปัจจัย.

๕. ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม ด้วยอำนาจของอาร์म्मณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย.

๖. ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของอาร์म्मณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย.

๗. คันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม ด้วยอำนาจของอาร์म्मณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๘. คันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของอาร์म्मณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาติปัจจัย.

๙. คันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของอาร์म्मณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๕๒๓] ในนเหตุปัจจย มี ๕ วาระ ในนอารัมมณปัจจย มี ๕ วาระ
ในปัจจยทั้งปวง มี ๕ วาระ ในโนอวิคตปัจจย มี ๕ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๕๒๔] เพราะเหตุปัจจย ในนอารัมมณปัจจย มี ๕ วาระ...ฯลฯ
ในนสมนันตรปัจจย มี ๕ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสย-
ปัจจย มี ๕ วาระ ในปัจจยทั้งปวง มี ๕ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๕ วาระ
ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ ในนโนนัตติ-
ปัจจย มี ๕ วาระ ในโนวิคตปัจจย มี ๕ วาระ.

ปัจจนียาอนุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียาอนุโลม

[๕๒๕] เพราะนเหตุปัจจย ในนอารัมมณปัจจย มี ๕ วาระ.... ใน
อธิปติปัจจย มี ๕ วาระ ฟิงกระทำบทที่เป็นอนุโลมให้บริบูรณ์ ในอวิคตปัจจย
มี ๕ วาระ.

คันถทุกะ จบ

๒๗. คັນถนียทุกะ

ปฏิจวาระ

อนุโลมณัย

๑. เหตุปัจจัย

[๕๒๖] ๑. คันถนียธรรม อาศัยคันถนียธรรม เกิดขึ้น เพราะ

เหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นคันถนียธรรม ฯลฯ

โลกียทุกะ ในจุฬันตรทุกะ หันใด ฟังแจกนั้นนั้น ไม่มีแตกต่างกัน.

คันถนียทุกะ จบ

๒๘. คันถสัมปยุตตทูกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลมณั

๑. เหตุปัจจัย

[๕๒๗] ๑. คันถสัมปยุตตธรรม อาศัยคันถสัมปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

๒. คันถวิปยุตตธรรม อาศัยคันถสัมปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม.

โลกะ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่สหรคด้วยโลกะ
ที่เป็นทัญญุคตวิปยุตตธรรม.

ปฏิฆะ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่สหรคด้วยโทมนัส.

๓. คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปยุตตธรรม
อาศัยคันถสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นคันถ-
สัมปยุตตธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

ชั้น ๓ โลกะ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่สหรคด้วย
โลกะที่เป็นทัญญุคตวิปยุตตธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

ขั้น ๓ ปฏิมะ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้น ๑ ที่สหคตด้วย
โทมนัส ฯลฯ ขั้น ๒ ฯลฯ

๔. **คันถวิปยุตตธรรม อาศัยคันถวิปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้น ๑ ที่เป็นคันถ-
วิปยุตตธรรม ฯลฯ ขั้น ๒ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยโลภะที่เป็นทัญญุคตวิปยุตตธรรม.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยปฏิมะ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ อาศัยขั้นทั้งหลาย.

๕. **คันถสัมปยุตตธรรม อาศัยคันถวิปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย อาศัยโลภะที่เป็นทัญญุคตวิปยุตตธรรม.

สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย อาศัยปฏิมะ.

๖. **คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปยุตตธรรม
อาศัยคันถวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยโลภะที่เป็น
ทัญญุคตวิปยุตตธรรม

สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยปฏิมะ.

๗. **คันถสัมปยุตตธรรม อาศัยคันถสัมปยุตตธรรม
และคันถวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่สหคตด้วยโลภะที่เป็นทวิภูมิตวิปปยุตต-
ธรรม และโลภะ ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่สหคตด้วยโทมนัส และปฏิฆะ ฯลฯ
ชั้น ๒ ฯลฯ

๘. คันถวิปปยุตตธรรม อาศัยคันถสัมปยุตตธรรม

และคันถวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม
และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโลภะที่เป็นทวิภูมิต-
วิปปยุตตธรรม และโลภะ.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโทมนัส และปฏิฆะ.

๙. คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม

อาศัยคันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะ
เหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่สหคตด้วยโลภะ
ที่เป็นทวิภูมิตวิปปยุตตธรรม และโลภะ ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่สหคตด้วยโทมนัส
และปฏิฆะ ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

๒. อารัมมณปัจจัย

[๕๒๘] ๑. คันถสัมปยุตตธรรม อาศัยคันถสัมปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นคณตัมปยุตตธรรม ฯลฯ ชั้น ๒
ฯลฯ

๒. คณตัมปยุตตธรรม อาศัยคณตัมปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ โลกะ อาศัยชั้นทั้งหลายที่สหรคด้วยโลกะที่เป็นทัญญุคตวิป-
ยุตตธรรม.

ปฏิมะ อาศัยชั้นทั้งหลาย ที่สหรคด้วยโทมนัส.

๓. คณตัมปยุตตธรรม และคณตัมปยุตตธรรม
อาศัยคณตัมปยุตตธรรมเกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และโลกะ อาศัยชั้น ๑ ที่สหรคด้วยโลกะที่เป็นทัญญุ-
คตวิปยุตตธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

ชั้น ๓ และปฏิมะ อาศัยชั้น ๑ ที่สหรคด้วยโทมนัส ฯลฯ ชั้น ๒
ฯลฯ

๔. คณตัมปยุตตธรรม อาศัยคณตัมปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นคณตัมปยุตตธรรม ฯลฯ ชั้น ๒
ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ชั้นทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ.

๕. คณตัมปยุตตธรรม อาศัยคณตัมปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

พระอภิธรรมปิฎก ปุฏฐาน เล่ม ๗ ภาค ๔ - หน้า 582

คือ สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย อาศัยโลกะที่เป็นทิวฏฐิตวิปยุตตธรรม.
สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย อาศัยปฏิฆะ.

๖. คันถสัมปยุตตธรรม อาศัยคันถสัมปยุตตธรรม
และคันถวิปยุตตธรรมเกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ขั้น ๓ อาศัยขั้น ๑ ที่สหระคด้วยโลกะที่เป็นทิวฏฐิตวิป-
ยุตตธรรม และโลกะ ฯลฯ ขั้น ๒ ฯลฯ

ขั้น ๓ อาศัยขั้น ๑ ที่สหระคด้วยโทมนัส และปฏิฆะ ฯลฯ ขั้น
๒ ฯลฯ

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๕๒๕] ในเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๖ วาระ
ในอิทธิปัจจัย มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๖ วาระ ในสมนันตรปัจจัย
มี ๖ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ ใน
นิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๖ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย มี
๖ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๖ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๕ วาระ ในวิปาก-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๕ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๕ วาระ
ในฉานปัจจัย มี ๕ วาระ ในมคคปัจจัย มี ๕ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๖
วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนัตติปัจจัย
มี ๖ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๖ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

ปัจจัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๕๓๐] ๑. คันถวิปยุตตธรรม อาศัยคันถวิปยุตตธรรม
เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นคันถวิป-
ยุตตธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

เหตุกปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ตลอดจนถึงอสังขยัตถ์

โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ อาศัยชั้น
ทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ.

การนับจำนวนวาระในปัจจัย

[๕๓๑] ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนอธิปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตร-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสปัจจัย มี ๓
วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๗ วาระ อรูปภูมิเมื่อจะแจกในนปุเรชาต-
ปัจจัยพึงกระทำก่อน, รูปภูมีย่อมได้ในที่ใด พึงกระทำภายหลัง, และปฏิฆ
ไม่มีในอรูปภูมิ. ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๕
วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาหาร
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตต-
ปัจจัย มี ๖ วาระ ในนโนตติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

อนุโลมปัจจนียัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๕๓๒] เพราะเหตุปัจจัย ในนอรัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ... ใน
อธิปติปัจจัย มี ๘ วาระ ฯลฯ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.
พึงนับอย่างนี้.

ปัจจนียานุโลม

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๕๓๓] เพราะเหตุปัจจัย ในนอรัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ...
ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.
สหชาตวาระ ก็พึงกระทำอย่างทีกล่าวมาแล้ว.

ปัจจัยวาระ

อนุโลมัย

๑. เหตุปัจจัย

[๕๓๔] ๑. คันถสัมปยุตตธรรม อาศัยคันถสัมปยุตตธรรม
เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย

มี ๓ วาระเหมือนกับ ปฏิปัจจัยวาระ.

๔. คันถวิปยุตตธรรม อาศัยคันถวิปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ๗๗ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นคันถวิปยุตตธรรม ๗๗

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลาย, ชั้นทั้งหลาย อาศัย
หทยวัตถุ.

๗๗ มหาภูตรูป ๑ ๗๗ ชั้นทั้งหลายที่เป็นคันถวิปยุตตธรรม
อาศัยหทยวัตถุ.

๕. คันถสัมปยุตตธรรม อาศัยคันถวิปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย อาศัยโลกะที่เป็นทัญญุคตวิปยุตตธรรม.

สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย อาศัยปฏิสนธิ.

๖. คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปยุตตธรรม
อาศัยคันถวิปยุตตธรรม เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นคณตสัมปยุตตธรรม อาศัยหทยวัตถุ.
จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.
สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยโลภะที่เป็นทัญญี-
คตวิปยุตตธรรม.

สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยปฏิฆะ.

ชั้นทั้งหลายที่เป็นทัญญีคตวิปยุตตธรรม และโลภะ อาศัยหทยวัตถุ.

ชั้นทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส และปฏิฆะ อาศัยหทยวัตถุ.

๗. คณตสัมปยุตตธรรม อาศัยคณตสัมปยุตตธรรม

และคณตวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นคณตสัมปยุตตธรรม และหทย-
วัตถุ ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่สหรคตด้วยโลภะ ที่เป็นทัญญีคตวิปยุตต-
ธรรม, หทยวัตถุ และปฏิฆะ ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่สหรคตด้วยโทมนัส. หทยวัตถุ และปฏิฆะ
ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

๘. คณตวิปยุตตธรรม อาศัยคณตสัมปยุตตธรรม

และคณตวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นคณตสัมปยุตตธรรม
และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่สหรคตด้วยโลภะที่เป็นทัญญีคต-
วิปยุตตธรรม และโลภะ.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโทมนัส และปฏิฆะ.
โลภะ อาศัยชั้นทั้งหลาย ที่สหคตด้วยโลภะ ที่เป็นทวิภูคตวิป-
ยุตตธรรม และหทยวัตถุ.

ปฏิฆะ อาศัยชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโทมนัส และหทยวัตถุ.

๕. คันถัมมปุตตธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม

อาศัยคันถัมมปุตตธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะ
เหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นคันถัมมปุตตธรรม และหทย-
วัตถุ ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นคันถัมมปุตตธรรม และ
มหาภูตรูปทั้งหลาย.

ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่สหคตด้วยโลภะที่
เป็นทวิภูคตวิปปยุตตธรรม และโลภะ ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่สหคตด้วยโทมนัส
และปฏิฆะ ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

ชั้น ๓ และโลภะ อาศัยชั้น ๑ ที่สหคตด้วยโลภะที่เป็นทวิภูคต-
วิปปยุตตธรรม และหทยวัตถุ ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

ชั้น ๓ และปฏิฆะ อาศัยชั้น ๑ ที่สหคตด้วยโทมนัส และ
หทยวัตถุ ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๕๓๕] ในเหตุปัจจัยมี ๕ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๕ วาระ ในอธิปัตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ปัจจัยทั้งปวง มี ๕ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๕ วาระ ฯลฯ ในอวิกตปัจจัย มี ๕ วาระ.

ปัจจัยนีนัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๕๓๖] ๑. คันถวิปยุตตธรรม อาศัยคันถวิปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย

คือ ฯลฯ อาศัยคันถวิปยุตตธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ.

เหตุกปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ตลอดถึงอสังญุตตว์.

จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ ฯลฯ กายวิญญาณ อาศัยกายายตนะ.

ขั้นทั้งหลายที่เป็นคันถวิปยุตตธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ อาศัย
หทยวัตถุ.

โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทัจจะ อาศัยขั้น
ทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทัจจะ และหทยวัตถุ.

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในปัจจัยนีนัย

[๕๓๗] ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาร์มมณปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในนอุปนิสส-

ปัจจย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาติปัจจย มี ๓ วาระ ในนปัจจชาติปัจจย มี ๕
วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๔ วาระ ในนวิปาก
ปัจจย มี ๕ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๑ วาระ
ในนฌานปัจจย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย
มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๖ วาระ ในนโนนัตถิปัจจย มี ๓ วาระ
ในนโนวิคตปัจจย มี ๓ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๕๓๘] เพราะเหตุปัจจย ในนอารัมมณปัจจย มี ๓ วาระ.... ฯลฯ
ในนอธิปติปัจจย มี ๕ วาระ.

พึงนับอย่างทีกล่าวมาแล้ว.

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๕๓๙] เพราะเหตุปัจจย ในนอารัมมณปัจจย มี ๑ วาระ... ฯลฯ
ในนวิคตปัจจย มี ๑ วาระ.

แม้ นิสสยวาระ ก็เหมือน กับ ปัจจยวาระ

สังสัณฺฐวาระ

อนุโลมณัย

๑. เหตุปัจจัย

[๕๔๐] ๑. คันถสัมปยุตตธรรม เจือกับคันถสัมปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ เจือกับชั้น ๑ ที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม ฯลฯ
ชั้น ๒ ฯลฯ

๒. คันถวิปยุตตธรรม เจือกับคันถสัมปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ โลกะ เจือกับชั้นทั้งหลาย ที่สหคตด้วยโลกะที่เป็นทัญญิตต-
วิปยุตตธรรม.

ปฏิมะ เจือกับชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโทมนัส.

๓. คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปยุตตธรรม
เจือกับคันถสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และโลกะ เจือกับชั้น ๑ ที่สหคตด้วยโลกะที่เป็น
ทัญญิตตวิปยุตตธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

ชั้น ๓ และปฏิมะ เจือกับชั้น ๑ ที่สหคตด้วยโทมนัส ฯลฯ
ชั้น ๒ ฯลฯ

๔. คันถวิปยุตตธรรม เจือกับคันถวิปยุตตธรรม

เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ เจือกับชั้น ๑ ที่เป็นคันถวิปยุตตธรรม ฯลฯ
ชั้น ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๕. คันถสัมปยุตตธรรม เจือกับคันถวิปยุตตธรรม

เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย เจือกับโลกะที่เป็นทัญญุคตวิปยุตตธรรม.
สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย เจือกับปฏิฆะ.

๖. คันถสัมปยุตตธรรม เจือกับคันถสัมปยุตตธรรม

และคันถวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ เจือกับชั้น ๑ ที่สหระคด้วยโลกะที่เป็นทัญญุคต-
วิปยุตตธรรม และโลกะ ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

ชั้น ๓ เจือกับชั้น ๑ ที่สหระคด้วยโทมนัส และปฏิฆะ ชั้น ๒
ฯลฯ

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๕๔๑] ในเหตุปัจจัย มี ๖ วาระ ในอารมณ์ปัจจัย มี ๖ วาระ ใน
อธิปัตติปัจจัย มี ๖ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๖ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ
ในอาหารปัจจัย มี ๖ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๖ วาระ.

ปัจจัยนัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๕๔๒] ๑. คันถวิปยุตตธรรม เจือกับคันถวิปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย

คือ ฯลฯ อาศัยคันถวิปยุตตธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ฯลฯ

ในเหตุกปฏิสนธิขณะ ฯลฯ โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระค
ด้วยอุทธัจจะ เจือกับขันธ์ทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ.

ฯลฯ

ปัจจัยนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจัยะ

[๕๔๓] ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๖ วาระ
ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๖ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๖ วาระ ในนอาเสวน-
ปัจจัย มี ๖ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๖ วาระ
ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย
มี ๖ วาระ.

อนุโลมปัจจัยนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจัยะ

[๕๔๔] เพราะเหตุปัจจัย ในนอธิปติปัจจัย มี ๖ วาระ... ใน
นปุเรชาติปัจจัย มี ๖ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๖ วาระ ในนอาเสวน-

พระอภิธรรมปิฎก ปุฏฐาน เล่ม ๗ ภาค ๔ - หน้าที่ 593

ปัจจย มี ๖ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๔ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๖ วาระ
ในนวิปยุตตปัจจย มี ๖ วาระ.

ปัจจนียานุโลมณัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๕๔๕] เพราะนเหตุปัจจย ในอาร์มมณปัจจย มี ๑ วาระ... ใน
อนันตรปัจจย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในอวิกตปัจจย มี ๑ วาระ.

ปัญหาวาระ

อนุโลมัย

๑. เหตุปัจจัย

[๕๔๖] ๑. คันถสัมปยุตตธรรมเป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๒. คันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถวิปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตต-
สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

เหตุที่สหจรด้วยโลภะที่เป็นทัญญิกตวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่
โลภะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

เหตุที่สหจรด้วยโทมนัส เป็นปัจจัยแก่ปฏิมะ และจิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๓. คันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตต-
ธรรม และคันถวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต-
ชั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

เหตุที่สหรถด้วยโลภะที่เป็นทกฺขลิกตวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ สัมปยุตตขันธ, โลภะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

เหตุที่สหรถด้วยโทมนัส เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ, ปฏิกะ และ จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

**๔. คันถวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถวิปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นคันถวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต-
ขันธ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

โลภะที่เป็นทกฺขลิกตวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ปฏิกะ เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุ
ปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

**๕. คันถวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ โลภะ ที่เป็นทกฺขลิกตวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ปฏิกะ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

**๖. คันถวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตต-
ธรรม และคันถวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ โลกะที่เป็นทัญญิกตวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ปฏิมะ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๗. คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปยุตตธรรม

เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุที่สทรคด้วยโลกะที่เป็นทัญญิกตวิปยุตตธรรม และโลกะ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

เหตุที่สทรคด้วยโทมนัส และปฏิมะ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๘. คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปยุตตธรรม

เป็นปัจจัยแก่คันถวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุที่สทรคด้วยโลกะที่เป็นทัญญิกตวิปยุตตธรรม และโลกะ เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

เหตุที่สทรคด้วยโทมนัส และปฏิมะ เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๙. คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุที่สหคตด้วยโลภะที่เป็นทัญญิตวิปปยุตตธรรมและโลภะ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของ เหตุปัจจัย.

เหตุที่สหคตด้วยโทมนัส และปฏิฆะ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๕๔๗] ๑. คันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภขั้นทั้งหลาย ที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม ขั้นทั้ง
หลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

ฟังตามถึงมูลในแม่ทั้ง ๓ วาระ (วาระที่ ๑-๓)

เพราะปรารภขั้นทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม ขั้นทั้งหลายที่
เป็นคันถวิปปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

เพราะปรารภขั้นทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม ขั้นทั้งหลายที่
สหคตด้วยโลภะที่เป็นทัญญิตวิปปยุตตธรรม และโลภะ ย่อมเกิดขึ้น, ขั้น
ทั้งหลายที่สหคตด้วยโทมนัส และปฏิฆะ ย่อมเกิดขึ้น.

๔. คันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถวิปปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ แล้วพิจารณา
กุศลกรรมนั้น.

บุคคลพิจารณากุศลกรรมทั้งหลาย ที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน.

บุคคลออกจากฌาน แล้วพิจารณาฌาน.

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรคแล้ว พิจารณามรรค, พิจารณาผล,
พิจารณานิพพาน.

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่วาทาน, แก่มรรค, แก่ผล, แก่
อวิชชนะ ด้วยอำนาจของอาร์म्मปัจจัย.

พระอริยะทั้งหลาย พิจารณากิเลสทั้งหลายที่ละแล้ว ที่เป็นคันถวิป-
ยุตตธรรม, พิจารณากิเลสทั้งหลายที่ข่มไว้, ย่อมรู้กิเลสทั้งหลายที่สั่งสมไว้ใน
กาลก่อน.

บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ ชั้นทั้งหลายที่เป็นคันถ-
วิปยุตตธรรม โลกะ และปฏิฆะ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ ย่อมยินดี
ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะปรารถนจักขุเป็นต้นนั้น รากะ ที่เป็นคันถวิปยุตต-
ธรรม ย่อมเกิดขึ้น วิจิกิจจา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพโสตราตุ.

บุคคลรู้จิตของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นคันถวิปยุตตธรรม
ด้วยเจโตปริยญาณ.

อากาสนัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญญาตนะ, อากิญจัญ-
ญาตนะ เป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญาตนะ.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โสภณัฐพายตนะ เป็น
ปัจจัยแก่กายวิญญาณ ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย.

ขั้นทั้งหลายที่เป็นคณวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิญญาณ
แก่เจโตปริยญาณ แก่บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ยถากัมมุปลญาณ แก่
อนาคตังสญาณ แก่อาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย.

**๕. คณวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คณสัมปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย**

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ ย่อมยินดี
ย่อมเพติดเพลินยิ่ง ซึ่งกุศลกรรมนั้น เพราะปรารภกุศลกรรมนั้น ราคะที่
เป็นคณสัมปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

**๖. คณวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คณสัมปยุตต-
ธรรม และคณวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย**

คือบุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ฯลฯ เพราะปรารภขั้น
ทั้งหลายที่เป็นคณวิปยุตตธรรม โลกะ และปฏิฆะ ขั้นทั้งหลายที่สหรคต
ด้วยโลกะที่เป็นทิฏฐิคตวิปยุตตธรรม และโลกะ ขั้นทั้งหลายที่สหรคตด้วย
โทมนัส และปฏิฆะ ย่อมเกิดขึ้น.

**๗. คณสัมปยุตตธรรม และคณวิปยุตตธรรม
เป็นปัจจัยแก่คณสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย**

คือ เพราะปรารภขั้นทั้งหลายที่สหรคตด้วยโลกะที่เป็นทิฏฐิคตวิป-
ยุตตธรรม และโลกะ, ขั้นทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัสและปฏิฆะ ขั้น
ทั้งหลายที่เป็นคณสัมปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

ฟังถามถึงมูล (วาระที่ ๘)

เพราะปรารภขั้นทั้งหลาย ที่สหรถด้วยโลภะที่เป็นทัญญิตวิปปยุต-
ธรรม, โลภะ และขั้นทั้งหลายที่สหรถด้วยโทมนัสและปฏิฆะ ขั้นทั้งหลาย
ที่เป็นคันถวิปปยุตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

ฟังถามถึงมูล (วาระที่ ๙)

เพราะปรารภขั้นทั้งหลายที่สหรถด้วยโลภะที่เป็นทัญญิตวิปปยุต-
ธรรม และโลภะ ขั้นทั้งหลายที่สหรถด้วยโทมนัส และปฏิฆะ ขั้นทั้งหลาย
ที่สหรถด้วยโลภะที่เป็นทัญญิตวิปปยุตธรรม และโลภะ ขั้นทั้งหลายที่
สหรถด้วยโทมนัส และปฏิฆะ ย่อมเกิดขึ้น.

๓. อธิปติปัจจัย

[๕๔๘] ๑. **คันถสัมปยุตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณชิปติ และ สหชาตชิปติ

ที่เป็น อารัมมณชิปติ ได้แก่

เพราะกระทำขั้นทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตธรรมให้เป็นอารมณ์
อย่างหนักแน่น ขั้นทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น สหชาตชิปติ ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นคันถสัมปยุตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตขั้น
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๒. คันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถวิปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอริปิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณชิปติ และ สหชาตชิปติ

ที่เป็น อารัมมณชิปติ ได้แก่

เพราะกระทำขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรมให้เป็นอารมณ์
อย่างหนักแน่น โลกะที่เป็นทัญญุคตวิปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น สหชาตชิปติ ได้แก่

อริปิปัจจัยที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอริปิปัจจัย.

อริปิปัจจัยที่สหคตด้วยโลกะที่เป็นทัญญุคตวิปยุตตธรรม เป็น
ปัจจัยแก่โลกะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอริปิปัจจัย.

อริปิปัจจัยที่สหคตด้วยโถมนัส เป็นปัจจัยแก่ปฏิฆะ และจิตตสมุฏ-
ฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอริปิปัจจัย.

๓. คันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตต-
ธรรม และคันถวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอริปิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณชิปติ และ สหชาตชิปติ

ที่เป็น อารัมมณชิปติ ได้แก่

เพราะกระทำขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรมให้เป็นอารมณ์
อย่างหนักแน่น ขันธ์ทั้งหลายที่สหคตด้วยโลกะ ที่เป็นทัญญุคตวิปยุตตธรรม
และโลกะ ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น สหชาติอธิปติ ได้แก่

อธิปติธรรมที่สหคตด้วยโลภะที่เป็นทัญญิกตวิปยุตตธรรม เป็น
ปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย, โลภะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วย
อำนาจของอธิปติปัจจัย.

อธิปติธรรมที่สหคตด้วยโทมนัส เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย,
ปฏิฆะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

**๔. คันถวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถวิปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณอธิปติ และ สหชาติอธิปติ

ที่เป็น อารัมมณอธิปติ ได้แก่

บุคคลให้ทาน ฯลฯ สีล ฯลฯ อุโบสถกรรมแล้ว ฯลฯ กระทำกุศล
กรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว พิจารณา.

บุคคลกระทำกุศลกรรมทั้งหลาย ที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อนให้เป็น
อารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว พิจารณา.

บุคคลออกจากฌาน กระทำฌานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว
พิจารณา.

พระอริยะทั้งหลาย ออกจากมรรค กระทำมรรคให้เป็นอารมณ์อย่าง
หนักแน่นแล้วพิจารณา, กระทำผลให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา,
กระทำนิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา.

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก้วโถทาน, แก้วมรรค, แก้วผล, ด้วย
อำนาจของอธิปติปัจจัย.

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพติดเพลินยิ่ง เพราะกระทำจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ
ชั้นทั้งหลายที่เป็นคันถวิปยุตตธรรม และโลกะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น
ครั้งกระทำจักขุเป็นต้นนั้น ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว รากะที่เป็น
คันถวิปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น สหชาติปฏิบัติ ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นคันถวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

**๕. คันถวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย**

มีอย่างเดียว คือที่เป็น อารัมมณาปฏิบัติ ได้แก่

ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ

กุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากมาน พิจารณามาน ฯลฯ

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพติดเพลินยิ่ง เพราะกระทำจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ
ชั้นทั้งหลายที่เป็นคันถวิปยุตตธรรม และโลกะ ให้เป็นอารมณ์อย่างหนัก
แน่น ครั้งกระทำจักขุเป็นต้นนั้น ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว รากะ
ที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

**๖. คันถวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตต-
ธรรม และคันถวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย**

มีอย่างเดียว คือที่เป็น อารัมมณาปฏิบัติ ได้แก่

เพราะกระทำจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ ชั้นทั้งหลายที่เป็นคันถวิปยุตต-
ธรรม และโลกะ ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วย
โลกะที่เป็นทัญญุคตวิปยุตตธรรม และโลกะ ย่อมเกิดขึ้น.

๓. คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปยุตตธรรม

เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น อารัมมณชิปติ ได้แก่

เพราะกระทำชั้นทั้งหลาย ที่สหคตด้วยโลกะที่เป็นทัญญุคตวิปยุตต-
ธรรม และโลกะ ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ชั้นทั้งหลายที่เป็นคันถสัม-
ปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

พึงถามถึงมูล (วาระที่ ๘)

เพราะกระทำชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโลกะ ที่เป็นทัญญุคตวิปยุตต-
ธรรม และโลกะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น โลกะที่เป็นทัญญุคตวิปยุตต-
ธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

พึงถามถึงมูล (วาระที่ ๙)

เพราะกระทำชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโลกะ ที่เป็นทัญญุคตวิปยุตต-
ธรรม และโลกะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วย
โลกะ ที่เป็นทัญญุคตวิปยุตตธรรม และโลกะ ย่อมเกิดขึ้น.

๔. อนันตรปัจจัย

[๕๔๕] ๑. คันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ฟังถามถึงมูล (วาระที่ ๒)

ชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโลภะ ที่เป็นทัญญิตวิปยุตตธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่โลภะที่เป็นทัญญิตวิปยุตตธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโทมนัส ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ปฏิมะ ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ชั้นทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ฟังถามถึงมูล (วาระที่ ๓)

ชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโลภะ ที่เป็นทัญญิตวิปยุตตธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโลภะ ที่เป็นทัญญิตวิปยุตตธรรม ที่เกิดหลัง ๆ และโลภะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโทมนัส ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโทมนัส ที่เกิดหลัง ๆ และปฏิมะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

**๔. คันถวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถวิปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย**

คือ โลกะที่เป็นทัญญิกตวิปยุตตธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่
โลกะที่เป็นทัญญิกตวิปยุตตธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ปฏิมะที่สหคตด้วยโทมนัส ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ปฏิมะ ที่เกิด
หลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ชั้นทั้งหลายที่เป็นคันถวิปยุตตธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่
ชั้นทั้งหลายที่เป็นคันถวิปยุตตธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตร-
ปัจจัย.

อนุโลม เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก่ผลสมมาบัติ ด้วยอำนาจของอนันตร-
ปัจจัย.

**๕. คันถวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คัยถสัมปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย**

คือ โลกะที่เป็นทัญญิกตวิปยุตตธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่
ชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโลกะ ที่เป็นทัญญิกตวิปยุตตธรรม ที่เกิดหลัง ๆ
ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ปฏิมะ ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโทมนัส
ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อาวัชชนะ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นคัยถสัมปยุตตธรรม ด้วย
อำนาจของอนันตรปัจจัย.

**๖. คันถวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คัยถสัมปยุตต-
ธรรม และคันถวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย**

คือ โลกะที่เป็นทัญญิกตวิปปยุตตธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่
ขั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโลกะที่เป็นทัญญิกตวิปปยุตตธรรม ที่เกิดหลัง ๆ และ
โลกะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ปฏิมะ ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโทมนัส
ที่เกิดหลัง ๆ และปฏิมะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อวัชชนะ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโลกะ ที่เป็น
ทัญญิกตวิปปยุตตธรรม และโลกะ ขั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโทมนัส และ
ปฏิมะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๕. คันถัมมปยุตตธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม

เป็นปัจจัยแก่คันถัมมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ขั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโลกะที่เป็นทัญญิกตวิปปยุตตธรรม ที่
เกิดก่อน ๆ และโลกะ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโลกะ ที่เป็น
ทัญญิกตวิปปยุตตธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ขั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโทมนัส ที่เกิดก่อน ๆ และปฏิมะ เป็น
ปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโทมนัส ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของ
อนันตรปัจจัย.

พึงถามถึงมูล (วาระที่ ๗)

ขั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโลกะ ที่เป็นทัญญิกตวิปปยุตตธรรม ที่เกิด
ก่อน ๆ และโลกะ เป็นปัจจัยแก่โลกะที่เป็นทัญญิกตวิปปยุตตธรรม ที่เกิด
หลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ขั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโทมนัส ที่เกิดก่อน ๆ และปฏิฆะ เป็น
ปัจจัยแก่ปฏิฆะ ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ขั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโลภะ ที่เป็นทวิภูตวิปปยุตตธรรม และ
โลภะ, ขั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโทมนัส และปฏิฆะ เป็นปัจจัยแก่ภูฐานะ
ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

พึงถามถึงมูล (วาระที่ ๕)

ขั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโลภะ ที่เป็นทวิภูตวิปปยุตตธรรม ที่เกิด
ก่อน ๆ และโลภะ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโลภะ ที่เป็น
ทวิภูตวิปปยุตตธรรม ที่เกิดหลัง ๆ และโลภะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ขั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโทมนัส ที่เกิดก่อน ๆ และปฏิฆะ เป็น
ปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโทมนัส ที่เกิดหลัง ๆ และปฏิฆะ ด้วย
อำนาจของอนันตรปัจจัย.

๕. สมันตรปัจจัย ๗๗ ๘. นิสสยปัจจัย

๑. คันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของสมันตรปัจจัย

๗๗ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย

๗๗ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย

๗๗ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย

๕. อุปนิสสยปัจจย

[๕๕๐] ๑. คันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจยแก่คันถสัมปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ
ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

ชั้นทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจยแก่ชั้นทั้งหลาย
ที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจย.

ฟังถามถึงมูล (วาระที่ ๒)

ฟังกระทำอุปนิสสยปัจจย ทั้ง ๓ นัย

ชั้นทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจยแก่ชั้นทั้งหลายที่
เป็นคันถวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจย.

ฟังถามถึงมูล (วาระที่ ๓)

ฟังกระทำอุปนิสสยปัจจย ทั้ง ๓ นัย

ชั้นทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจยแก่ชั้นทั้งหลายที่
สหรรคด้วยโลภะ ที่เป็นทัญญุคตวิปยุตตธรรม และโลภะ ด้วยอำนาจของ
อุปนิสสยปัจจย, เป็นปัจจยแก่ชั้นทั้งหลายที่สหรรคด้วยโทมนัส และปฏิมะ
ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจย.

๔. คันถวิปยุตตธรรม เป็นปัจจยแก่คันถวิปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ
ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ยังสมบัติให้เกิดขึ้น
ก่อนมานะ.

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ รากะ โทสะ โมหะ มานะ ความปรารถนา
สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย อุตุ โภชนะ ฯลฯ เสนาสนะ แล้วให้ทาน ฯลฯ
ยังสมบัติให้เกิดขึ้น ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา รากะ ฯลฯ ความปรารถนา เสนาสนะ เป็น
ปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ปัญญา แก่รากะ แก่โทสะ แก่โมหะ แก่มานะ
แก่ความปรารถนา ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๕. คันถวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ
ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ก่อนมานะ ถือทัญญู.

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา รากะ ฯลฯ มานะ ความ
ปรารถนา ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ รากะ แก่โทสะ แก่โมหะ
แก่มานะ แก่ทัญญู แก่ความปรารถนา ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๖. **คันถวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตต-
ธรรม และคันถวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย**
มีอุปนิสสยะทั้ง ๓ นัย.

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ก่อมานะ.

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา รากะ โทสะ โมหะ มานะ.
ความปรารถนา สุขทางกาย ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา รากะ โทสะ โมหะ ความปรารถนา เสนาสนะ
เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่สหระคตด้วยโลภะ ที่เป็นทัญญิกตวิปยุตตธรรม
และโลภะ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่สหระคตด้วยโทมนัส และปฏิมะ ด้วย
อำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๗. **คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปยุตตธรรม**
เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ
ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่สหระคตด้วยโลภะ ที่เป็นทัญญิกตวิปยุตตธรรม และ
โลภะ, ขั้นทั้งหลายที่สหระคตด้วยโทมนัส และปฏิมะ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลาย
ที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

พึงถามถึงมูล (วาระที่ ๘)

ชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโลภะ ที่เป็นทวิภูมิตวิปปยุตตธรรม และ
โลภะ และชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโทมนัส และปฏิฆะ เป็นปัจจัยแก่ชั้น
ทั้งหลายที่เป็นคณตวิปปยุตตธรรม แก่โลภะ ที่เป็นทวิภูมิตวิปปยุตตธรรม และ
ปฏิฆะ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

พึงถามถึงมูล (วาระที่ ๕)

ชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโลภะ ที่เป็นทวิภูมิตวิปปยุตตธรรม และ
โลภะ และชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโทมนัส และปฏิฆะ เป็นปัจจัยแก่ชั้น
ทั้งหลายที่สหคตด้วยโลภะ ที่เป็นทวิภูมิตวิปปยุตตธรรม และโลภะ เป็น
ปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโทมนัส และปฏิฆะ ด้วยอำนาจของ
อุปนิสสยปัจจัย.

๑๐. ปุเรชาติปัจจัย

[๕๕๑] ๑. คณตวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คณตวิปปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณปุเรชาติ และ วัตถุปุเรชาติ
ที่เป็น อารัมมณปุเรชาติ ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง
 ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมเพิลิดเพิลินยี่ เพราะปรารถนจักขุเป็นต้นนั้น รากะ
ที่เป็นคณตวิปปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทัจจะ ฯลฯ โทมนัส
ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักขุ, ฟังเสียงด้วยทิพโสตธาตุ.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็น
ปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

ที่เป็น วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่

จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัย
แก่กายวิญญาณ.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นคันถวิปยุตตธรรม และ
โลกะ ที่เป็นทิวฏฐิกตวิปยุตตธรรม และปฏิฆะ ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

**๒. คันถวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ และ วัตถุปุเรชาตะ

ที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพติดเพตินยัง ซึ่งจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ เพราะ
ปรารภจักขุเป็นต้นนั้น ราคะที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น ทิวฏฐิ ฯลฯ
โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม ด้วย
อำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

**๓. คันถวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตต-
ธรรม และคันถวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ และ วัตถุปุเรชาตะ
ที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่

เพราะปรารภจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ ชั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยโลภะ
ที่เป็นทัญญิตวิปปยุตตธรรม, โลภะ, ชั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยโทมนัส และ
ปฏิมะ ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยโลภะ ที่เป็น
ทัญญิตวิปปยุตตธรรม, โลภะ, ชั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยโทมนัส และปฏิมะ
ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๑๑. ปัจจชาตปัจจัย

[๕๕๒] ๑. คันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถวิปปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของปัจจชาตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๒. คันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถวิปปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของปัจจชาตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๓. คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม
เป็นปัจจัยแก่คันถวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของปัจจชาตปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยโลภะ ที่เป็นทัญญิตวิปปยุตตธรรม
ที่เกิดภายหลัง และโลภะ, ชั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยโทมนัส และปฏิมะ
เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจจชาตปัจจัย.

๑๒. อาเสวนปัจจัย

[๕๕๓] ๑. คันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย
เหมือนกับอาร์มมณปัจจัย.
อาวัชชนะก็ดี วุฏฐานะก็ดี ไม่มี.

๑๓. กัมมปัจจัย

[๕๕๔] ๑. คันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย
คือ เจตนาที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๒. คันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถวิปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ นานาขณิกะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

เจตนาที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ จิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

เจตนาที่สหระคด้วยโลภะ ที่เป็นทิฏฐีกตวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัย
แก่โลภะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

เจตนาที่สหคตด้วยโทมนัส เป็นปัจจัยแก่ปฏิฆะ และจิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น นานาชนิดได้แก่

เจตนาที่เป็นกัณธสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่วิปากขันธ และ
กัญฐตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

**๓. กัณธสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่กัณธสัมปยุตต-
ธรรม และกัณธวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย**

คือ เจตนาที่เป็นกัณธสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

เจตนาที่สหคตด้วยโลภะ ที่เป็นทัญญุคควิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตขันธทั้งหลาย, โลภะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของ
กัมมปัจจัย.

เจตนาที่สหคตด้วยโทมนัส เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธทั้งหลาย,
ปฏิฆะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

**๔. กัณธวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่กัณธวิปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ นานาชนิด

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

เจตนาที่เป็นกัณธวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ และ
จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น นานาชนิด ได้แก่

เจตนาที่เป็นคันถวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่วิปากชั้น และ
กฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๑๔. วิปากปัจจัย

[๕๕๕] ๑. คันถวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถวิปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ.

๑๕. อาหารปัจจัย ฯลฯ ๑๕. สัมปยุตตปัจจัย

[๕๕๖] ๑. คันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย มี ๔ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย มี ๔ วาระ

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย มี ๔ วาระ

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย มี ๖ วาระ

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสัมปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ

๒๐. วิปยุตตปัจจัย

[๕๕๗] ๑. คันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถวิปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปัจฉาชาตะ ฯลฯ

พึงจำแนก.

๒. คันถวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถวิปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย

๓. คันถวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น ปุเรชาตะ ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม ด้วย
อำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

๔. คันถวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตต-
ธรรม และคันถวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น ปุเรชาตะ ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยโลภะ ที่เป็น
ทัญญิตวิปยุตตธรรมและ โลภะ, แก่ขั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยโทมนัส และ
ปฏิมะ ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ ปุเรชาตะ และ ปัจฉาชาตะ ฯลฯ

๕. คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปยุตตธรรมเป็น
ปัจจัยแก่คันถวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปัจฉาชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยโลภะ ที่เป็นทัญญิตวิปยุตตธรรม และ
โลภะ เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

ขั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโทมนัส และปฏิฆะ เป็นปัจจัยแก่จิตต-
สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น ปัจฉาชาตะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโลภะ ที่เป็นทัญญิตตวิปยุตตธรรม และ
โลภะ และขั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโทมนัส และปฏิฆะที่เกิดภายหลัง เป็น
ปัจจัยแก่ภพนี้ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

๒๑. อตติปัจจัย

[๕๕๘] ๑. คันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย มี ๑ วาระ เหมือนกับปฏิจจวาระ.

๒. คันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถวิปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปัจฉาชาตะ ฯลฯ ฟังจำแนก.

๓. คันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตต-
ธรรม และคันถวิปยุตตธรรม โดยอตติปัจจัย มี ๑ วาระ เหมือน
กับปฏิจจวาระ.

๔. คันถวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถวิปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ
และ อินทริยะ ฯลฯ ฟังจำแนก.

**๕. คันถวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปุเรชาตะ
ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่
โลกะที่เป็นทัญญุคตวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นทั้ง
หลาย ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.
ปฏิกะที่สหรคตด้วยโทมนัส เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย
ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.
ที่เป็น ปุเรชาตะ ได้แก่
บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพติดเพตินยิง ซึ่งจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ เพราะ
ปรารภจักขุเป็นต้นนั้น รากะที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม ฯลฯ ทัญญุคต ฯลฯ
โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.
หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม ด้วย
อำนาจของอตฺถิปัจจัย.

**๖. คันถวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตต-
ธรรม และคันถวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปุเรชาตะ
ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่
โลกะที่เป็นทัญญุคตวิปยุตตธรรม ที่เกิดพร้อมกัน เป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตชั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

ปฏิมะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย.

ที่เป็น ปุเรชาตะ ได้แก่

เพราะปรารภจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโลภะที่เป็นทิวฏฐิตวิปปยุตตธรรม และ โลภะ และขั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโทมนัส และปฏิมะ ย่อมเกิดขึ้น

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโลภะที่เป็นทิวฏฐิตวิปปยุตตธรรม และ โลภะ, แก่ขั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโทมนัส และปฏิมะ ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย.

๗. คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม

เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะ และ สหชาตะ รวมกับ ปุเรชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ รวมกับ ปุเรชาตะ ได้แก่

ขั้น ๑ ที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรมที่เกิดพร้อมกัน และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขั้น ๑ ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย ฯลฯ.

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ขั้น ๑ ที่สหคตด้วยโลภะที่เป็นทิวฏฐิตวิปปยุตตธรรม และโลภะ เป็นปัจจัยแก่ขั้น ๑ ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย ฯลฯ ขั้น ๒ ฯลฯ

ขั้น ๑ ที่สหคตด้วยโทมนัส และปฏิมะ เป็นปัจจัยแก่ขั้น ๑ ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย ฯลฯ ขั้น ๒.

๘. คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปยุตตธรรม

เป็นปัจจัยแก่คันถวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอติปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ, ปัจจชาตะ รวมกับ ปุเรชาตะ
ปัจจชาตะ และ ปัจจชาตะ รวมกับ อาหาระ และรวมกับ อินทริยะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม ที่เกิดภายหลัง และมหาภูต-
รูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอติปัจจัย.

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่สหครตด้วยโลภะที่เป็นทัญญุคตวิปยุตตธรรม และ
โลภะ เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอติปัจจัย.

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่สหครตด้วยโทมนัสที่เกิดพร้อมกัน และปฏิมะ เป็น
ปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอติปัจจัย.

ที่เป็น สหชาตะ รวมกับ ปุเรชาตะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่สหครตด้วยโลภะที่เป็นทัญญุคตวิปยุตตธรรม และ
หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่โลภะ ด้วยอำนาจของอติปัจจัย.

ขั้นทั้งหลายที่สหครตด้วยโทมนัส และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ปฏิมะ
ด้วยอำนาจของอติปัจจัย.

ที่เป็น ปัจจชาตะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโลภะ ที่เป็นทัญญิตวิปปยุตตธรรม และ
โลภะ และขั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโทมนัส และปฏิฆะที่เกิดภายหลัง, เป็น
ปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

ที่เป็น ปัจจชาตะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่เป็นคณฺถสัมปยุตตธรรมที่เกิดภายหลัง และกวฬีการา-
หาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

ที่เป็น ปัจจชาตะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่เป็นคณฺถสัมปยุตตธรรมที่เกิดภายหลัง และรูปชีวิติน-
ทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กัฏฏตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

๕. คณฺถสัมปยุตตธรรม และคณฺถวิปปยุตตธรรม
เป็นปัจจัยแก่คณฺถสัมปยุตตธรรม และคณฺถวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจ
ของอตฺถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะ และ ปัจจชาตะ รวมกับ ปุเรชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ขั้น ๑ ที่สหคตด้วยโลภะที่เป็นทัญญิตวิปปยุตตธรรมที่เกิดพร้อม
กัน และโลภะ เป็นปัจจัยแก่ขั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วย
อำนาจของอตฺถิปัจจัย ฯลฯ ขั้น ๒ ฯลฯ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ขั้น ๑ ที่สหคตด้วยโทมนัส และปฏิฆะ เป็นปัจจัยแก่ขั้น ๓
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย ฯลฯ ขั้น ๒ ฯลฯ

ที่เป็น สหชตะ รวมกัน ปุเรชตะ ได้แก่

ชั้น ๑ ที่สหคตด้วยโลภะที่เป็นทัญญิตวิปยุตตธรรม และหทย-
วัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๓ และโลภะ ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย ฯลฯ ชั้น ๒
 ฯลฯ

ที่เป็น สหชตะ รวมกับ ปุเรชตะ ได้แก่

ชั้น ๑ ที่สหคตด้วยโทมนัส และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๓
 และปฏิฆะ ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๕๕๕] ในเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๕ วาระ
 ในอริปัตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในสมนันตรปัจจัย
 มี ๕ วาระ ในสหชตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ ใน
 นิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในปุเรชตปัจจัย มี
 ๓ วาระ ในปัจจฉาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ ใน
 กัมมปัจจัย มี ๔ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๔ วาระ
 ในอินทริยปัจจัย มี ๔ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๔ วาระ ในมัคคปัจจัย มี
 ๔ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ใน
 อตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนัตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในวิกตปัจจัย มี ๕ วาระ
 ในอวิกตปัจจัย มี ๕ วาระ.

ปัจจัยนัย

การยกปัจจัยในปัจจัยนัยะ

[๕๖๐] ๑. คันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอาร์म्मณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของ
สหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

๒. คันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถวิปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอาร์म्मณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของ
สหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย
ด้วยอำนาจของปัจฉาชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๓. คันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตต-
ธรรม และคันถวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาร์म्मณปัจจัย, เป็น
ปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุป-
นิสสยปัจจัย.

๔. คันถวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถวิปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอาร์म्मณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของ
สหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย
ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาติ
ปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจ
ของอาหารปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

๕. คันถวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอาร์म्मณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของ
สหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย
ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย.

๖. คันถวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตต-
ธรรม และคันถวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาร์म्मณปัจจัย,
เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของ
อุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย.

๗. คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปยุตตธรรม
เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาร์म्मณปัจจัย,
เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของ
อุปนิสสยปัจจัย.

๘. คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปยุตตธรรม
เป็นปัจจัยแก่คันถวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาร์म्मณปัจจัย,
เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของ
อุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาติปัจจัย.

๙. คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปยุตตธรรม
เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตตธรรม และวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจ
ของอาร์म्मณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็น
ปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๕๖๑] ในนเหตุปัจจย มี ๕ วาระ ในนอารัมมณปัจจย มี ๕ วาระ
ในปัจจยทั้งปวง มี ๕ วาระ ในโนอวิกตปัจจย มี ๕ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๕๖๒] เพราะเหตุปัจจย ในนอารัมมณปัจจย มี ๕ วาระ... ใน
นอธิปัตติปัจจย มี ๕ วาระ ฯลฯ ในนสมนันตรปัจจย มี ๕ วาระ ในนอัญญ-
มัญญปัจจย มี ๓ วาระ ในนนิสสยปัจจย มี ๕ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย
มี ๕ วาระ ฯลฯ ในนมักคปัจจย มี ๕ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ
ในนวิปยุตตปัจจย มี ๖ วาระ ในนโนนัตถิปัจจย มี ๕ วาระ ในนโนวิกตปัจจย
มี ๕ วาระ.

ปัจจนียานุโลม

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๕๖๓] เพราะนเหตุปัจจย ในนอารัมมณปัจจย มี ๕ วาระ.... ใน
อธิปัตติปัจจย มี ๕ วาระ ฟังกระทำอนุโลมมาตกาให้พิสคาร ในอวิกตปัจจย
มี ๕ วาระ.

คันถสัมปยุตตทุกะ จบ

๒๕. คันถคันถนิยทูกะ

ปฏิจวาระ

อนุโลมณัย

๑. เหตุปัจจัย

[๕๖๔] ๑. ธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรมและคันถนิยธรรม อาศัย
ธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรมและคันถนิยธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ อภิขฌากายคันถะ อาศัยสีลัปปตปรามาสกายคันถะ, สีลัปปต-
ปรามาสกายคันถะ อาศัยอภิขฌากายคันถะ, อภิขฌากายคันถะ อาศัยอิทังสัจจา-
ภินิเวสกายคันถะ, อิทังสัจจาภินิเวสกายคันถะ อาศัยอภิขฌากายคันถะ.

๒. ธรรมที่เป็นคันถนิยธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม
อาศัยธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรมและคันถนิยธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุ
ปัจจัย

คือ สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยคันถธรรม
ทั้งหลาย.

๓. ธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรมและคันถนิยธรรม และ
ธรรมที่เป็นคันถนิยธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม อาศัยธรรมที่เป็น
คันถธรรมและคันถนิยธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

ปฏิจวาระกัถิ สหชาตวาระกัถิ ปัจจยวาระกัถิ นิสสยวาระกัถิ
สังสัฏฐวาระกัถิ สัมปยุตตวาระกัถิ เหมือนกับ คันถทูกะ ไม่มีแตกต่างกัน.

ปัญหาวาระ

อนุโลมัย

๑. เหตุปัจจัย

[๕๖๕] ๑. ธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรม และคันถนิยธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรม และคันถนิยธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นคันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถะที่เป็นสัมปยุตต-
ธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๕ วาระ ฟังให้พิสดารอย่างทีกล่ามาแล้ว.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๕๖๖] ๑. ธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรม และคันถนิยธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรม และคันถนิยธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภคันถธรรมทั้งหลาย คันถธรรมทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

ฟังถามถึงมูล (วาระที่ ๒)

เพราะปรารภคันถธรรมทั้งหลาย ชั้นทั้งหลายที่เป็นคันถนิยธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

ฟังถามถึงมูล (วาระที่ ๓)

เพราะปรารภคันถธรรมทั้งหลาย คันถธรรมและสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย
ย่อมเกิดขึ้น.

๔. ธรรมที่เป็นคันถนियธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม
เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นคันถนियธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วย
อำนาจของอาร์มมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกกรรม ฯลฯ แล้วพิจารณา
ซึ่งกุศลกรรมนั้น.

กุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ ฌาน ฯลฯ
พระอริยะทั้งหลาย พิจารณาโคตรภู, พิจารณาโวทาน, พิจารณาภิเลส
ที่ละแล้ว ฯลฯ พิจารณาภิเลสที่ข่มแล้ว, รู้ซึ่งภิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้ว
ในกาลก่อน.

บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ ชั้นทั้งหลายที่เป็นคันถนिय-
ธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อม
เกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักขุ, ฟังเสียงด้วยทิพโสตราตุ.

ทั้งหมด ฟังให้พิสดาร.

ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่อาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย.

๕. ธรรมที่เป็นคันถนियธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม
เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรมและคันถนियธรรม ด้วยอำนาจ
ของอาร์มมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ กระทำอุโบสถกรรม ฯลฯ แล้ว
ย่อมยินดี ย่อมเพติดเพลินยิ่งซึ่งกุศลกรรมนั้น เพราะปรารภกุศลกรรมนั้น
ราคะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจจา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัส ย่อม
เกิดขึ้น.

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน.

ออกจากฉานแล้ว พิจารณาฉาน.

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ฯลฯ ชั้นทั้งหลาย ที่เป็น
คันถนิยธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม ย่อมยินดี ย่อมเพติดเพลินยิ่ง เพราะ
ปรารภจักษุเป็นต้นนั้น ราคะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

๖. ธรรมที่เป็นคันถนิยธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม

เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรมและคันถนิยธรรม และธรรม
ที่เป็นคันถนิยธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณ-
ปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฉานแล้ว พิจารณาฉาน ฯลฯ

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ฯลฯ ชั้นทั้งหลาย ที่เป็น
คันถนิยธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม ย่อมยินดี ย่อมเพติดเพลินยิ่ง เพราะ
ปรารภจักษุเป็นต้นนั้น คันถธรรม และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

พระอภิธรรมปิฎก ปุฏฐาน เล่ม ๗ ภาค ๔ - หน้าที่ 632

๓ วาระ แม้นอกนี้ (วาระที่ ๗-๘-๙) ฟังให้พิสดารอย่างทีกล่าว
มาแล้ว ฟังกระทำ เพราะปรารภ.

ในทูกะนี้ โลกุตตระไม่มี เหมือนกับคันถทูกะ ไม่มีแตกต่างกัน ฟัง
กำหนดคำว่า คันถนียะ.

ในมคคปัจจย ฟังกระทำ ๙ วาระ.

คันถคันถนียทูกะ จบ

๓๐. คันถคันถสัมปยุตตทูกะ

ปฏิจวาระ

อนุโลมณัย

๑. เหตุปัจจัย

[๕๖๗] ๑. ธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรม และคันถสัมปยุตตธรรม
อาศัยธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรม และคันถสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัย

คือ อภิขฌากายคันถะ อาศัยสีลัพตปรามาสกายคันถะ, สีลัพต-
ปรามาสกายคันถะ อาศัยอภิขฌากายคันถะ, อภิขฌากายคันถะ อาศัย
อิทังสัจจาภินิเวสกายคันถะ, อิทังสัจจาภินิเวสกายคันถะ อาศัยอภิขฌากายคันถะ.

๒. ธรรมที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คันถ-
ธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรมและคันถสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย อาศัยคันถธรรมทั้งหลาย.

๓. ธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรม และคันถสัมปยุตตธรรม
และธรรมที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม อาศัย
ธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรมและคันถสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุ
ปัจจัย

คือ อภิขฌากายคันถะ และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย อาศัยสีลัพต-
ปรามาสกายคันถะ.

พึงผูกจักรนัย

๔. ธรรมที่เป็นคณธัมมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คณธรรมา ศัยธรรมที่เป็นคณธัมมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คณธรรมา เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นคณธัมมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คณธรรมา ฯลฯ ชั้น ๒.

๕. ธรรมที่เป็นทั้งคณธรรมาและคณธัมมปยุตตธรรม อาศัยธรรมที่เป็นคณธัมมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คณธรรมา เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ คณธรรมาทั้งหลาย อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นคณธัมมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คณธรรมา.

๖. ธรรมที่เป็นทั้งคณธรรมา และคณธัมมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นคณธัมมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คณธรรมา อาศัยธรรมที่เป็นคณธัมมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คณธรรมา เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และคณธรรมาทั้งหลาย อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นคณธัมมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คณธรรมา ฯลฯ ชั้น ๒.

๗. ธรรมที่เป็นทั้งคณธรรมาและคณธัมมปยุตตธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งคณธรรมา และคณธัมมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นคณธัมมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คณธรรมา เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

พระอภิธรรมปิฎก ปุฏฐาน เล่ม ๗ ภาค ๔ - หน้าที่ 635

คือ คันถธรรมทั้งหลาย อาศัยคันถธรรม และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย.

๘. ธรรมที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คันถ-
ธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรมและคันถสัมปยุตตธรรม และ
ธรรมที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม เกิดขึ้น เพราะ
เหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่
คันถธรรม และคันถธรรมทั้งหลาย ฯลฯ ชั้น ๒.

๙. ธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรม และคันถสัมปยุตตธรรม
และธรรม เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม อาศัยธรรม
ที่เป็นทั้งคันถธรรมและคันถสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นคันถ-
สัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และอภิขฌากายคันถ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นคันถ-
สัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม และสีลัพพตปริมาตกายคันถ ฯลฯ
ชั้น ๒.

พึงผูกจักรนัย

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๕๖๘] ในเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๕ วาระ
ในปัจจัยทั้งปวง มี ๕ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาหารปัจจัย
มี ๕ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

ปัจจนีนิย

๑. นอติปติปัจจย

[๕๖๕] ๑. ธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรม และคันถสัมปยุตตธรรม
อาศัยธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรม และคันถสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น
เพราะนอติปติปัจจย ฯลฯ

ในที่นี้ นเหตุปัจจย ไม่มี.

[๕๗๐] ในนอติปติปัจจย มี ๕ วาระ ในนปุเรชาติปัจจย มี ๕ วาระ
ในนปัจฉาชาติปัจจย มี ๕ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๕ วาระ ในนกัมม-
ปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๕ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ.

การนับทั้งสองนัยแม่นอกนี้ก็ดี สหชาติวาระก็ดี ปัจจยวาระก็ดี
นิสสยวาระก็ดี สังสัฏฐวาระก็ดี สัมปยุตตวาระก็ดี เหมือนกับปฏิจ-
วาระอย่างทีกล่าวมาแล้ว.

ปัญหาวาระ

อนุโลมัย

๑. เหตุปัจจัย

[๕๗๑] ๑. ธรรมที่เป็นทั้งกัณธธรรม และกัณธสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งกัณธธรรมและกัณธสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นทั้งกัณธธรรม และกัณธสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่กัณธที่เป็นสัมปยุตตธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๒. ธรรมที่เป็นทั้งกัณธธรรมและกัณธสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นกัณธสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่กัณธธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นทั้งกัณธธรรม และกัณธสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๓. ธรรมที่เป็นทั้งกัณธธรรมและกัณธสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งกัณธธรรมและกัณธสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นกัณธสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่กัณธธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นทั้งกัณธธรรม และกัณธสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และกัณธธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๔. ธรรมที่เป็นคณธัมมปุตุตตธรรม แต่ไม่ใช่คณธ-
ธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรมที่เป็นคณธัมมปุตุตตธรรม แต่ไม่ใช่
คณธธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจฉัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นคณธัมมปุตุตตธรรม แต่ไม่ใช่คณธธรรม เป็น
ปัจฉัยแก่คณธปุตุตตชั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจฉัย.

๕. ธรรมที่เป็นคณธัมมปุตุตตธรรม แต่ไม่ใช่คณธ-
ธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งคณธธรรมและคณธัมมปุตุตตธรรม
ด้วยอำนาจของเหตุปัจฉัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นคณธัมมปุตุตตธรรม แต่ไม่ใช่คณธธรรม เป็น
ปัจฉัยแก่คณธที่เป็นคณธปุตุตตธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจฉัย.

๖. ธรรมที่เป็นคณธัมมปุตุตตธรรม แต่ไม่ใช่คณธ-
ธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งคณธธรรมและคณธัมมปุตุตตธรรม
และธรรมที่เป็นคณธัมมปุตุตตธรรม แต่ไม่ใช่คณธธรรม ด้วยอำนาจ
ของเหตุปัจฉัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นคณธัมมปุตุตตธรรม แต่ไม่ใช่คณธธรรม เป็น
ปัจฉัยแก่คณธปุตุตตชั้น และคณธธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจฉัย.

๗. ธรรมที่เป็นคณธธรรมและคณธัมมปุตุตตธรรม
และธรรมที่เป็นคณธัมมปุตุตตธรรม แต่ไม่ใช่คณธธรรม เป็นปัจฉัย
แก่ธรรมที่เป็นทั้งคณธธรรม และคณธัมมปุตุตตธรรม ด้วยอำนาจ
ของเหตุปัจฉัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นทั้งกัณธธรรม และคันถสัมปยุตตธรรม และที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่กัณธธรรม เป็นปัจจัยแก่กัณเฑที่เป็นสัมปยุตตธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๘. ธรรมที่เป็นทั้งกัณธธรรมและคันถสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่กัณธธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่กัณธธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นทั้งกัณธธรรม และคันถสัมปยุตตธรรม และที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่กัณธธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๙. ธรรมที่เป็นทั้งกัณธธรรมและคันถสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่กัณธธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งกัณธธรรมและคันถสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่กัณธธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นทั้งกัณธธรรม และคันถสัมปยุตตธรรม และที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่กัณธธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และคันธธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๕๗๒] ๑. ธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรม และคันถสัมปยุตต-
ธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรมและคันถสัมปยุตตธรรม
ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภคันถธรรมทั้งหลาย คันถธรรมทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

พึงกระทำมูล (วาระที่ ๒)

เพราะปรารภคันถธรรมทั้งหลาย ชั้นทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตต-
ธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

พึงกระทำมูล (วาระที่ ๓)

เพราะปรารภคันถธรรมทั้งหลาย คันถธรรมทั้งหลาย และชั้นทั้ง
หลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

๔. ธรรมที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คันถ-
ธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คันถ-
ธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภชั้นทั้งหลาย ที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่
ใช่คันถธรรม ชั้นทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม
ย่อมเกิดขึ้น.

พึงกระทำมูล (วาระที่ ๕)

เพราะปรารภชั้นทั้งหลาย ที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คันถ-
ธรรม คันถธรรมทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

พึงกระทำมูล (วาระที่ ๖)

เพราะปรารภขั้นทั้งหลาย ที่เป็นคณตสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่
คณตธรรม คณตธรรมและขั้นทั้งหลายที่เป็นคณตสัมปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.
๓ วาระ แม้นอกนี้ ก็พึงกระทำอย่างทีกล่าวมาแล้ว.

๓. อธิปัตติปัจจัย ๗๑ ๒๐. อวิคตปัจจัย

ในอธิปัตติปัจจัยก็ดี ในอนันตรปัจจัยก็ดี ในอุปนิสสยปัจจัยก็ดี เหมือน
กับอาร์มมณปัจจัย วิงศ์ไม่มี.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๕๗๓] ในเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๕ วาระ
ในอธิปัตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในสมนันตรปัจจัย
มี ๕ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ
ในนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาเสวนปัจจัย
มี ๕ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
อินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๓ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๕
วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนัตติ
ปัจจัย มี ๕ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

อรุปรธรรมเท่านั้นเป็นปัจจัย. แต่แต่ละอย่างพึงกระทำอย่างละ ๓ นัย
ในอาร์มมณะ สหชาตะ อุปนิสสยะ พึงเปลี่ยนแปลงทั้ง ๕ วาระ แม้ในปัญหา
วาระ ก็พึงกระทำอย่างทีกล่าวมาแล้วทั้งหมด.

คณตคณตสัมปยุตตทุกะ จบ

๓๑. คันถวิปยุตตคันถนियทุกะ

ปฏิจวาระ

อนุโลมณัย

๑. เหตุปัจจัย

[๕๗๔] ๑. ธรรมที่เป็นคันถวิปยุตตคันถนियธรรม อาศัย
ธรรมที่เป็นคันถวิปยุตตคันถนियธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นคันถวิป-
ยุตตคันถนियธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

โลกียทุกะในจุฬันตรทุกะ นั้นใด พึงให้พิสดารฉันนั้น ไม่มีแตก
ต่างกัน.

คันถวิปยุตตคันถนियทุกะ จบ

๓๒. โอมและโยคโคจกทุกะ

ปฏิจวาระ

๑. เหตุปัจจัย

[๕๗๕] โอมธรรม อาศัยโอมธรรม เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย.

โยคธรรม อาศัยโยคธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

โคจกะทั้ง ๒ เหมือนกับ อาสวโคจกะ ไม่มีแตกต่างกัน.

โอมและโยคโคจกทุกะ จบ

๑. โอมโคจกทุกะ มี ๖ ทุกะ (ทุกะที่ ๓๒ ถึง ๓๗). โยคโคจกทุกะ มี ๖ ทุกะ (ทุกะที่ ๓๘ ถึง ๔๓) ทุกะต่อไปคือนีวรณทุกะ จึงเป็นทุกะที่ ๔๔

๔๔. นีวรณทูกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลมณัย

๑. เหตุปัจจัย

[๕๗๖] ๑. นีวรณธรรม อาศัยนีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะ

เหตุปัจจัย

คือ ถีนมิทชนีวรณ อุตัจจนีวรณ อวิชชานีวรณ อาศัยกามฉันท-
นีวรณ.

อุตัจจนีวรณ อวิชชานีวรณ อาศัยกามฉันทนีวรณ.

ถีนมิทชนีวรณ อุตัจจนีวรณ อวิชชานีวรณ อาศัยกยาบาทนีวรณ.

อุตัจจนีวรณ อวิชชานีวรณ อาศัยกยาบาทนีวรณ.

ถีนมิทชนีวรณ อุตัจจนีวรณ อวิชชานีวรณ อาศั-
กยาบาทนีวรณ.

อุตัจจนีวรณ กุกกุจจนีวรณ อวิชชานีวรณ อาศัยกยาบาทนีวรณ.

อุตัจจนีวรณ อาศัยวิจิจจณานีวรณ.

อวิชชานีวรณ อาศัยกุตัจจนีวรณ.

๒. ธรรมที่ไม่ใช่ นีวรณธรรม อาศัยนีวรณธรรม เกิด

ขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยนีวรณธรรม
ทั้งหลาย.

๓. นีวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ นีวรณธรรม อาศัย

นีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ถีนมิททนีวรณ อุตัจจนีวรณ อวิชชานีวรณ สัมปยุตตขันธ
ทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยกามฉันทนีวรณ.

พึงผูกจักรนัย

๔. ธรรมที่ไม่ใช่ นีวรณธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่

นีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ ๑ ที่ไม่ใช่ นีวรณ-
ธรรม ฯลฯ อาศัยขันธ ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๕. นีวรณธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่ นีวรณธรรม

เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ นีวรณธรรมทั้งหลาย อาศัยขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่ นีวรณธรรม.

๖. นีวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ นีวรณธรรม อาศัย

ธรรมที่ไม่ใช่ นีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ ๓, นีวรณธรรม และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ ๑ ที่
ไม่ใช่ นีวรณธรรม ฯลฯ อาศัยขันธ ๒.

๗. นีวรณธรรม อาศัย นีวรณธรรม และธรรมที่ไม่

ใช่ นีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ถีนมิททนิวรรณ์ อุทัจจนิวรรณ์ อวิชชานิวรรณ์ อาศัยกามฉันท-
นิวรรณ์ และสัมปยุตตฉันททั้งหลาย.

พึงผูกจักรนัย.

๘. ธรรมที่ไม่ใช่เนียรณธรรม อาศัยเนียรณธรรม และ
ธรรมที่ไม่ใช่เนียรณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ฉันท ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยฉันท ๑ ที่ไม่ใช่เนียรณธรรม
และเนียรณธรรม ฯลฯ อาศัยฉันท ๒.

๙. เนียรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่เนียรณธรรม อาศัย
เนียรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่เนียรณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ฉันท ๓ ถีนมิททนิวรรณ์ อุทัจจนิวรรณ์ อวิชชานิวรรณ์ อาศัย
ฉันท ๑ ที่ไม่ใช่เนียรณธรรม และกามฉันทนิวรรณ์ ฯลฯ อาศัยฉันท ๒.

พึงผูกจักรนัย.

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๕๗๗] ในเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๕ วาระ
ในอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในสมนันตรปัจจัย
มี ๕ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๕ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหาร
ปัจจัย มี ๕ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

ปัจจัยนัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๕๓๘] ๑. นีวรณธรรม อาศัยนีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะ

นเหตุปัจจัย

คือ อวิชชานิวรณ์ อาศัยวิจิกิจฉานิวรณ์, อวิชชานิวรณ์ อาศัย
อุทธัจจนิวรณ์.

๒. ธรรมที่ไม่ใช่ นีวรณธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่
นีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่ไม่ใช่ นีวรณธรรม
ซึ่งเป็นเหตุกะ ฯลฯ อาศัยชั้น ๒.

ในเหตุกปฏิสนธิขณะ ตลอดถึงอสังขญัตตว์.

๓. นีวรณธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่ นีวรณธรรม เกิด
ขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย

คือ อวิชชานิวรณ์ อาศัยชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่
สหคตด้วยอุทธัจจะ.

๔. นีวรณธรรมอาศัยนีวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่
นีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย

คือ อวิชชานิวรณ์ อาศัยวิจิกิจฉานิวรณ์ และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย.
อวิชชานิวรณ์ อาศัยอุทธัจจนิวรณ์ และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย.

๒. นอรัมมณปัจจัย

[๕๗๕] ๑. ธรรมที่ไม่ใช่เนียรณธรรม อาศัยเนียรณธรรม เกิด
ขึ้น เพราะนอรัมมณปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยเนียรณธรรมทั้งหลาย.

๒. ธรรมที่ไม่ใช่เนียรณธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่
เนียรณธรรม เกิดขึ้น เพราะนอรัมมณปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่เนียรณธรรม.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ตลอดถึงอสังขยัตถ์.

๓. ธรรมที่ไม่ใช่เนียรณธรรม อาศัยเนียรณธรรม และ
ธรรมที่ไม่ใช่เนียรณธรรม เกิดขึ้น เพราะนอรัมมณปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยเนียรณธรรม และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย
 ฯลฯ

๓. นอธิปติปัจจัย ฯลฯ ๗. นอุปนิสสยปัจจัย

ฯลฯ เพราะนอธิปติปัจจัย

ฯลฯ เพราะนอเนันตรปัจจัย

ฯลฯ เพราะนสมเนันตรปัจจัย

ฯลฯ เพราะนอัญญมัญญปัจจัย

ฯลฯ เพราะนอุปนิสสยปัจจัย

๘. นปุเรชาตปัจจย

[๕๘๐] ๑. นีวรณธรรม อาศัยนีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะ
นปุเรชาตปัจจย

คือ ในอรุปภูมิ ถีนมิททนิวรรณ์ อุทัจจนีวรรณ์ อวิชชานีวรรณ์ อาศัย
กามฉันทนิวรรณ์.

ในอรุปภูมิ อุทัจจนีวรรณ์ อวิชชานีวรรณ์ อาศัยกามฉันทนิวรรณ์.

ในอรุปภูมิ อุทัจจนีวรรณ์ อวิชชานีวรรณ์ อาศัยวิจิกิจฉานีวรรณ์.

ในอรุปภูมิ อวิชชานีวรรณ์ อาศัยอุทัจจนีวรรณ์.

๒. ธรรมที่ไม่ใช่ นีวรณธรรม อาศัยนีวรณธรรม เกิด
ขึ้น เพราะนปุเรชาตปัจจย

คือ ในอรุปภูมิ สัมปยุตตฉันททั้งหลาย อาศัยนีวรณธรรมทั้งหลาย.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยนีวรณธรรมทั้งหลาย.

วาระที่เหลือทั้งหมด (คือวาระที่ ๓-๖) ฟังให้พิสดาร.

อรุปภูมิ ฟังกระทำก่อน ส่วนรูปภูมิ ฟังกระทำภายหลัง ตามที่จะ
ฟังกระทำได้.

๓. นีวรณธรรม อาศัยนีวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่
นีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะนปุเรชาตปัจจย

คือ ในอรุปภูมิ ถีนมิททนิวรรณ์ อุทัจจนีวรรณ์ อาศัยฉันททั้งหลาย
ที่ไม่ใช่ นีวรณธรรม และกามฉันทนิวรรณ์.

ฟังผูกจักรนัย.

**๘. ธรรมที่ไม่ใช่เนียรณธรรม อาศัยเนียรณธรรม และ
ธรรมที่ไม่ใช่เนียรณธรรม เกิดขึ้น เพราะนปุเรชาติปัจฉัย**

คือ ในอรุปฏิภูมิ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่ไม่ใช่เนียรณธรรม และ
เนียรณธรรมทั้งหลาย ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยเนียรณธรรม และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยเนียรณธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

**๙. เนียรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่เนียรณธรรม อาศัย
เนียรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่เนียรณธรรม เกิดขึ้น เพราะนปุเรชาติ
ปัจฉัย**

คือ ในอรุปฏิภูมิ ชั้น ๓ ถีนมิทธีนิวรรณ์ อุทธีจนิวรรณ์ อวิชา-
นิวรรณ์ อาศัยชั้น ๑ ที่ไม่ใช่เนียรณธรรม และกามฉันทนิวรรณ์ ฯลฯ
พึงผูกจักรนัย.

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในปัจจุบันียะ

[๕๘๑] ในนเหตุปัจฉัย มี ๔ วาระ ในนอารัมมณปัจฉัย มี ๓ วาระ
ในนอธิปติปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนอนันตรปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตร-
ปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนอัญญุปัจฉัย มี ๓ วาระ ในอุปนิสสปัจฉัย
มี ๓ วาระ ในนปุเรชาติปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจฉัย มี ๕ วาระ
ในนอาเสวนปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจฉัย

พระอภิธรรมปิฎก ปุฏฐาน เล่ม ๗ ภาค ๔ - หน้าที่ 651

มี ๕ วาระ ในนอาหารปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจฉัย มี ๑ วาระ
ในนฌานปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจฉัย
มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนัตถิปัจฉัย มี ๓ วาระ
ในโนวคตปัจฉัย มี ๓ วาระ.

อนุโลมปัจฉินัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจฉินัย

[๕๘๒] เพราะเหตุปัจฉัย ในนอารัมมณปัจฉัย มี ๓ วาระ... ใน
นอธิปัตติปัจฉัย มี ๕ วาระ.

ฯลฯ

ปัจฉินยานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจฉินยานุโลม

[๕๘๓] เพราะนเหตุปัจฉัย ในนอารัมมณปัจฉัย มี ๔ วาระ... ใน
มัคคปัจฉัย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในนอวคตปัจฉัย มี ๔ วาระ.

แม้สหชาตวาระ ก็พึงให้พิสดารอย่างนี้.

ปฏิจจวาระ จบ

ปัจจัยวาระ

อนุโลมัย

๑. เหตุปัจจัย

[๕๘๔] ๑. นีวรณธรรม อาศัยนีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ (วาระที่ ๑-๓)

๔. ธรรมที่ไม่ใช่ นีวรณธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่ นีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นที่ ๑ ที่ไม่ใช่ นีวรณธรรม ฯลฯ ตลอดถึงอัชฌัตติกมหาภูตรูป.

ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่ นีวรณธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

๕. นีวรณธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่ นีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ นีวรณธรรมทั้งหลาย อาศัยชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่ นีวรณธรรม นีวรณธรรมทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ.

๖. นีวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ นีวรณธรรม อาศัย ธรรมที่ไม่ใช่ นีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ นีวรณธรรม และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นที่ ๑ ที่ไม่ใช่ นีวรณธรรม ฯลฯ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

นีวรณธรรมทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ.^๑

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยมหาภูตรูป.^๒

๑. ๒. มีใน ม.

นิเวศธรรม และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ.

๓. นิเวศธรรม อาศัยนิเวศธรรมและธรรมที่ไม่ใช่

นิเวศธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ถินมิทชนิเวศน์ อุทัจจนิเวศน์ อวิชชานิเวศน์ อาศัยกามฉันท-
นิเวศน์ และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย.

พึงผูกจักรนัย.

ถินมิทชนิเวศน์ อุทัจจนิเวศน์ อวิชชานิเวศน์ อาศัยกามฉันทนิเวศน์
และหทยวัตถุ.

พึงผูกจักรนัย.

๔. ธรรมที่ไม่ใช่นิเวศธรรม อาศัยนิเวศธรรม และ

ธรรมที่ไม่ใช่นิเวศธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้น ๑ ที่ไม่ใช่นิเวศธรรม
และนิเวศธรรมทั้งหลาย ฯลฯ ขั้น ๒ ฯลฯ

สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย อาศัยนิเวศธรรมทั้งหลาย และหทยวัตถุ.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยนิเวศธรรม และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยนิเวศธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๕. นิเวศธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นิเวศธรรม อาศัย

นิเวศธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นิเวศธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขั้น ๓ ถินมิทชนิเวศน์ อุทัจจนิเวศน์ อวิชชานิเวศน์ อาศัย
ขั้น ๑ ที่ไม่ใช่นิเวศธรรม และกามฉันทนิเวศน์ ฯลฯ ขั้น ๒ ฯลฯ

พึงผูกจักรนัย.

พระอภิธรรมปิฎก ปุฏฐาน เล่ม ๗ ภาค ๔ - หน้าที่ 654

ดินมิถนิวรรณ์ อุทัจจนิวรรณ์ อวิชชานิวรรณ์ และสัมปยุตตขันธุ์
ทั้งหลาย อาศัยกามฉันธุ์ทนิวรรณ์ และหทยวัตถุ.

พึงผูกจักรนัย.

๗๓๗

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๕๘๕] ในเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๕ วาระ
ในปัจจัยทั้งปวง มี ๕ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ๗๓๗ ในอวิคตปัจจัย
มี ๕ วาระ.

ปัจจนัยนัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๕๘๖] ๑. นีวรณธรรม อาศัยนีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะ
นเหตุปัจจัย

คือ อวิชชานิวรรณ์ อาศัยวิจิกิจฉานิวรรณ์.

อวิชชานิวรรณ์ อาศัยอุทัจจนิวรรณ์.

๒. ธรรมที่ไม่ใช่ นีวรณธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่
นีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย

คือ ขันธุ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธุ์ ๑ ที่ไม่ใช่ นีวรณธรรม
ซึ่งเป็นเหตุกะ ๗๓๗ ขันธุ์ ๒ ๗๓๗

ตลอดถึงอสังขยัตถ์.

จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ ฯลฯ กายวิญญาณอาศัยกายตนะ.
ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่เนียรณธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ อาศัยหทยัตถ์.

๓. เนียรณธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่เนียรณธรรม เกิด

ขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย

คือ อวิชชานิวรณ์ อาศัยชั้นทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิกิจจา ที่
สหรคตด้วยอุทัจจะ.

อวิชชานิวรณ์ อาศัยหทยัตถ์.

๔. เนียรณธรรม อาศัยเนียรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่

เนียรณธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย

คือ อวิชชานิวรณ์ อาศัยวิกิจจานิวรณ์ และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย.

อวิชชานิวรณ์ อาศัยอุทัจจนิวรณ์ และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย.

อวิชชานิวรณ์ อาศัยวิกิจจานิวรณ์ และหทยัตถ์.

อวิชชานิวรณ์ อาศัยอุทัจจนิวรณ์ และหทยัตถ์.

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในปัจเจกนิยะ

[๕๘๓] ในนเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตร-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๕ วาระ

พระอภิธรรมปิฎก ปุฏฐาน เล่ม ๗ ภาค ๔ - หน้าที่ 656

ในนอาเสวนปัจจย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๕ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ ในนโนนัตถิปัจจย มี ๓ วาระ ในนโนวิคตปัจจย มี ๓ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๕๘๘] เพราะเหตุปัจจย ในนอารัมมณปัจจย มี ๔ วาระ... ใน นอริปติปัจจย มี ๕ วาระ.

ฯลฯ

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๕๘๙] เพราะเหตุปัจจย ในนอารัมมณปัจจย มี ๔ วาระ... ใน อนันตรปัจจย มี ๔ วาระ ในสมนันตรปัจจย มี ๔ วาระ ฯลฯ ในมัคคปัจจย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจย มี ๔ วาระ.

ปัจจนีวาระ จบ

ตั้งตัญญูวาระ

อนุโลม নয়

๑. เหตุปัจจัย

[๕๕๐] ๑. นีวรณธรรม เจือกับนีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะ

เหตุปัจจัย

คือ ถีนมัทธนิวรรณ์ อุทัจจนิวรรณ์ อวิชชานิวรรณ์ เจือกับกาม-
ฉันทนิวรรณ์.

พึงผูกจักรนัย

นิวรรณ์ทั้งปวง พึงให้พิสดาร.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๕๕๑] ในเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๕ วาระ
ในปัจจัยทั้งปวง มี ๕ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในอวิคคปัจจัย
มี ๕ วาระ.

ปัจจัยนัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๕๕๒] ๒. นีวรณธรรม เจือกับนีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะ

นเหตุปัจจัย

พระอภิธรรมปิฎก ปุฏฐาน เล่ม ๗ ภาค ๔ - หน้าที่ 658

คือ อวิชชานิเวรณ เจือกัปปวิจิกิจฉานิเวรณ, อวิชชานิเวรณเจือกัปป
อุทธัจจนิเวรณ.

๑๓๑

การนับจำนวนวาระในปัจจุบันียะ

[๕๕๓] ในนเหตุปัจจย มี ๔ วาระ ในนอธิปัตติปัจจย มี ๕ วาระ
ในนปุเรชาติปัจจย ๕ วาระ ในนปัจจชาติปัจจย มี ๕ วาระ ในนอาเสวน-
ปัจจย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๕ วาระ
ในนฉานปัจจย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย
มี ๕ วาระ.

การนับจำนวนวาระในสองวาระนอกนี้ก็คือ สัมปยุตตวาระก็ดี พึง
กระทำอย่างทีกล่าวมาแล้ว.

สังสัณฐวาระ จบ

ปัญหาวาระ

อนุโลม নয়

๑. เหตุปัจจัย

[๕๕๔] ๑. นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณธรรม ด้วย

อำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นนีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณธรรมที่เป็นสัมปยุตตธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๒. นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ นีวรณ-

ธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นนีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้นทั้ง และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๓. นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณธรรม และ

ธรรมที่ไม่ใช่ นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นนีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย, นีวรณธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๔. ธรรมที่ไม่ใช่ นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่

ใช่ นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่ไม่ใช่เนีวณธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๕๕๕] ๑. เนีวณธรรม เป็นปัจจัยแก่เนีวณธรรม ด้วย
อำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภเนีวณธรรมทั้งหลาย เนีวณธรรมทั้งหลาย ย่อม
เกิดขึ้น.

พึงถามถึงมูล. (วาระที่ ๒)

เพราะปรารภเนีวณธรรมทั้งหลาย ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่เนีวณธรรม
ย่อมเกิดขึ้น.

พึงถามถึงมูล. (วาระที่ ๓)

เพราะปรารภเนีวณธรรมทั้งหลาย เนีวณธรรม และสัมปยุตตชั้น
ทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

๔. ธรรมที่ไม่ใช่เนีวณธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่

ไม่ใช่เนีวณธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ แล้ว
พิจารณาซึ่งกุศลกรรมนั้น ย่อมยินดี ย่อมเพติดเพตินยิงซึ่งกุศลกรรมนั้น
เพราะปรารภกุศลกรรมนั้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน.

ออกจากฉานแล้วพิจารณา ฉาน.

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค พิจารณามรรค ฯลฯ ผล ฯลฯ นิพพาน.

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่วาทาน, แก่มรรค, แก่ผล, แก่อาวชชนะ ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย.

พระอริยะทั้งหลายพิจารณากิเลสที่ละแล้ว ที่ไม่ใช่เนิวรณธรรม ฯลฯ กิเลสที่ข่มแล้ว ฯลฯ กิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน ฯลฯ

บุคคลพิจารณา เห็นจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่เนิวรณธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักขุ, ฟังเสียงด้วยทิพโสทรธาตุ.

บุคคลรู้จิตของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิตที่ไม่ใช่เนิวรณธรรม ด้วยเจโตปริยญาณ.

อากาสนัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญญาตนะ, อากิญจัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่เนวสัญญาตนะ.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โสภณัฐพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่เนิวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิชฌาณ แก่เจโตปริยญาณ แก่ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ยถากัมมุปกญาณ แก่อนาคตังสญาณ แก่อาวชชนะ ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย.

**๕. ธรรมที่ไม่ใช่เนิวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่เนิวรณ-
ธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย**

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ สีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฌาน ฯลฯ

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพติดเพตินยิ่ง ซึ่งจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ ชั้น
ทั้งหลายที่ไม่ใช่เนียรณธรรม เพราะปรารภจักขุ เป็นต้นนั้น รากะ ย่อมเกิดขึ้น
ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

**๖. ธรรมที่ไม่ใช่เนียรณธรรม เป็นปัจจัยแก่เนียรณ-
ธรรม และธรรมที่ไม่ใช่เนียรณธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย**

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ สีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ.

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน.

ออกจากฌาน. ฯลฯ

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพติดเพตินยิ่ง ซึ่งจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ ชั้น
ทั้งหลายที่ไม่ใช่เนียรณธรรม เพราะปรารภจักขุ เป็นต้นนั้น เนียรณธรรม และ
สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

**๗. เนียรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่เนียรณธรรม เป็น
ปัจจัยแก่เนียรณธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย มี ๓ วาระ (วาระ
ที่ ๕- ๖- ๗) พึงกระทำว่า เพราะปรารภ.**

๓. อธิปฏิบัติปัจจัย

[๕๕๖] ๑. เนียรณธรรม เป็นปัจจัยแก่เนียรณธรรม ด้วย
อำนาจของอธิปฏิบัติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น อารัมมณชิปติ ได้แก่

เพราะกระทำ นีวรณธรรมทั้งหลาย ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น
นีวรณธรรมทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น. มี ๓ วาระ เหมือนกับอารัมมณปัจจัย.
(วาระที่ ๑-๒-๓)

๒. ธรรมที่ไม่ใช่ นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่

ไม่ใช่ นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของอชิปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณชิปติ และ สหชตาชิปติ

ที่เป็น อารัมมณชิปติ ได้แก่

บุคคลให้ทาน ฯลฯ สีล ฯลฯ บุคคลกระทำอุโบสถกรรมแล้ว ย่อม
ยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำกุศลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนัก
แน่น ครั้นกระทำกุศลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น รากะ ย่อมเกิด
ขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฉานแล้ว ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค ฯลฯ มรรค ฯลฯ ผล ฯลฯ นิพพาน
ฯลฯ.

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก้วโาทาน, แก้วมรรค, แก้วผล,
ด้วยอำนาจของอชิปติปัจจัย.

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ
ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่ นีวรณธรรม ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำ
จักขุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว รากะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ
ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น สหชาติอธิปติ ได้แก่

อธิปติธรรมที่ไม่ใช่เนิวรณธรรมที่ไม่ใช่เนิวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตจันท์

และ

จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๓. ธรรมที่ไม่ใช่เนิวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่เนิวรณ-
ธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณาธิปติ และ สหชาติอธิปติ

ที่เป็น อารัมมณาธิปติ ได้แก่

บุคคลให้ทาน ฯลฯ สีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฌาน ฯลฯ

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพติดเพตินยิ่ง เพราะกระทำจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ
จันท์ทั้งหลายที่ไม่ใช่เนิวรณธรรม ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำ
จักขุเป็นต้นนั้น ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ราคะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ
ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น สหชาติอธิปติ ได้แก่

อธิปติธรรมที่ไม่ใช่เนิวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตเนิวรณธรรม
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๔. ธรรมที่ไม่ใช่เนิวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่เนิวรณ-
ธรรม และธรรมที่ไม่ใช่เนิวรณธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณชิปติ และ สหชตาชิปติ

ที่เป็น อารัมมณชิปติ ได้แก่

ให้ทาน ฯลฯ สีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฌาน ฯลฯ

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพติดเพตินยิ่ง เพราะกระทำ จักขุ ฯลฯ ทพ-
วัตถุ ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่เนิวณธรรม ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้น
กระทำจักขุเป็นต้นนั้น ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว เนิวณธรรม และ
สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น สหชตาชิปติ ได้แก่

อชิปติธรรมที่ไม่ใช่เนิวณธรรม เป็นปัจจัยแก้สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย,
เนิวณธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอชิปติปัจจัย.

**๕. เนิวณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่เนิวณธรรม เป็น
ปัจจัยแก้เนิวณธรรม ด้วยอำนาจของอชิปติปัจจัย**

มีอย่างเดียว คือเป็น อารัมมณชิปติ มี ๓ วาระ (วาระที่ ๗-
๘-๙) เป็นอารัมมณชิปติเท่านั้น.

๔. อนันตรปัจจัย

[๕๕๗] ๑. เนิวณธรรม เป็นปัจจัยแก้เนิวณธรรม ด้วย
อำนาจของอนันตรปัจจัย

ฟังตามถึงมูล. (วาระที่ ๒)

นิเวรณธรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่
นิเวรณธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

นิเวรณธรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ภูฏานะ ด้วยอำนาจของอนันตร-
ปัจจัย.

พึงถามถึงมูล. (วาระที่ ๓)

นิเวรณธรรมทั้งหลายที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่นิเวรณธรรมทั้งหลาย
ที่เกิดหลัง ๆ และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๔. ธรรมที่ไม่ใช่นิเวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรม

ที่ไม่ใช่นิเวรณธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่นิเวรณธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่
ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่นิเวรณธรรมที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

เนวสัญญานาสัญญาตนะ ของบุคคลผู้ออกจากนิโรธ เป็นปัจจัยแก่
ผลสมบัติ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

พึงถามถึงมูล. (วาระที่ ๕)

ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่นิเวรณธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่นิเวรณ-
ธรรมทั้งหลาย ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อาวัชชนะ เป็นปัจจัยแก่นิเวรณธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอนันตร-
ปัจจัย.

พึงถามถึงมูล. (วาระที่ ๖)

ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่นิเวรณธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่นิเวรณ-
ธรรมทั้งหลาย ที่เกิดหลัง ๆ และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของ
อนันตรปัจจัย.

อาวัชชนะ เป็นปัจจัยแก่นิเวรณธรรม และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๓. นิเวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ นิเวรณธรรม เป็น ปัจจัยแก่นิเวรณธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ นิเวรณธรรม ที่เกิดก่อน ๆ และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย เป็น ปัจจัยแก่ขันธนิเวรณธรรมทั้งหลาย ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

พึงถามถึงมูล (วาระที่ ๕)

นิเวรณธรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อน ๆ และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย เป็น ปัจจัยแก่ขันธทั้งหลาย ที่ไม่ใช่ นิเวรณธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของ อนันตรปัจจัย.

นิเวรณธรรม และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ภูฏานะ ด้วย อำนาจของอนันตรปัจจัย.

พึงถามถึงมูล (วาระที่ ๕)

นิเวรณธรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อน ๆ และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย เป็น ปัจจัยแก่ขันธทั้งหลาย ที่เกิดหลัง ๆ และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย ด้วย อำนาจของอนันตรปัจจัย.

๕. สมันตรปัจจัย ฯลฯ ๘. นิสสยปัจจัย

๑. นิเวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่นิเวรณธรรม ด้วย อำนาจของสมันตรปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย.

๘. อุปนิสสยปัจจัย

[๕๕๘] ๑. นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณธรรม ด้วย

อำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ
ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

นีวรณธรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่นีวรณธรรมทั้งหลาย ฯลฯ มี ๓
วาระ.

๔. ธรรมที่ไม่ใช่ นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรม

ที่ไม่ใช่ นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ
ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม
ฯลฯ ยังฉานให้เกิดขึ้น ยังวิปัสสนา ฯลฯ ยังมรรค ฯลฯ ยังอภิญญา ฯลฯ
ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น ก่อมานะ ถือทิฏฐิ.

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ รากะ โทสะ โมหะ มานะ
ทิฏฐิ ความปรารถนา สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ให้ทาน
 ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ ศรัทธา ฯลฯ แก่ปัญญา แก่
รากะ แก่ความปรารถนา แก่สุขทางกาย แก่ทุกข์ทางกาย แก่มรรค แก่ผล-
สมาบัติ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

**๕. ธรรมที่ไม่ใช่เนิวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่เนิวรณ-
ธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย**

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ
ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ก่อมานะ ถือทิฏฐิ.

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะแล้ว เป็นปัจจัยแก่ รากะ ฯลฯ แก่ความปรารถนา
ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

**๖. ธรรมที่ไม่ใช่เนิวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่เนิวรณ-
ธรรม และธรรมที่ไม่ใช่เนิวรณธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย**

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ
ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ก่อมานะ ถือทิฏฐิ.

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่นิวรณธรรม และสัมปยุตตจันท์
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๙. นิวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ นิวรณธรรม เป็น

ปัจจัยแก่นิวรณธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ
ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

นิวรณธรรม และสัมปยุตตจันท์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่นิวรณธรรม
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ (วาระที่ ๗-๘-๙)

๑๐. ปุเรชาตปัจจัย

[๕๕๕] ๑. ธรรมที่ไม่ใช่ นิวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรม

ที่ไม่ใช่ นิวรณธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณปุเรชาตยะ และ วัตถุปุเรชาตยะ

ที่เป็น อารัมมณปุเรชาตยะ ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง
 ฯลฯ โทมณัส ย่อมเกิดขึ้น มี ๓ วาระ.

บุรชาตปัจจย เหมือนกับ **อารัมมณปัจจย**.

พึงจำแนก กุศล และอกุศล.

๑๑. ปัจฉาชาตปัจจย

[๖๐๐] ๑. นีวรณธรรม เป็นปัจจยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจย มี ๓ วาระ.

๑๒. อาเสวนปัจจย

๗๗ เป็นปัจจย ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจย มี ๕ วาระ.

๑๓. กัมมปัจจย

[๖๐๑] ๑. ธรรมที่ไม่ใช่ นีวรณธรรม เป็นปัจจยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ นานาขณิกะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

เจตนาที่ไม่ใช่ นีวรณธรรม เป็นปัจจยแก่สัมปยุตตขันธ และจิตต-สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจย

ในปฏิสนธิขณะ ๗๗

ที่เป็น นานาขณิกะ ได้แก่

เจตนาที่ไม่ใช่ นีวรณธรรม เป็นปัจจยแก่วิบากขันธ และกฐัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจย.

ฟังตามถึงมูล (วาระที่ ๒)

เจตนาที่ไม่ใช่เนิวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่เนิวรณ์ที่เป็นสัมปยุตตธรรม
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ฟังตามถึงมูล. (วาระที่ ๓)

เจตนาที่ไม่ใช่เนิวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย.
เนิวรณธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๑๔. วิปากปัจจัย ๗๗ ๑๕. สัมปยุตตปัจจัย

[๖๐๒] ๑. ธรรมที่ไม่ใช่เนิวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรม
ที่ไม่ใช่เนิวรณธรรม ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ.

๗๗ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

๗๗ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

๗๗ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย.

๗๗ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย.

๗๗ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสัมปยุตตปัจจัย.

๒๐. วิปยุตตปัจจัย

[๖๐๓] ๑. เนิวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่เนิวรณ-
ธรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปังณาชาตะ

วาระ ๔ ที่เหลือ ฟังกระทำอย่างนี้.

๒๑. อตติปัจจัย

[๖๐๔] ๑. นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณธรรม ด้วย
อำนาจของอตติปัจจัย

คือ กามฉันทนิวรรณ์ เป็นปัจจัยแก่ดินมิถุนนิวรรณ์ แก่อุทฺธจนิวรรณ์
แก่วิชขานิวรรณ์ ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย.

พึงผูกจักรนัย.

๒. นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ นีวรณ-
ธรรม ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปัจจชาตะ

ในนีวรณมุล ก็มี ๓ วาระ อย่างนี้ (วาระที่ ๑-๒-๓)

๔. ธรรมที่ไม่ใช่ นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรม
ที่ไม่ใช่ นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจจชาตะ อาหาระ
และ อินทริยะ ฯลฯ

๕. ธรรมที่ไม่ใช่ นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณ-
ธรรม ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย

มี ๒ อย่างคือที่เป็น สหชาตะ และ ปุเรชาตะ ฯลฯ

๖. ธรรมที่ไม่ใช่ นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณ-
ธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชตะ และ ปุเรชตะ ฯลฯ

๑. นีวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่เนีวรณธรรม เป็น

ปัจจัยแก่นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของอติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชตะ และ ปุเรชตะ

ที่เป็น สหชตะ ได้แก่

กามฉันทนิวรรณ์ และสัมปยุตตขันธุ์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ถีนมิทช-
นิวรรณ์ แก่อุทรัชจนิวรรณ์ แก่วิชชานิวรรณ์ ด้วยอำนาจของอติปัจจัย.

กามฉันทนิวรรณ์ และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ถีนมิทชนิวรรณ์ แก่
อุทรัชจนิวรรณ์ แก่วิชชานิวรรณ์ ด้วยอำนาจของอติปัจจัย.

๒. นีวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่เนีวรณธรรม เป็น

ปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่เนีวรณธรรม ด้วยอำนาจของอติปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือที่เป็น สหชตะ, สหชตะ รวมกับ ปุเรชตะ

ปัจฉาชตะ, ปัจฉาชตะ รวมกับ อาหาระ และรวมกับ อินทริยะ

ที่เป็น สหชตะ ได้แก่

ขันธุ์ ที่ไม่ใช่เนีวรณธรรม และเนีวรณธรรมทั้งหลาย ที่เกิดพร้อมกัน
เป็นปัจจัยแก่ขันธุ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอติปัจจัย
ฯลฯ ขันธุ์ ๒ ฯลฯ

ที่เป็น สหชตะ รวมกับ ปุเรชตะ ได้แก่

เนีวรณธรรมทั้งหลาย และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธุ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่
เนีวรณธรรม ด้วยอำนาจของอติปัจจัย.

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

นิวรณ์ธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

นิวรณ์ธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

ที่เป็น ปัจจชาตะ ได้แก่

นิวรณ์ธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัย
แก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

ที่เป็น ปัจจชาตะ รวมกับ อาหาระ ได้แก่

นิวรณ์ธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ที่เกิดภายหลัง และกวฬิกา-
ราหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้ ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

ที่เป็น ปัจจชาตะ รวมกับ อินทริยะ ได้แก่

นิวรณ์ธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ที่เกิดภายหลัง และรูป-
ชีวิตินทริย์เป็นปัจจัยแก่กฐัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

๕. นิวรณ์ธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ นิวรณ์ธรรม เป็น
ปัจจัยแก่นิวรณ์ธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ นิวรณ์ธรรม ด้วยอำนาจของ
อตฺถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ สหชาตะ รวมกับ ปุเรชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ชั้น ๑ ที่ไม่ใช่เนิวรณธรรม และกามฉันทนิเวรณ เป็นปัจจัยแก่
ชั้น ๓, ถีนมิทธนิเวรณ, อุทธัจจนิเวรณ, อวิชชานิเวรณ และจิตตสมุฏฐาน-
รูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

ที่เป็น สหชาตะ รวมกับ ปุเรชาตะ ได้แก่

กามฉันทนิเวรณ และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ถีนมิทธนิเวรณ, อุทธัจ-
จนิเวรณ, อวิชชานิเวรณ และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.
พึงผูกจักรนัย.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๖๐๕] ในเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๕ วาระ
ในอริปติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ ในสมนันตรปัจจัย
มี ๕ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ ใน
นิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย
มี ๓ วาระ ในปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ
ในกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ
ในอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ ในฉานปัจจัย มี ๓ วาระ ในมคคปัจจัย มี ๓ วาระ
ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอตฺถิปัจจัย
มี ๕ วาระ ในนตฺถิปัจจัย มี ๕ วาระ ในวิกตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอวิกตปัจจัย
มี ๕ วาระ.

ปัจจัยนัย

การยกปัจจัยนัยปัจจัยะ

[๖๐๖] ๑. นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณธรรม ด้วย
อำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย,
เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๒. นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่เนีวรณ-
ธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของ
สหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย
ด้วยอำนาจของปัจฉาชาติปัจจัย.

๓. นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณธรรม และธรรม
ที่ไม่ใช่เนีวรณธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วย
อำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๔. ธรรมที่ไม่ใช่เนีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่
ไม่ใช่เนีวรณธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วย
อำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย,
เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของ
ปัจฉาชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย, เป็นปัจจัย
ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

๕. ธรรมที่ไม่ใช่เนีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณ-
ธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของ

สหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย.

๖. ธรรมที่ไม่ใช่เนีวณธรรม เป็นปัจจัยแก่เนีวณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่เนีวณธรรม ด้วยอำนาจของอาร์म्मณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย.

๗. เนีวณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่เนีวณธรรม เป็นปัจจัยแก่เนีวณธรรม ด้วยอำนาจของอาร์म्मณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๘. เนีวณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่เนีวณธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่เนีวณธรรม ด้วยอำนาจของอาร์म्मณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย.

๙. เนีวณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่เนีวณธรรม เป็นปัจจัยแก่เนีวณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่เนีวณธรรม ด้วยอำนาจของอาร์म्मณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๖๐๗] ในนเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาร์म्मณปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในปัจจนียะทั้งปวง มี ๕ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ ในโนอวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

อนุโลมปัจจนีย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๖๐๘] เพราะเหตุปัจจย ในอาร์มมณปัจจย มี ๔ วาระ... ฯลฯ
ในสมนันตรปัจจย มี ๔ วาระ ในอัญญมัญญปัจจย มี ๒ วาระ ในนอุป-
นิสสยปัจจย มี ๔ วาระ... ฯลฯ ในนัคคปัจจย มี ๔ วาระ ในนสัมปยุตต-
ปัจจย มี ๒ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๔ วาระ ในโนนัตติปัจจย มี ๔ วาระ
ในโนวิกตปัจจยมี ๔ วาระ.

ปัจจนียานุโลม

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๖๐๙] เพราะเหตุปัจจย ในอาร์มมณปัจจย มี ๕ วาระ... ใน
อริปติปัจจย มี ๕ วาระ ฟังกระทำอนุโลมมาติกาให้พิสคาร ฯลฯ ในอวิกตปัจจย
มี ๕ วาระ.

ปัญหาวาระ จบ

นীরณทุกะ จบ

๔๕. นีวรณียทูกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลমনัย

๑. เหตุปัจจัย

[๖๑๗] ๑. นีวรณียธรรม อาศัยนีวรณยธรรม เกิดขึ้น ฯลฯ

โลกียทูกะนั้นใด นีวรณียทูกะ ก็พึงกระทำฉันนั้น ไม่มีแตกต่างกัน
พึงประกอบนิรณด้วยนิรณ ๘ ครั้ง คือ กามฉันทะ ๒ ครั้ง ปฏิมะ ๔ ครั้ง
อุทัจจะและวิจิกิจฉาสองอย่างนี้ อย่างละหนึ่งครั้ง. มาตिकाแห่งนีวรณทูกะ
ได้ทำไว้แล้วในวาระนี้.

นีวรณียทูกะ จบ

๔๖. นีวรณสัมปยุตตทูกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลม নয়

๑. เหตุปัจจัย

[๖๑๑] ๑. นีวรณสัมปยุตตธรรม อาศัยนีวรณสัมปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม ฯลฯ
ชั้น ๒.

๒. นีวรณวิปยุตตธรรม อาศัยนีวรณสัมปยุตตธรรม.
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม.

๓. นีวรณสัมปยุตตธรรม และนีวรณวิปยุตตธรรม
อาศัยนีวรณสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นนีวรณสัมป-
ยุตตธรรม ฯลฯ ชั้น ๒.

๔. นีวรณวิปยุตตธรรม อาศัยนีวรณวิปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นนีวรณวิปยุตตธรรม
ยุตตธรรม ฯลฯ ชั้น ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ตลอดถึงอัมตติกมหาภูตรูป.

**๕. นีวรณวิปยุตตธรรม อาศัยนีวรณสัมปยุตตธรรม
และนีวรณวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้นทั้งหลายที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม
และมหาภูตรูปทั้งหลาย

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๖๑๒] ในเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๒ วาระ
ในอธิปัตปัจจัย มี ๕ วาระ ฯลฯ ในนัตติปัจจัย มี ๒ วาระ ในวิคตปัจจัย มี
๒ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

ปัจจัยนัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๖๑๓] ๑. นีวรณสัมปยุตตธรรม อาศัยนีวรณสัมปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย

คือ อวิชชานิวรณ์ อาศัยขั้นทั้งหลายที่สหรัคด้วยวิจิกิจณา ที่
สหรัคด้วยอุทัจจะ.

**๒. นีวรณวิปยุตตธรรม อาศัยนีวรณวิปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ นีวรณวิปยุตตธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ฯลฯ ตลอดถึงอสังญุตตว์.

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในปัจจุบันะ

[๖๑๔] ในนเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในนัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอุปนิสสปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๔ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ ในนวิปากปัจจัย วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมักคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในนโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

อนุโลมปัจจัยนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจัยนัย

[๖๑๕] เพราะเหตุปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๔ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในนโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๑. ม. นอนันตระ ถึง นอุปนิสสยะ แต่ละปัจจัยมี ๓ วาระ.

ปัจจนียานุโลมัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๖๑๖] เพราะนเหตุปัจจย ในอาร์มมณปัจจย มี ๕ วาระ...๑๓๑
ในมคคปัจจย มี ๑ วาระ...๑๓๑ ในอวิคตปัจจย มี ๒ วาระ.
แม้สหชาตวาระ ก็พึงกระทำอย่างทีกล่าวมาแล้ว.

ปัจจัยวาระ

อนุโลมัย

๑. เหตุปัจจัย

[๖๑๓] ๑. นีวรณสัมปยุตตธรรม อาศัยนีวรณสัมปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นนิวรณวิป-
ยุตตธรรม ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

ชั้นทั้งหลายที่เป็นนิวรณวิปยุตตธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

๓. นีวรณสัมปยุตตธรรม อาศัยนิวรณวิปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นนิวรณสัมปยุตตธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

๔. นีวรณสัมปยุตตธรรม และนิวรณวิปยุตตธรรม
อาศัยนิวรณวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นนิวรณสัมปยุตตธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๕. นีวรณสัมปยุตตธรรม อาศัยนีวรณสัมปยุตตธรรม

และนีวรณวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม และหทย-
วัตถุ ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

๖. นีวรณวิปยุตตธรรม อาศัยนีวรณสัมปยุตตธรรม

และนีวรณวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัย ชั้นทั้งหลายที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม
และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๗. นีวรณสัมปยุตตธรรม และนีวรณวิปยุตตธรรม

อาศัยนีวรณสัมปยุตตธรรม และนีวรณวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม และหทย-
วัตถุ ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม และ
มหาภูตรูปทั้งหลาย.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๖๑๘] ในเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๔ วาระ
ในอธิปัตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ฯลฯ ในนวิปากปัจจัย
มี ๑ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

ปัจจัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๖๑๕] ๑. นีวรณสัมปยุตตธรรม อาศัยนีวรณสัมปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย

คือ อวิชชานีวรณ อาศัยขั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่
สหคตด้วยอุทธัจจะ.

๒. นีวรณวิปยุตตธรรม อาศัยนีวรณวิปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย

คือ ขั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้น ๑ ที่เป็นนีวรณ-
วิปยุตตธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ฯลฯ ตลอดถึงอสังญีสัตว์.

จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ ฯลฯ กายวิญญาณ อาศัยกายตนะ.
ขั้นทั้งหลายที่เป็นนีวรณวิปยุตตธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ อาศัย
หทยวัตถุ.

๓. นีวรณสัมปยุตตธรรม อาศัยนีวรณวิปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ อาศัย
หทยวัตถุ.

๔. นีวรณสัมปยุตตธรรม อาศัยนีวรณสัมปยุตตธรรม
และนีวรณวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ อาศัย
ขั้นทั้งหลาย ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะและหทยวัตถุ.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๖๒๐] ในนเหตุปัจจย มี ๔ วาระ ในนอารัมมณปัจจย มี ๓ วาระ
ฯลฯ ในนปุเรชาติปัจจย มี ๔ วาระ ในนปัจจลาชาตปัจจย มี ๕ วาระ ใน
นอาเสวนปัจจย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๔ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๕
วาระ ฯลฯ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๒ วาระ
ในนโนนัตติปัจจย มี ๓ วาระ ในนโนวิคตปัจจย มี ๓ วาระ.

การนับสองนัย นอกนี้ก็คือ, นิสสยวาระก็คือ พึงกระทำอย่างกล่าว
มาแล้ว.

สังสัณฐวาระ

อนุโลม নয়

๑. เหตุปัจจัย

[๖๒๑] ๑. นีวรณสัมปยุตตธรรม เจือกับนีวรณสัมปยุตต-
ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๖๒๒] ในเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๒ วาระ
ในปัจจัยทั้งปวง มี ๒ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในอวิกตปัจจัย
มี ๒ วาระ.

ปัจจัยนีนัย

[๖๒๓] ๑. นีวรณสัมปยุตตธรรม เจือกับนีวรณสัมปยุตต-
ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระกตด้วยวิจิกิจณา ที่สหระกตด้วยอุทัจจะ เจือกับ
ชั้นทั้งหลายที่สหระกตด้วยวิจิกิจณา ที่สหระกตด้วยอุทัจจะ.

ฯลฯ เจือกับนีวรณวิปยุตตธรรม ฯลฯ.

การนับจำนวนวาระในปัจจุบันียะ

[๖๒๔] ในเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๒ วาระ
ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๒ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ ในนวิปากปัจจัย
มี ๒ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นวิปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ.

การนับ ๒ นัยนอกนี้ก็ดี สัมปยุตตวาระก็ดี พึงกระทำอย่างนี้.

ปัญหาวาระ

อนุโลมัย

๑. เหตุปัจจัย

[๖๒๕] ๑. นีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๒. นีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

เหตุทั้งหลายที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๓. นีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณสัมปยุตตธรรม และนีวรณวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

เหตุทั้งหลายที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นและจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๔. นีวรณวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นนิรวณวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต-
ชั้นร์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๖๒๖] ๑. นิรวณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นิรวณสัมป-
ยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพติดเพลินยั้งซึ่งราคะ เพราะปรารภราคะ
นั้น ราคะ ฯลฯ ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกจณา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมณัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพติดเพลินยั้งซึ่งทิฏฐิ เพราะปรารภทิฏฐินั้น
ราคะ ฯลฯ ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกจณา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมณัส ย่อมเกิดขึ้น.

เพราะปรารภวิจิกจณา วิจิกจณา ฯลฯ ทิฏฐิ ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ
โทมณัส ย่อมเกิดขึ้น.

เพราะปรารภอุทธัจจะ อุทธัจจะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกจณา
ย่อมเกิดขึ้น.

เพราะปรารภโทมณัส โทมณัส ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกจณา ฯลฯ
อุทธัจจะ ย่อมเกิดขึ้น.

๒. นิรวณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นิรวณวิป-
ยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ พระอริยะทั้งหลายพิจารณากิเลสที่ละแล้ว ที่เป็นนิรวณสัมปยุตต-
ธรรม พิจารณากิเลสที่ข่มแล้ว รู้ซึ่งกิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน.

บุคคลพิจารณาเห็นชั้นทั้งหลาย ที่เป็นนิวรณ์สัมปยุตตธรรม โดย
ความเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา.

บุคคลรู้จักของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นนิวรณ์สัมปยุต-
ตธรรม ด้วยเจโตปริยญาณ.

ชั้นทั้งหลายที่เป็นนิวรณ์สัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิญาณ
แก่เจโตปริยญาณ แก่บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ยถากัมมูปคญาณ แก่
อนาคตังสญาณ แก่อาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย.

**๓. นิวรณ์วิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นิวรณ์วิป-
ยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย**

คือ ให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ แล้ว พิจารณา
กุศลกรรมนั้น.

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน.

ออกจากฉาน พิจารณาฉาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค พิจารนามรรค ฯลฯ พิจารณาผล
 ฯลฯ นิพพาน

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่ โคตรฏ, แก่วาทาน, แก่มรรค, แก่ผล,
แก่อวัชชนะ ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย.

บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ ชั้นทั้งหลายที่เป็นนิวรณ์-
วิปยุตตธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักขุ ตลอดถึงอวัชชนะ.

๔. นีวรณวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ
พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ
ออกจากฌาน ฯลฯ
บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพติดเพลินยิ่ง ซึ่งจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ ชั้น
ทั้งหลายที่เป็นนีวรณวิปยุตตธรรม เพราะปรารถนจักขุเป็นต้นนั้น ราคะ ฯลฯ
ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทัจจะ ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

๓. อธิปติปัจจัย

[๖๒๗] ๑. นีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อาร์มมณอธิปติ และ สหชาตอธิปติ
ที่เป็น อาร์มมณอธิปติ ได้แก่
บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพติดเพลิน เพราะกระทำราคะให้เป็นอารมณ์
อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำราคะนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ราคะ
ฯลฯ ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.
ที่เป็น สหชาตอธิปติ ได้แก่
อธิปติธรรมที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่
เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

**๒. นีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณวิป-
ยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย**

มีอย่างเดียว คือที่เป็น สหขตาทิปติ ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐาน-
รูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

พึงถามถึงมูล. (วาระที่ ๓)

อธิปติธรรมที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตจันท์
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

**๔. นีวรณวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณวิป-
ยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณาทิปติ และ สหขตาทิปติ

ที่เป็น อารัมมณาทิปติ ได้แก่

บุคคลให้ทาน ฯลฯ สีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ กระทำกุศล
กรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว พิจารณา.

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ฯลฯ ออกจากฌาน แล้วพิจารณาฌาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค กระทำมรรคให้เป็นอารมณ์อย่าง
หนักแน่น ฯลฯ ผล ฯลฯ นิพพาน ฯลฯ

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่วาทาน, แก่มรรค, แก่ผล ด้วย
อำนาจของอธิปติปัจจัย.

ที่เป็น สหชาติปฏิบัติ ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นนิรวณวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๕. นิรวณวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิรวณสัมป-
ยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น อารัมมณปฏิบัติ ได้แก่

บุคคลให้ทาน ฯลฯ

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฌาน ฯลฯ

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพติดเพลินยิ่ง เพราะกระทำจักขุ ฯลฯ หทย-
วัตถุ ขั้นทั้งหลายที่เป็นนิรวณวิปยุตตธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น
ครั้งกระทำจักขุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว รากะ ฯลฯ ทิฏฐิ
ย่อมเกิดขึ้น.

๔. อนันตรปัจจัย

[๖๒๘] ๑. นิรวณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิรวณสัมป-
ยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ขั้นทั้งหลายที่เป็นนิรวณสัมปยุตตธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็น
ปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่เป็นนิรวณสัมปยุตตธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจ
ของอนันตรปัจจัย.

พึงถามถึงมูล. (วาระที่ ๒)

ชั้นทั้งหลายที่เป็นนิวรรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ภูฐานะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ในที่นี้ ชั้นทั้งหลาย ที่เกิดก่อน ๆ ไม่มี.

พึงถามถึงมูล (วาระที่ ๓)

ชั้นทั้งหลายที่เป็นนิวรรณวิปยุตตธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นนิวรรณวิปยุตตธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โคตรภู ฯลฯ แก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๔. นิวรรณวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นิวรรณสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ อาวัชชนะ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นนิวรรณสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๕. สมันตรปัจจัย ฯลฯ ๘. นิสสยปัจจัย

๑. นิวรรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นิวรรณสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของสมันตรปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย

๘. อุปนิสสยปัจจัย

[๖๒๕] ๑. นีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณสัมป-
ยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ
ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยราคะแล้ว ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

บุคคลเข้าไปอาศัยโทสะ ฯลฯ โมหะ มานะ ทิฎฐิ ฯลฯ ความ
ปรารถนาแล้ว ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

ราคะ ฯลฯ ความปรารถนา เป็นปัจจัยแก่ ราคะ ฯลฯ แก่ความ
ปรารถนา ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๒. นีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณวิป-
ยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อนันตรูปนิสสยะ และ ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยราคะแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม
ยังฉาน วิปัสสนา มรรค อภิญญา ฯลฯ สมบัติให้เกิดขึ้น.

บุคคลเข้าไปอาศัยโทสะ ฯลฯ ความปรารถนาแล้ว ให้ทาน ฯลฯ
ยังสมบัติให้เกิดขึ้น.

ราคะ ฯลฯ ความปรารถนา เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ปัญญา
แก่สุขทางกาย แก่ทุกข์ทางกาย แก่มรรค แก่ผลสมบัติ ด้วยอำนาจของ
อุปนิสสยปัจจัย.

๓. นีวรณวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณวิป-
ยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ
ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ให้ทาน สมาทานศีล ฯลฯ ยังมรรค
ฯลฯ อภิญญา ฯลฯ สมบัติให้เกิดขึ้น.

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ เสนาสนะ แล้วให้ทาน ฯลฯ
ฯลฯ ยังสมบัติให้เกิดขึ้น.

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ปัญญา แก่
มรรค แก่ผลสมบัติ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๔. นีวรณวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณสัมป-
ยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ
ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ถือมานะ ถือทิฏฐิ.

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ สุขทางกาย ฯลฯ เสนา
สนะแล้ว ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ราคะ แก่โทสะ แก่โมหะ
แก่มานะ แก่ทิฏฐิ แก่ความปรารถนา ด้วยอำนาจของอุปนิสัยปัจจัย

๑๐. ปุเรชาตปัจจัย

[๖๓๐] ๑. นีวรณวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณวิป-
ยุตตธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ และ วัตถุปุเรชาตะ
ที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง
เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักขุ, ฟังเสียงด้วยทิพโสตราตุ.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โสภณูปายตนะ เป็น
ปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

ที่เป็น วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่

จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่
กายวิญญาณ.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นนีวรณวิปยุตตธรรม ด้วย
อำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๒. นีวรณวิปยุตตกรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณสัมปยุตตกรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ และ วัตถุปุเรชาตะ
ที่เป็น วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่

บุคคलय่อมยินดี ย่อมเพติดเพตินยั้งซึ่งจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ เพราะ
ปรารภจักขุเป็นต้นนั้น รากะ ฯลฯ โทสะ ฯลฯ โมหะ ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นนีวรณสัมปยุตตกรรม ด้วย
อำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๑๑. ปัจฉาชาตปัจจัย

[๖๓๑] ๑. นีวรณสัมปยุตตกรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณวิปยุตตกรรม ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย มี ๒ วาระ.

๑๒. อาเสวนปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ.

๑๓. กัมมปัจจัย

[๖๓๒] ๑. นีวรณสัมปยุตตกรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณสัมปยุตตกรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

เจตนาที่เป็นนิวรณ์สัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๒. นิวรณ์สัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิวรณ์วิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

ที่เป็น สหชตะ ได้แก่

เจตนาที่เป็นนิวรณ์สัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น นานาขณิกะ ได้แก่

เจตนาที่เป็นนิวรณ์สัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่วิบากขั้น และ กุฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๓. นิวรณ์สัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิวรณ์สัมปยุตตธรรม และนิวรณ์วิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

เจตนาที่เป็นนิวรณ์สัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และ จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๔. นิวรณ์วิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิวรณ์วิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชตะ และ นานาขณิกะ ฯลฯ

๑๔. วิปากปัจจัย

๗๗ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ

๑๕. อาหารปัจจัย ๗๗ ๑๘. สัมปยุตตปัจจัย

[๖๓๓] ๑. นีวรรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรรณสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย มี ๔ วาระ.

๗๗ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย มี ๔ วาระ.

๗๗ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย มี ๔ วาระ.

๗๗ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย มี ๔ วาระ.

๗๗ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสัมปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ.

๒๐. วิปยุตตปัจจัย

[๖๓๔] ๑. นีวรรณวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรรณวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปัจฉาชาตะ ๗๗

๒. นีวรรณวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรรณวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ ปุเรชาตะ และ ปัจฉาชาตะ ๗๗

๓. นีวรรณวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรรณสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **ปุระชาตะ** ได้แก่
หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่เป็นนิวรรณสัมปยุตตธรรม ด้วย
อำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

๒๑. อตฺถิปัจจัย

[๖๓๕] ๑. **นิวรรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นิวรรณสัมป-**
ยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย

คือ ขั้น ๑ ที่เป็นนิวรรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ขั้น ๓
ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

๒. **นิวรรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นิวรรณวิป-**
ยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่เป็นนิวรรณสัมปยุตตธรรม ที่เกิดพร้อมกัน เป็นปัจจัยแก่
จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่เป็นนิวรรณสัมปยุตตธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัย
แก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

๓. **นิวรรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นิวรรณสัมป-**
ยุตตธรรม และนิวรรณวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย

คือ ชั้น ๑ ที่เป็นนิเวศสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอติปัจจัย ฯลฯ ชั้น ๒ เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๒ ด้วยอำนาจของอติปัจจัย.

๔. นิเวศวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นิเวศวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอติปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือที่เป็น สหชตะ ปุเรชชตะ ปัจฉชชตะ อาหาระ และ อินทริยะ ฯลฯ

๕. นิเวศวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นิเวศสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น ปุเรชชตะ ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพิลิตเพิลิงยังจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ เพราะปรารภจักขุเป็นต้นนั้น รากะ ทิฏฐิ วิจิกิจฉา อุทธัจจะ โทมณัส ย่อมเกิดขึ้น.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นนิเวศสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอติปัจจัย.

๖. นิเวศสัมปยุตตธรรม และนิเวศวิปยุตตธรรม เป็น ปัจจัยแก่นิเวศสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น สหชตะ รวมกับ ปุเรชชตะ ได้แก่

ชั้น ๑ ที่เป็นนิเวศสัมปยุตตธรรม ที่เกิดพร้อมกัน และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๓ ด้วยอำนาจของอติปัจจัย ฯลฯ ชั้น ๒ และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๒ ด้วยอำนาจของอติปัจจัย.

๓. นีวรณสัมปยุตตธรรม และนีวรณวิปยุตตธรรม

เป็นปัจจัยแก่นีวรณวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ, ปัจจชาตะ รวมกับ อาหาระ และรวมกับ อินทริยะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

ที่เป็น ปัจจชาตะ รวมกับ อินทริยะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม และรูปชีวิตินทริย์ เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

ที่เป็น ปัจจชาตะ รวมกับ อาหาระ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม และรูปชีวิตินทริย์ เป็นปัจจัยแก่กฐัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๖๓๖] ในเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๔ วาระ ในอริปติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๒ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๔ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๒ วาระ ในปัจจชาตปัจจัย มี ๒ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ

ในกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๔ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๔ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๔ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๔ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอตฺถิปัจจัย มี ๗ วาระ ในนตฺถิปัจจัย มี ๔ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๔ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ.

ปัจจัยนีนัย

การยกปัจจัยในปัจจัยนียะ

[๖๓๓] ๑. นีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๒. นีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๓. นีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณสัมปยุตตธรรม และนีวรณวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย.

๔. นีวรณวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาติ-

ปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

๕. นีวรวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุรชาตปัจจัย.

๖. นีวรณสัมปยุตตธรรม และนีวรณวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณสัมปยุตตธรรม มีอย่างเดียวกัน คือที่เป็น สหชาตะ รวมกับ ปุรชาตะ.

๗. นีวรณสัมปยุตตธรรม และนีวรณวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณวิปยุตตธรรม มี ๓ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ ปัจฉาชาตะ รวมกับ อาหาระ และ ปัจฉาชาตะ รวมกับ อินทริยะ.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๖๓๘] ในนเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอาร์มมณปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอธิปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ ในนนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ ในนปุรชาตปัจจัย มี ๖ วาระ ฯลฯ ในนมัคคปัจจัย มี ๗ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๔ วาระ ในนอติปัจจัย มี ๔ วาระ ในนัตติปัจจัย มี ๗ วาระ ในนวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอวิคตปัจจัย มี ๔ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนีเย

[๖๓๕] เพราะเหตุปัจจย ในอาร์มมณปัจจย มี ๔ วาระ... ใน
นอริปติปัจจย มี ๔ วาระ ในนอนันตรปัจจย มี ๔ วาระ ในสมนันตรปัจจย
มี ๔ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจย มี ๒ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๔ วาระ
ฯลฯ ในนัคคปัจจย มี ๔ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๒ วาระ ในน-
วิปยุตตปัจจย มี ๒ วาระ ในโนนัตติปัจจย มี ๔ วาระ ในโนวิคตปัจจย มี
๔ วาระ.

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๖๔๐] เพราะเหตุปัจจย ในอาร์มมณปัจจย มี ๔ วาระ... ใน
อริปติปัจจย มี ๕ วาระ พึงกระทำการนับอนุโลม ฯลฯ ในอวิคตปัจจย
มี ๓ วาระ.

นึวรณสัมปยุตตทุกะ จบ

๔๗. นีวรณนีวรณียทูกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลม নয়

๑. เหตุปัจจัย

[๖๔๑] ๑. ธรรมที่เป็นทั้งนีวรณธรรมและนีวรณียธรรม อาศัย
ธรรมที่เป็นทั้งนีวรณธรรมและนีวรณียธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ถีนมิทชนีวรณั อุตัจจนีวรณั อวิชชานีวรณั อาศัยกามฉันท-
นีวรณั.

การนับทั้งหมดพึงกระทำอย่างนี้ เหมือนกับ นีวรณทูกะ ไม่มี
แตกต่างกัน.

ปัญหาวาระ

อนุโลมัย

๑. เหตุปัจจัย

[๖๔๒] ๑. ธรรมที่เป็นทั้งนิวรณ์ธรรมและนิวรณิยธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งนิวรณ์ธรรมและนิวรณิยธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นทั้งนิวรณ์ธรรมและนิวรณิยธรรม เป็นปัจจัยแก่นิวรณ์ที่เป็นสัมปยุตตธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๒. ธรรมที่เป็นทั้งนิวรณ์ธรรมและนิวรณิยธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นนิวรณิยธรรม แต่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นทั้งนิวรณ์ธรรมและนิวรณิยธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๓. ธรรมที่เป็นทั้งนิวรณ์ธรรมและนิวรณิยธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งนิวรณ์ธรรมและนิวรณิยธรรม และธรรมที่เป็นนิวรณิยธรรม แต่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นทั้งนิวรณ์ธรรมและนิวรณิยธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธทั้งหลาย, นิวรณ์ธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๔. ธรรมที่เป็นนិเวรณธรรม แต่ไม่ใช่นิเวรณธรรม

เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นนิเวรณธรรม แต่ไม่ใช่นิเวรณธรรม ด้วย

อำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นนิเวรณธรรม แต่ไม่ใช่นิเวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้นนี้ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. อารัมมณปัจจัย

[๖๔๓] ๑. ธรรมที่เป็นทั้งนิเวรณธรรมและนิเวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งนิเวรณธรรมและนิเวรณธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภนิเวรณธรรมทั้งหลาย นิเวรณธรรมทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

ฟังตามถึงมูล. (วาระที่ ๒)

เพราะปรารภนิเวรณธรรมทั้งหลาย ขั้นทั้งหลายที่เป็นนิเวรณธรรม แต่ไม่ใช่นิเวรณธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

ฟังตามถึงมูล. (วาระที่ ๓)

เพราะปรารภนิเวรณธรรมทั้งหลาย นิเวรณธรรม และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

๔. ธรรมที่เป็นนិเวรณิยธรรม แต่ไม่ใช่นិเวรณธรรม

เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นนิเวรณิยธรรมแต่ไม่ใช่นิเวรณธรรม ด้วย

อำนาจของอาร์มมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ กระทำอุโบสถกรรมแล้ว พิจารณา
กุศลกรรมนั้น ย่อมยินดี ย่อมเพิลิดเพลินยิ่ง เพราะปรารถนากุศลกรรมนั้น
ราคะ ทิฏฐิ วิจิกิจฉา อุทัจจะ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฌาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายพิจารณาโคตรภู โวทาน ฯลฯ กิเลสที่ละแล้ว ฯลฯ
กิเลสที่ข่มแล้ว ฯลฯ กิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน ฯลฯ

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ชั้นทั้งหลายที่เป็นนิเวรณิ-
ยธรรมแต่ไม่ใช่นิเวรณธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อม
เพิลิดเพลินยิ่ง ฯลฯ โทมนัส ฯลฯ

เห็นรูปด้วยทิพยจักษุ ฯลฯ ฟังกระทำตลอดถึงอวัชชนะ.

๕. ธรรมที่เป็นนิเวรณิยธรรม แต่ไม่ใช่นิเวรณธรรม

เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งนิเวรณธรรมและนิเวรณิยธรรม ด้วยอำนาจ

ของอาร์มมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฌาน ฯลฯ

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพติดเพตินยิ่งซึ่งจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ ชั้น
ทั้งหลายที่เป็นนิรวณิยธรรม แต่ไม่ใช่นิรวณธรรม เพราะปรารภจักขุเป็นต้น
นั้น รากะ ทิฏฐิ วิจิกิจฉา อุทัจจะ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

๖. ธรรมที่เป็นนิรวณิยธรรม แต่ไม่ใช่นิรวณธรรม
เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งนิรวณธรรมและนิรวณิยธรรม และธรรม
ที่เป็นนิรวณิยธรรมแต่ไม่ใช่นิรวณธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณ-
ปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ
พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ
ออกจากฌาน ฯลฯ

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพติดเพตินยิ่งซึ่งจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ ชั้น
ทั้งหลายที่เป็นนิรวณิยธรรม แต่ไม่ใช่นิรวณธรรม เพราะปรารภจักขุเป็นต้น
นั้น นิรวณธรรม และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

ทั้ง ๓ วาระ (วาระที่ ๗-๘-๙) แม้นอกนี้ ฟังกระทำอย่างนี้.

อธิปัตติปัจจัย เหมือนกับ อาร์มมณปัจจัย

แม้ปุเรชาติปัจจัย ก็เหมือนกับ อาร์มมณปัจจัย

ส่วนในนิสสยปัจจัย ไม่ฟังกระทำ โลกุตตระ.

ฯลฯ

ฟังให้พิสดารอย่างนี้.

นิรวณทุกะ ฉันได ฟังพิจารณา แล้วกระทำฉันนั้น.

นิรวณนิรวณิยทุกะ จบ

๔๘. นีวรณนีวรณสัมปยุตตทุกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลมัย

๑. เหตุปัจจัย

[๖๔๔] ๑. ธรรมที่เป็นทั้งนีวรณธรรม และนีวรณสัมปยุตต-
ธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งนีวรณธรรม และนีวรณสัมปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ถินนิททนีวรณ อุตัจจนีวรณ อวิชชานีวรณ อาศัยกามฉันท-
นีวรณ.

พึงผูกจักรนัย พึงทำนิวรณทั้งหมด.

๒. ธรรมที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่นีวรณ-
ธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งนีวรณธรรม และนีวรณสัมปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย อาศัยนีวรณธรรมทั้งหลาย.

๓. ธรรมที่เป็นทั้งนีวรณธรรม และนีวรณสัมปยุตต-
ธรรม และธรรมที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่นีวรณธรรม
อาศัยธรรมที่เป็นทั้งนีวรณธรรม และนีวรณสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัย

คือ ถีนมิททนิวรรณ์ อุทัจจนิวรรณ์ อวิชชานิวรรณ์ และสัมปยุตต-
ชั้นร์ทั้งหลาย อาศัยกามฉันทนิวรรณ์.

พึงผูกจักรนัย.

๔. ธรรมที่เป็นนิวรรณ์สัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่นิวรรณ์-
ธรรม อาศัยธรรมที่เป็นนิวรรณ์สัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่นิวรรณ์ธรรม
เกิดขึ้น เพราะปัจจัย

คือ ชั้นร์ ๓ อาศัยชั้นร์ ๑ ที่เป็นนิวรรณ์สัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่
นิวรรณ์ธรรม ฯลฯ ชั้นร์ ๒ ฯลฯ

๕. ธรรมที่เป็นทั้งนิวรรณ์ธรรม และนิวรรณ์สัมปยุตต-
ธรรม อาศัยธรรมที่เป็นนิวรรณ์สัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่นิวรรณ์ธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ นิวรรณ์ธรรมทั้งหลาย อาศัยชั้นร์ทั้งหลายที่เป็นนิวรรณ์สัมปยุตต-
ธรรม แต่ไม่ใช่นิวรรณ์ธรรม.

๖. ธรรมที่เป็นทั้งนิวรรณ์ธรรม และนิวรรณ์สัมปยุตต-
ธรรม และธรรมที่เป็นนิวรรณ์สัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่นิวรรณ์ธรรม
อาศัยธรรมที่เป็นนิวรรณ์ธรรมสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่นิวรรณ์ธรรม
เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นร์ ๓ และนิวรรณ์ธรรมทั้งหลาย อาศัยชั้นร์ ๑ ที่เป็นนิวรรณ์-
สัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่นิวรรณ์ธรรม ฯลฯ ชั้นร์ ๒ ฯลฯ

๓. ธรรมที่เป็นทั้งนិเวรณธรรม และนិเวรณสัมปยุตต-
ธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งนิเวรณธรรม และนิเวรณสัมปยุตตธรรม
และธรรมที่เป็นนิเวรณสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่นิเวรณธรรม เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัย

คือ ถินमितถนิเวรณ อุตัจจนนิเวรณ อวิชชานิเวรณ อาศัยกามฉันท-
นิเวรณ และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย.

พึงผูกจักรนัย.

๔. ธรรมที่เป็นนิเวรณสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่นิเวรณ-
ธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งนิเวรณธรรม และนิเวรณสัมปยุตตธรรม
และธรรมที่เป็นนิเวรณธรรมและนิเวรณสัมปยุตตธรรม และธรรม
เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นนิเวรณสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่
นิเวรณธรรม และนิเวรณธรรมทั้งหลาย ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

๕. ธรรมที่เป็นทั้งนิเวรณธรรม และนิเวรณสัมปยุตต-
ธรรม และธรรมที่เป็นนิเวรณสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่นิเวรณธรรม เกิดขึ้น
อาศัยธรรมที่เป็นทั้งนิเวรณธรรมและนิเวรณสัมปยุตตธรรม และธรรม
ที่เป็นนิเวรณสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่นิเวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุ
ปัจจัย

คือ ชั้น ๓ ถินमितถนิเวรณ อุตัจจนนิเวรณ อวิชชานิเวรณ อาศัย
ชั้น ๑ ที่เป็นนิเวรณสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่นิเวรณธรรม และกามฉันทนิเวรณ
 ฯลฯ ชั้น ๒ ฯลฯ

พึงผูกจักรนัย.

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในอุโลม

[๖๔๕] ในเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาร์มณปัจจัย มี ๕ วาระ ในอธิปัตปัจจัย มี ๕ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๕ วาระในกัมมปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๕ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

ปัจจัยนัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๖๔๖] ๑. ธรรมที่เป็นทั้งนිරณธรรม และนिरณสัมปยุตต-
ธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งนिरณธรรม และนिरณสัมปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย

คือ อวิชานิรวรณ อาศัยวิจิกิจจานิรวรณ, อวิชานิรวรณ อาศัย
อุทัจจนิรวรณ.

๒. ธรรมที่เป็นทั้งนिरณธรรม และนिरณสัมปยุตต-
ธรรม อาศัยธรรมที่เป็นนिरณสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่นिरณธรรม
เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย

คือ อวิชานิรวรณ อาศัยขันธทั้งหลายที่สหคตด้วยวิจิกิจจา ที่
สหคตด้วยอุทัจจะ.

๓. ธรรมที่เป็นทั้งนិเวรณธรรม และนិเวรณสัมปยุตต-
ธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งนิเวรณธรรม และนิเวรณสัมปยุตตธรรม
และธรรมที่เป็นนិเวรณสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่นิเวรณธรรม เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัย

คือ อวิชชานิเวรณ อาศัยวิกิจจานิเวรณ และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย
อวิชชานิเวรณ อาศัยอุทัจจนิเวรณ และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในปัจจุบันะ

[๖๔๗] ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๕ วาระ
ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนในปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาเสวน-
ปัจจัย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๕ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ
ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ.

อนุโลมปัจจัยนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจัยนัย

[๖๔๘] เพราะเหตุปัจจัย ในอธิปัตติปัจจัย มี ๕ วาระ... ฯลฯ
ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ.

ปัจจนียานุโลม

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๖๔๕] เพราะนเหตุปัจจย ในอาร์มมณปัจจยมี ๓ วาระ... ในอนันตรปัจจย มี ๓ วาระ ในสมนันตรปัจจย มี ๓ วาระ ในปัจจยทั้งปวง มี ๓ วาระ ในมคคปัจจย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจย มี ๓ วาระ.

สหชาตวาระก็ดี ปัจจยวาระก็ดี นิสยวาระก็ดี สังสัฏฐวาระก็ดี สัมปยุตตวาระก็ดี เหมือนกับ ปฏิจจวาระ ไม่มีแตกต่างกัน.

ปัญหาวาระ

อนุโลมณัย

๑. เหตุปัจจัย

[๖๕๐] ๑. ธรรมที่เป็นทั้งนิวรณ์ธรรม และนิวรณ์สัมปยุตต-
ธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งนิวรณ์ธรรม และนิวรณ์สัมปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นทั้งนิวรณ์ธรรม และนิวรณ์สัมปยุตตธรรม
เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นสัมปยุตตธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๒. ธรรมที่เป็นทั้งนิวรณ์ธรรม และนิวรณ์สัมปยุตต-
ธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นนิวรณ์สัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่นิวรณ์-
ธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นทั้งนิวรณ์ธรรม และนิวรณ์สัมปยุตตธรรม
เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นนิวรณ์สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุ
ปัจจัย.

๓. ธรรมที่เป็นทั้งนิวรณ์ธรรม และนิวรณ์สัมปยุตต-
ธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งนิวรณ์ธรรม และนิวรณ์สัมปยุตต-
ธรรม และธรรมที่เป็นนิวรณ์สัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม
ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นนิวรณ์ธรรม และนิวรณ์สัมปยุตตธรรม
เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตธรรมและนิวรณ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๖๕๑] ๑. ธรรมที่เป็นทั้งนิวรณธรรม และนิวรณสัมปยุตต-
ธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งนิวรณธรรม และนิวรณสัมปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภนิวรณธรรมทั้งหลาย นิวรณธรรมทั้งหลาย ย่อม
เกิดขึ้น

ฟังถามถึงมูล. (วาระที่ ๒)

เพราะปรารภนิวรณธรรมทั้งหลาย ชั้นทั้งหลายที่เป็นนิวรณสัมปยุตต-
ธรรมแต่ไม่ใช่นิวรณธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

ฟังถามถึงมูล. (วาระที่ ๓)

เพราะปรารภนิวรณธรรมทั้งหลาย นิวรณธรรม และสัมปยุตตชั้น
ทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

๔. ธรรมที่เป็นนิวรณสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่นิวรณ-
ธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นนิวรณสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่นิวรณ-
ธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภชั้นทั้งหลาย ที่เป็นนิวรณสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่
นิวรณธรรม ชั้นทั้งหลายที่เป็นนิวรณสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่นิวรณธรรม
ย่อมเกิดขึ้น.

ฟังถามถึงมูล. (วาระที่ ๕)

เพราะปรารภชั้นทั้งหลาย ที่เป็นนิวรณสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่
นิวรณธรรม นิวรณธรรมทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

เพราะปรารภขันธทั้งหลาย ที่เป็นนิวรณ์สัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่ นิวรณ์ธรรม นิวรณ์ธรรมและสัมปยุตตขันธทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

๖. ธรรมเป็นทั้งนิวรณ์ธรรม และนิวรณ์สัมปยุตต-
ธรรม และธรรมที่เป็นนิวรณ์สัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม-
เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งนิวรณ์ธรรม และนิวรณ์สัมปยุตตธรรม
ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย มี ๓ วาระ.

๓. อธิปติปัจจัย

[๖๕๒] ๑. ธรรมที่เป็นทั้งนิวรณ์ธรรม และนิวรณ์สัมปยุตต-
ธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งนิวรณ์ธรรม และนิวรณ์สัมปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น อาร์มมณธิปติ มี ๓ วาระ พึงกระทำว่า
กระทำให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นนั้นเดียว.

๔. ธรรมที่เป็นนิวรณ์สัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่นิวรณ์-
ธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นนิวรณ์สัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่นิวรณ์-
ธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อาร์มมณธิปติ และ สหชาติาธิปติ

ที่เป็น อาร์มมณธิปติ ได้แก่

เพราะกระทำขันธทั้งหลายที่เป็นนิวรณ์สัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่
นิวรณ์ธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธทั้งหลายที่เป็นนิวรณ์สัมปยุตต-
ธรรมแต่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น สหชาติอธิปัตติ ได้แก่

อธิปัตติธรรมที่เป็นนิวรรณสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่นิวรรณธรรม เป็น
ปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย.

ฟังถามถึงมูล. (วาระที่ ๕)

เพราะกระทำขั้นทั้งหลายที่เป็นนิวรรณสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่นิวรรณ-
ธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น นิวรรณธรรมทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น สหชาติอธิปัตติ ได้แก่

อธิปัตติธรรมที่เป็นนิวรรณสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่นิวรรณธรรม เป็น
ปัจจัยแก่สัมปยุตตนิวรรณธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย.

ฟังถามถึงมูล. (วาระที่ ๖)

ที่เป็น อารัมมณอธิปัตติ ได้แก่

เพราะกระทำขั้นทั้งหลาย ที่เป็นนิวรรณสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่
นิวรรณธรรมให้หนักแน่น นิวรรณธรรมและสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น อารัมมณอธิปัตติ ได้แก่

อธิปัตติธรรมที่เป็นนิวรรณสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่นิวรรณธรรม เป็น
ปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และนิวรรณธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย.

๗. ธรรมที่เป็นทั้งนิวรรณธรรมและนิวรรณสัมปยุตต-
ธรรม และธรรมที่เป็นนิวรรณธรรมสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่นิวรรณธรรม
เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งนิวรรณธรรม และนิวรรณสัมปยุตตธรรม
ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น อารัมมณอธิปัตติ มี ๓ วาระ.

๔. อนันตรปัจจัย ฯลฯ ๑๐. อาเสวนปัจจัย

[๖๕๓] ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย อา-
วัชชนะก็ดี ภูฏฐานะก็ดี ไม่มี ฟังกระทำว่า ที่เกิดก่อนๆ ในที่ทั้งปวง.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสมนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย มี ๕ วาระ

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย เหมือนกับ
อารัมมณปัจจัย วิบากไม่มี.

๑๑. กัมมปัจจัย

[๖๕๔] ๑. ธรรมที่เป็นนิรวณสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่

นิรวณธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นนิรวณสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่

นิรวณธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

คือ เจตนาที่เป็นนิรวณสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่นิรวณธรรม เป็น
ปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ฟังถามถึงมูล. (วาระที่ ๒)

เจตนาที่เป็นนิรวณสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่นิรวณธรรม เป็น
สัมปยุตตนิรวณธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

เจตนาที่เป็นนิวรณ์สัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่นิวรณ์ธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และนิวรณ์ธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๑๒. อาหารปัจจัย

[๖๕๕] ๑. ธรรมที่เป็นนิวรณ์สัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่
นิวรณ์ธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นนิวรณ์สัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่
นิวรณ์ธรรม ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ

๑๓. อินทริยปัจจัย ฯลฯ ๒๐. อวิกตปัจจัย

- ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ
- ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย มี ๓ วาระ
- ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ
- ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
- ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย มี ๕ วาระ
- ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของนตฺถิปัจจัย มี ๕ วาระ
- ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของวิกตปัจจัย มี ๕ วาระ
- ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอวิกตปัจจัย มี ๕ วาระ

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๖๕๖] ในเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๕ วาระ
ในอริปติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในสมนันตรปัจจัย

มี ๕ วาระ ในสหชาติปัจฉัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจฉัย มี ๕ วาระ
ในนิสสยปัจฉัย มี ๕ วาระ ในอุปนิสสยปัจฉัย มี ๕ วาระ ในอาเสวนปัจฉัย
ใน ๕ วาระ ในกัมมปัจฉัย มี ๓ วาระ ในอาหารปัจฉัย มี ๓ วาระ ในอินทริย-
ปัจฉัย มี ๓ วาระ ในฌานปัจฉัย มี ๓ วาระ ในมัคคปัจฉัย มี ๓ วาระ
ในสัมปยุตตปัจฉัย มี ๕ วาระ ในอตฺติปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนตฺติปัจฉัย มี ๕
วาระ ในวิคตปัจฉัย มี ๕ วาระ ในอวิคตปัจฉัย มี ๕ วาระ.

ปัจจนียนัย

การยกปัจฉัยในปัจจนียะ

[๖๕๗] ธรรมที่เป็นนិเวรณธรรม และนិเวรณสัมปยุตต-
ธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งนิเวรณธรรมและนิเวรณสัมปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจฉัย, เป็นปัจฉัย ด้วยอำนาจของ
สหชาติปัจฉัย, เป็นปัจฉัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจฉัย.

ในบททั้ง ๓ พึงเปลี่ยนแปลงให้เป็น ๕ วาระอย่างนี้.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๖๕๘] ในนเหตุปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนอารัมมณปัจฉัย มี ๕ วาระ
๑๗๑ ในโนวิคตปัจฉัย มี ๕ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๖๕๙] เพราะเหตุปัจฉัย ในนอารัมมณปัจฉัย มี ๓ วาระ... ใน
นอริปติปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตรปัจฉัย

พระอภิธรรมปิฎก ปุฏฐาน เล่ม ๗ ภาค ๔ - หน้าที่ 728

มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในนมัคคปัจจย มี ๓ วาระ
ในนวิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในนโนนัตถิปัจจย มี ๓ วาระ ในนโนวิคต-
ปัจจย มี ๓ วาระ.

ปัจจนียานุโลมณั

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๖๖๐] เพราะนเหตุปัจจย ในนอารัมมณปัจจย มี ๕ วาระ... ใน
นอิปติปัจจย มี ๕ วาระ ฯลฯ ฟังกระทำอนุโลมมาติกา ฯลฯ ในนอวิคตปัจจย
มี ๕ วาระ.

นัวรรณินัวรรณสัมปยุตตทุกะ จบ

๔๕. นีวรณวิปยุตตนีวรณียทุกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลม নয়

๑. เหตุปัจจัย

[๖๖๑] ๑. นีวรณวิปยุตตนีวรณียธรรม อาศัยนีวรณวิปยุตตนีวรณียธรรมเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นนีสวรณวิปยุตตนีวรณียธรรม ฯลฯ ชั้น ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

โลกียทุกะในจุฬันตรทุกะฉันใด พึงกระทำฉันนั้น ไม่มีแตกต่างกัน

นีวรณวิปยุตตนีวรณียทุกะ จบ

๕๐. ปราสาทุกะ

ปฏิจวาระ

อนุโลมัย

๑. เหตุปัจจัย

[๖๖๒] ๑. ธรรมที่ไม่ใช่ปราสาทธรรม อาศัยปราสาทธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยปราสาทธรรม.

๒. ธรรมที่ไม่ใช่ปราสาทธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่
ปราสาทธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขั้น ๓ และ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้น ๑ ที่ไม่ใช่ปราสาท
ธรรม ฯลฯ ขั้น ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ตลอดถึงอสังขญสัตว์. มหาภูตรูป ฯลฯ.

๓. ปราสาทธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่ปราสาทธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ปราสาทธรรม อาศัยขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่ปราสาทธรรม.

๔. ปราสาทธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ปราสาทธรรม
อาศัยธรรมที่ไม่ใช่ปราสาทธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขั้น ๓, ปราสาทธรรม และ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้น ๑
ที่ไม่ใช่ปราสาทธรรม ฯลฯ ขั้น ๒.

๕. **ธรรมที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม อาศัยปรมาสธรรม**
และธรรมที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ **ขั้น ๓** และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้น ๑ ที่ไม่ใช่ปรมาส-
ธรรม และปรมาสธรรม ฯลฯ **ขั้น ๒.**

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๖๖๓] ในเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๕ วาระ ใน
ปัจจัยทั้งปวง มี ๕ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๕
วาระ

ปัจจัยนิยัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๖๖๔] ๑. **ธรรมที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่**
ปรมาสธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย

คือ **ขั้น ๓** และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้น ๑ ที่ไม่ใช่ปรมาส-
ธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ฯลฯ **ขั้น ๒.**

ในเหตุกปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ตลอดถึงอสังขญัตตว์.

โมหะที่สหระคด้วยวิจิกจณา ที่สหระคด้วยอุทธีจจะ อาศัยขั้นทั้ง
หลายที่สหระคด้วยวิจิกจณา ที่สหระคด้วยอุทธีจจะ.

๒. นอาร์มมณปัจจัย

[๖๖๕] ๑. **ธรรมที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม อาศัยปรมาสธรรม**
เกิดขึ้น เพราะนอาร์มมณปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยปรามาสธรรม.

๒. ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เกิดขึ้น เพราะนอรัมมณปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ฯลฯ ตลอดถึงอสังขยัตถ์.

๓. ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม อาศัยปรามาสธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เกิดขึ้น เพราะนอรัมมณปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยปรามาสธรรม และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย.

การนับจำนวนวาระในปัจจุบันะ

[๖๖๖] ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอรัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนโนตติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

อนุโลมปัจจัยนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจัยนัย

[๖๖๗] เพราะเหตุปัจจัย ในนอรัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนอธิปัตปัจจัย มี ๕ วาระ ฯลฯ ในนวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนโนนัตติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

ปัจจัยยานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจัยยานุโลม

[๖๖๘] เพราะเหตุปัจจัย ในนอรัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ... ในอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๑ วาระ ในนอวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.
แม้สหชาตวาระ ก็เหมือนกับ ปฏิจจวาระ.

ปัจจัยวาระ

อนุโลมท้าย

๑. เหตุปัจจัย

[๖๖๕] ๑. ธรรมที่ไม่ใช่ปราสาทธรรม อาศัยปราสาทธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตขั้นทั้งหลายและจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยปราสาทธรรม.

๒. ธรรมที่ไม่ใช่ปราสาทธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่
ปราสาทธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้น ๑ ที่ไม่ใช่ปราสาท
ธรรม ฯลฯ ขั้น ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ตลอดถึงอัมมัตติกมหาภูตรูป.

ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่ปราสาทธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

๓. ปราสาทธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่ปราสาทธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ปราสาทธรรม อาศัยขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่ปราสาทธรรม.
ปราสาทธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

๔. ปราสาทธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ปราสาทธรรม
อาศัยธรรมที่ไม่ใช่ปราสาทธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

พระอภิธรรมปิฎก ปุฏฐาน เล่ม ๗ ภาค ๔ - หน้าที่ 735

คือ ชั้นที่ ๓, ปราสาทธรรม และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นที่ ๑
ที่ไม่ใช่ปราสาทธรรม ฯลฯ ชั้นที่ ๒.

ปราสาทธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

ปราสาทธรรม และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ.

**๕. ธรรมที่ไม่ใช่ปราสาทธรรม อาศัยปราสาทธรรม
และธรรมที่ไม่ใช่ปราสาทธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นที่ ๑ ที่ไม่ใช่ปราสาท-
ธรรม และปราสาทธรรม ฯลฯ ชั้นที่ ๒.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยปราสาทธรรมและสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยปราสาทธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่ปราสาทธรรม อาศัยปราสาทธรรม และหทย-
วัตถุ.

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๖๗๐] ในเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาร์มณปัจจัย มี ๕ วาระ ใน
อธิปัตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๕ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑
วาระ ฯลฯ ในอวิตปัจจัย มี ๕ วาระ.

ปัจจัยนัย

[๖๗๑] ๑. ธรรมที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม ซึ่งเป็นเหตุ ๑๗ ชั้น ๒.

ในเหตุกปฏิสนธิขณะ ๑๗ ตลอดถึงอสังขยัตถ์.

จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ ๑๗ กายวิญญาณ อาศัยกายตนะ.

ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม ซึ่งเป็นเหตุ กะ อาศัยหทยัตถ์.

โมหะ ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ และหทยัตถ์.

๑๗

การนับจำนวนวาระในปัจจัยะ

[๖๗๒] ในเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอรัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอธิปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ... ๑๗ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ ในนกำมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนโนตติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๖๗๓] เพราะปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ... ใน
นอธิปัตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง พึงกระทำอย่างนี้.

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๖๗๔] เพราะนเหตุปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ... ฯลฯ
ในอวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

นิสสยวาระ เหมือนกับ ปัจจยวาระ.

สังสัฏฐวาระ

อนุโลมัย

๑. เหตุปัจจัย

[๖๗๕] ๑. ธรรมที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เจือกับปรมาสธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย เจือกับปรมาสธรรม.

วาระ ๕ ฟังกระทำอย่างนี้ เฉพาะในรูปภูมิเท่านั้น.

สังสัฏฐวาระ ก็ดี สัมปยุตตวาระ ก็ดี ฟังกระทำอย่างนี้.

สังสัฏฐวาระ จบ

ปัญหาวาระ

อนุโลมัย

๑. เหตุปัจจัย

[๖๗๖] ๑. ธรรมที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรม
ที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๒. ธรรมที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรมาส-
ธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรมาสธรรม
ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

๓. ธรรมที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรมาส-
ธรรม และ ธรรมที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรมาสธรรม
ทั้งหลาย, ปรมาสธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของ
อธิปัตติปัจจัย.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๖๗๗] ๑. ปรมาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรมาสธรรม ด้วย
อำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภปรามาสธรรม ปรามาสธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

พึงกระทำมูล. (วาระที่ ๒)

เพราะปรารภปรามาสธรรม ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม
ย่อมเกิดขึ้น

๓. ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่

ไม่ใช่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ กระทำอุโบสถกรรม แล้วพิจารณา
ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะปรารภทานเป็นต้นนั้น รากะ วิจิกิจฉา
อุทัจจะ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน.

ออกจากฌาน แล้วพิจารณาฌาน.

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค พิจารณามรรค, พิจารณาผล,
พิจารณานิพพาน.

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่วิหาร, แก่มรรค, แก่ผล,
แก่อาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย.

พระอริยะทั้งหลายพิจารณากิเลสที่ละแล้ว ที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ฯลฯ
กิเลสที่ข่มแล้ว ฯลฯ กิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน ฯลฯ

บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่ปรามาส
ธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะ
ปรารภจักขุเป็นต้นนั้น รากะ วิจิกิจฉา อุทัจจะ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักขุ, ฟังเสียงด้วยทิพโสตธาตุ.

บุคคลรู้จักของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม ด้วย
เจโตปริยญาณ

อากาสนัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญญาตนะ, อากิญจัญญาตนะ
ตนะ เป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญาตนะ.

รูปลายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โภกฐัพพายตนะ เป็นปัจจัย
แก่กายวิญญาณ.

ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เป็นปัจจัยแก่อธิวิธิญาณ, แก่
เจโตปริยญาณ, แก่ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ, แก่ยถากัมมุปกญาณ, แก่อนา-
คตังสญาณ แก่อาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย.

๔. ธรรมที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรมาส

ธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ แล้วยอม
ยินดี ย่อมผลิตเพลินยัง ซึ่งกุศลกรรมนั้น เพราะปรารถนากุศลกรรมนั้น ทิฏฐิ
ย่อมเกิดขึ้น.

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ
ออกจากฉานแล้ว ฯลฯ.

บุคคลพิจารณา จักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่ปรมาส-
ธรรม ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยัง เพราะปรารถนจักขุเป็นต้นนั้น ทิฏฐิ
ย่อมเกิดขึ้น.

๕. ธรรมที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรมาส

ธรรมและธรรมที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ แล้ว ย่อมยินดี ย่อมเพติดเพลินยิ่ง ซึ่งกุศลกรรมนั้น เพราะปรารภกุศลกรรมนั้น ปรมาสธรรม และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ
ออกจากฌาน ฯลฯ

บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมเพติดเพลินยิ่ง เพราะปรารภจักขุเป็นต้นนั้น ปรมาสธรรม และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

๖. ปรมาสธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม

เป็นปัจจัยแก่ปรมาสธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มณปัจจัย

คือ เพราะปรมาสธรรม และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย ฯลฯ มี ๓ วาระ.

๓. อธิปฏิบัติปัจจัย

[๖๗๘] ๑. ปรมาสธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม ด้วย
อำนาจของอธิปฏิบัติปัจจัย

คือ เพราะกระทำปรมาสธรรมทั้งหลายให้เป็นอารมณ์ อย่างหนัก
แน่น ปรมาสธรรม ฯลฯ มี ๓ วาระ พึงกระทำ อาร์มณอธิปฏิบัติ อย่างเดียว

๔. ธรรมที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่

ไม่ใช่ปรมาสธรรม ด้วยอำนาจของอธิปฏิบัติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณชิปติ และ สหชตชิปติ

ที่เป็น อารัมมณชิปติ ได้แก่

บุคคลให้ทาน ฯลฯ คีต ฯลฯ อุโบสถกรรมแล้ว.

กระทำกุศลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา, ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำกุศลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น รากะ ย่อมเกิดขึ้น.

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฌาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค กระทำมรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ ผลให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ นิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ.

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่วาทาน, แก้มรรค, แก่ผล, ด้วยอำนาจของอชิปติปัจจัย.

บุคคลย่อมยินดีย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่ปรมาสธรรมให้เป็นอารมณ์หนักแน่น ครั้นกระทำจักขุ เป็นต้น ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว รากะ ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น สหชตชิปติ ได้แก่

อชิปติธรรมที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตจันท์ และ จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอชิปติปัจจัย.

๕. ธรรมที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรมาสธรรม ด้วยอำนาจของอชิปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณชิปติ และ สหชตาชิปติ

ที่เป็น อารัมมณชิปติ ได้แก่

บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ

พิจารณาคุณกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ.

ออกจากฌาน ฯลฯ

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพติดเพตินยิ่ง เพราะกระทำจักขุ ฯลฯ หทย-
วัตถุ ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่ปรมาสธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้น
กระทำจักขุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ทิฏฐิ ฯลฯ

ที่เป็น สหชตาชิปติ ได้แก่

อชิปติธรรมที่ไม่ใช่ปรมาสธรรมเป็นปัจจัยแก่ปรมาสธรรม ด้วย
อำนาจของอชิปติปัจจัย.

๖. ธรรมที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรมาส

ธรรมและธรรมที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม ด้วยอำนาจของอชิปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณชิปติ และ สหชตาชิปติ

ที่เป็น อารัมมณชิปติ ได้แก่

บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ

พิจารณาคุณกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฌาน ฯลฯ.

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพติดเพตินยิ่ง เพราะกระทำจักขุ ฯลฯ หทย-
วัตถุ ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่ปรมาสธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้น

กระทำจักขุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ปรามาสธรรม และ สัมปยุตตขันธทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น สหชาตาริบัติ ได้แก่

อธิปติธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธทั้งหลาย ปรามาสธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๗. ปรามาสธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม

เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น อารัมมณาริบัติ ได้แก่

เพราะกระทำปรามาสธรรม และสัมปยุตตขันธทั้งหลายให้เป็นอารมณ์ อย่างหนักแน่น ปรามาสธรรม ฯลฯ มี ๓ วาระ (วาระที่ ๗-๘-๙)

๔. อนันตรปัจจัย

[๖๗๕] ๑. ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม ด้วย

อำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ปรามาสธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม ที่เกิด หลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

พึงกระทำมูล (วาระที่ ๒)

ปรามาสธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่ปรามาส ธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ภูฐานะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

พึงกระทำมูล. (วาระที่ ๓)

ปราคามาสธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ปราคามาสธรรมที่เกิดหลัง ๆ และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๔. ธรรมที่ไม่ใช่ปราคามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่

ไม่ใช่ปราคามาสธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

คือ ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่ปราคามาสธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่ปราคามาสธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อนุโลมเป็นปัจจัยแก่ผลสมบัติ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

พึงกระทำมูล (วาระที่ ๕)

ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่ปราคามาสธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ปราคามาสธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อวิชชนะ เป็นปัจจัยแก่ปราคามาสธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

พึงกระทำมูล (วาระที่ ๖)

ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่ปราคามาสธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ปราคามาสธรรม ที่เกิดหลัง ๆ และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อวิชชนะ เป็นปัจจัยแก่ปราคามาสธรรมและสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๕. ปราคามาสธรรม และ ธรรมที่ไม่ใช่ปราคามาสธรรม

เป็นปัจจัยแก่ปราคามาสธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

คือ ปราคามาสธรรม เกิดก่อน ๆ และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ปราคามาสธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

พึงกระทำมูล (วาระที่ ๗)

ปรามาสธรรม ที่เกิดก่อน ๆ และสัมปยุตตขั้นทั้งหลายเป็นปัจจัย แก่ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตร- ปัจจัย.

ปรามาสธรรม และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ วุฏฐานะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

พึงกระทำมูล (วาระที่ ๘)

ปรามาสธรรม ที่เกิดก่อน ๆ และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัย แก่ปรามาสธรรม ที่เกิดหลัง ๆ และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของ อนันตรปัจจัย.

๕. สมันตรปัจจัย ๗๑ ๘. นิสสยปัจจัย

๑. ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม ด้วย อำนาจของสมันตรปัจจัย

๗๑ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย

๗๑ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย

๗๑ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ.

๘. อุปนิสสยปัจจัย

[๖๘๐] ๑. ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม ด้วย อำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยะ-
ปัจจัย มี ๓ วาระ (วาระที่ ๒-๓)

๔. ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรม

ที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยะปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ
ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น
ก่อนมานะ.

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา รากะ โทสะ โมหะ มานะ
ความปรารถนา สุขทางกาย ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ยังสมาบัติ
ให้เกิดขึ้น ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ปัญญา แก่
รากะ ฯลฯ แก่ความปรารถนา แก่สุขทางกาย ฯลฯ แก่มรรค แก่ผลสมาบัติ
ด้วยอำนาจของอุปนิสสยะปัจจัย.

๕. ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรมเป็นปัจจัยแก่ปรามาส-
ธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยะปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ
ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ถือทิกฺขุ.

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา รากะ ความปรารถนา สุขทางกาย ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ถือทิกฺขุ.

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๖. ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรมเป็นปัจจัยแก่ปรามาส-
ธรรมและธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ
ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ถือทิกฺขุ.

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ถือทิกฺขุ.

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม และสัมปยุตต-
ชั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๗. ปรามาสธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม
เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

เป็นอุปนิสสยะ ทั้ง ๓

ปรามาสธรรม และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม
ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ (วาระที่ ๗-๘-๙)

๑๐. ปุเรชาติปัจฉัย

[๖๘๑] ๑. ธรรมที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรม
ที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจฉัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณปุเรชาติ และ วัตถุปุเรชาติ
ที่เป็น อารัมมณปุเรชาติ ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง
 ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลนยิ่ง เพราะปรารถนจักขุเป็นต้นนั้น ราคะ
วิจิกิจฉา อุทธัจจะ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพย์จักขุ, ฟังเสียงด้วยทิพโสตราตุ.

รูปายตนะ เป็นปัจฉัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โสภณูปายตนะ เป็น
ปัจฉัยแก่กายวิญญาณ.

ที่เป็น วัตถุปุเรชาติ ได้แก่

จักขตนะ เป็นปัจฉัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายตนะ เป็นปัจฉัยแก่
กายวิญญาณ.

หทยวัตถุ เป็นปัจฉัยแก่ขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม ด้วย
อำนาจของปุเรชาติปัจฉัย.

๒. ธรรมที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เป็นปัจฉัยแก่ปรา-
มาสธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจฉัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณปุเรชาติ และ วัตถุปุเรชาติ
ที่เป็น อารัมมณปุเรชาติ ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพติดเพลินยิ่ง ซึ่งจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ เพราะ
ปรารภจักขุเป็นต้นนั้น ทิฏฐิ ฯลฯ

ที่เป็น วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๓. ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรมเป็นปัจจัยแก่ปรามาส-
ธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ และ วัตถุปุเรชาตะ

ที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพติดเพลินยิ่ง ซึ่งจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ เพราะ
ปรารภจักขุเป็นต้นนั้น ปรามาสธรรม และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย
ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๑๑. ปัจจชาตปัจจัย

[๖๘๒] ๑. ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาส-
ธรรม ด้วยอำนาจของปัจจชาตปัจจัย

มี ๓ วาระ พึงกระทำปัจจชาตตะ.

๑๒. อาเสวนปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ.

๑๓. กัมมปัจจัย

- [๖๘๓] ๑. ธรรมที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรม
ที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย
มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชตะ และ นานาขณิกะ
ที่เป็น สหชตะ ได้แก่
เจตนาที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตต-
สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.
ที่เป็น นานาขณิกะ ได้แก่
เจตนาที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรมาสธรรม, สัมปยุตต-
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.
พึงกระทำมูล. (วาระที่ ๒)
เจตนาที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรมาสธรรม ด้วยอำนาจ
ของกัมมปัจจัย.
พึงกระทำมูล (วาระที่ ๓)
เจตนาที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรมาสธรรม, สัมปยุตต-
ขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๑๔. วิปากปัจจัย

- [๖๘๔] ๑. ธรรมที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรม
ที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ.

๑๕. อาหารปัจจัย ฯลฯ ๑๖. ฌานปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทรีย์ปัจจัย มี ๓ วาระ

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย มี ๓ วาระ

๑๗. มัคคปัจจัย

[๖๘๕] ๑. ปราमाสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาส-
ธรรม ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย

คือ องคัมมรรคที่เป็นปรามาสธรรม ฯลฯ

มี ๕ วาระ พึงกระทำอย่างนี้.

๑๘. สัมปยุตตปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ.

๒๐. วิปยุตตปัจจัย

[๖๘๖] ๑. ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาส-
ธรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ บังณาชาตะ ฯลฯ

๒. ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรม
ที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ ปุเรชาตะ และ ปัจฉาชาตะ ฯลฯ

๓. **ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส-
ธรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย**

มีอย่างเดียว คือที่เป็น ปุเรชาตะ ได้แก่

หทยวัตถุ ที่เกิดก่อน เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของ
วิปยุตตปัจจัย.

๔. **ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส-
ธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย**

มีอย่างเดียว คือที่เป็น ปุเรชาตะ ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย
ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

๕. **ปรามาสธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม
เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตต-
ปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปัจฉาชาตะ ฯลฯ

๒๑. อตฺธิปัจจัย

[๖๘๗] ๑. **ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาส-
ธรรม ด้วยอำนาจของอตฺธิปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปังณาชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ปรัมมาสธรรม เป็นปัจฉัยแก่สัมปยุตตขั้น และจิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจฉัย.

ที่เป็น ปังณาชาตะ ได้แก่

ปรัมมาสธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจฉัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วย
อำนาจของอตฺถิปัจฉัย.

๒. ธรรมที่ไม่ใช่ปรัมมาสธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรม

ที่ไม่ใช่ปรัมมาสธรรม ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจฉัย

มี ๕ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ ปุเรชาตะ ปังณาชาตะ อาหาระ
และ อินทริยะ ฯลฯ

๓. ธรรมที่ไม่ใช่ปรัมมาสธรรม เป็นปัจฉัยแก่ปรัมมาส-

ธรรม ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจฉัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปุเรชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่ปรัมมาสธรรม เป็นปัจฉัยแก่ปรัมมาสธรรม ด้วย
อำนาจของอตฺถิปัจฉัย.

ที่เป็น ปุเรชาตะ ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพติดเพลินยั้งซึ่งจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ เพราะ
ปรารภจักขุเป็นต้นนั้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

หทยวัตถุ เป็นปัจฉัยแก่ปรัมมาสธรรม ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจฉัย.

๔. ธรรมที่ไม่ใช่ปราสาทรรม เป็นปัจจัยแก่ปราสาทรรม และธรรมที่ไม่ใช่ปราสาทรรม ด้วยอำนาจของอติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปุเรชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ขั้นที่ ไม่ใช่ปราสาทรรม เป็นปัจจัยแก่ขั้นที่ ๓ ปราสาทรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ฯลฯ ด้วยอำนาจของอติปัจจัย.

ที่เป็น ปุเรชาตะ ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพติดเพลินยิ่งซึ่งจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ เพราะปรารภจักขุเป็นต้นนั้น ปราสาทรรม และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ปราสาทรรม และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอติปัจจัย.

๕. ปราสาทรรม และธรรมที่ไม่ใช่ปราสาทรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ปราสาทรรม ด้วยอำนาจของอติปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และ อินทริยะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ขั้นที่ ๑ ที่ไม่ใช่ปราสาทรรม และปราสาทรรม เป็นปัจจัยแก่ขั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปหลาย ด้วยอำนาจของอติปัจจัย ฯลฯ

ขั้นที่ ๒ ฯลฯ

ปราสาทรรม และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอติปัจจัย.

ปรัมมาสธรรมชาติ และมหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

ปรัมมาสธรรม และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่
ปรัมมาสธรรม ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

ที่เป็น ปัจฉาชาตะ ได้แก่

ปรัมมาสธรรม ที่เกิดภายหลัง และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย เป็นปัจจัย
แก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

ที่เป็น ปัจฉาชาตะ ได้แก่

ปรัมมาสธรรม ที่เกิดภายหลัง, สัมปยุตตขันธทั้งหลาย และ
กวีการอาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

ที่เป็น ปัจฉาชาตะ ได้แก่

ปรัมมาสธรรม ที่เกิดภายหลัง และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย และรูป-
ชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กฐัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๖๘๘] ในเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๕ วาระ
ในอธิปัตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในสมนันตรปัจจัย
มี ๕ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ ใน
นิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย
มี ๓ วาระ ในปัจฉาชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ ใน

กัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ
ในอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๓ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๕ วาระ
ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอตถิปัจจัย
มี ๕ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๕ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอวิคต-
ปัจจัย มี ๕ วาระ.

ปัจจัยนัย

การยกปัจจัยในปัจจัยะ

[๖๘๕] ๑. ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม ด้วย
อำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๒. ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาส-
ธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของ
สหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย
ด้วยอำนาจของปัจฉาชาติปัจจัย.

๓. ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม และ
ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็น
ปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๔. ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรม
ที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วย
อำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย,

เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุรชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทรีย์ปัจจัย.

๕. ธรรมที่ไม่ใช่ปรมาสธรรมเป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุรชาติปัจจัย.

๖. ธรรมที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรมาสธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุรชาติปัจจัย.

๗. ปรมาสธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรมาสธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๘. ปรมาสธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาติปัจจัย.

๙. ปรมาสธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรมาสธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ปรมาสธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๖๕๐] ในนเหตุปัจจย มี ๕ วาระ ในนอารัมมณปัจจย มี ๕ วาระ
ในปัจจยทั้งปวง มี ๕ วาระ ในโนอวิกตปัจจย มี ๕ วาระ.

อนุโลมปัจจนีหานัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๖๕๑] เพราะเหตุปัจจย ในนอารัมมณปัจจย มี ๓ วาระ... ใน
นอธิปัตติปัจจย มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจจย มี ๓ วาระ ในนสมนันตรปัจจย
มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ
ฯลฯ ในนมัคคปัจจย มี ๓ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ใน
นวิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในโนนัตถิปัจจย มี ๓ วาระ ในโนวิกตปัจจย
มี ๓ วาระ.

ปัจจนียานุโลมณัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๖๕๒] เพราะนเหตุปัจจย ในนอารัมมณปัจจย มี ๕ วาระ... ใน
อธิปัตติปัจจย มี ๕ วาระ ฟังกระทำอนุโลมมาติกา ฯลฯ ในอวิกตปัจจย มี ๕
วาระ.

ปรามาสทุกะ จบ

๕๑. ปราหมัญฐทูกะ

ปฏิจวาระ

อนุโลมณัย

๑. เหตุปัจจัย

[๖๕๓] ๑. ปราหมัญฐธรรม อาศัยปราหมัญฐธรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นปราหมัญฐ-
ธรรม ฯลฯ ชั้น ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ตลอดถึงอัมมัตติกมหาภูตรูป.

๒. ฯลฯ อาศัย ปราหมัญฐธรรม ฯลฯ

โลกียทูกะ ในจุฬันตรทูกะอันใด พึงกระทำปราหมัญฐทูกะอันนั้น
ไม่มีแตกต่างกัน.

ปราหมัญฐทูกะ จบ

๕๒. ปราสาทสัมปยุตตทูกะ

ปฏิจวาระ

อนุโลมณัย

๑. เหตุปัจจัย

[๖๕๔] ๑. ปราสาทสัมปยุตตธรรม อาศัยปราสาทสัมปยุตต-
ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นปราสาทสัมปยุตตธรรม ฯลฯ
ชั้น ๒.

๒. ปราสาทสัมปยุตตธรรม อาศัยปราสาทสัมปยุตต-
ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นปราสาทสัมปยุตตธรรม.

๓. ปราสาทสัมปยุตตธรรม และปราสาทวิปยุตต-
ธรรม อาศัยปราสาทสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นปราสาท-
สัมปยุตตธรรม ฯลฯ ชั้น ๒.

๔. ปราสาทวิปยุตตธรรม อาศัยปราสาทวิปยุตต-
ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นปราสาท-
วิปยุตตธรรม ฯลฯ ชั้น ๒.

พระอภิธรรมปิฎก ปุฏฐาน เล่ม ๗ ภาค ๔ - หน้าที่ 763

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลาย, ชั้นทั้งหลาย อาศัย
หทยวัตถุ.

มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

๕. ปราสาทวิปยุตตธรรม อาศัยปราสาทสัมปยุตต-
ธรรม และปราสาทวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นปราสาทสัมปยุตตธรรม
และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๖๘๕] ในเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๒ วาระ
ในอธิปัตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๒ วาระ ในสมนันตรปัจจัย
มี ๒ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย ๒ วาระ
ในนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย
มี ๒ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๕ วาระ ในวิปาก-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๕ วาระ ฯลฯ ในมคคปัจจัย มี ๕ วาระ
ในสัมปยุตปัจจัย มี ๒ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอติปัจจัย
มี ๕ วาระ ในนัตติปัจจัย มี ๒ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ ในอวิคต-
ปัจจัย มี ๕ วาระ.

ปัจจัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๖๕๖] ๑. ปรามาสวิปยุตตธรรม อาศัยปรามาสวิปยุตต-
ธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นปรามาส-
วิปยุตตธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ฯลฯ ชั้น ๒.

ในเหตุกปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ตลอดถึงอสังขยัตถ์.

โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจญา ที่สหระคด้วยอุทัจจะ อาศัยชั้น
ทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิกิจญา ที่สหระคด้วยอุทัจจะ.

๒. นอาร์มมณปัจจัย

[๖๕๗] ๑. ปรามาสวิปยุตตธรรม อาศัยปรามาสัมปยุตต-
ธรรม เกิดขึ้น เพราะนอาร์มมณปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นปรามาสัมปยุตตธรรม.

๒. ปรามาสวิปยุตตธรรม อาศัยปรามาสวิปยุตต-
ธรรม เกิดขึ้น เพราะนอาร์มมณปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นปรามาสวิปยุตต-
ฯลฯ ตลอดถึงอสังขยัตถ์.

๓. ปรามาสวิปยุตตธรรม อาศัยปรามาสัมปยุตต-
ธรรม และปรามาสวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะนอาร์มมณปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยจันทร์ทั้งหลายที่เป็นปราคาสัมปยุตตธรรม
และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๗๓๗

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๖๘๘] ในนเหตุปัจจย มี ๑ วาระ ในนอารัมมณปัจจย มี ๓ วาระ
ในนอธิปติปัจจย มี ๕ วาระ ในนอนันตรปัจจย มี ๓ วาระ ในนสมนันตร-
ปัจจย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย
มี ๓ วาระ ในนปุเรชาติปัจจย มี ๔ วาระ ในนปัจจลาชาติปัจจย มี ๕ วาระ
ในนอาสวานปัจจย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๒ วาระ ในนวิปากปัจจย
มี ๕ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๑ วาระ
ในนฌานปัจจย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย
มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๒ วาระ ในนโนนัตติปัจจย มี ๓ วาระ
ในนโนวิคตปัจจย มี ๓ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๖๘๘] เพราะเหตุปัจจย ในนอารัมมณปัจจย มี ๓ วาระ... ใน
นอธิปติปัจจย มี ๕ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

ปัจจนียานุโลมัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๗๐๐] เพราะนเหตุปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ... ฯลฯ
ในอวิตตปัจจัย มี ๑ วาระ.
แม้สหชาตวาระ ก็เหมือนกับ ปฏิจจวาระ.

ปัจฉยวาระ

อนุโลมณัย

๑. เหตุปัจฉัย

[๗๐๑] ๑. ปรามาสัมปยุตตธรรม อาศัยปรามาสัมปยุตต-
ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัย มี ๓ วาระ เหมือนกับ ปฏิจยวาระ.

๔. ปรามาสวิปยุตตธรรม อาศัยปรามาสวิปยุตต-
ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัย

คือ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นปรามาส-
วิปยุตตธรรม ฯลฯ ชั้นที่ ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ตลอดถึงอชฌัตติกมหาภูตรูป, ชั้นทั้งหลาย
ที่เป็นปรามาสวิปยุตตธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

๕. ปรามาสัมปยุตตธรรม อาศัยปรามาสวิปยุตต-
ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นปรามาสัมปยุตตธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

๖. ปรามาสัมปยุตตธรรม และปรามาสวิปยุตต-
ธรรม อาศัยปรามาสวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นปรามาสัมปยุตตธรรม อาศัยหทยวัตถุ, จิตต-
สมุฏฐานรูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๗. ปราสาทสัมปยุตตธรรม อาศัยปราสาทสัมปยุตต-
ธรรม และปราสาทวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นปราสาทสัมปยุตตธรรม และ
หทยวัตถุ ฯลฯ ชั้น ๒.

๘. ปราสาทวิปยุตตธรรม และปราสาทสัมปยุตต-
ธรรม และปราสาทวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นปราสาทสัมปยุตตธรรม
และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๙. ปราสาทสัมปยุตตธรรม และปราสาทวิปยุตต-
ธรรม อาศัยปราสาทสัมปยุตตธรรม และปราสาทวิปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นปราสาทสัมปยุตตธรรม และ
หทยวัตถุ ฯลฯ ชั้น ๒.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นปราสาทสัมปยุตตธรรม
และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๗๐๒] ในเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๔ วาระ
ในอธิปัตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ในสมนันตรปัจจัย
มี ๔ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๔ วาระ ใน

นิสสยปัจจย มี ๕ วาระ ในอุปนิสสยปัจจย มี ๔ วาระ ในปุเรชาติปัจจย มี ๔ วาระ ในอาเสวนปัจจย มี ๔ วาระ ในกัมมปัจจย มี ๕ วาระ ในวิปาก-
ปัจจย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจย มี ๕ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจย มี ๕ วาระ.

ปัจจนียย

๑. นเหตุปัจจย

[๗๐๓] ๑. ปรามาสวิปปยุตตธรรม อาศัยปรามาสวิปปยุตต-
ธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจย

คือ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นปรามาส-
วิปปยุตตธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ฯลฯ ชั้นที่ ๒.

ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ตลอดถึงอสังขญัตตว์.

จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ.

ชั้นทั้งหลายที่เป็นปรามาสวิปปยุตตธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ อาศัย
หทยัตถุ.

โมหะ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจญา ที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยชั้น
ทั้งหลายที่สหระคตด้วยวิจิกิจญา ที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ และหทยัตถุ.

การนับจำนวนวาระในปัจจนีเย

[๗๐๔] ในนเหตุปัจจย มี ๑ วาระ ในนอารัมมณปัจจย มี ๓ วาระ
ในนอธิปติปัจจย มี ๕ วาระ ในนอนันตรปัจจย มี ๓ วาระ ในนสมนันตร-

ปัจจย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญาปัจจย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาติปัจจย มี ๔ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจย มี ๕ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๔ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๕ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๒ วาระ ในนโนนัตถิปัจจย มี ๓ วาระ ในนโนวิคตปัจจย มี ๓ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๗๐๕] เพราะเหตุปัจจย ในนอารัมมณปัจจย มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจย มี ๑ วาระ ฯลฯ
พึงนับอย่างนี้.

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๗๐๖] เพราะเหตุปัจจย ในนอารัมมณปัจจย มี ๑ วาระ... ในนวิคตปัจจย มี ๑ วาระ.

ปัจจยวาระ จบ

นิสสยวาระ เหมือนกับ ปัจจยวาระ.

สังสัฏฐวาระ

อนุโลม

๑. เหตุปัจจัย

[๗๐๗] ๑. ปริมาณสัมปยุตตธรรม เจือกับปริมาณสัมปยุตต-
ธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๗๐๘] ในเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๒ วาระ
ในปัจจัยทั้งปวง มี ๒ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย
มี ๒ วาระ.

ปัจจนีนิย

การนับจำนวนวาระในปัจจนีนิย

[๗๐๙] ในเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๒ วาระ
ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๒ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอาเสวน-
ปัจจัย มี ๒ วาระ ในนกัมมปัจจัยมี ๒ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๒ วาระ
ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย
มี ๒ วาระ.

การนับทั้งสองวาระนอกนี้ก็ดี สัมปยุตตวาระก็ดี พึงกระทำอย่างนี้.

ปัญหาวาระ

อนุโลมัย

๑. เหตุปัจจัย

[๗๑๐] ๑. ปราสาทสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปราสาท

สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นปราสาทสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

พึงกระทำมูล. (วาระที่ ๒)

เหตุทั้งหลายที่เป็นปราสาทสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

พึงกระทำมูล (วาระที่ ๓)

เหตุทั้งหลายที่เป็นปราสาทสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นและจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๔. ปราสาทวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น

วิปยุตตธรรม, ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นปราสาทวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. อารัมมณปัจจัย

[๗๑๑] ๑. ปรามาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส

สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพิลิดเพลินยั้งซึ่งราคะ เพราะปรารภราคะ นั้น ราคะที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพิลิดเพลินยั้งซึ่งชั้นทั้งหลาย ที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม เพราะปรารภชั้นนั้น ราคะที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

๒. ปรามาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส

วิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ พระอริยะทั้งหลายพิจารณากิเลสที่ละแล้ว ที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม พิจารณากิเลสที่ข่มแล้ว รู้ซึ่งกิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน.

บุคคลพิจารณาเห็นชั้นทั้งหลาย ที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ แล้ว ย่อมยินดี ย่อมเพิลิดเพลินยั้ง เพราะปรารภชั้นนั้น ราคะที่เป็นปรามาสวิปยุตตธรรม วิจิกิจฉา อุทัจจะ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลรู้จิตของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม ด้วยเจโตปริยญาณ.

ชั้นทั้งหลายที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่เจโตปริยญาณ แก่บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ยถากัมมุปกญาณ แก่อนาคตังสญาณ แก่อาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

๓. ปราสาทวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปราสาท

วิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ กระทำอุโบสถกรรมแล้ว พิจารณา
กุศลกรรมนั้น ย่อมยินดี ย่อมเพติดเพลินยิ่ง เพราะปรารภกุศลกรรมนั้น รากะ
ที่เป็นปราสาทวิปยุตตธรรม วิจิกิจจา อุทัจจะ โทมณัส ย่อมเกิดขึ้น.

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฌาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค พิจารณามรรค ฯลฯ ผล ฯลฯ

พิจารณานิพพาน.

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่วาทาน, แก่มรรค, แก่ผล, แก่
อวัชชนะ ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย.

พระอริยะทั้งหลายพิจารณาภิเลสที่ละแล้ว ที่เป็นปราสาทวิปยุตต-
ธรรม ฯลฯ ภิเลสที่ข้ามแล้ว ฯลฯ ภิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน.

บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ ชั้นทั้งหลาย ที่เป็นปราสาท-
วิปยุตตธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมเพติดเพลิน
ยิ่ง เพราะปรารภจักขุเป็นต้นนั้น รากะที่เป็นปราสาทวิปยุตตธรรม วิจิกิจจา
อุทัจจะ โทมณัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพย์จักขุ ฟังเสียงด้วยทิพโสตธาตุ.

บุคคลรู้จิตของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นปราสาทวิปยุตต-
ธรรม ด้วยเจโตปริยญาณ.

อากาศสannyาจตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญญาตนะ, อากัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญาตนะ.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

ขั้นทั้งหลายที่เป็นปรามาสวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิญญาณ, แก่เจโตปริยญาณ, แก่ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ, แก่ยถากัมมุปกญาณ, แก่อนาคตังสญาณ, แก่อาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย.

๔. ปรามาสวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส

สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฌาน ฯลฯ

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพติดเพลินยั้งซึ่งจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขั้นทั้งหลายที่เป็นปรามาสวิปยุตตธรรม เพราะปรารภจักขุเป็นต้นนั้น ราคะที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

๓. อธิปัตติปัจจัย

[๗๑๒] ๑. ปรามาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส

สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อาร์มมณาริบัติ และ สหชาตาริบัติ

ที่เป็น อาร์มมณาริบัติ ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพติดเพตินยิ่ง เพราะกระทำราคะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำราคะนั้น ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ราคะที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพติดเพตินยิ่ง เพราะกระทำขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำขันธ์นั้น ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ราคะที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น สหชาตาทิปติ ได้แก่

อริปติธรรมที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอริปติปัจจัย.

๒. ปรามาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอริปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณาทิปติ และ สหชาตาทิปติ

ที่เป็น อารัมมณาทิปติ ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพติดเพตินยิ่ง เพราะกระทำขันธ์ทั้งหลายที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำขันธ์นั้น ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ราคะที่เป็นปรามาสวิปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น สหชาตาทิปติ ได้แก่

อริปติธรรมที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอริปติปัจจัย.

**๓. ปรามาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส-
สัมปยุตตธรรม และปรามาสวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติ-
ปัจจัย**

มีอย่างเดียว คือที่เป็น สหชาตธิปติ ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

**๔. ปรามาสวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส-
วิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณธิปติ และ สหชาตธิปติ

ที่เป็น อารัมมณธิปติ ได้แก่

บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ กระทำอุโบสถกรรมแล้ว กระทำกุศล
กรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว พิจารณา ย่อมยินดี ย่อมเพติด
เพตินยิ่ง เพราะกระทำกุศลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น รากะที่
เป็นปรามาสวิปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฌาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค กระทำมรรคให้เป็นอารมณ์อย่าง
หนักแน่น ฯลฯ ผล ฯลฯ นิพพาน ฯลฯ

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก้วโหวหาร, แก้วมรรค, แก้วผล,
ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพติดเพลินยิ่ง เพราะกระทำกุศล ฯลฯ หทยวัตถุ
ชั้นทั้งหลายที่เป็นปรามาสวิปยุตตธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้น
กระทำจักขุเป็นต้นนั้น ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ราคะที่เป็นปรามาส-
วิปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น สหชาติปฏิบัติ ได้แก่

อธิปัตติธรรมที่เป็นปรามาสวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย.

๕. ปรามาสวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส

สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น อารัมมณาปฏิบัติ ได้แก่

บุคคลให้ทาน ฯลฯ สีล ฯลฯ กระทำอุโบสถกรรมแล้ว ย่อมยินดี
ย่อมเพติดเพลินยิ่ง เพราะกระทำกุศลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น
ครั้นกระทำกุศลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ราคะที่เป็นปรา-
มาสสัมปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฉาน ฯลฯ

บุคคลย่อมยินดีย่อมเพติดเพลินยิ่ง เพราะกระทำจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ
ชั้นทั้งหลายที่เป็นปรามาสวิปยุตตธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้น
กระทำจักขุเป็นต้นนั้น ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ราคะที่เป็นปรามาส-
สัมปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

๔. อนันตรปัจจัย

[๗๑๓] ๑. ปราสาทสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปราสาท

สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นปราสาทสัมปยุตตธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นปราสาทสัมปยุตตธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๒. ปราสาทสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปราสาท

วิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นปราสาทสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ภูฐานะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๓. ปราสาทวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปราสาท

วิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นปราสาทวิปยุตตธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นปราสาทวิปยุตตธรรม ที่เกิดหลัง ๆ

อนุโลม เป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๔. ปราสาทวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปราสาท

สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ อาวัชชนะ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นปราสาทสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๕. สมันตรปัจจัย

๗๗ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสมันตรปัจจัย

๖. สหชาติปัจจัย ๗๗ ๗. นิสสยปัจจัย

[๗๑๔] ๑. ปราสาทสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปราสาท-
สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย มี ๕ วาระ

๗๗ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย มี ๒ วาระ

๗๗ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ

๘. อุปนิสสยปัจจัย

[๗๑๕] ๑. ปราสาทสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปราสาท-
สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ
ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

ราคะที่เป็นปราสาทสัมปยุตตธรรม ๗๗ โมหะ ๗๗ ความปรารถนา
เป็นปัจจัยแก่ราคะที่เป็นปราสาทสัมปยุตตธรรม แก่โมหะ ๗๗ แก่ความ
ปรารถนา ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๒. ปราสาทสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปราสาท-
วิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ
ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยราคะที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรมแล้ว ให้ทาน ฯลฯ
ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น ก่อมานะ ฯลฯ

บุคคลเข้าไปอาศัยโมหะที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม ฯลฯ ความ
ปรารถนาแล้ว ให้ทาน ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น ก่อมานะ ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

ราคะที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม โมหะ ความปรารถนา เป็นปัจจัย
แก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ปัญญา แก่ราคะ แก่โทสะ แก่โมหะ แก่มานะ แก่ความ
ปรารถนา แก่สุขทางกาย ฯลฯ แก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๓. ปรามาสวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส-

วิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ
ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น
ก่อมานะ.

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ราคะ มานะ ฯลฯ ความปรารถนา
แล้ว ให้ทาน ฯลฯ ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

บุคคลเข้าไปอาศัยสุขทางกาย ฯลฯ เสนาะสนะแล้ว ให้ทาน ฯลฯ
ทำลายสงฆ์.

ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา รากะ มานะ ความปรารถนา สุขทางกาย ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา แก่ปัญญา แก่รากะ แก่มานะ แก่ความปรารถนา แก่สุขทางกาย ฯลฯ แก่ผลสมบัติ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๔. ปรามาสวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส-
สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ
ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

เพราะอาศัยศรัทธา รากะที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

เพราะอาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะ ความปรารถนา ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่รากะที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม แก่ความปรารถนา ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๑๐. ปุเรชาติปัจจัย

[๗๑๖] ๑. ปรามาสวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส-
วิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณปุเรชาติ และ วัตถุปุเรชาติ

ที่เป็น อารัมมณปุเรชาติ ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ แล้ว ย่อมยินดี ย่อมเพติดเพลินยิ่ง เพราะปรารถนจักขุเป็นต้นนั้น รากะที่เป็นปรามาสวิปยุตตธรรม วิจิกิจฉา อุทัจจะ โทมณัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักขุ, ฟังเสียงด้วยทิพโสตธาตุ.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โสภณัฐพายตนะ เป็น
ปัจจัยแก่กายวิญญาณ ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

ที่เป็น วัตถุปุเรชาตนะ ได้แก่

จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัย
แก่กายวิญญาณ.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นปรัมมาสวิปยุตตธรรม
ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๒. ปรัมมาสวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรัมมาส-
สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณปุเรชาตนะ และ วัตถุเรชาตนะ

ที่เป็น อารัมมณปุเรชาตนะ ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพติดเพลินยังซึ่งจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ เพราะ
ปรารภจักขุเป็นต้นนั้น ราคะที่เป็นปรัมมาสสัมปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นปรัมมาสสัมปยุตตธรรม
ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๑๑. ปัจฉาชาตปัจจัย

[๗๑๗] ๑. ปรัมมาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรัมมาส-
วิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย ฯลฯ

๒. ปราสาทวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปราสาท-
วิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของปัจฉาชาติปัจจัย

๗๓๗

๑๒. อาเสวนปัจจัย

[๗๑๘] ๑. ปราสาทสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปราสาท-
สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย ๒ วาระ.

๑๓. กัมมปัจจัย

[๗๑๙] ๑. ปราสาทสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปราสาท-
สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

คือ เจตนาที่เป็นปราสาทสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๒. ปราสาทสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปราสาท-
วิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ นานาขณิกะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

เจตนาที่เป็นปราสาทสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น นานาขณิกะ ได้แก่

เจตนาที่เป็นปรามาสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่วิปากชั้น และ กุฏิตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๓. ปรามาสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส-
สัมปยุตตธรรม และปรามาสวิปยุตตธรรม ฯลฯ

คือ เจตนาที่เป็นปรามาสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๔. ปรามาสวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส-
วิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชตะ และ นานาขณิกะ

ที่เป็น สหชตะ ได้แก่

เจตนาที่เป็นปรามาสวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น และ จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น นานาขณิกะ ได้แก่

เจตนาที่เป็นปรามาสวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่วิปากชั้น และ กุฏิตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๑๔. วิปากปัจจัย ฯลฯ ๑๕. สัมปยุตตปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย มี ๔ วาระ.

๑๗๗ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย มี ๔ วาระ.

๑๗๘ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย มี ๔ วาระ.

๑๗๙ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย มี ๔ วาระ.

๑๘๐ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสัมปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ.

๒๐. วิปยุตตปัจจัย

[๗๒๐] ๑. ปรามาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส-
สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปัจฉาชาตะ ๑๗๗

๒. ปรามาสวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส-
วิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ ปุเรชาตะ และ ปัจฉาชาตะ ๑๗๗

๓. ปรามาสวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส-
สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น ปุเรชาตะ ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม
ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

๒๑. อตฺธิปัจจัย

[๗๒๑] ๑. ปรามาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส-
สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอตฺธิปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๑ ที่เป็นปรามาสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ชั้นที่ ๓ ด้วยอำนาจของอัติปัจจัย ฯลฯ ชั้นที่ ๒.

๒. ปรามาสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส-
วิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอัติปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นปรามาสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตต-
สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัติปัจจัย.

๓. ปรามาสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส-
สัมปยุตตธรรม และปรามาสวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอัติ-
ปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๑ ที่เป็นปรามาสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ชั้นที่ ๓
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัติปัจจัย.

๔. ปรามาสวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส
วิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอัติปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ ปุเรชาตะ ปังณาชาตะ อาหาระ
และ อินทริยะ ฯลฯ

๕. ปรามาสวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส-
สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอัติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น ปุเรชาตะ ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพติดเพตินยั้งซึ่งจักขุ ฯลฯ หทยวัตถุ เพราะ
ปรารภจักขุเป็นต้นนั้น รากะ ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลาย ที่เป็นปรามาสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอติปัจจัย.

๖. ปรามาสัมปยุตตธรรม และปรามาสวิปยุตต-
ธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ ปุเรชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ขั้น ๑ ที่เป็นปรามาสัมปยุตตธรรม และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่
ขั้น ๓ ด้วยอำนาจของอติปัจจัย ฯลฯ ขั้น ๒.

๗. ปรามาสัมปยุตตธรรม และปรามาสวิปยุตต-
ธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอติปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ, ปัจจชาตะ รวมกับ อาหาระ

และรวมกับ อินทริยะะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่เป็นปรามาสัมปยุตตธรรม ที่เกิดพร้อมกัน และ
มหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของ
อติปัจจัย.

ที่เป็น ปัจจชาตะ รวมกับ อาหาระ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่เป็นปรามาสัมปยุตตธรรม ที่เกิดภายหลัง และ
กวฬิการหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ด้วยอำนาจของอติปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** รวมกับ **อินทริยะ** ได้แก่

ชั้นทั้งหลายที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม ที่เกิดภายหลัง และรูป-
ชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กัฏฐตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๗๒๒] ในเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๔ วาระ
ในอธิปัตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ในสมนันตรปัจจัย
มี ๔ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๒ วาระ
ในนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๔ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย
มี ๒ วาระ ในปัจฉาชาติปัจจัย มี ๒ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ
ในกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๔ วาระ
ในอินทริยปัจจัย มี ๔ วาระ ในฉานปัจจัย มี ๔ วาระ ในมคฺคปัจจัย มี ๔ วาระ
ในสัมปยุตปัจจัย มี ๒ วาระ ในวิปยุตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอตฺถิปัจจัย
มี ๗ วาระ ในนตฺถิปัจจัย มี ๔ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๔ วาระ ในอวิคต-
ปัจจัย มี ๗ วาระ.

ปัจจนียนัย

การยกปัจจัยในปัจจนีเย

[๗๒๓] ๑. ปรามาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส-
สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วย
อำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๒. ปราสาทสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปราสาท-
วิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วย
อำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย,
เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของ
กัมมปัจจัย.

๓. ปราสาทสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปราสาท-
สัมปยุตตธรรม และปราสาทวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของสหชาติ-
ปัจจัย.

๔. ปราสาทวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปราสาท-
วิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วย
อำนาจของสหชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย,
เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของ
ปัจฉาชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย, เป็นปัจจัย
ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

๕. ปราสาทวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปราสาท-
สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วย
อำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย.

๖. ปราสาทสัมปยุตตธรรม และปราสาทวิปยุตต-
ธรรม เป็นปัจจัยแก่ปราสาทสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของสหชาติ-
ปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย.

๓. ปราสาทสัมปยุตตธรรม และปราสาทวิปยุตต-
ธรรม เป็นปัจจัยแก่ปราสาทวิปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของสหชาติ-
ปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาติปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วย
อำนาจของอาหารปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๗๒๔] ในนเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอาร์มมณปัจจัย มี ๗ วาระ
ในนอธิปติปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในนสมนันตร-
ปัจจัย มี ๗ วาระ ในนสหชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย
มี ๕ วาระ ในนนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ
ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๖ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๗ วาระ ในปัจจัย-
ทั้งปวง มี ๗ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๗ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ
ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๔ วาระ ในนโธตติปัจจัย มี ๔ วาระ ในนโนตติปัจจัย
มี ๗ วาระ ในนโวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ ในนโวิคตปัจจัย มี ๔ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๗๒๕] เพราะเหตุปัจจัย ในนอาร์มมณปัจจัย มี ๔ วาระ... ใน
นอธิปติปัจจัย มี ๔ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ในนสมนันตร-
ปัจจัย มี ๔ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย

พระอภิธรรมปิฎก ปุฏฐาน เล่ม ๗ ภาค ๔ - หน้าที่ 792

มี ๔ วาระ ในปัจฉยทั้งปวง มี ๔ วาระ ในนัมคคปัจฉย มี ๔ วาระ ใน
นสัมปยุตตปัจฉย มี ๒ วาระ ในนวิปยุตตปัจฉย มี ๒ วาระ ในโนนัตถิปัจฉย
มี ๔ วาระ ในโนนวิคตปัจฉย มี ๔ วาระ.

ปัจฉนียานุโลมณัย

การนับจำนวนวาระในปัจฉนียานุโลม

[๗๒๖] เพราะนเหตุปัจฉย ในอาร์มมณปัจฉย มี ๔ วาระ... ใน
อริปติปัจฉย มี ๕ วาระ พึงกระทำอนุโลมมาติกา ฯลฯ ในอวิคตปัจฉย
มี ๗ วาระ.

ปรามาสสัมปยุตตทุกะ จบ

๕๓. ปรามาสปรัมมัญญทุกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลม নয়

๑. เหตุปัจจัย

[๗๒๗] ๑. ธรรมที่เป็นปรัมมัญญธรรมแต่ไม่ใช่ปรามาสธรรม
อาศัยธรรมที่เป็นทั้งปรามาสธรรม และปรัมมัญญธรรม เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัย.

คือ สัมปยุตตขันธทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยปรามาสธรรม.

๒. ธรรมที่เป็นปรัมมัญญธรรมแต่ไม่ใช่ปรามาสธรรม
อาศัยธรรมที่เป็นปรัมมัญญธรรม แต่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ ๑ ที่เป็นปรัมมัญญ-
ธรรม แต่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ฯลฯ อาศัยขันธ ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ตลอดถึงอัชฌัตติกมหาภูตรูป.

๓. ธรรมที่เป็นทั้งปรามาสธรรม และปรัมมัญญธรรม
อาศัยธรรมที่เป็นปรัมมัญญธรรม แต่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัย

คือ ปรามาสธรรม อาศัยขันธทั้งหลายทั้งเป็นปรัมมัญญธรรม แต่ไม่ใช่
ปรามาสธรรม.

๔. ธรรมที่เป็นปราคชาธรรม และปราคชาธรรม
และธรรมที่เป็นปราคชาฐาน แต่ไม่ใช่ปราคชาธรรม อาศัยธรรม
ที่เป็นปราคชาธรรม แต่ไม่ใช่ปราคชาธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุ
ปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓, ปราคชาธรรม และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นที่ ๑
ที่เป็นปราคชาธรรม แต่ไม่ใช่ปราคชาธรรม ฯลฯ อาศัยชั้นที่ ๒.

๕. ธรรมที่เป็นปราคชาธรรม แต่ไม่ใช่ปราคชาธรรม
อาศัยธรรมที่เป็นทั้งปราคชาธรรม และปราคชาธรรม และธรรม
ที่เป็นปราคชาธรรม แต่ไม่ใช่ปราคชาธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุ
ปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นปราคชา-
ธรรม แต่ไม่ใช่ปราคชาธรรม และปราคชาธรรม ฯลฯ อาศัยชั้นที่ ๒.

ฯลฯ

วาระทั้งหมดพึงกระทำเหมือนกับปราคชาทุกะ ไม่มีแตกต่างกัน.

ปัญหาวาระ

อนุโลมัย

๑. เหตุปัจจัย

[๗๒๘] ๑. ธรรมที่เป็นปรมัตถุสสธรรม แต่ไม่ใช่ปรมาส-
สธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นปรมัตถุสสธรรม แต่ไม่ใช่ปรมาส-
สธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นปรมัตถุสสธรรม แต่ไม่ใช่ปรมาสสธรรม เป็น
ปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. ธรรมที่เป็นปรมัตถุสสธรรม แต่ไม่ใช่ปรมาสสธรรม เป็น
สสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งปรมาสสธรรมและปรมัตถุสสธรรม
ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นปรมัตถุสสธรรม แต่ไม่ใช่ปรมาสสธรรม เป็น
ปัจจัยแก่ปรมาสสธรรม อำนาจของเหตุปัจจัย.

๓. ธรรมที่เป็นปรมัตถุสสธรรม แต่ไม่ใช่ปรมาส-
สธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งปรมาสสธรรม และปรมัตถุสสธรรม
และธรรมที่เป็นปรมัตถุสสธรรม แต่ไม่ใช่ปรมาสสธรรม ด้วยอำนาจ
ของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นปรมัตถุสสธรรม แต่ไม่ใช่ปรมาสสธรรม เป็น
ปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย และปรมาสสธรรม และจิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

[๗๒๕] ๑. ธรรมที่เป็นทั้งปรามาสธรรม และปรัมัญญธรรม
เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งปรามาสธรรมและปรัมัญญธรรม ด้วย
อำนาจของอาร์มมณปัจจัย

มี ๓ วาระ พึงกระทำว่าปรารภ เหมือนกับปรามาสทุกะ.

๔. ธรรมที่เป็นปรัมัญญธรรม แต่ไม่ใช่ปรามาส-
ธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นปรัมัญญธรรม แต่ไม่ใช่ปรามาส-
ธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ สีล ฯลฯ กระทำอุโบสถกรรม แล้ว
พิจารณากุศลธรรมนั้น ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะปรารภกุศลกรรม
นั้น ราคะ วิภิจฉา อุทธัจจะ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฉาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายพิจารณาโคตรภู, พิจารณาโวทาน, กิเลสที่สะสม
แล้ว ฯลฯ กิเลสที่ข่มแล้ว ฯลฯ กิเลสทั้งหลายที่เกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน ฯลฯ

บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ จันทรทั้งหลายที่เป็นปรา-
มัญญธรรม แต่ไม่ใช่ปรามาสธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส
ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพย์จักขุ ตลอดถึงอาวัชชนะ พึงกระทำทั้งหมด.

๕. ธรรมที่เป็นปรัมัญญธรรม แต่ไม่ใช่ปรามาส-
ธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งปรามาสธรรม และปรัมัญญธรรม
ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ สีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฉาน ฯลฯ

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ชั้นทั้งหลายที่เป็นปรามัญจธรรม แต่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมเพิลิดเพิลินยี่ง เพราะปรารภจักษุเป็นต้นนั้น ทิฏฐิ ฯลฯ

**๖. ธรรมที่ปรามัญจธรรม แต่ไม่ใช่ปรามาส-
ธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งปรามาสธรรมและปรามัญจธรรม
และธรรมที่เป็นปรามัญจธรรม แต่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจ
ของอาร์มมณปัจจัย**

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ สีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฉาน ฯลฯ

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ชั้นทั้งหลายที่เป็นปรามัญจธรรม แต่ไม่ใช่ปรามาสธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมเพิลิดเพิลินยี่ง เพราะปรารภจักษุเป็นต้นนั้น ปรามาสธรรม และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

ทั้ง ๓ วาระเมื่อนอกนี้ พึงกระทำว่า เพราะปรารภ.

ทูกะนี้ เหมือนกับปรามาสทูกะ โลกุตตระไม่ได้ในที่ใด ก็ไม่พึงกระทำในที่นั้น.

ปรามาสปรามัญจทูกะ จบ

๕๔. ปราสาทวิปยุตตปรัมภัญญุกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลมณัย

๑. เหตุปัจจัย

[๗๓๐] ๑. ปราสาทวิปยุตตปรัมภัญญุชฺชธรรม อาศัยปราสาท-
วิปยุตตปรัมภัญญุชฺชธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นปราสาท-
วิปยุตตปรัมภัญญุชฺชธรรม ฯลฯ อาศัยชั้นที่ ๒ ฯลฯ

๒. ปราสาทวิปยุตตอปรัมภัญญุชฺชธรรม อาศัยปราสาท-
วิปยุตตอปรัมภัญญุชฺชธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

ฯลฯ

โลกียทุกะในจุฬันตรทุกะฉนฺได พิงกระทำฉนฺฉนฺ ไม่มีแตกต่างกัน.

ปราสาทวิปยุตตปรัมภัญญุกะ จบ

อนุโลมทุกปุฏฐาน จบ